

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૭૮૬ સર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૮૧૨૫૩૨ મુજબ

વિષય ૬-૩

પુરુષોત્તમ ત્રયમાળા-૪

ભયંકર ભુજંગ.

લેખક —

લીખાભાઈ પુરુષોત્તમ વ્યાસ.

પ્રત ૧૧૦૦

સવત ૧૯૮૦

મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦.

પ્રકાશક —

ગુજરાત વિદ્યાલય.
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ સમાહ
લીખાભાઈ પુરુષોત્તમ બ્યાસ.
“ બ્યાસ ” કાર્યાલય-ગોધરા ૪.

સોલ એજન્ટ —

આર વનમાળીદાસ બુકસેલર.
બુની લાટીયા મહાજન વાડી સામે.
૩૯૭, કાલબાદેવી રોડ બુંબઈ. ૨

મુદ્રક —

નરવરલાલ શંકરલાલ મહેતા.

વિવેકાનંદ મુદ્રણાલય,

ખાડીઆ, —અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના:-

આ નવલકથા મૂળ નાટક રૂપે પાંચ વર્ષ પહેલાં લખાઈ, પરંતુ નાટક બજવવા માટે લખાયું થઈ પડતું હોવાથી તેને વાર્તા રૂપે પડી કાઢી તેમારે થતા અમદાવાદના દૈનિક સ્વરાજ્ય પત્રમા ચાલુ વાર્તા તરીકે કટકે કટકે છપાઈ મિત્રવર્ગ અને વાચકોની મહામણથી પુસ્તક રૂપમા મૂકવા સંજોગો અનુકુળ થતા બાબત જાણી શકી છું.

આમા જુલો હશે વિચારો નવા સવા હશે, છતાં વાર્તાનું સ્વરૂપ કેવળ સ્વતંત્ર છે. એકે પણ પુસ્તકનો ઉતારો કે અનુસરણ નથી. પૃથક્ પૃથક્ જે વિચારો થતા, જે ચિત્રો નજર સમક્ષ પડતા તે આ વાર્તામા ઉતારવા યત્ન કર્યો છે અને રચના વિચાર મેં રબુ કર્યો છે. કેટલાક સીધી રીતે ને કેટલાક આડકતરી રીતે તેમા યોગ સ્વીકાર્ય પણ હોય ને ના પણ હોય ' ।

આ વાર્તા સામાજિક અને રાજકીય બંને છે એટલે મહાભારત
યુદ્ધનો ચિંતા નજર સમક્ષ હોતા, તે છાપ પણ નવલકથામાં ઉતરવા
પામી છે એ યુદ્ધનું વસ્તુ વાર્તામાં હાથ લાગ્યું છે

કચન અને સુદરીના પાત્રો વાર્તામાં નવિન છે શકા, કુશકા
મા વાચકને નાખી દે તેમ છે છતાંય તે અસંભવિત નથી શક્ય
છે બંને પાત્રો ભિન્ન ભિન્ન આદર્શના છે કચન જેવા કેટલાય પાત્રો
સમાજમાં વસતા હશે સુદરી જેવા પણ ગણ્યા ગાંધ્યા હશે તે
ખગળ પણ છુપા સ્ત્રી રત્નો.

સ્ત્રી સુધાગલાની, સમાર સુધારાની કેટલી બારે જરૂર છે તે આ
ઉપરથી જણાશે સ્ત્રી કેળવણી એ સંકુચિત નથી, ઘણી વિસ્તાર્ય છે
ને તે માટે હજી સુધારકો અને નેતાઓને ઘણું કરવાનું બાકી છે ।

આ કથામાં કદાચ અલભ્ય હોય તેા વાચકો સુધારાવશે તે
મન ધટિત લાગે સુધારવા નહિ ચૂક ।

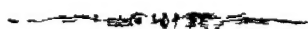
ચાલુ રહી પ્રમાણે પ્રસ્તાવના, ઉપેક્ષાઓ ને ઓળખ જાણીતા
બીજા માણસો પાસે લખાવાય છે એમ ન કરતા કથનું સફળ
ઓળખાણ કરાની, બૂલ ચૂક માટે લખા માગીશ

છેવટે ભાગ ૩ પાઠકનો તથા રિવેકાનદ પ્રેસના માલિક ભાઈ
નટવરલાલ મહેતાનો આભાર માનવાની ફરજ સમજી છું અસ્તુ -

બુદ્ધ જયંતિ
૧૯૮૦
સુઆઈ.

}

લીખાભાઈ પુરુષોત્તમ વ્યાસ.

શ્રીયુત્તર નૃસિંહરામ શંકરલાલ વકીલ

શુભસ્થળ — સાવલી

આપ મારી સ્વજાતિના અને બાલસ્નેહી છો, આપે
જ્ઞાતિમુધાગણા અને સમાજસેવાના કાર્યમાં સારો હિસ્સો
આપ્યો છે થોડા સમયમાં બુદ્ધિચાતુર્યને ઉદ્ઘોગની ચિવટે
ઘણી મારી મિથિતિ પર આવ્યા છો. આ વિશ્વાસઘાતના
વધતા જતા જમાનામાં, મિત્રદોહના ખગડતા જતા દુષ્ટ
વાતાવરણમાં આપ જેવા નિઃસ્વાર્થો મિત્ર માગ પ્રત્યે
સ્નેહ ધરવી, માગ કાર્ય પ્રત્યે આશિષ તથા સલાહ
આપો છો તેના વિનિમયમાં આ મારી પ્રથમ નવલ-
કથાની કૃતિ સિવાય બીજી શુ અર્પી શકું ?

હિ તમારો બી.આ.ભાઈ

અનુક્રમણિકા.

ખ ૬ પહેલો —

નંબર.	વિષય	પૃષ્ઠ
૧	મેહમા વહેમ	૧
૨	કાળાનું બહારવટું	૫
૩	સ્વપ્ન	૮
૪	મહારાજનો રાજકારબાર	૧૨
૫	સોનગઢ	૧૬
૬	કચનનો બાળપૈા.	૨૦
૭	સખી મ મેલન	૩૦
૮	જન્મોત્સવ.	૩૭
૯	મહેમાન	૪૩
૧૦	ત્રેમી મુગલ	૪૭
૧૧	મોહિની ગુમ	૫૭

ખ ૬ બીજો —

૧	કૃષ્ણા	૬૪
૨	મિત્ર શોધ	૭૧
૩	મોહિનીનો છુટકો.	૮૧
૪	સ્ત્રી	૮૭

(૭)

નંબર	વિષય	પૃષ્ઠ
૫	મૂળનું પલટાવું	૯૭
૬	વીર સેના	૧૦૩
૭	મોહિનીની કસોટી. ...	૧૦૯
૮	મોહિનીની સ્થિતિ	૧૧૯
૯	ભુજ ગતો પરાજય.	૧૩૦
૧૦	પશ્ચાતાપ	૧૩૭

અ ૬ ત્રીજો —

૧	નુતન વારસ	૧૪૯
૨	સૂખ સૂચી	૧૫૪
૩	સુદરી.	૧૬૦
૪	આત્મલગ્ન.	૧૬૬
૫	મોહાષ કાડો.	૧૭૨
૬	વડિલ વીનાના અગ્નિ	૧૮૩
૭	રાજ્યાભિષેક	૧૮૫
૮	લગ્ન અને ભવિષ્ય.	૧૯૦
૯	સુંદરીનું સ્વપ્ન	૧૯૫
૧૦	કૃષ્ણનું ખૂન	૨૦૦
૧૧	રાજ્યકેરણીરક્તોન્ધાસ,	૨૦૬
૧૨	આનન્દભિમં.	૨૧૨
૧૩	છેવટ	૨૧૮

મીઠાઈઓનું ગંજાવર સ્થાન.

અમારી મીઠાઈ યુરોપ, અમેરીકાને જાપાન-
થી પણ મ ગાવવા ચૂકતા નથી.

અમારા હલવા તો નમુનેદાર છે—

૧૪ જાતના હલવા, ૮ જાતના પાક, ૬ જાત-
ના લાડુ, ૪ જાતના મેસુર ને પકવાન વગેરે
અમારે ત્યાંનાં ખાવા લાયક છે—

બહાર ગામના ગ્રાહકોને પુરતો સ તોષ મળે
છે. ઓર્ડર આપતાં અમને આપો. ઓર્ડર સાથે
પચીસ ટકા એડવાન્સ મોકલશો.

ગોવિંદાશ્રમ સ્વીટ શો રૂમ.

જુમામસીદ સામે, ખોતી બજાર,

મુંબાઈ ૨.

॥ ૐ ॥

ભયંકર ભુજંગ.

(૫૩ પહેલો)

પ્રકરણ ૧

સ્નેહમા વહેમ ?

હિ પ્રભો ! શુ વદુ ? શુ રદુ ? હૃદય રડી રડી યમિત થયુ, ઉભરા ઠલવાઇ ગયા, ખાડી કાઢ નથી શુ સર્વત્ર આજ જાળ પ્રસરી રહી હશે ? સ્નેહમા જ્યા ને ત્યા આવાજ વિધો ? સ્નેહમા સ્વાર્થનો વાસો ખરો કે ? મોહ હોય ખરો કે ? જ્યારે સ્નેહી તરફથી કચડી નજર થાય, દિલ ખેવહા થાય ત્યારે સ્નેહ એ ક્યા રહ્યો ? માતપિતાનો સંબંધ એ સ્વાર્થ કે સ્નેહ ? બ્રાત ભગિનીનો સંબંધ એ શુ ? પતિ ચલિ વચ્ચે શું ? ઓ વિભુ ! સમજાવ, સમજાવ એ બેઠી ભરમે સમજાવ. આજનો બનાવ તે શુ સ્નેહ કે સ્નેહમા વહેમ ?

એકીએ વચ્ચે ભિન્નતા હોય ખરી કે ? સ્નેહીના દીલ એક-એકથી જુદા પડી શકે ? સ્વાર્થપૂર્ણ મોહિત વસ્તુઓ ગેવી કે કામીની-કાચનમા તેને મોહ થાય ખરો કે ? વિદ્વાનોને ત્યા સ્થાન મળે

અરે ! એ સ્નેહના જાણુનહારે બતાવે, બતાવે સ્નેહની પરિસીમા " સ્નેહ એ શુ ? સ્નેહ ક્યા વમે છે ? શુ હ જોને સ્નેહ માનતો આવ્યો છુ તે સ્નેહ નહિ ને કાંઈ અન્ય છે ? શુ તે સ્નેહ કે સ્નેહમા વહેમ ?

વાચક " આ ઉદ્દગાર કેવા હશે ? હૈંકુ પીગળી જાય તેવા છે કે નહિ તેની ખાતરી તો તાર સારાસાગનો વિચાર કરનાર હૃદય કરી નકે અત્યાગે આ સમય અશાંતિનો છે ધોર અધકારનો છે એક નવયુગ પોતાના તેજની પણ મક્કિન, પવિત્ર પણ કલકિત, મોહી પણ ભુત પડેલુ હૃદય અનુજો ભીજની રહ્યો છે પોતાના જીવનમા જનતા મનોરોને મિચારી રહ્યો છે

જગદિશ તે કુન્દનપુરીના એક ધનાઢ્ય જાગીરદારનો પુત્ર હતો, તેની જાગીર અત્યાગે નામનીજ હતી પિતાના મરણ બાદ જાગી ની વ્યવસ્થા તેના બુદ્ધિમાળીદારએ વેડકી નાખી, પિતાએ સગ્રહ કરી રાખેલા થોડા દ્રવ્યથી વિદ્યા મેળની પોતાની વિધવા માતથા નાની ભેનના મલવાસથી જીવન ગુજાવતા નામાન્ય કેળવણી પૂરી કરી હતી કેળવણી મેળવવાતેનું લિલ ઘણું મેળાયું, પરંતુ દીનતા અને પોતાને શિર કુદુમ્બને પોષવાનું દાર્દ અવી પડવાથી તે મિચારે દૂર કરી કોઈ ધધામા ગેકાઈ શાંતિથી નિદ્રિતનો વખત ગુજાવે તેવો સકલ્પ કર્યો પરંતુ શાંતિના ચહાનારાને શાંતિ કનથી હોય ? શાંતિ મેળવવા ખાતર પોતાના આપદાદાની મીલકત સામુ નજર સરખી કરી નહિ, ભાગીદારને છેડ્યા નહિ તેને સમજાવવા તેના અન્ય સ્નેહી સમઘીઓએ પ્રયત્ન કર્યા પણ તે સર્વ નિષ્ફળ ગયા મા મિચારા ભોળી અને મુશિલ હોવાથી, તેમજ પોતાને એકનો એક પુત્ર તથા પુત્રી હોવાથી ધૈર્ય પામ એ અત્રેનું લિલ ધરતી જે મજે

તેથી સતોષ મानी ઇશ્વર રમરણુમા શુદ્ધી ગુજરતી પિતાએ એકત્ર કરેલો ખસો અત્યાર મુધીના ખર્ચોમા ગયો તે સિવાય અધુરામા પુરુષરમા આગ લાગવાથી સર્વ સરસામાન બળી ખાખ થયો ને કાઢક નીકળ્યુ તે લઈ પોતાના બીજા એક સાધારણ મકાનમા રતી શુદ્ધી ગુજરતી અત્યારે જગદીશ તેજ મકાનના આગવા ભાગમા પોતાની પ્રીય પથારીમા પડ્યો પડ્યો રાત્રીના દશ વાગે પૂર્ણિમાની ચાદની મત્રીને બેઠા છે ચાદનીની શિતળતા તેને મન અત્યાર ઉપસુતા થઈ પડી છે તેના હૃદયને કાગી ધા લાગ્યો છે. તેનું ચિત્ત ચક્રોળે ચઢ્યું છે મગજમા આવે છે તેમ બકે છે ને ઉભરા ઠાલવે છે લગ્ન થયું છે અને તેજ લગ્નની અથીથી બેઠાયેલી વ્યક્તિને તું સ્નેહી માનવી કે સખધી? તે વિચારોમા પોતાનું મગજ પગેલી ગ્લે છે

વાચક! એલી ને સખધી એક કે જુદા, તેનો પ્રત્યુત્તર તાગ અમર આત્માને પૃથ્વી તરત વાળ ને ખુનાસો ફરી આગળ ધપ જે જગતમ મળે તેજ જગદીશનો માનજે

“સખધીઓ જ્યાં મુધી સ્વાર્થ સરે ત્યાજ મુધી ઉપવ્રજીઓ એવ રાખે છે, ને ગરજ સરી કે કુતકારી કાઢે છે જેમ લુહાર એટલે બાપ દાદા કરતા આવે છે તે ધધો એટલે લુહાર, એમ કરનાર નરી પણ લુહારના પેટે જનમ્યો એટલે લુહાર પછી બહે તે સુથારનું કે મોનીનું કામ કરતો હોય તેવીજ રીતે સખધીઓને માનવા પડે છે, તેમના માન જાળવવા પડે છે, તેમના વચનો આત્માને ઠગીને પણ શિરોવદ્ધ કરવા પડે છે, બહે પછી સત્ય હોય કે અસત્ય સખધી તરફ દીલ ન હોય આત્મા તેમને ન ઇચ્છતો હોય છતાં તેમને માનવા પડે છે કે મારા છે, મરનું સ્નેહી તો બધે પરદેશી હોય, પર ન્યાનનો હોય, પર ગુણનો

હોય પણ ઘરનો હોય છતાં તે બન્નેના આત્મા આત્માના બેઠાણ થયા,
 “હૃદય એકતાને પામ્યા એટલે જીવનથી તે મરણ પર્યંત તેમા ઉણપ
 ન આવે તેમા કટક આવે છતાં દરકાર ન કરે એક પાછળ એક
 જન દેના તેનાર થાય, તેજ ખગ સ્નેહી” શુ પતિ પતિનુ તેમ છે ?
 પતિ મરણ પામે પતિન મરે છે ? અરુ પુતર્લક્ષ કવ્વાની હૃદયસા
 ઉર્મિ ધનવે છે પણ તે રૂઢીની બેડીવી અચકાય છે, છેવટે સ્નેહ તે
 સ્વાર્થમા બદલાઈ જાય છે શુ પતિન મરતા પતિ પાછળ જુરે છે ?
 અરે ! ના દહનક્રિયા થયા અગાઉ અન્ય સાથે વસવા તત્પર
 થાન છે એક મરે કે બીજી, બીજી મરે કે ત્રીજી, તેની અવધિ કયા ?
 પુત્ર પુત્રીઓ બેઠના પ્રમાણમા હોય, ઉમ્મર થઈ ગઈ હોય છતાં
 સ્વાર્થની ખાતર કહો કે મોઢની ખાતર, મિયાગી બીજી આળાઓના
 યોગન ગિલ લુટવા-જીવન હુદવા તૈયાર થાય છે, અને માત પિતાઓ,
 ભ્રાત-ભગિનીઓ, તેમા સામેલ થાય છે શુ ત્યારે એ સ્નેહ કે વહેમ ?

નો- કાતે કહેવો ? સ્નેહી એકથી વધુ હોઈ શકે ? હા હોઈ શકે,
 જે નૈમર્ગિક સમય છે એકની પાછળ બીજી કબ્જ સહેવા તૈયાર છે
 જન પગી દુનિયા તેને ઘેલજા કહે ?

આમ વિચારો કરતા કરતા જગદીશ પથારીમા પડ્યો છે, થાકીને
 નિદ્રા આધિન બન્યો પણ મગજ તો સ્વપ્નાવસ્થામા પણ કામ કરતું
 રહ્યું છે

પ્રકરણ ૨.

કાળાનું બહારવટું

કાળોનાગ—ઓ તિલ્લુ તવવાર ! તું મારા છત્રની, ખરેખર

માગ્યની પ્રતિભા છે તારા વડે કેટલા પ્રાણીઓના જીવ લીધા, કેટલાને લુટ્યા, કેટલાને રબડ્યા ને કેટલાકને હાથવશે ? પાપી મહારાજ ! તું માદીનશીન થયો પણ તે કેટલો સમય ! સમગ્ર વિશ્વને ધુળવનાર કાળો-ભુજંગ તને ઝપલા દેનાર નથી મારા વિષની સ્ત્રેર પ્રસારી તને, તારા કુટુંબને જોઈતા કેળ ચખાડું છું

કેમ ! ભુલમ આજે કાઠ બક્ષ-શિકાર દાથ આગ્યો કે નહિ ?

ભુલમ—મહારાજા ! આપણા સૈનિકોએ પામેના ગન્યમાથી ચાકુ કુમારીઓને તેમના પિતાના ઉચ્ચાનમાથી ઉઠાવી આણી સર્વ લુટી લઈ, શિયળ ભગ કરી ઠાર કરી છે હજીપણ તેઓ તેમના શેડના નિમકહલાલ કાચીમા મડ્યા જ છે

કાળો—ભુલમ ! શાઆશ મારા સરદાર ! સગદાર તો તારા જેવાજ હો જ્યાં મુખી મહારાજના કુટુંબને ધુળ ચાટતું નથી ક્યું, ત્યાં મુખી ગિરિ ચિત્તે ખેસવાથી લાભ નથી તેના મદને ધરીમા ગતારી તેને એક મચ્છર સમાન પલકમા કચરી નાખી કુન્દનપુરીનો ચક્રમર્તિ મહારાજ ખનુ ત્યારેજ મને જપ થશે, જોઈ છું કે મારી સામા જવાનો કોની તાકાત છે ?

ભુલમ—સગદાર ! આ કાચી કરવાને માટે પ્રપચની પ્રથમ જરૂર છે, કેમકે—

‘પ્રપચે ભુપ દુનિયાના તજી ગાદી વને રખડે

પ્રપચે સર્વ રહેયુ છે, કદી ના દાર ખાવે તે

કાજો—હા જીવન ! અપણે તેજ પ્રપચ અગી વાપરવાની છે
પ્રથમ આપણે મોનગર બાળાગેશ મુળને દબાવતા લ મજબૂતીને
કટુ અનિત નાટ પ્રયોગ, પછી તેની પછી તેનીજ દશા માટે આ કાર્ય
પ્રથમ કંવા તુ માગે પત્ર લઈ મુળામિ, પાસે જા તે પ્રત્યક્ષ લેઈ
પગ થા

જીવન—હા ખી આપો ત્યાં

કાજો—(પત્ર લખવો)

કુન્દનપુરીનું જંગમ

મોનગર બાળાગેશ મુળામા

લી રિતચિતક, મદનો સ્ત્રી, સ્તંભિત કાળામિદ નિ માન દમ્ભ
લીખિત ખત લેઈ આવનાર સમયને આપણા સંબંધીપણની—એક
દિવસનીની ખાતરી આપી પ્રસંગ પડે મહાય કંવા તથા માગવાની
અનમનિ દશવગો અથવા નો મળાનો જવાબ બળવડે બતાવશે
લી રિતચિતક કાળામિદ

તે જીવન, પત્રનો પ્રત્યક્ષ લઈ મત્ક પાડો આવ

આ પ્રમાણે કાળાનામે પત્ર લખી પોતાના મગજ જીવનને
મોનગર તંક ગાના કથો લઈ આપણે કાળાના કથની પ્રથમ
નિયત તંક નજર કરીશું

કુન્દનપુરી તે ખજેખર કુન્દનપુરીજ હતું. અત્યારે તે ઘણીજ મહી
દાવતામા આવી પડ્યું છે તેટલું દ્રવ્ય કુન્દનપુરીમા હતું તેટલું દુનિયાના
મા મીત મન્યના ગરેમા ૧ હતું પોઠો યાગ્ય માયાગ્ય નિવેશી

અને પડેપકાગી હતા ધર્મનો ત્યા જયજયકાર હતો લોકો ધનાઢ્ય હોવા છતા તેમનામા અત્યાગના લક્ષ્મીદાસોમા ભરાઈ ગેલા હુગુણોએ વાસો કયો નહોતો મળા જા શૈવગજ એ ને. એક ગન્યના રત્ન હતા, અરે! યુરુઓના ગુરુ હતા તેમને જોતા ઇદ્ર મહાગજના-ધર્મગજના દર્શન થતા પ્રજા તેમને પ્યારથી રહાતી ને પિતાતુલ્ય લેખતી તેરીજ રીતે રાજા પણ પ્રજાને પુત્ર સમાન માની પ્રજાના મુખની પાજણ તન મન ને ધન પાદરના પ્રગતથીજ પોતે છે ને પોતાથી પ્રજા છે તેવુ જ્ઞાન તેમને હતુ, અરે! અનુ વમા હતુ એમ કહીએ તો પણ ચાલે, કે તેમનુ રાજ્ય એટલે રામ રાજ્ય હતુ રાજથી મેવક મુધી પવિત્રતા, ફજજ તેમની રોરમમા રમી રહ્યા હતા, કહો ત્યા પછી શી ખામી હોય ?

વખત જતા મહારાજા વૃદ્ધાવસ્થાને પ્રાપ્ત થતા દૈવનુ કામુ ચક્ર ફરતુ ફરતુ તેમના પર આવ્યુ કામ આતી મામો વિમો પનુથી તે દેવ મૃત્યુને વશ છે' તેજ નિયમાનુમાર મૃત્યુ આવ્યુ ને તેમના શરીરને પોતાના મુખમા ઝડપી, આત્મા ને શરીરને જુદા કરી, કુટુમ્બને તથા પ્રજાને ઠકળતા મૂકી ચાલી ગયુ

મહારાજાનુ મગણ થતા ગાદી વાગસ પાટરીપુત્ર મરસજ હકદાર હોઈ શુભ મુહુર્ત જોવાની તિવક કરાવી રાજા ઇરાજો ને તે વખતે રાજાએ પોતાના રાજધર્મના બોધથી પ્રજાને સતોષી, અને પ્રજાએ રાજાને સતોષ આપ્યો સર્વ રાજ્યમા આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. પરતુ ઇશ્વરના વિશાળ વિશ્વમા સર્વને એક સરખો આનંદ પ્રાપ્ત થતો નથી કેટલા આથીઓના સ્વાર્થ ન સગવાથી તે તો હૃદયમા મળગના લાગ્યા ને શુભ પ્રમોગને અશુભ માનવા લાગ્યા આમ ડેને થયુ હશે તે

વિચારનાનું મહેતુ જ નથી આધારી કથાના નાયક કાળોનાગ છે.
ભયર જુજંગ મરગજનો દોહિત બ્રાત તથા તેના આચારી, કપટથી
ભરપૂર સખથી તથા મિત્રો પોતાનું ન શરસાથી પ્રજ્ઞાને રહ્યા તે તે
પ્રેમગતી તરલી ઓળંગાગીએ મધન દાસના મળગારી મર્યો.

મરગજને મહાગત થયાને એક બે માસ થયા પછી કાળોનાગ
તથા તેની ગેળી મરગજને તન્ડોળી કુન્તપુત્રીના જગવમા ચાલી
ભીખી ન ત્યા મહારુટ્ટ કડી, મિયાગી નિરોધ બોળી પ્રજ્ઞાને-અત્યા-
નુદા મુખમા મનાવતી પ્રજ્ઞાને લુટના-લી માલાગી, ગજવમા હાહાકાર
થઈ રહ્યા મરગજે કાળાને મમજ્જના, તેનું ધાર્યું કડી આપતા, તેને
ગળસા ચણા ચણા પ્રયત્નો કરા પળ નહીં નિષ્કળ! કેમકે જ્યાં
મુઠ્ઠી કોઠપણુ આપતનો અંત આવવાને સમય નથી આવતો
ત્યા સુધી ભજીજ્ય પ્રયત્નો પણ નિષ્ફળ નિવડે છે તેમજ અહો
મન્યુ દાગાતી વિચારી જરાગા મરત્ર જેમવધ કેવાઈ, તે ત્યા ન
ત્યા તના જ્ય થસા વાગે સરે નહીં તનાથી રસા લાગ્યા પળીયી
ત નજ નથી તેની બન્યી થવ્યના વાગ્યા આ સમયે આપજે
જ કાળોના જગવના બનગરોનું નરિત કર્યું તે આગળની
પ્રતિને તપાસીજ

પ્રકરણ ૩ જુ.

અવન

મધ્યગતી છે જગદીશના ઓળંગા નાતિ છે પણ મગજમા
અગતિ છે મળતી બાતો નેજા સાજ અજરાગ આપી ગી છે

જગતીનું મુખ કોમળ, તેજસ્વી, મોહક અને મુદ્દ હોવા કાં
અત્યારે ઓગ મનમ પડે છે, તેના મુખમાથી નીકળતા સ્વમ્ભવ
વિદ્યારો એક વ્યક્તિ છુપી રીતે કાન દબા મામળી ગયો છે તે ચક્તિ
કામ નહિ પણ જગતીના બેગી પ્રનાનો નિરોડો જ્ઞાનના તેનું એહી
ક મમયી !

“ રા મારા છતનમા મુખજ નથી ” માઈ છતન કોટ મમજ
કે ? પિતાની મિલકતનો વ્યભોગ ખીજા માણે તેનું માફ નહિ, તેથી
મને હર્ષ શોક નથી ! માતાના બાળ્યમા દુખ લખેનું છે ? પુત્રને
મુખી જોવાના અવસર તેને મારે નથી ? પતિનું મુખ મને નહિ !
રાત્રું મુખ માતાને નહિ ? મિયાગી જોનું શું ? તેની ગી દશા ? ગ
જગત મારા માટ નથી ? જ્યાંને ત્યાં મોહનજી ! પ્રપચ જગજી !
માઈને હુ શાંતિ આપુ તેમ નથી ! મારમા રા છે ? રા હુ જો
ચુ કં ? હુ ? હુ વિવજન હુ ? કાણ નહિ, મધી ભ્રમણા છે ! ”

અરે ! આગુ જોઈ ‘ હુ ’ નેહીજનો ! તમો કયાયો ? મા-
છતન જોવા આગા ? આગો, અવો, તપાના તમાગ જોરાજ મને
પણ લાગ્યા મોહના મા ! દુનિયામા સ્ત્રીઓથીજ રત્નપતિ, વૃદ્ધિ,
મમદ્ધિ, અને અસવિ જોને જો રગ લાગે ને તેમાજ ગીપે મારા
છતનમા તો અવધિજ લખાયેલી છે

જોન મુદ્દ ! તાડ શું ? કયા પાનના હાથમા તુ મોપાદશ ?
મારા હાથમા છે જના બાળ્ય રા કરે કે ને જોરાનુજ દરુ ? મોપાદશ
મદપાત્રને, ‘ જના દૈન્યોગે મન્યુ કપાત્ર તો ’ અદગતી પરિલા કોણ
કરી શક ? મન કે તુ મુખી થઈ પડી ? હિન્દુ સમાજની રૂઢીમા
ન પાળ મદપાદશ કે ? કદાચ સિધવા મની તો ? અગર ! આ ગુ કેવો

નિનાર ! અવમતા ! કાટ ! કાટ ! " ઓ પ્રિયી માર્ગે કુ ? એન માટે
આના સિચાર ? એન તા- સુ ? સુ તુ પવિત્રતા જાળવી શકો ?
અનગથી બચી શકો ? દનિયાના પાતાનગણુથી અળા પી ગેરે ?
દનિયાના મર્મ આસેપો પડો તે વખતે કયા શાસ્ત્રોને ઉડીશ ?
શુ માયુ ગણીશ ?

વળી આ બીજી સુ ? હદ થા ? હદ થઈ ધર્મ દગ્તા ઘાડ
પી પિકાર કરતા અપકાન મળ્યો, સુ મોન્દર્ય ? સુ મુદ્દનતા દેશ
ચગદી નાખનાજ છંડે છે ? અપવિત્ર કનવનાજ આય ? ? કમગુ
ત જી પ્રભાતમા ખીલેલુ શુભાખ દુષ્ટ પાત્રના હાથમા જતા અજાની
કુવાશાગેરી નજરે પડતા તેને ગમે તેમ વેડશી નાખે છે, કચરી
નાખે છે

અરે આ તે કેરી પ્રિયિયતા ! કેટલી અત્રતતા ? નાની વયમા
શ કંઈ મગજ ? કાને કહેવાય આ ઘટના ? કાન અટકારી ન શકે ?
સુ આ કેળગણીનો પ્રભાવ નહોય ? નહોય આ દગવણી ? આનો
અર્ધદગ્ધ ઉપલડીયુ મળુત ?

અરે હુ થઈ ? મને અપ્રમય મકલો છે ? મધી દે તા-
માની તુ પુ- કરી ને કાળી બાકી ન ગાખ મતાની ખાતર, એનની
ખાતર અરે ! સકળ સિશ્વની ખાતર મને કંઈક શાંતિમા રાખજો !
શ્રમનો કલ જાવ લેના દેને નહિતર મસ આત્મા આત્માન માર્ગે
ગરીર શરીરના માર્ગે હતુ સુ ને ગયુ શુ ? આયા તેજા, ગયા
એજા કર્મ માથે, હચ્છા માથે પામના સાય !

અરે ! હવે તો જનારો તમે બધા મધી ! ઓ પ્રિય
મધેકાન્ત ! મને આ સ્થિતિમા મધી તુ કયા ગયો ? મિત્રો પલુ
આયા ? ના તેમ ન હોય !

આ પ્રમાણે જગદીશ જન્મગતે, નિશ્ચય નાખતો, અથુ ગાળતો
 અમનને નાચુ માની ગાડો મની જો છે યોડો સમય શાન્ત રહ્યા કે
 છુપાઇ રહેલી વ્યક્તિએ આવી તેના ગરીબને પવન નાખવો શરૂ
 કયો યોડુ પાણી પાચુ તે પોતે તેના ગમ્મો પર વિચારના લાગી
 નુ માતા જોન, પત્ની, મિત્ર અને સ્નેહી સર્વને માટે આવી શકાઓ ?
 ગાળવા છે અગે ? કાલ નહિ એ તો અપ્રાપ્તિની પ્રેરણા ! આમ
 ત્યાગ કરે કે એટલી વાગ્યા પુન જગદીશે બોલવુ શરૂ કરુ

જા માટે સ્નેહી મર્યુ ? બાદ ? આન આન મને ભેટ.
 એમ બોલતા મોનના પથારીમાંથી ડોળા ને ભેટવા જાય છે તો
 મર્યુ નહિ પણ જુગિલા અગે ન આવી કયાયી ? મ આવી કે ?
 જપવા દે મને જા મા પામે મુજા જા, તમે મે મોલાવી નથી

નુગીલાએ ધીજીવી કથુ ના પૃ સહજ ગારી એટલામા
 તમારી ગમગણી સ્થિતિ જોઈ તથા બેઠવાટ કરતા જોઈ, કિબી મી

જગદીશ—શુ કુ બ'કુ જોતો હતો તે સાચુ નથી, તુ કે ને ?
 ખીજા કયા ગયા, નહિ નહિ, બ'કુ સાચુજ કે ત'શ્વરે મને મત્ત
 બતાવુ જે, તે પડી અમત્ત કેમ મનાય

સુગીલા—નાથ ! આશમ કો પવી જમણાગો કે જોનને માટે
 ખોટા વિચાર, મારા માટે પણ તેમજ, શુ પુ તમાગથી જુદી રોડ
 બગી કે ?

જગદીશ—ના, મહ નહિ મધુ બોલ રહે મને જપવા દે,
 તુ જા

સુગીલા કાલ રડે અજ ન કરતા પોતાની પથારીમા આલી

ગાંધી, કે તરતજ જંગલીશ કંવાપી કાઢી વાચના લાગ્યો એક બે કાવ્યની કડી ગાંધી પુસ્તક મૂકી દીધું રામાયણ લીધું, ને સ્ત્રીતાનો ત્યાગ વગેરે ભાગ વાચના લાગ્યો ‘ગમનો અદળક સ્નેહ ને મીતાની લાલત’ વાચી ગમગતો થયો, ને કહેવા લાગ્યો, ‘હું મ્તેલીઓ પણ નિમુઠા પડી રાકે ? હા, ગરીબી પડે, પણ આત્માથી તો નહિજ

માયિક નમધથી ત્તેડાયલા, પૂર્વજન્મનું રણાનુમધ પુરૂં કરવા એકાએક મળી આવેલા જુદા થઈ શકે ગુરૂ અને શિષ્ય, પ્રભુ અને ભક્ત-દ્વીપક અને તેજ જુદા બને ? તેજ સાચો મ્તે’ બીજા મધા મગજળામા જુલતા મોજાઓ જે હોય તે અર સમય સમયનું કામ કર્યો જાય છે.

પ્રકરણ ૪

મદસરાજનો રાજકારભાર.

શ્રી આગળ પ્રમાણ કુન્દનપુરીની નરીનગલ્યચવચ્ચાનું કલક પીઠ જી ર્યું, હવે અહીંના ખરી સ્થિતિનો ખ્યાલ કરીએ મલગજ તે શેલરાજનું બીજું અગજ જે. માત્ર તક્ષત બનેના વચમા ને તેથી કરી અનુભવા પણ કાષ્ઠ તક્ષવત નજરે પડેજ, છતાં ગુણોમા કયાશ નથી મલગજ ગાતી પર આવ્યા પછી નિયમીત, વ્યવસ્થિત અને તત્ત, મત ને ધનથી દરેક દરેક વ્યાપ્તોમા પોતેજ ધ્યાન આપતો ને નજરે પડતી ખામીઓ મુધગવતો ખાસ કરીને પ્રજા હિતના મર્થમા ચુક મ્તો નહિ આ પ્રમાણે ગજ અને પ્રજામા મર્વ પ્ર-

કારની અગ્નિપરમ શાંતિ હતી જના મધુર્ણ શાંતિ કાને હોય ? તેથી કુન્દનપુત્રીના રાજ્યને પણ એક મહાન અશાંતિ હતી, ને તે કાળાનાગનીજ

કાળોનાગ, મંત્રરાજના ગાત્રી પર આગ્યા પછી તમ્તજ પોતાના માણસોને લઈ પાસેના જંગલમાં નીકળી પડ્યો હતો ને સ્વાર્થી, રાજદ્રોહી, દેશદ્રોહી, સાથીઓ એકઠા કરી અવાગનના ઓચિંતા વસ્તીમાં આવી તરાપ મારી રાજા અને પ્રજાને પીડવા લાગ્યો. રાજા પ્રજા ઉભય પક્ષ તરફથી તેને અટકાવવાને બહુ બહુ પ્રયત્નો થયા, તે છતાં કાળાનુ બાજ્યબળ પાસર હોવાથી તે દિવસે દિવસે ફાવતો ગયો અને છેવટે મહારાજા મલ્લરાજને પણ તેને માટે ચિંતા થઈ પડી તેમણે બીજા રાજાઓને મેળવી લઈ તેનો ઘાટ ઘડવા ધાયુ, ને બીજા તાબાના તથા મિત્ર રાજાઓને પત્રોથી જણાવ્યું સર્વ રાજાઓએ સહાનુભુતિ દર્શાવી દરેકે દરેક ગળા તે કાળાના કાર્યને જડમુળથી ઉખેડવા બનતું કરવા લાગ્યા પરંતુ દરમા ભગઈ રહી લાગ ફાવે બહાર નીકળી પજવણી કરનાર ભયકર ભુજંગ, તે કોઈથી હાથો નહિ તે તેની સ્વાર્થી આકાશના નાદમાં ઉઘ્યો નહિ તેણે ચેતતા રહી પોતાની વિષ હ્રેર એવી તો પ્રસારી કે ઘણાખરા તેના પક્ષમાં ભળી જવા લાગ્યા, ને તેથી મલ્લરાજનો પક્ષ નબળો બન્યો.

આ સ્થિતિ કુન્દનપુત્રીને હેવાથી મહારાણા મલ્લરાજ આ બાબત વિચાર કરવા લાગ્યા કે—ઓ પ્રમો તારી ગતિ ન્યાગીજ છે ! જ્યારથી આ રાજપદ ધારણ કર્યું છે ત્યારથી પાપી કાળો જ પી બેસવા દેતો નથી શું તું અમારી પરીક્ષા કરે છે ? ખરેખર ! ગળતે સુખજ નહિ રાજા

એટલે અશાંતિની પ્રતિભા? નિહાળ પ્રજા ક્યા પોકારો કરી રહી છે ? તે શુ કરે? ' કેટલો ત્રાસ સહન કરે ' તેમા અમારા ગજ કુટુંબોના દેવમા પ્રવેશો શુ દોષ ? જ્યાં મુઘી કાળાને ' કાળો નથી ત્યાં મુઘી પેતના રોક્ષા ચાતુર ગેવાના અરે ' મુળમિત્ર ઉપરના પત્રનો પ્રત્યુત્તર કેમ નથી । ગુ તે કાળાને મળ્યો કે શુ કેમકે હજી બાળક છે, બાલ્યભુદ્ધિ છે ના, ના એમ તો સિદ્ધનો મત્તો છે । ચાલ સભામા તે વિચારો લઉં અન્યના

આમ ચિચાર કરી કાર્યાલયમા આવી પોતાના મિહાનન ઉપર બેઠો પ્રજા અને મંદારો ઘટતુ માત આપી પોતાના ગ્યાન પર બેઠો તરતજ મંદારજો પાટવી મર્યુને સંબોધી પ્રથમ

કમ બાઈ મર્યુ ' કાળાના કુ તન્દ કઈ નજર ચાલ છે ખી કે ? પગના પોડાને ગ્યાનમા લેવાય છે ખગ ક ? તમને પુણ્યાની જગ એટલીજ કે તમે મારા અધા મન્દનીશ છો તેમ તમારે પણ આ બામતો શીખરી જોઈએ મમરે આ કાર્ય તમારે કરવાનું છે, વિશેષ એ કે યુવાન પુત્ર પિતાને અડધો કામ લાગે છે

મર્યુકાન્ત—પિતાશ્રી ' શુ અમારામા ભિડતા આરી ? અધમતા પેરી ? પ્રજાપાલન દૂર થયુ ? કે તે વિચારો ન થાય સર્વ થાય છે, ને વરતા ઠલાન્તે અમારાથી બનતા થ્યા કરે છે મે નમુનેદાર, શુગ, નિમકલવાલ સંનિકમિત્રોનો ટુકડી કરી કાળાના બદાનટા જગલમા પાળી બતાવવા માડ્યુ છે ને તેને રકતે રકતે દીવો કરવા માડ્યો છે

મન્દારજ—નાહ પ્રિય મિત્ર બાળ ' તારી ચતુરાઈને ધન્ય છે । અજબ ગરા રાજપુત્રો પોતાના બાહુબળે કરી પોતાને તારી, પોતાના કુટુંબને ઉજળુ કરે છે ।

પ'ત્રી સગદારોને મમેસી ખોલ્યા-સગારો ' અને સર્વ ગજમેવકા ' તમેને એજ કહેવું કે જેવી રીતે પિતાશ્રીના કારભારમા તન, મનથી, મદદ કરતા આ યા છો ને નિમકલવાલી બતાવી છે તેમ માગ તજ બતાવી મારો કારમાર શાંતિમય આદર્શરૂપ બતાવો, ને મા' થની ભુલો મુધાવવા માટે મુચનાઓ કરો વળી અસાગે ગજ્યમા પ્રસા રહેલી કાળાની પ્રપચ બળ તોડવા તત્પર થ- તેનો મત્ત નાશ કરો

સરદાર—મહારાજ ! અમારામા જ્યમુધી ક્ષત્રિયનું લોખી છે, આમિ ભક્તિ છે, રાજમક્તિ છે, અને મહાન દેશભક્તિ છે' ત્યા મુધી આપ જે હુકમ ફરમાવશે તે શિગમાન્ય કરી બનની પણ ફરકાર ન કરતા પાર પાડના તત્પર રહોશુ, હા ' જો આપ, આપની ફરજ ભુલી અમને અસત્યને માર્ગે પ્રેરવા જણાવશે તો તે નહિ અને, જ્યા સત્ય છે, ન્યાય છે, ત્યાજ જય છે કનયિત આપ આપનો ધર્મ દૈન્યોએ ભુલો, તોપણ અમારા રાજ્યની ખાતર, દેશની ખાતર રાજની પણ ફરકાર ન કરતા રાજ્યને નિષ્કટક કરવા રૂધિગ્ની નહીઓ વહેરો તો બેઠવાડારી ન્યાયનું નાવ તરાવીશુ

મત્રગજ—શાખાશ ' મારા શુરવિગે, હદ કરી તમારા વચનોએ જાણ્યુંકે તમે રાજના નહી પણ ગજ્યના મેવકો છો ન્યાયના નથી પણ દેશના છો તમારો વાળ પણ કોણ વાકો કરી શકે તેમ છે ? ભયેને કાળાના જેવા હજારો કેમ ન દુનિયામા વસવાટ કરતા હાય ને કુદાડ મારતા હોય '

ફરી પ્રજા પ્રત્યે ખોલ્યા મારી વડાલી પ્રજા, તમારા આશિર્વાચનોને દિલામો પણ મને મળવો જોઈએ

પ્રજાના કેટલાકો સાથે ખોલી કહ્યા—પ્રભુ ! આપની પાછળ, આપના ન્યાયની પાછળ અમે સર્વ તન, મન ને વન દેવા તૈયાર છીએ

અમાડ રતણ તમારા વડેજ છે અમારી ભુમિની ખાતર તમને જન દેવા પણ તૈયાર છીએ !

મનરાજ--ખમ એજ મન આ વચનો સામગશે ને અમિ-
વૃદ્ધિ રલાવશે જાઓ આપણો જય છ કાળાનો પરાજય છે

આમ ફેરવે વાદરિવાદ થયા પછી મમા વિમર્જન થઇ

પ્રકરણ ૫

સોનગઢ !

સોનગઢ ગન્ય દુનિયાના ખીજ સારા ગણાતા રાજ્યોમાનુ એક હતુ, ત્યાની પ્રજા અને રાજ દુનિયામાના ખીજ રાજ્યો ક્રમતા અધિક સુખ ભોગવતા, રાજ યુવા વચનો હોવા છતા તેનામા ખીજ યુવાન રાજાઓમા દુર્ગુણોના પ્રભાવ નજરે પડે છે, તેમ આ રાજમા ન હતુ સાહિત્યનો શોખીન અને સગીતમા તે એકમા હતો જ્યારે અન્ય રાણા મહારાણાઓ સાહિત્ય કે ગગીતની વાત આરી કે તેને ઔરગજ્યની પેઠે તે કાળને દાટી દેવા ભલામણ કરે છે, ત્યારે સોનગઢ નગધીપ મુજમિલ તેને ઉત્તેજન આપતો, ને તે બાબતમા રસભેર ચર્ચા કરતો તેવીજ રીતે પ્રજામા પણ વિકાસ વણ હતા અને વિદ્યા દેરીએ ઘેરેર વાસો કર્યો હતો આપણા ચાલુ જમાનાના લક્ષ્યાધિ-
પતિ કહેવાતા જરખામા તેનો સોમો અશ પણ જણાતો નથી. સાહિત્ય એટલે શુ ? લેખક એટલે શુ ? એ સર્વ થાયાં, તેમને મન તો નવરા બેસી રહેલા માથાફોડીઆઓનો

ધ ધો ! ' ચાર ચાર, પાચ પાચ મીલોનુ રાયરેક્ટરપણુ થતુ હોય, ખીજઓ પાસે શેરો ભરાવી મોટી મોટી કંપનીઓ ઉભી થતી હોય, તે પૈસાવડે મોટરોમા ને ફ્લેન્ડલાસમા ટ્રાવેલીંગ થતી હોય, ત્યાં કોણુ પુછે સારા પુત્રકોને ? સદામા કરોડો રૂપીયાની ઉથલ પાથલ થતી હોય, પોતાના સ્વાર્થની ખાતર દેશનુ દ્રવ્ય ગાંસડે ને પોટલે વિદેશમા તણાઈ જતું હોય સ્વાર્થ સાધવા પોતાનાં ખીસ્સા તર થતા હોય, હજારો ગરીબોના પેટ ઉપર પગ મુકાતા હોય, ત્યાં તેવીજ ખુમે મારનારા તેમને સવળે માર્ગે દોરવા પ્રયત્ન કરનારા પુત્રકો તૈયાર થતા હોય ત્યાં તેમને કોણુ અડકે ? હાથે કરી પગ પર કુહાડો કોણુ મારે ? જો ગીતા વાચીએ તો ગીતાના અર્થનુ મનન કરવુ પડેને વર્તવુ પડેને ! ન જોઈએ તો પછી શુ ? ચાલતુ હોય તેમ ચાલના દેવુ આ સ્થિતિ અત્યારે ગુજરાતના સાહિત્યની છે આની સ્થિતિ મોતગદમા ન હતી.

ખાળરાગ્ન મુળસિદ્ધ ને તેની ધર્મપત્ની પવિત્ર સુશીલ અને દયાળુ હોવાથી કેટલીક વખત પ્રજાના સુખ દુખનો અનુભવ જોવા બહાર નીકળતા કેટલીક વખત રક મનુષ્યો ને જોઈ, રોગથી પીડાતા રોગીઓને જોઈ ભુખે મરતા પરુઓને જોઈ ગળગળા થઈ જતા અને તેમની સારવારને માટે જાહેર બંધોસ્ત કરાવતા રાણાની જાહેન મોહિની તો હમેશા ગરીબોને ઘેર ઘેર ફરતી તેમના ખાળકોને સારી સાચી રમતો શીખવતી તથા પૈસાદારના છોકરા સાથે તેમની મૈત્રાચારી કરાની, અસ્પર્શસ તન, મન ને ધનથી મદદ કરવાના પાઠ શીખવતી તેને કદ માનાપમાન ન હતુ, ભાઈ તથા ભાભી મોલીનીના વર્તનથી ખુશ ગ્રહેતા,

ને તેના કાર્યમાં મદદ કરતા માતપિતા ન હોવાથી તેને ખર્ચ ઓછું આવવા દેતા નહિ મોલીની પણ ભાઈને પિતા, ને બાબીને માતા તુલ્ય લેખની આવા સારા કુટુંબમાં તથા રાજ્યમાં સ્વર્ગીય મુખ પ્રમંચી રહ્યું હતું

એક વખત મુળસિંહ ગજ્યમુનમાં બેઠો હતો તે વખત મદનરાજનો પત્ર આવ્યો તે વાંચી, મમા જનને સખોધી બોલ્યો સુમટો ' દુષ્ટ કાળોનાગ કુન્નપુરીનું રાજ્ય વગરડકે બથાવી પડવા ત્યાની પ્રજાને ત્રાડી ત્રાડી પોકારાવી રહ્યો છે જગનોમાં જગ મથાની રાકડી પ્રજાનુશિયળ હુટી જીનમ વર્તાવી રહ્યો છે, આ બામન મહારાણા મમગજનો હસ્તલીખીત પત્ર છે ને તેને પૂરતો કરવા આપણો મદદ માગી છે તો તેમાં કહ્યો, તમારો શું વિચાર છે ? મારા ધારવા પ્રમાણે સર્વ સામગ્રી નેચાર કરી મમગજની મદદ માટે નીકળી પડડુ કેમકે આ વખત તેમનો તો કાંઈ વખત આપણો ! '

સેનાપતિ-મહારાણા ' સર્વ સગવડ યોગ્ય રીતે કરવામાં આવશે સિપાઈ--પુન્યશ્રી ' બદારથી કોઈ મળવા નહાય છે, મુળના-- તેને તેડી લાવો

સિપાઈ બદાર જઈ જીવમને તેડી અદર આવ્યો પહેરવેશ નેહ જીવમને બગરડીઆના રૂપમાં ઓળખી લાવે તરતજ મુળસિંહ અને મીત્રઓ પણ શાંતિ રાખી બેઠા

જીવમ--મહારાજ ' આ અમારા શિંગમણીએ પત્ર આવ્યો છે આમ કહી પત્ર આવ્યો. મુળસિંહે પત્ર વાંચ્યો ને આખો લાલપીળી કરી ગર્જના કરવા લાગ્યો

મુળસિદ્ધ—ભુલમ ' તારા નિર્ગન વનમા વસતા કાગાને કહેજે કે, પોતાના જન ભાઈઓનું લોહી વહેવડાવવા મુજે ગાદી નથી મેળવી, જનમમાજનો વેરી તે મુળનો પણ વેરી સમજવો આવે નીચ કાર્યને માટે અમારી કિદારતા હોયજ નહિ જે પુન કહેવાને કોડ પણ માણસ અહી આવશે તો તેનો શિરચ્છેદ થશે અત્યારે તને જીવનદાન આપવામા આવે છે

જુલમ — રાજન વિચારે પાછળથી પસ્તાવુ પડશે

મુજ — કરીને કર્મ હા કાળા, નથી પચ્તાતો તુ રાજ ?
 પરાયો માવ છુટીને, ગયો કુલાઈ તુ રાજ ।
 અરણ્યે એકલો ગાજે, નથી કિમત અરે તેમા ।
 ખતાવે બુજ સમરાગણમા, ખરી કિમત અરે તેમા ।

જીવન - ' જીંદગી કેશરી રાગ, કહે શુ લાંબુ તુ કાઢે ?
લટાવી રાજ્ય ત્યાગે, નદી લોહીની વેવડાવે । '

મુળ - વહે છે લોહીની નદીઓ, નથી પરના મને તેની ।
યશે જીવ દેહથી જુદો, નથી પીડા મને તેની । । ।

જ્યુલમ-નહિ તું સારે કાઈ કાઢે, કરી અપમાન કાળાતુ,
યથ મદ મસ્ત વૈભવમાં, કરે છે ફાટ ચાળા તું । ’

મુજ - ‘ ભલે અતિ શૈર્યતા ધારે ભલે સૌ દેશ હુટાવો
ભલે વેરાન કરી ભૂમિ, ભલે તમ ઝેર વર્ષાવો
નથી જ્યા નીતિનો રસ્તો, નથી ત્યા યોગ્ય કૃણ ધારે
અત્યારે સુખમા મ્હાલો, પછી છે દુખનો દરીઓ ’ ”

જા જા વડુ લપાડી નકર તાગ કાળાને કહેજો
કે મુળ તૈયાજી છે જીવમ છીને આપ્યો ગયો એટલે મેનાપતિને
મર્મ મનિકો તયાગ કરાની ચેતનગી આપી પડી પ્રાણ પ્રાપ્ય
બોલ્યો પ્રવાનજી ' જૂન ખાધી આમ નોકોતુ કરુ વિન
પૂર્ણ ભુજગને કપટ દારથી માન્યો હતો '

પ્રધાન-મહાનગ્ન ' ભૂથ શાન્તી ? કપટથી શત્રુનો પરાજય
કરવો તે કરતા મળુમા મલાગ પગે ક્ષત્રિય બા બતાવવો તે ખરી
બલાદુગી છે કદાચિત્તાનુ કાગળ નથી, સર તૈયારી થને હને આપ
આગમ હો મુળ પોનાના વિશ્રામગ્યાનમા ગયા, કે મર્મ વેગમ ગયા

પ્રકરણ ૬૬

કચનનો બળાપો

જીવનના ગત્યમા પ્રગ્ન, સાગિની આલવારાગી નીનિમાન
અને પગપકાગી હતી, જતા ' ગામ હોત ત્યા દેડસાડા હાનજી ' એ
સુત્ર પ્રમાણે નિષ્કામ કામ મર્મ માડ હેતુ નથી એ કોઈ મુલમા
કન્યાનિકય, બાળલગ્ન, અનાચાર ને ટોળીપાય નર્તતુ જો કે રાજ
તગ્મથી તેની તરાસ થતી, પરતુ કાર્યવાહકોની સ્વાથીય કાર્ય
પદ્ધતિથી કંઈક આખ આડા કાન થતા વળી આગળ પડી
ન કામ કરનાર, નામાકિત, જાગીરદાર ધનાઢ્ય ને તે પુછેજી કોણ ?
ન એક બી જોરામા આને એ આશ્ચર્યજનક નહોય '

લાલચદ શે' લોકમા આખરદાર રજતદાર ગણાતો તેનું મન લોકમા તેમજ રજનારામા પણ જળવાતું આ લાભ લેવાનો લોભ શેઠ ચુક્યા નહિ, અને એટલે મુઘી હદ વાળી ટ્રેપોનાની અઠ કન્યાના લગ્ન, મોટેરી સામા વાળા પાને કન્યાદાન કબુલ કરારી, અદરથી હજનગેતી ગામડી બાધી લાધી હતી અને તેમાની એકએક બાળાએના જીવન છુદ્યા હતા કોઈનો રૂડપો તો ધાનનો અધાપો, અત્યાગ્ના પ્રસંગે તેમને માત્ર મ પુત્રીઓ લ્યાત હતી એક નિધવા, એક બાળનમથી જકડાયેલી હતી પણ તેમના સર્વ કાર્યને તો પ્રદર્શિત કરનારો માત્ર તેને એકજ પુત્ર હતો નામે બબ્બુચક, જે બબ્બુચન, દુનિયાની દ્રષ્ટિથી ખજ બબ્બુચક તોપણ તેના જીવનના કેટલાક મુત્રો આપણે અમુક માનીએ તો બોલુ નથી તેજ કાગળે જગતીશ કેટલીક ગુચરજો વખતે તેને મિત્ર મમાન માની તેની મવા લેતો આટલું જોળખાણુ લાનચદ રોટનું કરી કચનકુમારી તરફ વળના

કચનકુમારીની ત્રય માત્ર ચાદ વર્ષની હતી દુનિયા એટલે સ્વર્ગ, મનુષ્ય એટલે દેવ, શણગાર એટલે જ્ઞાન, અવચ્છદીપાણુ એટલે વિવેક આ તેના ચોડા જીવનમ નો આ મત્રો ઉકેલતી તની ગુચવણોનું સમાધાન કરતી આપણે તેને નજર સામી કરીશું

મહારાણા મસ્લશજે પ્રખતે માટે સાગમાન બાગો કરાવ્યા હતા તે શહેરમા સુન્દર ગણાતા બાગમા અત્યારે કચનકુમારી ફરવા આવી છે ને તેના અતરંગદાર શુ છે ? તે સાબળીશુ

શુ લગ્નો કરી તગ્નજ પતિગૃહે ન જર્ન શકાય ? પતિની સાથે ન રહેનાય તો લગ્નો શુ કામના ? પતિ એટલે શુ ? તેની સાથે આપણી ગા ફગ્ને ? તેના પતી કે પિણુ મુદર યુવકો માથે છુટથી

હળીમળી ગદીએ નહિ' ગમે તેની સાથે નરી નવી મિત્રતા કરી ન શકીએ? સ્ત્રી પુરુષ વચ્ચે, જેમ અવારનવાર પુરુષોમા બન છે તેમ, સર્વ સાથે સબધ ન કરી શકીએ શુ ? પિતાના પૈસા શુ કામના ? ગમે ત્યાંથી લાવે આપણે તેનો ઉપયોગ કરવો એજને ! પમા પાણી માફક વેગીએ તો શુ મિત્રો નમળે' મુદરતા, આકર્ષતા હાવભાવ, બોલી ચાલી, સારી રાખી હોય તો પત્રી શી બામી ? અરે તજ પતિને ત્યા મોકલવા માતપિતા કેમ વાત નહિ કરતા હોય ? ભુતુ છુ બિચારી કૃષ્ણાનુ શુ ? કૃષ્ણકુમારી એજ તેની મ્હોટી બેન નિધવા થપેલી હતી

ઉપગના પ્રશ્નોએ તેને ચગડોળે ચઢાવી હતી પ્રશ્નો બ્યાજમી, ગેવ્યાજમી તેના મિત્ર અનુમતી મગજ પ્રમાણે હતા આમ વિચારેથી કટાણી પામેના એક માફકા ઉપગ બેઠો, નજર એમેન્કરતી હતી, એનએડ તેની નજર કુદ્ગતી મૈન્દર્યનુ નીગતયુ કરતા, તેમજ જ્ઞાન માય ગમ્મત ઉઠાવતા એ ચુવકે તન્ક પડી ચિત્ત ચણ્યુ ગભગયુ કોઈ પ્રશ્નો ન હાલવેના તરંગો આપે આન્યા આ ગુ ' કેનુ સેન્દર્ય' શુ તેનો મારે એવ કરવો અગ્રહિત છે, તે શુ ના પાડશે ? એમ ન જ બને ! માગ પિતાના આમન્યા પાળનાર મારા બા નિા મિત્ર, તે શુ માગ મિત્ર ન બન ! ના બને તો પિતા પાસે ઉપદ્ર અપાવુ અરે ! કેવો મુદ્દ ? કેવો શાણો ! કેવો ભજેનો ! તે જ્યારેએયે છે ન્યારે જળો અમૃત ઝરુ' ! અમ તેનોજ ન્તે- મેગવવો પણ અભુચકનાઈ છે તેનુ શુ ! અરે લાવને દારવી ડગ કરી જગતીશને પ્રતીગ-યોતી નાગમા મન્ને મિત્રા કયન બેઠી હતી ત્યાજ આરી પાહોરના, કે તગત કયન પુગ્ગયુ કમ જગતીશ, મામ પાજ નાતિ જુઓ ક' અભુચકનાઈ મિત્ર બગ તે અમે તિ !

જગદીશ—ના એમ કેમ અને ? પુરૂષ પુરૂષમા ને સ્ત્રી સ્ત્રીમા મિત્રતા હોય છતાં એક તો અરસપરસ સર્વમા સન્ધ્યા મળી શકાય

કચન—હા હા હુ જુલો મને મિત્રતા ન જોઈએ, સનેહ જોઈએ છીએ, કહો મને હું વધુ કે મિત્રતા ?

જગદીશ—અને સન્ધ્યા સમય તેની કિમત, સ્થાન તેનું કાર્ય

અરે ! અબુયકબાઈ' પામેની લાયએગીમાથી આજનું રોજ હુ પત્ર ન લાવી આપો. મારે તેમાથી કંઈ જોવું છે, આમ કહી લાઈને કાઢવાનો દાન માપ્યો

અબુ—વાલ જોત 'તુ કહુ તે 'ડ ના પાકુ એમ થાય ખર કે ? મીઝનુ કાર્ય કરે તો

વાર ત્યારે લઈ આવોને, આમ કહી અબુયકને વિદાય કર્યો કહેતા વાર અબુયક આવ્યો ગયો

એકાન સાધી કચને પૂછ્યું વાઝ ત્યારે તમે એક આપો, જેવી કિમત હોય તેની કગવો, ને મ્યાન હોય તેવું કાર્ય કરો મને મુજાવો નહિ હુ એકવી પરી પુઠુ, ગબરાઈ છુ

જગદીશ અમુકાપો, તે તો નિયારમાજ પા્યો આ શું ? સ્ત્રી પુરૂષની મિત્રતાનું, નેમના કાર્યનું તેને જ્ઞાન હશે કે નહિ જ્ઞાન ન હોય તેમ તો ન માનુ શુ મારે રૂપ તેને જોયો રહ્યું છે ? હા થઈ, જો ઇશ ' મને તો, આ માર્ગથી અચાવશે ' મનમા કહેવા લાગ્યો કે સસારમા પ્રાપ્ત થયેલી નાની મોટી સ્થિતિ મનુષ્યના શુભાશુભ વિચારોનું રૂપ નથી, ગરીબ તેમજ દ્રવ્યવાન માણસ એકજ રસે ચાસે તેમ પણ ન હોય તોપછી પક્તીને માટે જ્ઞાન ને નિચી ઉચી ગણનાએ માટે તિરસ્કાર તે કુદરતી પ્રેમ નમમજાય હશે

‘ પગ્ગામા રમનાર પુગ્ગો, પુગ્ગાર્થને કહા ધાગતા,
ના ના ને મરેઈ નહિ, નિજ હિતને તરડોત્તા ’

ઉક્તિ કહ જોમયી બોલાઈ ગઈ કચને માબળી ને તરતજ
બોલી બ્રહ્મ જગદીશ । આ કવી કોઈ કાયર કવિની હોય તેમ લાગે
છે કેમકે આખરાની ખીસકોલીને સાકરનું સુ ભાન ।

જગદીશ—બાળા ! સાકર મિષ્ટ હોય છે ખરી, પણ
અહુ મીઠી વસ્તુ પણ અધિક વપરાશથી ઝેર સમાન કાર્ય કરે છે

કચન—જુજ નુકગાન આગળ વધુ કાયડો કહ નિઘમાન ગણાય ? એટલું
તો ખર કે સ્ત્રીઓને ધિકકારનાર પુરુષોને ને કીટકારનો ચાહ્યો મારા છે.

જગદીશ—જુઓ અ પ સમયમા મને કીટકાર ન દેતા તમને
હુ એક સવાર આપુ તમાર આરા પ્રત્નોત્તી ગડમથવમા ન પડવું
તમે હવે ચોડા વખતમા પતિને ઘેર જશો, તો તમારી શકાઓ ઉડેલાશે

કચન—નુ તમાગયી તે શકાઓ તહિ છુટે ? ત્રિક તયી કગતા
જગદીશ મારા હુદયને આરાત લગાડતા વીમાનલુ ન થાય,

જગદીશ—મન, જોઈ લેજરા જુઓ, ભાઈ આવ્યા આટલું
કહેતામા અણુચક આવ્યો ને તેમની ચકકક મદ પરી, બન્ને ત્યાંથી
બી ડચનયી ત્રિપુડા પડ્યા કચન જગદીશને તજરે પગે, લામુઘી
જોતીજ ગી પેપ ચીંગી નાખ્યું કટાંગો આવ્યા લાગ્યો ને જીનના
પ્રથમ પ્રેમગ મદનનો અનુમન થઈ લાગ્યા

ચોરા વખત તિના બાદ અણુચક જગદીશથી છુટો પરી કચન
તો ત્યાં આવ્યો, તે પછી બન્ને ભાઈએન ઘર તરફ વિદાય થયા.

જગદીશ—અરે ! તારૂં હૃદય તે તન્દ્ર ધનડાયુ મુદ્દર તો ખરી,
પણ ઈશ્વર મુદ્દરતા આમ ચીમી નાખવા દરૂઠોતો હશે, કે તેના
મગજમા આના નિચાર આવ્યા ને મને પણ કંઈ પવટયા

“હો ને આગ મનનો તુ, અત્યારે મુશ્કેલ થાય છે
કસાઈ કામ કાસામા, ધર્મ શે બુઝી જાય છે ?”

અરે તે કામ કાસો કયા છે કામ ને પ્રેમ કંઈ એક છે !
એતો પ્રેમ છે, એહ કંઈ છે ? પછી સ્નેહ હોય ત્યા સ્નાર્થ હોય
ખરો ? જો સ્નાર્થ હોય તોજ તે કામ કહેવાય પણ નેમા માગે કે
તેને સ્નાર્થ તુ ?

નિચર કર છુ તો જી સાયે—અરે તે સ્ત્રી કયા કે ? આળા
છે ના હવે તો તે સ્ત્રીજ ગણાય તેની સાયે વ્યવહારથી જોઈએ તો
આપણે સમવ નજ કરી શકીએ તેના પર હક તેના પતિનો છે

“પ્રેમ કાજે નિયમ કીયા, અહીં તી રખડે મધે,
દામવી તુ પ્રેમ મળતો, ગાધાની હાટે હશે,
પ્રેમ સાચો જ્યા હશે ત્યા બિન્નમાન જરી નહિ,
પરખર પ્રેમીને પ્રેમી, કરે બમ પ્રેમની લાલી,
સ્નેહ જોતા હવત મને, રો રગમા સ્નેહ છે,
સ્નેહ કાજે જાન દે છે ઈશ સાખ પુરી રહે,”

પ્રેમ એહિક છે જતા સ્નેહ કુચી કોટીમા માની શકાય !
ખરે, સ્નાર્થ મોહ એ નીચ કોટીનાજ ગણાય મોહ હોય ત્યા
કોઈપણ પ્રાન્તની સ્નાર્થતા તો ખરીજ, ચાલ, વખત થયો હવે ધર
તરફ વળુ

જગદીશ આગમાથી નીકળી, માતાના દર્શન વચ્ચે આવતા મંદિરમા કરી પરભાર્યો ઘેર આવ્યો. આજે તેનું ચિત્ત ન લાગ્યું આગમા કે મંદિરમા. તેના હૃદયમા આગમા બનેલા પ્રથમજ બનાવની લકીકત ને પ્રત્નોની તકરાર ચાલી રહી હતી, ઘેર આવી વાળું કરી સાત વાગ્યામાજ પોતાના ગૃહના શાન્ત એરડામા આવ્યો ને પથાનીમા બેસે. પુન વિચારેમા મગજ ગુથાણું

નું સૌન્દર્ય તરફ દ્રષ્ટિ પણ ન થઈ શકે. 'સૌન્દર્ય' નેવાનો હક મર્યાદા નથી અહા! કુદરતી સૌન્દર્યના જાણનાર-નીરખનાર-અનુભવનાર જગદીશ તારે માટે સૌન્દર્ય નથી? સ્ત્રીઓનું સૌન્દર્ય જોવું તેમા મહા પાપ છે? ખરે? તેમ હોઈ શકે. આજના બનાવ પગથી તેમજ ભામ થાય જ્યારે કચનના તરફ સૌન્દર્યની વાગણીથી આટલો ભાવ રાખ્યો ત્યારેજ અપવિત્ર પ્રમગો આરવાની માગણી થઈને. વળી તે મારા તરફ કેમ આકર્ષાઈ? તે પણ સૌન્દર્યમા મોહી કે રનાઈમા? જોઈએ કયા વખત ચીત્યો છે?

અરે! વળી તેનો ખીજો પ્રશ્ન પણ અવનવો જો. કહે છે, કે સ્ત્રી પુરુષોમા ને પુરુષ સ્ત્રીઓમા અસ્પર્શ મિત્રતા ન થાય. કેવો પ્રશ્ન! હું વિચાડ છું કે કેમ ન થઈ શકે? હા થઈ શકે, પત્ની પત્નિમા તેમજ છે ના. પણ દરેકે દરેક સ્ત્રી, પુરુષોનું ને વળી બનતું ને. ચાતુ વાતાવરણમા તેા અસંભવિત જ્યા બીજાભાવ નથી, અકચળા છે, મોહકના નથી, ત્યા થઈ શકે, જે દેશ, જે ભાગ તત્ત્વ મુખરેસો છે કે તત્ત્વ જગત્તી છે ત્યા તેમ થઈ શકે. હિમાલયના જંગની વતનીઓમાં તેમ જ છે, તેઓ પ્રભુને પિગયુના છે વસ્તુનો મારાસાગનો આશ્ચર્યક વિચાર

કરનાર છે. પ્રભુને બક્ષિસ છે પણ જ્યાં અર્ધ મુદારો થયો, અર્ધ કુદારો રહ્યો, અર્ધ સ્વભાવ સ્ત્રીના અર્ધ પુરુષના; અર્ધ જ્ઞાની અર્ધ અજ્ઞાની, ત્યાં તેમ ન બને, ને જો બને તો વિપરિત પરિણામ આવે.

આમ જગદીશ વિચાર કરતો રહ્યો છે ત્યાં કચનકુમારી આની પહોંચી જગદીશ છે કે ? પ્રશ્ન કરતી જગદીશી ઓગ્રીમા આવી અહીં એટલું કહેવું જોઈએ કે કચનના પિતાનું ઘર ને જગદીશનું ઘર બહુજ દૂર નહતા વિશેષ કચનને પિતા તરફની અધિક પ્રકારની સતતતા લાડથી બક્ષવામા આવી હતી આ વખતે જગદીશની માતા અને પતિ ગૃહકાર્યમા લાગેલા હતા એકાએક સધ્યાકાળે અન્ય બાળાનો શબ્દ માનવી જગદીશની મા બહાર આવી, જોયું તો કચનને દીરી કચને આવી જગદીશને પૂછ્યું કેમ ? વિચાર કરી લીધો ને ? મિત્રના રાખજો કે સ્તેદ ?

જગદીશ—સ્તેદજી હોઈ શકે । અને તે નૈસર્ગિક

કચન—અહો ધન્યમાન્ય મારા માગ્યા કરતા વધુ મળ્યું, વાગ જગદીશ, નૈસર્ગિક એટલે શું ?

જગદીશ—મારાથી બને તેટલો તમારા પર જેન તરીકે બાર રાખી તમારું કાર્ય કરવું તે

કચન હાલમા કપી, ખીજાઈ ને કોધથી ખેલતી બહુ સારૂ એ નૈસર્ગિક મારે ન જોઈએ તો શું હું બહુચકમાઈની બેન નથી, તે વળી તમને બાઈ બનાવવા આવું કયા તમે તે મારા બાપના દીકરા જ્યારે પતિગૃહે જવાની વાગ છે આપણી રૂઢી તે જરૂરથી

રડો છે કયની રડો છે, ત્યારેજ તમારી મિત્રતા ઠગ્ગુ છુ, નહિ તો તુ કંવા હતા તમને ?

જગનીશ—એમ કરનએન ? માત્ર પતિગૃહ વનસાની વાગ હોનાથી મારી મિત્રતા ઠગ્ગશો, પરતુ હજી કંઈ તમાર વય નથી, કે પતિગૃહે વસનામા તમને રૂઢી નથી

કચન—તુ ચૌદનાઈ પ્રતિગૃહે ન જવાય, ત્યારે પરણાને તુ કામ?

જગનીશ—જરાગર છે તે પરણાવસાની ડહી નહારી છે, ન્યા મુંડી માળા રજ્જવળા થવાથી લાયકાનમા ન આસી હોય ત્યામુંડી લગ્ન ન કરના પણ તેની લાયકાત થઈ આવવાથી લગ્ન કરી તરત જ સામરે વળાસી દેસી, એ આપણા શાસ્ત્રની રીતિ છે

કચન—વાર માગ હવે તુ કંવુ ? જન્યુ તે જન્યુ માટે પ્રેમ તો જોઈએજ બને સામરે જાઉં કે પછી કાઢી નાખતે

જગદીશ બોલ્યો આળા ' પ્રેમની કદર તને આવડી છે ! પ્રેમને તુ રીજાયુ છુ ' અરે પ્રેમ તુ પિંગણ જન્મ તો તુ પણ જન્મો જન્મ મુંડી નથી થતુ પ્રેમ પાછળ જન અર્પણ પડ છે ! અરે ! ભાષ્યએન વચ્ચે, માતા પુત્ર વચ્ચે, ભાષ્યપ્રો વચ્ચે તે પતિપત્નિ વચ્ચે સર્વમા પ્રેમ ગહે છે, નહિ કે ધનીયણીઆરુતો પ્રેમ તે એ, તો પ્રેમ કાલ કોઈ કહેજે કે ગુણિકાને તેના ચાર વચ્ચે ॥ અલ્પ તે પણ પ્રેમ કે

કચન—જા હા તે સમઘ તે પ્રેમ નહિ તો તુ !

જગનીશ—તે અર્થ, મોહ કામ, અરે ! નિયાત, જો પ્રેમ તુ તો તને માન કરાતુ, આમ કહી તેજે કહેતુ શક કંઈ

આમ પ્રેમ મમથી વાતચીત પરમ્પરા થઇ રહી છે ત્યાં તો ઘર કામથી પરસારી સુશીલા જગદીશની ઓરડીમાં આવતી હતી, પણ પ્રેમના વાર્તાવાપ માભળી ત્યાજ સ્તમ્ભ થઇ પતિ ઉપર શકાતી નજરે જોતી હતી મ્હો પર ક્રોધઝંપી વિપત્તિ પ્રસંગી છુપી રહી ઢબી હતી

જગદીશ—પ્રેમ એટલે પાણીના ઝગનો પ્રવાહ ' અરે તેથી પણ અધીક ઝરો મૂળથી નીકળી આગળ જતા વધતોજ જાય છે, તેમ પ્રેમ પણ દિવસે દિવસે તેની અભિવૃદ્ધિ થતી જઇ, તેની દદ પણ ન અકાય તેટલો પ્રવાહ બનતો જાય છે પાણીનો પ્રવાહ સૂર્યના પ્રખર કિરણો પડતા સુકાઇ જાય ત્યારે પ્રેમ પ્રવાહ દુષ્પના કીરણો પડે, ત્યારે તુટી ન જતા સુકાઇ ન જતા વધતોજ જાય છે અરે ' મરણ આદિ સન્મુખ ખડુ થાય' ત્યારે પ્રેમીઓ પ્રેમમાં મશગુલ થાય, ને તેની કીમત અમૂલ્ય અકાવે છે પ્રેમ એક જન્મથી અઠકતો નથી પણ જન્મોજન્મ કાયમ રહે છે પ્રેમીઓ વચ્ચે હજારો વિનો આવે, દેહના દુકડા થાય, સુખ સ્મૃદ્ધિનો નાશ થાય, તો પણ અડગ રહે છે પ્રેમ એટલે તેનો જીવ, તેનો આત્મા પ્રેમ એટલે આત્માની એકતાનું ભાન !

કચન વચ્ચે બોલી ઉઠી બસ, મારે તમારા મોટા ભાણેા નથી સાબળવા હું ભાણુમાં નથી આવી પણ મારા હૃદયના રોહણા રડવા આવી છું

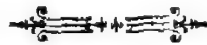
જગદીશ—જવ ત્યારે તમારું સુજતું કરી લો મારી ફરજ હતી તે અદા કરી હજી પણ તમને સુધારવા પ્રયત્ન ચાલુ રાખીશ

કચન—એમ ને ? તું મને સુધારવાનો દતો જગદીશ જોઉં

છુ મને પહેલેથીજ તારા માટે ભરોસો ન હતો, પણ તારા સૌન્દર્યે મને મોહ લગાડ્યો નથી માનતો તો જો પિતા પાસે તારી દશા

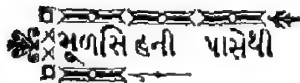
જગદીશ—વાર કંચન ' તારાથી થાય તે કરજે પિતા ભોળા નહિ બને અને જો બનશે તો નરસીખ છતાં સત્યનો જય છે અરે શુ તુ મારા સૌન્દર્યનું પતન મન્યુ હા દૈવ ' એ જ તારી ઇચ્છા । ।

કંચન બળાપો કાઠી ગુસ્સાના આવેશમાં ચાલી ગઈ જગદીશ શાત થયો, ને પથારીમાં પડ્યો સુશિલા અત્યાર સુધી પતિ પરીક્ષા કરી રહી હતી જ્ઞેમમાં બળી હતી, તે આથી પતિને શાત કરતી બેઠી જગદીશને મગજનો શ્રમ પડતા, એકાએક તે નિદ્રા વશ મની ગયો

પ્રકરણ ૭

સખી સમેલન.

મૂળસિ હતી પાસેથી છૂટો પડ્યા પછી બુલમ, સોનગઢ નરેશને આનંદ કરવાના સ્થળોમાંથી આબુવાબુની હિલચાલ તપાસતો તથા મૂળના માણસોને બેઠથી ફેડવા માટેના કાવત્રા રચતો પસાર થયો. આગળ ચાવતા મોહિનીના અવનવા ઉત્સવ હર્ષનો દેખાવ તેની નજરે પડ્યો મોહીની પોતાની પ્રિય સહચરીઓ સાથે બિન્ન બિન્ન વિષય પરત્વે ચર્ચા ચલાવતી, તથા કુદરતી સૌન્દર્યને અવધોકતી ચાન સાથે

ગમ્મત હિંસાતા હતી મોહીનીનું સ્વરૂપ આકર્ષક ને તેજસ્વી હતું
રૂપ, ગુણ, વય અને જ્ઞાન સર્વમા એકકો હતી તેને જોતા જીવન
અજાણ ગયો, ને પોતાના વિચારને પોષવા લાગ્યો મનથી એવા તરંગો
જોડવા લાગી ગયો કે આને ગમે તેમ કરી, કાળાનાગને સમજાવી
અહીંથી ઉપાડવી, ને પછી કાળાનાગને સર્વ સ્થળેથી જમ આપારી,
પત્રીથી તેનો પશુ ઘડો લાડવો કરી, આ સુદર અપ્સરાને
આપણે હાથ કરી લેવી મનમા વિચારો કરતો અહીંથી
જીવન ગ્વાતા થયો તેનો વેશ, આકૃતિ જોઈ મોહીનીની સાથે ગમન
કરતી કેટલીક બાળા તેા જમ પામી, ને થરથરવા લાગી મોહીની તેમને
શાતન આપવા લાગી આમ જીવનને જોતાજ મોહીનીના આનંદમા
જીવન વર્તી રહ્યો

મોહીની તે અન્ય કોઈ નહિ, પણ સોનગઢ બાળનરેશ મુજસિંહની
ભાઈથી પણ અધિક નાની બહેન અત્યારે તેનું વય સોળ વર્ષનું હતું
મહારાણાની પુત્રી અને વળી ભાગીના લડમા ઉગ્રેલી તેમજ સ્વત્રપણે
પણ નીતિમય મનપસંદ વર્તન કરવાની છુટ હોવાથી તેના દિવસે
કાંઈ ક્ષેમ ન હતો તેની સહચરીઓમા કેટલીક કુળવાન, કેળવાયલી,
ગરીમ પણ નીતિમાન અને કેટલાક સાધારણ વર્ગની પ્રજાની તેમજ
સરદારોની પુત્રીઓ હતી તેમની સાથે પોતાના પ્રિય માગમા સ્થિતિ
સૌન્દર્ય અવલોકતા વનસ્પતિ ફૂલો, પક્ષીઓ વગેરે ને દષ્ટાંત રૂપે
મેળવી, ચર્ચા રસમેર કરતા ને તેમાથી અનનવા ખુનાસા કરતા મોહીની
હર્ષમા દિવસ ગુજારતી કેટલીક વખત તેની સખીઓ તેના માતૃપિતાને
યાદ કરી આપતી તેને ખેદ થઈ આવતો પણ તરત તે દાખી દેતી,
સખીને કપડો આપતી ને કહેતી કે બહેન ' મને ભાઈ ભાણીથી માઆપ

જેટલું જ મુખ છે તેઓ જાન દિલને કંઈ એણે આનંદ દેતા નથી ને મારે માટે અર્ધા ભાગીદાર ભાઈ સમજી, જોઈતી વસ્તુઓ પુરી પાડે છે વળી શુ કોઈના માયાપ તે હમેશા પહોંચતા હશે ખરા કે ? એતો જન્મેલાને માટે મૃત્યુ સૃજનયતુ છે ! તે ગયા તો કોઈ વખત આપણે પણ દિવસ આવનાનો જ છે જન્મેલા માટે મરણ સ્વાભાવિક છે, ને તે માટે શોક હોયજ નહિ ! જન્મ થતા હર્ષ પણ નજ થવો જોઈએ ! જ્યાં મુઘી આપણાં પુણ્ય પાપ રૂપી કાર્યો ઘડાયલા છે, જ્યાં મુઘી વાસનાઓ રહેલી છે, ત્યાં મુઘી જન્મ ને મરણ સાથે સરળયલાજ માનવા વિગેરે વચ્ચેના કહી સંજીવે સમજવી દેતી ને પુનઃ યાદ ન કરવા સુચના કરતી

કોઈ કોઈ વખત સંજીવો હાસ્ય કરી ડોહતી કે ખેલે ! ત્યારે ભાઈ ભાભીને લાગણી હોય તો તાગ લગ્ન હજી મુઘી ન કરે ?

મોલીડી ખૂશ થતી ને પ્રત્યુત્તર નાળતી કે સાફ ખેલે ! માત પિતા હોત તો તે પુત્ર પુત્રીના વાસન્ય પ્રેમમા તણાઈ, નાની કુમલી વયમા લગ્ન કરી દેત, ને તેઓ દુગ્ધ ને પન્ના જોઈ મને ગમે ત્યાં લાકડે માટકું વળગાડી દેત તે મા. રુબ નસીય ! જો-જો-જોન એમ ન માની લેતા કે તેથી મા-યાપ મરી ગયા તે સાફ થયુ આ તો હુ મા-આપનો ગાડો પ્રેમ જણાવુ છુ વળી ભાઈના હાથમા પણ તે કાંઈ નથી તેઓ સમય આવે માફ નસીય જ્યાં હશે ત્યાં મને જોડશે, હજી ક્યા વખત ચીત્યો છે ? વળી હવે તે માફ લગ્ન કરતા મારે અભિપ્રાય જરૂર પૂછશે કેમ કે સહજ સહજ આખતમા નથુ મારે અભિપ્રાય લીધા વિના કામ કરતા નથી, તો ષંઢી આ જન્મપર્યંત જેની સાથે જોડાવાનુ છે, અરે ! આ જન્મથી ખીજા

જન્મની સારી વા નરસી તૈયારી કંગવાનુ જે સાધન છે તેમા મારે વિચાર નહિ લે, તે કેમ અને ? તેઓ તે બાબતની તપાસમા છે, એમ મને જણાય છે એક વખત તેમણે તે માટે સહજ ઇસારો કર્યો હતો.

કહો બેન ? જ્યારે બાઇ મને પતિ પમદગી સોપે અરે ? એમ નહિ કેમકે તે તો સ્વયંવરની વાત આવી પણ તે માટે કોઇ પાત્રની શોધ કરી મારે વિચાર પુછવશવે, તો મારે પતિની કંઈ કંઈ બાબતોની તપાસ કરવા ?

એક નાની બાળા બોલી બીડી —વળી એમા શું ? નાનો સુદર, કોમળ, કાંઠુ કાંઠુ બોલનારો અને વળી રમાડાય તેવો પતિ પમદ કરવો.

મોહીની —એમકે, એટલે કે મારે મારા કરતા નાનો શોધવો ના ? વાર, બીજી કોઈ કહેશે.

તરતજ બીજી બાળા બોલી ઉઠી હા બેન ! જુઓ રૂપાળો-સારા સારા કપડાવાળો, આક્રમક છેલબટાઉ થઇ ફગનારો, અને ખુબ પૈસા વાપસનારો શોધવો.

વાર, એટલે જેને લોકો બહારથી બપકાવાળો માને તેને શોધવો કે બીજું ? પછી તે શું સુખ આપે ? ગાડી, પતિ પમદગી એવી થાય ?

પેલી આમ વિચાર કરે છે એટલામા બીજી બોલી વળી ત્યારે કેવી થાય, તમારે રાજકુળની છોકરીઓને શું ? મોટા મહા રાણા જેવા.

મોહીની —ધરડા હોય તો ચાલે ના ?

બાળા—તેમા શુ, આપણે તો રાજ્યને વરવાનુ છે કે રાજને ?

મોહીની—રાજને રાજ્યને વરી શુ કરુ ? પૈસો, પતિ સુખ આપવાનો છે ? આ જન્મનુ સાર્થક કરવાનો છે ? પતિ ગયા એટલે પછી શુ ?

બાળા—કેમ રાજ્ય કંઈ જનાનુ છે ?

મોહીની—હા બીજે મળળ શત્રુ ચઢી આવી રાજ્યના કના-કાનીયા કરે તો પછી શુ કરવુ ?

બાળા—એટલે એમા શુ ? જે રાજા જીતે તેને વગુ

મોહીની—યુધ ગાદી, ખમ કર સમજ્યા વિનાનુ બોલે જે ક્ષત્રિયમા તેમ ન બને ક્ષત્રિયાણી, શુરા, ન્યાયી, જ્ઞાની અને તેજસ્વી એમા પતિને વગે છે તે નથી જીતેલી ગરીબ કે તવગર શુરે ક્ષત્રિય ગરીમ હોય તો પણ કોઈનુ દાસત્વ સ્વીકારતો નથી, પણ પોતાના બાહુબળે કરી જ્યાને ત્યા અમર નામ કરી પોતાનુ કુળ કિન્નળે છે અને જો પતિ મરે તો ક્ષત્રિયાણી પાછળ સતી થાય છે વચ્ચમા એક હાલી બોલી ઉઠી બેન ! મરી એક શકા છે જો પતિ મોટો હોય, તે પતિ નાની હોય તો પતિ વહેનો ગુજરી જાય તે પતિ વિધવા બને, પણ તે કરના પતિ મોટી અને પતિ નાનો હોય તો પતિ વહેલી જાય એટલે પછી પતિને શુ ? પુત્રને સ્ત્રી જેવી કંઈ જન્મજો છે—આપદાઓ છે ?

મોહીની—બેન ! તે તો ખુબ કરી આ ખુલાસો તો, શાસ્ત્રકારો કરી શકે એ તો પતિ મોટો હોય કે પતિ મોટી હોય જતા જે પ્રથમ જવાનુ હોય તે જાય છે ને જે બાગ્યમા લખ્યુ હોય તેજ બને છે

બાળા—વાર ત્યારે બેન । તમે તો તમારૂં ખંડ માનનાના, હવે બાગ્ય આવ્યું નસીબ આવ્યું તમે પણ તેમજ કરશો ના ? બાઈને પતિ ગોધી આવે તેને કબુલ કરી લેશો, હાપણ કોણશો મા ।

મોહીની—હા બેન તેમજ થશે, આપણા વડિલો માખાપ, કે ભાઈ, પોતાના વધુ અનુભવ પ્રમાણે સાગસારનો વિચાર કરી જે પાત્ર શોધી લાવે છે તે યોગ્યજ હોય છે તેમા કોઈકજ દેવાવશાત્ વિપરીત પરિણામ આવે છે પછી આવે તો ક્રોતો દોષ ? તેમા વડિલનો શુ દોષ ? છતાં બાળા પુખ્ત વયની સમજી હોય તો વડિલોની પરિક્ષા, પ્રમાણે પોતે રૂપમા ન મોહી પડના આત્માને પૂછી ને જે જવાબ મળે તે નિચારી લેવો તે પછી તેમા જવલ્લેજ વાધો પડશે જ્ને પોતાના આત્માનો અવાજ ના પાડતો હોય, તો વડિલોને તેમ કરતા અટકાવવાને પોતાનાથી જનતુ કરી કુવારાપણું વેઠી તે સમ્પદ ન મીકાવે, કેમકે લગ્ન એટલે રમત નથી પતિ એટલે રમકડું નથી. કે એક ના ગમ્યુ એટલે બીજી બદલી લવાય તેવુંજ પુરૂષો માટે સમજવું

બાળા—જ્હેન આજ તો ખુબ ઉડા ઉડા પ્રાનોના વિચાર કર્યા ને તેનો ઉકેલ આણ્યો પણ હવે તમારી માટે કેવા પતિની પમદગી થનાર છે

બાળા ૨—એમ કે ' તને માલમ નથી ' વળી બીજી કેણુ ? મહારાજના પાટરી અને મોહીનીના ભાતી—

બાળા—શુ પતિ ?

મોહીની—વળી એ કોણુ ? પતીની પમદગી પણ મારે માટે અક્ષ મુકી હું તો કાંઈ જાણતી નથી

બાળા—ત્યારેજ બાઈની પસદગીને કબુલ કરવી તેમા જીત પામ્યા ના !

મોહીની—એમા જીત શાની ! જે સત્ય તે સત્ય, ને અસત્ય તે અસત્ય એ શાસ્ત્રીની રીતી છે

બાળા—હા હા એતો મનપસદ સ્વામીની શોધ થઈ એટલે પડી બાઈને મળતા કેમ ન થવાય ! સારૂ જોન, અમારે તો તેમા મઝા ને બીજેય મઝા અમારે કયા તમારા પતિને પરણવું છે !

મોહીની—અરે ! ગાડીઓ ! અત્યારથી તે અન્યને માગ પતિ—સ્વામી બનાવવા મડી પડો છો તો સારૂ કે ! બાઈ સાબજે તો તેમને પણ માહુ લાગે જવા દો વિતડાવાદ મને તેની લેશ દગ્ગર નથી પડી તમે કયાથી વાતો ઉડાવો છો ?

બાળા—ચક્રા ભાભીની વાતચીત પગથી

મોહીની—એમને ! જોઈ લેઈશુ આજ તો બહુ લાખી ચર્ચા થઈ, ચાલો

આમ રકઝક કરતા હા ના કરતા સર્વ જુદા પડ્યા મોહીની પોતાની નાની નાની બત્રોજીએને રમાડતી બાઈના મહેલ તરફ વિદાય થઈ દાસીઓ સાથે હતી, જતી વખતે નિયમ પ્રમાણે ઘટિત લાણી કરી બાળાઓને ખુશી કરી ગરીબ નિરોપ બાળાઓ અતરના હાથ ઝાકાથી આશિષ દેતી ગઈ કે મોહીની માને શાણાને મુરા પતિ મળો, ને તેમનુ આયુષ્ય વધી તેમની કીર્તિ જગે અમર તથા

પ્રકરણ ૮

જન્મોત્સવ !

આજે શરદ પૂર્ણિમા છે શરદની શિતલતા, તેનીજ આજ

મોડીનીને રીતલતા પ્રાપ્ત થવાના દુર્ભાગ્યક મગજ ચિન્હોનો ભાસ નયનના ફરકવાથી થતા લાગ્યો સતારમા ઉઠતા તેનો ચહેરો પ્રકૃતને સાતીમય દીનનો હતો સ્નાનાદિક ક્રિયાની પરવાગી વહેલી વહેલી ભાઈ ભાભીને પ્રણામ કરી પુગળીને નમન કરી તરતજ પોતાની ભત્રીજાઓને માથે લઈ પોતાના પ્રિયસ્થાન બાગ તરફ જવાના થઈ જતા જતા કેટલીક સખીનો રસ્તામા મેળાપ થયો નિર્ણીત સમયે સર્વ સખી એકત્ર થઈ મોડીનીએ કહ્યું ખેતો ? આજ સમગ્ર વિધવા શાંતિનો દીવસ છે મહા પૂર્ણિમા છે અને વળી તે શરદ પૂર્ણિમા " એટલે તેના આનંદની તો વાતજ રી કરી ? જના મારા દીવસ આનંદ થાય છે તે જુદાજ ભાવથી કે કેમકે આજે મારો જન્મ દીવસ છે વચ્ચે ડાહી સખી બોલી ઉઠી હે જુદેન ! જન્મ દિવસ હતો, તો તમોએ કાલે જ કેમ ન જણાવ્યું ? ને છુપાવી રાખ્યું ? બપુ મોરમ રાખ્યું એથી અમે તો આપને આનંદમા એછો ભાગ આપી શકીયું પ્રથમથીજ જાણ હોય તો તૈયારી સારી થઈ શકે ને ?

મોડીનીએ ઉત્તર વાળ્યો ન્હાલી સખી કાંઈ નહિ, મને તેમા આનંદ થાય છે તે નામનોજ, કેમકે સમાજના ચાલુ નિયમને લીધેજ

તુ ત્યારે જ્ઞેન જન્મ દીવસનો આનંદ ઓછો કે ? હા ' હા ' ' તેમજ હોય કેમકે પતિ વિના જન્મદિવસ મારો કેમ જીવાય ? ન વળી તમે પુખ્ત વયના થવા આવ્યા જ્ઞેન કાનની ને આજની વાતચીતમા તમારા વિચારો બદલાયા ' ' એક દાહી છોકરી બોલી ઈ

મોડીની—ના જ્ઞેનો ' ' તેમ માનવાને કંઈ કાનજી નથી. મને જન્મદિવસથી કંઈ વધુ આનંદ નથી થતો સમાજ ગાડી છે, ભુલ ખાય છે, જો કે મારૂં ગત જીવન તો નિષ્કળ નથી થયું, પરંતુ કેટલાકોના જીવન માત્ર પશુ જીવન, સ્વાર્થીય જીવન, અરે ' નીચ જીવન કે કામ કીડાના જીવન હોય છે, માત્ર સરીર વધારી, મનથીજ મોટા બા સમજી બીજાના ગળા રસી, અન્યને બદનામ કરી બીજાને દલકા પાડી પોતાના સ્વાર્થની ખાતર, પોતે આગળ પડવાની ખાતર પોતાનું ન કવરાથી ધ્યા ચતા કરી અવમન્દ જીવન કરે છે તેમના વડો તેમના આ જન્મથી ઓછ થાય છે, કહો તેમજે શુ લાંબુ કાંચુ ' જ્ઞેનો ને માણસ મન કર લાગતું નથી પરંતુ મેં તેથી કિલકુ કાંઈ નુબ કરાયા પણ પગલા નથી ભયા જતા ન'શનો ભય રાખી તેને પ્રત્યક્ષ રાખી, ફળની રાજા ગણ્યા વિના નિષ્કામ વૃત્તિથી જે બાલજીવ સાર જીવનમા થાય તેના કામ કરવામા દયાશ રાખી નથી, જતા દોષે થયા હોય તો હંન તમા બંધે ' ' મારા જીવનમાથી સોળ વર્ષો ખુરી ગયા કોણ જાણે કાળ કેટલા વર્ષો આ જીવનમા નબસાદે છે ? જ્ઞેનો ' તેથીજ જન્મ દિવસ તે દર્પનો નહિ પણ મોઠનો માનવો નેહએ અને માણસ વિચારતું નેહએ કે અગેરે ' મારા જીવનમાથી

અમુક વર્ષ ચાલ્યા ગયા મે કદજ ન કર્યું તે કારણે મે આપ સર્વને વિદિત કર્યું ન હતું, તે છતાં આટલો આનંદ જોવાનું કારણ એજ કે બાઈ, બાબીને માફ ન લાગે, તેમનું દીલ ન દુભાય મારી ફરજ છે કે, તેમનું દીલ દુભાય નેનું એક પણ કાર્ય માટે ન કરવું જોઈએ, તેમાજ મારી મનુષ્યની લાયકાત છે, ખહેનો ! હવે જુદી જુદી જાતના રમત, ગમતનો લાગે નિયમપૂર્વક લ્યા, ને અન્યને લેવરાવો

કહેતા વારજ જુદી જુદી જાતની રમનો શરૂ થઈ ને બગી ચામા નાની નાની નિર્દોષ અબળાઓનો આનંદ શરૂ થયો, આમ આનંદની રેવછેલ ચાલી છે ત્યાં ઉત્તર દિશાએથી ઘોડાને પુર વેગથી દોડાવતો ને ક્ષત્રિયની પ્રભાથી ઝળકતો, કુન્દનપુરીનો યુવગજ સર્કુકાન્ત આવતો હતો બગીચા સમીપ આવતા ઘોડો ધીમે પાડ્યા, ને તેની નજર એકાએક બગીચા સમીપ આવતા ઘોડો ધીમે પાડ્યો, ને તેની નજર એકાએક બગીચામા રમત કરતી બાળાઓ તરફ વળી બાળાઓની તાલિકા-મોહીનીને જોતા તેના સૌન્દર્યે તેના ચિત્તને મોહાવ્યું ને તરતજ ઘોડો સ્થંભાયો મોહીની બધી બાળાઓમા તુર્ત ઓળખાઈ આવે તેમ હતી કેમકે રૂપ, ગુણ, વય તથા અલ્પકારથી લાખે તારાઓમા ચંદન તેજ તરત જગ્યામાં આસી ચંદ્રની ઓળખ થાય છે, તેમ મોહીનીની ઓળખ સર્કુને થઈ ને ને પોતાની ભાવિ પતિને દેખતા તેના હૃદયમા આનંદની છોળો ઉડી રહી

મોહીની માટે સર્કુ સાથેના વઝની ખાનગી માગણી મથરાજ પામે આની ગઈ હતી, મથરાજે તે ખીકારી હતી ને સર્કુને માતાના

વાત્સલ્ય લાડે કરી માતાના મુખથી તે વધામણી મળી ચૂકી હતી તેમા વળી સર્પુને એકાએક કારણે સોનમડ આવવાનું થયું ને નગમ્મા પ્રથમ પ્રવેશ કરતા પોતાની ઇચ્છીત વસ્તુના દર્શન થયા. તેથી તે અહોભાગ્ય માનવા લાગ્યો મનમા ને મનમા ગોઠવણ કરી વાનમીત કરવાના લોભને ન રોકતા તરતજ તે ઘોડાથી નીચે ઉતરી, ઘોડા એક સ્થળે માથો ને પાગના આશોપાલવના ઝાડ નીચે પિશ્તાતિ મારે બેઠો.

આમ એકાએક અગ્નિપ્રયા પૂરવના ઉપરના દેખાવને સર્વ પાળાઓએ નજરે નિહાળ્યો-જેથી તેમના આનદમા કંઈક ભગાણું થયું આખરે ગોઠાણું મુજબ કાર્ય ખલાસ થયું એટલે મોહિનીએ રાજકુળને શોભે તેવી વ્હાણી શરૂ કરી, ને સર્વ સખીના મન સતો પ્યા આ બનાવ સર્પુદાન્ત એકી ટમે જોઈ રહ્યો હતો જ્ઞાણી પરી થતા મર્વ સખી રગ્ન માગી રવાના થઈ મધ્યાન્હકાળ થવા આ પા હતો જતા મોહિની યોડો સમય આગમ લેવા પોતાના મહેલમા બત્રીજીએતે બેઠીને ગમ, ને અગામીમા જઈ બેઠી અગાસી પણ દુલઝાડથી મુજોલિત ને ગયથી શતિ પમાડે તેની બતાવેલી હતી તેની નજર એકાએક આશોપાલવના ઝાડ નીચે પરદેશી રાજ મનાકર નન્દ પડી ને તેના રોમાય પડા થયા તેના ભાવો બદલાયા કાલ પ્રસંગે ન પેદા થયેલા વિચારો અધૂર્યા ને ચિત્તને તથા આખોને ઉપરે આપવા લાગી તરતજ ખનમ વિચારોને તથા શરીરના અન્ય અન્થપણને દાખી દઈ એક સખી મોકલી તેનું ઓળખાણ પુજા-નગ્ન્યુ, ને તેની ક્ષુધા શાન્તિને મટે ક્ષણપલ તથા દ્વંધ વગેરે મોહન્યુ

ભયકર ભુજંગ.

માલિની અગામીમા સુત્ર લગી પડી [પાન

બે સખી તરતજ એક યાગમાં ફળપ્રલ તથા દુધના કટોળં
ભરી, પાણી વગેરેનો ફૂળે ભરી ત્યા જઈ પ્રણામ કરી તેની પાસ
લઈ ગયેલી વસ્તુઓ ધરીને, નિવેદન કર્યું કે પરદેશી રાજનશી
મુમાશ્ર ? આપ એકાએક આવા મધ્યાન્હમાં મુસાફર કરતા અહી
જાતિને માટે આયા છે, ને આ બાગમાં નિવાસ કર્યો છે. આજ
અમારી રાજકુમારીનો જન્મ દિવસ હોવાથી સર્વને મનવાચ્છિત
વસ્તુઓ મળી છે, ને સર્વને, જ્ઞાતિ મળનાથી તે સર્વેએ શુભાશિષ
અમારા ઝંઘેને આપી છે, તેરીજ રીતે આપ તેવા આનંદના પ્રમગે
અહી પધાયા છે, તે માટે આ ફળપ્રલનો આદાર કરી જ્ઞાતિ પામે
પછી આપના કાર્યમાં નેડાશે.

રાજકુમારે ગભીરનાથી કહ્યું બાળાઓ ધણી બુદ્ધિની માયે
ત્રીકાક છુ તમારા હર્ષમાં હુ પણ મળેનો થાઉં 'તુ' અને તમારી
સખીને શુભાશિષ હૃદયથી આપુ છુ પણ એટલુ નો કહીશ કે દરેકે
દરેક સખીને મન હજ્યુ મળ્યુ તેમ મને મળ્યુ નથી આમ
કહેતા સયુ ક્ષાન્ત કંઈક અચકાવે.

એક સખી બોલી લેકા ' કુમાર તમેને નોતરેલા ન હતા,
છતા વગર તેડે આયા તો તેથી પણ તમારી કદર અમારા બેને કરી
છે, ને ધણીજ છે

કુમારે કહ્યું, હુ વગર તેડે કેમ આવ્યો હોઈશ ? તમે
બોલો છો ?

તમારે તે જાણવાની જરૂર નથી શુ મારી કદર તેમણે કરી
છે, કે નેમ તી કદર મે કરી છે ? મોક્યેલી વસ્તુનુ અપમાન ન કરતા

શીકારી લીધી છે કેમકે ક્ષત્રિયતા તે ધર્મ છે તે મળેલી વસ્તુના બદલામાં તે આપે છે ક્ષત્રિયો બન્યો આપ્યા વિના રહેતાજ નથી તમારી બહેનને કહેજો, કે ક્ષત્રિયુત્ર મળેલી વસ્તુના બદલામાં બધો આપશે

વાડ કુમાર ' તમારું નામ ગુ ? કયાથી આવો છો ? તે ક્યા નગરના યુવગજ છો ' એક મળીએ પુણ્ય

મારું નામ સયુકાન્ત, કુન્દનપુરીથી આવું છું મારા પિતા મદગજ કુન્દનપુરીના મહારાજા છે બોહો ' સયુકાન્ત ? એક બોલી ' હી

સયુકાન્ત મનમાં મલકવા લાગ્યો, કે ખરે ' આ હોદ્દાઓ મારા નામને જાણે છે અરથે સખી સખીમાં તો હાસ્યવિનોદ થતોજ હશે ' આન જીવ ' પ્રિયાના જન્મોત્સવમાં આપણને પણ ભાગ મળ્યો ને તેને સ્થાન આપીએ કળ કુલ ખાધા, દૂધ પી શાન થયો, પેટથી, મનથી અને હૃદયથી સર્વથી શાંતિ મળી

સખીઓએ બનેલી ખીના તથા મર્વ વાતચીત મોહીનીને કહી મલગાવી મોહીની હૃદયથી આનંદ પામી બહાર બતારી શકી નહિ મનથી કહેવા લાગી કે આજ મારી આપણુ કચ્છ ખરેખર ફળ્યુ ' તે આજનો મારો જન્મોત્સવ પણ ફળ્યો ' ' રે મનના માન્યા, બાઈના મોખ્યા અને સખીના વાતે વાતે ગાઠી દીપેલા બરથાર મળ્યા આજ તો બાપ બાબીને પણ આનંદ થનાનો અરે ' પણ તેમણે કંઈ છે કે ક્ષત્રિય પુત્ર મળેલી વસ્તુના બદલામાં બદલો આપે ' તે શુ મળ્યો ? તે હાથમાં મારવો ? ના ક્યા વિત્યુ છે ? વગેરે પ્રતોચી સખી મધ સાથે ભુવન તરફ નિરાય થઈ

પ્રકરણ ૯ મું.

મહેમાન

મોહીની આગમથી રાજમહેલ તરફ વળી મળી સર્વ
વેરાઈ મોડુ થઈ જવાથી મુળસિદ પત્નિ સહિત બહે-

નની તથા પુત્રીઓની રાદ જોઈ રહ્યા હતા મોહીનીને જોતા આનંદનો
પાર મર્યો નહિ મોહીનીનો આજનો ચહેરો ટાંચ અવર્ણનિય હતો.
મોહીનીએ બાઈ બાબીને પ્રણામ કયા, નાદ સવેએ ભોજન કયું.
સર્વ વાતચીત કરતા જાય ને જમતા જાય પરંતુ મોહીનીનું ચિત
અન્ય યજો હોય તેમ બામ થતો આમ આનંદી કુટુમ્બ આનંદ
કરે છે ત્યાં એક સપ્તીએ બામની અદર બનેલી બીના કહેરી શર
મી ને કુન્દનપુરી યુવરાજ સંયુક્તાન્ત અહીં આતેલ છે, તેની વધામણી
આપી ચંદ્રા-મુળની પત્ની મોહી કહી અહો આપણા ભવિષ્યના પુ-
ત્ર્ય મહેમાન નગરીમા આવેલા હોય ને આજના જિત્તવે જમણના
આનંદમા તે ન હોય એ ઘટિત ખર કે ? અને વળી તે મોહીની
મહેનનો જન્મોત્સવ ? મુળસિદે ધીરજ આપી કહ્યું ના શાણીને ધર્મ
આપણે જુઝ્યા નથી ખખર હમણા મળી, તે આની પહેચશે ? દામી
પ્રત્યે કહ્યું તેમને કયા દીકા ? કયા ઉતારે કર્યો છે ? શુ
કરતા દીકા ?

દાસીએ ઉત્તર વાળ્યો કૃપાધિશ ' મોહીની જોના આગમ '
આશીપાલવની હાંચા તજે અને જાણાર કરતા દીકા

મુળસિદ—જાણાર કયાથી આવ્યો ?

દાસી--મોહિની બેનનાજ જન્મોત્સવમા સખીઓને મળેલો ભાગ તેમને પણ મળ્યો, ને તે શાત થયા

અદ્રા--તુ મોહિની મેનની સખીમાથી ભાગ મળ્યો અને તે મોહિની બહેને આપ્યો નાહ ? મોહિની બહેન ? વિદેગી યુવરાજ તમાગ સખી બની ગયા

મોહિની--ના માતા તુલ્ય બાબી ! તે કદાં મખી નથી હું તેમને ઓળખતી નથી મારો ધર્મ છે કે કિત્સર પ્રસંગે જે કોઈ આ યુ હોય તેમને મળ્યો ભાગ આપવો તે મુજબ તે ઓચિંતા આવ્યા, ને તપાસ કરતા જણાયું કે દુરથી ધામ મુસાફર આવેલ છે, ને તે વળી રાજરત્ન છે પછી મુસાફરની સભાળ ગખી તે પણ હું ફગ્ગ મમજી, એટલે તેમને વસ્તુઓ ક્ષુધા, તૃપા છીપાવવાની આપરીજ ભેધએ

અદ્રા--હા, હા બેન ! તમે જ્યારે તેમને શાંતિ નહિ આપો તો ખીનું કોણ આપજે ? તમારેજ તેમની છાંદગીનર સભાળ લેવાની છે અને શાંતિ આપવાની છે વિશેષ આજેજ તમારો જન્મોત્સવ ચાલો તમાર નૃતનવર્ક સુખદ નિવડ્યું

મોહિની--એમ બાબી ! આમ પરોક્ષ કટાત કયું ?

અદ્રા--હજી ન સમજ્યા ? એ તમાગ બાવિ પતિ થવાના ! આ સામળી મોહિની લજનાઈ કેમ તમને પસંદ છે ના ? તમાસ કાજે તમાગ બાઈએ તે પતિની પમદગી કરી જે, ને મે તેમા વિશેષ સમતિ આપી છે, રાજ ખત ? ના ?

મુળસિંહ--હા મેન મોહિની ! અસાર મુધી જેની તપાસમા નતા, ને આજે જાહેર થાય કે અમારી ડેવટની પરિક્ષા ને તપા-

સણી ત્યાંથી અટકી પડી છે કુળ સાર છે સંજયુત સાર છે । ' બેન ' તમારા જોવામા આવ્યા કે નહિ ? મારે તમારી સમતિ લેવી જોઈએ કેમકે તમે હવે બાળક નથી સમજી છો ।

મોહિની—માઠશ્રી ! આપને સંજયુ તે મને રૂઢું છે, હું કંઈ જોઈને રૂપમા મોહિત બની ગઈ નથી હું શું જોઈ ? મુખ જોઈ પસંદગી શાની રૂપની કર ? એક વખત પણ પરિચયમા આવ્યા વિનાના માણસની પરિક્ષા શી હેતુ શકે ? માને કે પંક્ષિ વખતે સર્વમા ઉત્તરુ નીવડ્યા પછી બાળ પક્ષી બલિષ્ઠ બદલાયુ તો કેનો દોષ ? અરે ! ઇશ્વર જોડા પોતાના હાથથીજ ગોદરી આપે છે । અર-અગસ માણસની મૈત્રી દૈવાવશાત થાય છે, પુર્વજન્મનુ ખણ પુર્ણ કરવાને અદ્ય વા ગાઢ પરિચય થાય છે બલે પછી પ્રાગ્બધથી જીવન સુખ રૂપ નીવડે કે દુઃખરૂપ પછીથી તો હર્ષ કે શોક ન કરતા જે જે પળે જે બને તે ભોગવેજ છુટકો. વિશેષ આપને શું કહું । આપ તેજ હું સમજે

મુળસિદ્ધ—બેન ! તે સ્વચ્છાથી પરચુતી બાળાઓને ઠીક બોધ આપ્યો છે, માત પિતા કે વડિલ પોતાના બહોળા અનુભવ પ્રમાણે બિલકુલ સ્વાર્થ ન રાખતા જે પતિ, પસંદગી પોતાના બાળકો માટે કરે તેજ વધુ પ્રમાણમા સફળ નિવડે છે, જે બાળકીઓના બોળા, જિન અનુભવી દીક્ષને તે પસંદગી સોપે, તો પરિણામ પ્રમાણમા ઉલ્લુહ આત્રે

પ્રિયે ! હવે મારા ધારવા પ્રમાણે તે આપણે ત્યાં આવશે તેમની ઉત્તરવા વિગેરેની સગવડ સારી રીતની કરાવો, સાજના દરબારમાં તે આવશે ખરા, તે પછીથી હમો સાથે સાથે આવશું બેનના આજે

આનદનો પાર નથી અરે ! સાચે એટલી પણ સવડ ઉતાવશે કે જ્યોત્તે એનને તેમના ફેટલાક ગુણોનું અનુભવ કર્યાનું સુગમ પડે

એન મોહિની તમે તે રાજકુમારની ઘટિત તજનીજમા રહેશે

“ ભાઈનો આદેશ સાબગતા મોહીની કંઈક લજવાઈ, કેમકે ગમે તેમ પણ માતપિતા કે વડીલ તરફથી સપુર્ણ પ્રકારની છુટ હોય છતાં મર્યાદિત લજ્જા તે સ્ત્રીનો પરમ શ્રીગાર છે

સમય થતા મુળસિંહ દરબાર તરફ આવ્યો ચદ્રાવતી તથા મોહીની માનીતા મહેમાનની ઉતારા વગેરેની સગવડમા રોકાણા

x x x x x

આજે દરબારમા અન્ય કંઈ રાજદ્વારી કાર્યો થવાના ન હતા, પણ આરામ હતો, છતાં આનદના પ્રેમજે દરબારમા તથા નગરવાસી-ઓને મીજબાની આપી તે નિમિત્તે દરબાર ભરાયો હતો

મુકરર વખતે દરબાર ચિકાર ભરાયો ગાયકો, ગાયન શરૂ કરતા હતા, વાદ્યોનો રણકાર શરૂ થયો હતો, મહારાણા મુળસિંહ આવ્યા સમાજને માન આપ્યું, ને મહા શાન્ત થઈ, ઇશ્વર સ્તુતિ થઈ રાજ તરફથી પ્રગ્નને, પ્રગ્ન તરફથી રાજ્યએ ઘટતા શબ્દ સરકાર થમા બાદ નાયકોએ પોતાનું નામવાનું કાર્ય મર્યાદિત રીતે શરૂ કર્યું સર્વ સભા એક ચિત થઈ રહી હતી ત્યાં ઇંદ્રના જેવો જેનો ઘોડો છે અને ઇંદ્રપુત્ર સમાન જે દીપી રહ્યો છે, તેવો સર્વશાન્ત, ઘોડો ઠેકાવતો ઠેકાવતો આવી પહોંચ્યો ઘોડો ઉભો રાખી નોકરને બોલાવી, તેને યોગ્ય સ્થાન પર લઈ જવા હુકમ આપી દરબારના દરવાજા પાસે આવીને મુળમીહને ખબર આપી પ્રધાન સામે આવ્યો ને બંને

દરમાઝા દાખન થયા સર્વ કોઈએ ધરીત માન આપ્યું બન્ને મિત્રો બેઠયા અને પાસ પાસેના સ્થાન પર બેઠા બે કે એક રાજા હતો અને બીજો રાજપુત્ર હતો બનેની વય સમાન હતી સર્યુ, મુળ કરતા દીપી આવતો હતો પ્રજા તેની ચાતુરી અને સૌન્દર્યને જોઈ રહી હતી

સંધ્યા સમય થવા આવ્યો દરમારમા આવેલાને ધટિત માન, ચાદની દ્વાણી થઈ, પાનસોપારી લઈ દરમાર વેરાયો, મુળસિંહ મહેમાનને લઈ હાથમા હાથ પકડી રાજમહેલ તરફ વિદાય થયા ઘોડાને અશ્વશાળામા મોકલાવી દીધો મહેલ પાસે આવતા ચદ્રા પોતાની નાની બેન રૂપ નાની નણુદીને બાવિ પતિનું ઓળખાણ કરાવતી તથા મરકરીમા ઉઠાવતી આગળીથી બતાવી રહી હતી તે તરફ સર્યુની નજર પડી એકબેકની નજર મળી ને ઢળી પડી

રાજમહેલમા આવી વાળુ વગેરેથી પરવારી કુન્દનપુરીના શુભ સમાચાર પુછ્યા, તથા રાન્યના કેટલાક પક્ષો ઉપર વાતચીત કરતા, બને મિત્રો આજે રાત્રીના એકજ સ્થાનમા નિદ્રા રશ બન્યા

પ્રકરણ ૧૦ મું.

પ્રેમી યુગલ

જન્મોત્સવનો દિવસ તો સુખરૂપ નીવડ્યો, પરંતુ રાત્રીના મોહિની વિચારગ્રસ્ત બની, ચિત્ત ચગડોળે

ચઢ્યુ, વચ્ચે વચ્ચે ચઢાદેની નણુદને મરદગીમા આનદ આપતી આજે
ભાભી, નણુદને સાથે આનદ કગ્વાનો પ્રસંગ મળ્યો, પરંતુ મોહીની
શ્રમીત હોનાથી નિદ્રાધીન બની, ચઢા પણુ એકલી પડવાથી
સુષ્ઠ ગઈ

મોહીનીની ભરનિદ્રા ચાલી રહી હતી સ્વપ્નમા સર્ચુકાન્તનેજ
જોઈ રહી, તેને ઝખતી હતી સ્મરણમા રહેલા ઉદગારો પણુ બહાર
નીકળી જતા શુ સર્ચુકાન્ત જોવો મને પતિ મળશે ? રૂપ ધન,
યોવન તો સંપૂર્ણ છે પણુ ગુણનુ શુ ? અરે ! ભાઈની પસંદગી
ખોટી તો નહીં જ હોયને ? ક્યા વરવુ છે, કાલે તેમની પરીક્ષા કરવી
શરૂ કરીશુ ક્યા ભાઈને દુષ્ટ વિકૃતી વડીલોના જોવો સ્વાર્થ લોભ
છે ? અરે હુ રૂપમા તો નથી મોહતીને ?

સર્ચુકાન્ત ! તમે મારા પતિ, તમે મને સંપૂર્ણ પતિસુખ
આપી શકશો ? રાજગ્રામો એકથી અનેક પત્નીઓ કરવાના લોભો
હોય છે તેવા તમે પણુ બનશો ? રાજ સમવ્યદ્રજ સિવાય
એક પત્નીવૃત્ત કોણુ પાળી શક્યુ છે ? બહુ છું, જો હુ મન,
વચન અને કાયાથી જાગૃતિમા કે સ્વપ્નમા પતિવૃત્ત પાળીશ તો
તેમનેકેમ ન પગાવી શકુ ? તે સ્ત્રીની ફરજ છે

આ પ્રમાણે રાત્રી તરગાવલીની માળામા વીતી સવાર થતા
હઠી, શૌચ સ્નાનાદિથી પરવારી સર્વજન રાજમહેલમા કામે વળગી
ગયા નામ્તાને માટે સવારમા મુળસિદ્ધ-ચઢા સર્ચુ-મોહિની એકત્ર
થયા અસ્પર્શ વાતચીત થતી મોહીનીના મોહક ચતુર ને મીઠા
શબ્દો સર્ચુકાન્તને હૃદય ભેદક બનવા માડ્યા તેની મીઠી વાતોમા
તેને ગ્સ પડવા લાગ્યો, જેવી મુળ-ચઢાની વાતમા ધ્યાન પણુ દેવુ

ગમતુ નહિ મુળસિંહ મોહીનીની વનણુ માટે તેના ગજનના કુટુંબના નેમના કંઈ કંઈ પ્રશ્નો પૂછવા લાગ્યો પ્રત્યુત્તર પણ છટાથી અપાના પ્રશ્નના ઉત્તરથી મોહીનીની કેટલીક શકાનું સમાધાન થતુ ગયુ મોહીનીને સંકુકાન્તની કેટલીક રીતે સલાહ રાખવાનું કામ સોંપવામા આવ્યુ અહીં પ્રશ્ન થશે કે રાજકુટુંબમા લગ્ન નહિ હોય ? ના, આ સ્થળે તેમ ન હતુ મોહીની એક મુળસિંહનો ખીન્ને લાઇ હતી રાજપુત્ર સમાન તેને સર્વ હક્ક હતા, ને તે હક્કનો તે દુરુપયોગ ન કરતી, પણ મળેલી સ્વતંત્રતાને સદુપયોગ કરી સમાજને આદર્શ બતાવે આ પરથી એમ ન સમજવું કે આ છુટ સર્વત્ર હોઈ શકે, સદ્ગત સિવાય આવી છુટ અન્યને મળતા વિપરિત પરીણામ આવે છે

મધ્યાહને જમણુ બાદ સર્વ આરામ માટે મહેલના એક ખડમા પલ્લગ ઉપર પડ્યા હતા મોહીની ત્યાં ગઈ, પાણી વગેરે આપ્યુ અને સામા આસન પર પોતે સ્થાન વીધુ પ્રેમી યુગલને પ્રથમ એકાત મળી અને એકમેકથી રૂપ, ગુણમા ચઢે તેવા હતા અનેનું વય સમાન હતુ દુરમન પણ જો તેમને જો વડી એકા ટસે જોઈ રહે તો, આશિષ વર્ષાવે પાંચ મિનિટ અબોલા રહ્યા અનેને શરમના શેરડા પડ્યા રોમાચ ખડા થયા આખરે સંકુકાન્તે પુછ્યુ, કેમ મોહીની ! જાત તરફથી સુખ-શાન્તિ તો છે ના' કે ભાભીની શિખામણો—

ભાભી જગ ડાહ્યા લાગે છે તેમણે તાત્પર્ય કાઢવા માડ્યુ મોહીનીએ લજવાતા ધીમે કહ્યુ ના, ભાભી મારા માતા સમાન છે, મારા ભણી તે દુનિયામા ભાભીમા એકજ છે ભાઈ તે ભાઈજ

હે પ્રભુ ? તે મનેને સુખરૂપ રાખો જો એવાજ શબ્દ પ્રથમથી શરૂ
હતો હોય તો હું આ ચાલી,

સર્પ—ના ના, એ તો હું તમારી પરિક્ષા કરતો હતો વા ?
તમને ભાભી તે ભાભી, ભાઈ તે ભાઈ મજા માનાપિત ની તો
વાત રુ કરી ? પણ હજી કોઈ નીન સગાઈ તમને યાદ
નથી આવતી ?

મોહીની—વળી એવી શું સગાઈ ?

સર્પ—જ્યમ પ્રથમ તેને બન્નેને શબ્દ વાપર્યો ત્યમ ને તે
સગાઈ

મોહીની—મને કંઈ સમજ પડતી નથી.

સર્પ—તું અજાણ્યા છો નવિન સગાઈ—પુખ્ત ઉમરના થયા
પછી જે જગપણ સગુ ન હોત તે નજદીકનું તો શું પણ હૃદયનું
મગુ થઈ જાય છે તે પતિ

મોહીનીએ કાંઈ પ્રત્યુત્તર વાળ્યો નહિ, પુનઃ સર્પએ કહ્યું શું
ન સમજ્યા પતિ—જીનો સાલ ગ્ય, તેનો પાલક, જીવન નોકાનો
તાન્ક

મોહીની મદનાથી બોલી—તેનું શું ? મને તમો પતિ સખધી
રુ વાત કહેવા માગો છો તે કામ મારા ભાઈ, ભાભીનું છે, ને
કાંઈ મારું તેમા તમારે શું ? ખીજું કંઈ કહેવું છે ?

સર્પ—શું એમ કેમ ? તમે અજાણ્યા છો ? માનો કે મારાજ
હાથમા તમારા લગ્ન સખધ કરવાનું કાર્ય આવી પડે તો પછી
તમારી મલાહ મને જોઈએ કે નહિ ?

મોહીની—તું મારા ભાઈ, ભાભી એ કામ તે પોતે કરતા થાઈ ગયા કે તમને સોપશે તે કદાચ તમને સોપે તો તું તમે અને પુછના બધાયલા નથી ?

સર્વુ—તે કામ ભાઈ, ભાભીથી બની શકે તેવું ન હોય તો ? તેમને કરવાનું કરી, આગળનું કામ મારે કરવાનું હોય તો પછી તેમા બીજા કોઈનું ચાલે. વળી તમારી સલાહની ખાતર તો તેમને પુછું છું

મોહીના—તારૂં પુછો શું સલાહ જોઈએ ?

સર્વુ—માનો કે મારે તમારા પતિની પસંદગી કરવી છે પછી શું શું બાબત મારે તપાસવી પડે ને તમે ઇચ્છો તેવું પાત્ર ન મળ્યું તો.

મોહીની—એ બધું ભાઈને જોવાનું ને તે તો તમે કહો છો ને કે ભાઈએ કરી દીધું પછી તેવું પાત્ર ન મળે તો તેવું ભાઈ શોધે નહીંજ ને. આગળનું તમારૂં કાર્ય તમે કરો.

સર્વુ—માનો કે ભાઈએ પતિ શોધ્યો, તેમની પસંદગી થઈ સર્વને પુછાઈ ગયું હવે રહી તમારી સલાહ તમે એમજ માનો ને આમ કહેતા અચકાઓ-શરમાઓ,

મોહીની—કેમ અચકાયા. હું જાઉં, તમેને કહેતા અડચણ પડે તો

સર્વુ—ના, કાંઈ નહિ જુઓને કવચિત તમારા ભાઈએ—

મોહીની—કેમ, એમ ખોલ્યા ? મારા ભાઈએ એટલે શું તમારા નહીં ?

ના સાગ નહિ પણ તમારા ભાઈએ, અને પસંદ કરી તમારૂં

પતિ તરીકેનું કાર્ય પુર પાડવાનું ઈશ્વરે—ભાગ્ય દેરીએ સૂચ્યું હોય તો તમે શું સલાહ આપો ? મોહીનીના શરીરના રોમાચ ખડા થયા ને કે આ હકીકતથી કેવળ અણુજાણુ ન હતી, છતાં પોતાનાજ થનાર પતિના મુખે આ વાત સાબળી તેની આખમાથી આનંદાકુના બે દીપા ખર્ચા કેટલીક વાગ રતબ્ધ રહી, પછી બોલી—(લજવાતા) શું આજે મારા પતિદેવ ! શી સલાહ નેહ્યો ? મારૂં સર્વ જીવન સુખ તમારા હસ્તે ? તમે તે મલાળી શકશો ? તમારું સુખ હું સલાળી શકીશ ? અરે પતિ, પતીના ધર્મો અરરપરસ સચવાઈ રહેવા કોણ શાક્ષી હોઈ શકે ? તલવારની ધાર પર ચાલવું ને પતિ, પત્ની ધર્મ પાળવો સમાન છે

“કેટલાક સમયથી યોગ્ય વય થતા ને કટક ખુચતો હતો, તે આજે નીકળે છે સંજુર ઉતાવળ કા કરે છે ? ” પ્રેમ કાટો પ્રેમ કાટાવીજ નીકળે છે ”

કુમાર ! અપને કોઈ કટક ખુચતો હતો

સર્કુએ રૂનાળમા ઉત્તર વાળ્યો, જરા નહિ

મને તો આપને મારા બાળમા જોયા, દર્શન કર્યા, સંખીઓએ ઓળખ આપી, ત્યારથી દીવ ડગ્યું નજરથી અળગા થતા બેચેની થઈ મનમા સરજ એમ પણ થયું હીક દૂર થયા વળી પ્રતિ ન થયેલા સિવાય, પગને માટે આવા વિચાર મારા હોઈ કેમ શકે ? હું કૌમાર્યવત ભુલી, પણ ઇશ્વરે લાજ રાખી મોહીનીએ કહ્યું

સર્કુ—નાર પ્રિયે ! મને આપે પતિ તરીકે આજથી સ્વીકાર્યોને, કે હજી પરિક્ષા બાકી છે ?

મોહીની—માફી છે ‘અમિ દેવ સમક્ષ પ્રતિજ્ઞાઓ બાકી છે’”

સચુ—તે સમય ક્યારે આવશે ? મન ન રોકાય

મો—હે મન ન રોકાય ? તો પછી તુ કરવાના ? કાલ કોઈ સર્ગની સુંદરી નજરે પડી પછી જવાનું ત્યાં મનને ? જે મનુષ્ય, ખાસ કરી કવિત્રિપુત્ર, બહાપુત્ર મનોનિગ્રહ નથી કરતો, તે પોતાનો ધર્મ ભૂલી બવળાળમા અથડાય છે, હમો જાઓનું શું ? તે મનોનિગ્રહ નથી સમજતી ?

સ—એમ કેમ સમજે છે અરે ! પુરૂષો કરતાં અધિક મનોનિગ્રહ માયવે છે, કેટલીક સાચી શક્તી નથી, અને પોતાને તથા અન્યનું હુમાવે છે તો પણ સ્ત્રીના નિગ્રહને કુખાવવાને પુરૂષને માટે વિશેષ દોષ આવે છે.

મો—કેટલીક વખતે પુરૂષની અડગતા સ્ત્રીઓ પણ ડગાવી શકે છે

સ—હા તેમ બને છે ને તે દયાથી

મો—તો તમે કોઈ પ્રમત્તે દયાળુ બન્યા ત્યારે ?

સ—જરાદે એવી માડી વાતો, એવું કાંઈ બનતું નથી. તું સમાન જેને દ્વિતીયાગ હોય, તે અન્ય રમ્તે ક્રમ દોરવાય ! હવે વધુ વાતો ન બતાવતા પ્રથમ પ્રેમનો મધુરો મેલાપ ને સુમનમાજ હોઈ શકે આમ કહેતાની સાથે મોહીનીનો અંધર સુખ્યો હૃદયની, દીલની એકતા આજથી થઈ ચુકી “ ઇશ્વર તેને અચલ રાખે અન્યોન્ય મનુષ્ય શરીર આ જીવને જોડાઈ ગયા ”

સચુએ પુછ્યું જાલી ! તે મને પતિ તરીકે ગ્રીહ્યો પણ હું રખડેલ હોઈ પિતાએ મને દેશવગે દીધો હોય તો પછી તું શું કરે !

મોહિની—હુ શુ કરું ? ક્ષત્રિયાણીને તેની સમજ જન્મથી હોય છે તે એક પતિ સિવાય અન્યને નયન આગળ પણ કરતી નથી ભલે પછી તમો દેશવટો પામેલ હો કે અન્ય ? બાઈએ શોધ્યું તે મારે શિરોવધ છે નહિ તો બાઈ આટલી છુટ શાની આપે તેમણે મને પ્રથમથીજ મુચના કરી હતી.

સૂર્ય—વાહ પ્રિયે ! આજ સૂર્ય પોતાના જન્મને ધન્ય માને છે !

સાથે હુ પણ તેમ માનુ છુ મોહિની એ કહ્યું

વાહ રાજન ! આપે મારા બાગની અદર કાલે મધી સાથે કલાન્યુ હતુ કે ક્ષત્રિય પુત્ર બદલો આપ્યા વિના રહેતો નથી તો તે શુ બદલો ! આપો અસારેજ જોઈએ

સૂર્ય—એમ કેમ ! અપાઈ ગયો માઈ સર્વસ્વ અપાયુ તે ઓકુ છે ! હુ પ્રથમથીજ જાણતો હતો મુળસિંહ કદાવેલ મારું માગ માતૃશ્રીએ મને પણ સમતિ મગતા તે જણાવ્યુ હતુ ને મને ખરેખેજ હતો

મો—એમ કે ! ત્યો દજી છુ વિયુ છે તમને શુ ભરસો હતો ! ચલો દૂર ના પાડુ છુ પછી ?

સ—પછી નુ ! ક્ષત્રિયાણી એક ક્ષત્રિકની પામે ચુમાવેલ હોડ અન્યને ન દે

મો—વાહ ખુબ હીને ! તેથી એટલા ચાકુળા બન્યા હતા મારો કે બાઈ તમાગથી વિરુદ્ધ થયા ને તમને પચ્છાત્તા ના પડી ને ?

સ—એ તો તુ સમજે અન્યને વગ્વા શુ તૈયાર છે ।

મો—હુ તો રાજી નજ હોઉં જતા બલાત્કાર કરે તો હુ ગરીબ ગાય જેવી બાલિકાનુ શુ ગળતુ ? અમારે તો માનવુ પડે કે કે પછી દેહ આપવો પડે ।

સ—એમજ કે ? એવામા બહી જવુ ? ન માને તેનો ત્યાગ કરવો મારી સોડમા આવવ, એટલે તેમને પણ નિર્ભય બાહુ બતાવવાનો સમય મળે, જેમ કાળાનાગને બતાવાય છે તેમ

મો—શુ હુ તમારી સાલ્ય માયુ ત્યારેઆવો ? વાહ ! પોતાની વસ્તુ સાચવરી-મેળવરી તેમા સાલ્ય કે, પોતે ધર્મ સમજી કરવુ । તમારૂ રાજ્ય પચાવી પાડનારને શિક્ષા કરવા મદદ માગે દોડો છો ? તો પછી તમારા રાજ્યની પણ અધીષ્ઠાત્રી-રાજ્ય રાણીને અન્યને સોંપી દેનારને દહાવવા મારે વાચનાની જરૂર ?

સર્થુ—અરે આતો મૃગજળ સમાન વાતો પર આ યા મુળ-સિદ્ધ હવે તેમ કરે ખરે કે !

મો—હા કયા વીત્યુ છે ? હજી હસ્ત હસ્તમા નથી દેવાયો ત્યા લગી તેમજ કાલ ઉડીને કોઇ તેને બલેગનાર મનુષ્ય મળે અરે । રાજ્યના ઉપર તરાપ આવી તે વખતે ધુટી જમ તેમા વાગ ન લાગે હરિ' હરિ' આજ તો પતિ મેળવતા ભાતનો વિયોગ કયો વિયોગ તો નહી, પણ કોઇ વખતે ન ઉદ્ભવેલા વિચારે

સ—મમયનુ કાર્ય સમય કરે છે વખત આવે જોઈ લેવાય છે. પડશે તેના દેવાશે એ તો સત્ય છે કે પોતાની પ્રિય વસ્તુ મેળવતા પ્રથમ જેના પર અદગ્ગ પ્યાર દર્શાવતા હોઇએ તેમા કમી થાય છે ને પતિ મળતા માતપિતાનો સ્નેહપુત્રીઓ ઓછો કરે

કરે છે તે પ્રમાણે આજવી તમારામા લાઇ, લાભી માટે કમી થવા મડી. ન કરે નાગયણુ ને આજના સુખ મુહુર્તમા ઉપજેલા વિચારો અમનમા ન મુદાય પડી તો જે વસ્તુ મેળવના કાંઈ પ્રયત્ન નથી કરવો પડ્યો તેને માટે મદ્ય પ્રયત્નો આદર્યા પડે, સ્વયં છે જે વસ્તુ વિના મહેનતે મળે છે તેની કાંઈ કિંમત હોતી નથી.

મેઘિની—સારે તો તમને હું વિના મુ'રે મળી' મારી કિંમત કાઢજ નહિ ને ?

સર્વ—એમ કમ કહેરાય આતો સામાન્ય નિયમ કહ્યો ? તારે માટે પણ પ્રયત્નો કરવા પડે તો ને અમારે મન અત જે અને એમા તારી કિંમત તો વચ્ચત જતા રહે છે.

પ્રિય ! હવે તો નિયમ જલ્પવો જોઈએ વાડ, તને કાર્ત્ત કહે-
તાનુ મામગી આયુ, હવે અપ સમયમા મારે પિતાને મળના કુન્દનપુરી જવાની જરૂર પડશે ચાર પાંચ દિન અહીં માથે રહીશુ, જરી તો વજની જોઈએ અપ સમયમા માથે હોવાનો પ્રમગ પ્રાપ્ત થશે

મેઘિની—અરે ! પ્રથમ જવાની વાત એ કેમ બને' તે તેજ મગધી ન મહેરાય આ આનંદ સુ ઝીંગો છે' આમ મેગા મ-
ળીનુ ન ઉમગ બાવી કરીશુ એમાજ જીવનનુ સાકાય છે, એજ ખનિ-પત્નીનો ખસે આનંદ

આમ રાતચીત કરતા હતા ત્યાં એકાએક મુળમિદ આવરાથી બગાળુ પડ્યુ

પ્રકરણ ૨૧ મું.

મોહિની ગુપ્ત.

 સોનગઢથી નીકળ્યા પછી જુલમ બહાગવાના જંગલ તરફ

ગયાના થયા, મનમાં મદાગળ તથા મનગમતી સુંદરી પરજુનાના હર્ષમાં પ્રલાઇ ગયો. ચાલતા ચાલતા શેખરચીના જેવા વિચારોમાં એક સીધો માર્ગ ભુલ્યો એક અવળે માર્ગે ચડ્યો, મધ્યાહનકાળ હતો. કાળો પોતાના સૈનિકો સાથે એક ગુફામાં મમલન કરી રહ્યો હતો. તેમાં જુલમના આવવાના સમાચાર મળ્યા કાળો તથા તેના સૈનિકો જયજયકાર તથા જીતનો અનુભવ કરતા આનંદમાં આવી પોકાળે કરી રહ્યા, જુલમ કાળાને ભેટ્યો ને સોનગઢના સમાચાર પુછ્યા જુલમ કપતો, અચકાતો નિગશ વદતે સોનગઢના બાળયુવરાજ મુળ સિંહની સાથે બનેના બનાવનો તથા વિવાદનો ચિતાર આપના લાગ્યો. સાબળતા કાળાની આખો લાલપીળો થઇ ગઇ બરાડા મારવા લાગ્યો, ને હાથ પગ પગડવા લાગ્યો, જુલમને ધુતકારી કાઢ્યો બીજા સૈનિકો ફરગરવા મડયા, પણ જુલમ એમ કંઈ હઠી જાય તેમ ન હતો. તેણે મીઠા મીઠા વચન નાપરી ખુશામતખેરોની ખુશામત-મમકો લગાવવો શરૂ કર્યો 'મદાગળ' એમ તે કંઈ નિરાશ થવાય. તે નિરોડાના શા બાર છૂંદ તેને એક પલકમાં ગઢોળી નાખીશું અરે તેમ મંદ નહિ કવું પડે, જગ બધ ને મ્પટ મમે વગાડ્યું કે રોકાણે

આવી જશે વળી આપને રાજ્ય સાથે રાજ્ય રાણી પણ મેળવી આપીશું', કૃપાધીશ ! મુળની એક બહેન છે ને તે કુવારી છે તેના લગ્ન આપની સાથે કરાવી દઈશું. જો નહિ માને તો બળાટકાર તો છેજ ના !

કાળો—અરે ! તે કામ તો પ્રથમજ કરવું જોઈએ, પ્રથમ તેના મન્યતા એક બીજા સગદાર માર્જિત તેની વાત સાંભળી છે, તેના જેવી રૂપવતી આટલામા કોઈજ નથી વળી વિશેષ સાંભળ્યું છે કે તેના વિવાહ મારા દુષ્ટ દુશ્મન મલ્લરાજના છોકરા સંધુડા જોડેજ થયો સાંભળ્યા છે હાથ 'ગાજ્ય પણ જ્ય ને રાણી પણ જ્ય,' જોકે છુ, તે કેવો તેને વર છે, તેને મળવતા પહેલા તે બન્ને આપ, દીકરાને યમસંજન મોકલી આપુ છું સુભદ્રા ! તમે તમારી છુટતું કામ ચલાવો, ને મલ્લરાજને તથા રૈયતને ત્રાસ ત્રાસ પોકરાવો. જીલમ ! આપણે આ પાંચ સગદાર સાથે ચાલો સોનમદ તરફ, ને ધાર્યું કામ સફળ કરીએ, પણ ત્યાં જઈ શું ઉપાય થોજીશું ?

જીલમ—પાય ? એહો ! એક કરતાં એકરીસ સાધુવેગે સોનમદ જઈશું ને નગર બહાર માતાજીના મંદિર આગળ અખાડા જમાડીશું તેજ મંદિરમા કેટલીક વખત રાજ કુટુંબની સ્ત્રીઓ, દેવીના દર્શન કરવા આવે છે, તે વખતે મોહિની સંખી સાથે આવે કે તર નજ તેને ઉપાડી પસાર થવું ને તે કામ હજી કરીશ આપ મારી ન્હાનું કામ કરશો.

કાળો—નાહ જીલમ ! હીક ઉપાય મોખ્યો તને હું મારા બાપ મળતા વધુ ચાલુ છું તું માન મારે એટલું તો કરે છે કે તેનો અલો

કેમે વાળી શકાય તેમ નથી પરંતુ આપણે કુન્દનપુરીનું રાજ્ય
પડાયું કે તરતજ તને મારો પ્રધાન બનાવીશ

જીલમ મનમાં કહેવા લાગ્યો કાળો 'હૃષ્ણમૈના કરનાર કાળો'
એમ ન માનતો કે આ જીલમ તારેજ માટે સર્વ કરે છે, તારા ભા
ઈતો પરાજય થયો, કે તારા ઉપર આ જીલમની આપ ફરવાની, અને
તને મહા પ્રયત્ને અપાવેલી જીતોની લાંછણ આ જીલમને ભોગવાની.
ભાઈનો હુશ્મન બની ભાઈના કુટુંબનો ઘાટ ઘડવા તૈયાર થયો, ને
તેમાં તુ ફાળ્યો કે તરતજ તારા પછી પાસા અવળા ફરવાના હુ જે
કડ છુ તે તારા માટે નહિ પણ મારા માટેજ છે કેમકે સા સૌને
સૈની પડી છે " સર્વ સ્વાર્થ સાધે છે "

સાધુ એટલે ભગવા કપડા ધારણ કરી, હૃદયના મેલા પછી ઉપ-
રથી પવિત્ર જણાવનારા બની કાળો, જીલમ તથા બે ત્રણ સરદાર
તરફ રવાના થયો સોનગઢ બે દિવસમાં આવી પહોંચ્યો કરાવેલ સ્થળે
અત્રી ત્યા વાન કર્યો અવાર નવાર એકેક જણ ગામમાં જઈ સર્વ
થર્કા જોઈ આવતા ને ગત્રી પડતા જોયેલા દરયો તથા સાબળેલી વતો
એકમેકને કરતા.

x

x

x

x

આ તરફ મૂળસિંહને ત્યા સર્વકાન્ત મેહેમાન તરીકે આનંદાધિમાં
ગજકુટુંબ કુળી ગયું છે મૂળના મગજમાંથી કાળના સરદારના આ
વવાથી બનેલી બીના ભૂલી જવા' છે. ને તે તરફ અત્યારે અણજાણ
રહેવાયું છે પણ તેનું સુ પરિણામ આવશે, તે તરફ મૂળસિંહે ધ્યાન
દેવું હતું બે ચાર દિન વિતાવે મુજે જીલમના આવવા વિષેની સર્વ
હમીયતથી મર્યાદે વાઝે મર્યાદે સર્વને અત્યંત ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો

મૂળને સાવચેત રહેવાને શિખામણુ આપી પોતાને હવે પિતા પામે જલ્દી જોઈએ એમ ધારી મૂળ પાસે રજા મંગી તથા વચન લીધું કે ગમે તેવા મકદ આવે પણ તમારે મારા પિતાના નિશ્વાસપાતી ન બનતા, લાલચોને વશ ન બની કાળાનાગને શરણુ ન બનવું વળી જણાવ્યું ને આમપામના સર્વ નરપતિ અમાગજ પક્ષમાં છે કાળો એમ જુલમી જુલમગાર છે પોતાના બાદએતુજ ડંધીગ પીનાર ગાંધસ છે અરે ! પોતાના અર્થ ખાતર ગિયારી પ્રજાને નાહક ન બાડી, તેમને અશાંતિમાં લાવી મૂક્યા છે આમ સર્થુએ મૂળને કુટલીક ખીનાથી નાકેઈ કંઈ કુન્દનપુરી—સોનગદની સવાલ થા અને સદૃશ સમયે સલાય દુનના વચનો અપાન—લેરાઈ ચુક્યા એક તો મિત્ર ને વિશેષ નિકટનો સમય

મૂળે સર્થુકાન્તને જવાની રજા આપી ત્યારથી નીકળી પોતાના કિનારા તરફ ગયો સર્વ મામ ન તૈયાર કયા ત્યાગ્યા પોતાની પ્રિય તમા ને બિચ્ચની રાણી મોહિનીને મળવા તથા જન મારવા દાસીને મોહીની પાસે મોકલી દાસી મોહીનીને તેડી આવી મોહીનીએ આવતા વાગજ સર્થુને તૈયારી કરતો જોયો ને પ્રશ્ન કરો પ્રાણેશ ! આ શું કરો છો ? કયા પધાગે છો ?

સર્થુ—હૃદય ! તને ખેદ થશે પણ લાચાર છું પરિસ્થિતિ એવી છે કે ઝાઝો સમય હું રોડાઈ શકું તેમ નથી પિતાને ચિંતા થાય, વિશેષ અત્યારે એશઆગમ તજી જંગલ રહેવાનું છે કેમકે હાલમાં સગ્રહ કૌલુ આગળ કામ આવે જ્યારે ચોપાસ સળગતું હોય ત્યારે તેની તરફ ન ગમતા મજા ડાલીએ તો જે પામે આવી લાગે તેની આગ લાગતા બાંહે જોખમ ખમવ પડે, તે કરતા અત્યારથી જંગલ

ભયડન ભુજંગ

અ- તરુ જાગ્યાનારી મુન્ન મ રા ત ખીડ તરુ હરુ
 ર તા યરુ [રાન ર

નવી શાંતિ મેળવી હોય તો પછી નિરાત મળે એટલે “ જીવાનીમા વેઠેલુ દુખ ઘડપણ સુખ નિવડે ”

મોહિની—હા, હા એ મધુ જાણ્યુ પણ એમ કંઈ જનાય !

સર્વુ—તને કાળાનાગની ખમર તો છે, કે અગ્નણી છે ?

મોહિનીએ કહ્યું હું સર્વ જાણુ છે આપ દાને પધારજો હું મુખે રંગ આપીશ પરંતુ પિતાને કહી લગ્નથી વહેલા જોવાશે એજ દિનકિકરીની યાચના ! હું પણ ભાભીની માર્ગત ભાઈને યાદ નેનડારીશ છતાં કંઈ કટક નડે તો ગુરા બની આ શરણાગતની લાજ જતી અટકાવડી એ આપનુ-માગ શિન્છત્રનુ કામ છે વધુ આપને શુ ?

સર્વુ—એમ કેમ ? આજે શુ વાપો છે ?

મોહિની—‘ પ્રિય વસ્તુનો આનંદ જે નહુ મળ્યો તે ખરે ’

પ્રિયેષ કાલે કુળદેવીની પ્રગ્ન અર્થે હું સખી સાથે જવાની ‘હું તે પૂજામા દર્શન એ આપનો વધુ આનંદ’ આમ પ્રેમીયુગલ આનંદ તથા કંઈક ખેદની અસ્પર્શ વાર્તાવાપ કરી રાત્રી વીતી, પ્રાત થતા મોહિની સોળ શણગાર સજી સખી સાથે પૂજાર્થે તૈયાર થઇ સર્વ બાલિકાઓજ હતી મોહિની અલારે સ્વર્ગની દિવ્યાગનાજ હતી જાણે ઇંદ્ર પુત્રિ ન હોય ! સામી મેડીની બારીમાથી તૈયાર થતા સૂર્યની નજર એકાએક મોહિનીપર પડી આખ અજાણ ગમ્મ મોહિનીનુ ચિત્ત ચળ્યુ “ એક તરફ શણગારેલી મોહિની સુદર મુખ્યા, ને બીજી તરફ છુટો પરતો પરદેશ જતો યુનક ” મોહિની સખી પાસેથી કંઈક બહાનુ કાઢી સર્વુ પાસે ગઇ, ‘ સુદર હસ્તલતા પ્રિયકર સર્વુના ગળામા વિટાઈ સર્વુએ એકાએક હાથમા ઝીલી લીધી, એકમેકના હોઠ અડકયા, ચુમ્યા ’ પ્રેમીઓનો અગાધ પ્રેમ ઝરે છલકાઇ ગયો સ્નેહાશ્રુ બનેલી આખમાથી ઝર્પા

મેહિની નીચે જઈ સખીઓ માથે દેવીમંદિર તરફ રાના થઈ દેખાવ એવો તો સુદર થઈ રહ્યો હતો કે મુળ તગા ચદ્રા પણ સામેથી ઊભા ઊભા જોઈ રહ્યા, ને કાંઈ દિવસ મેહિનીને સુદર ન જોઈતી એવી સુદર જોઈ નગરવાસી પણ પોતાની આખોને ધન્ય માનવા લાગ્યા.

સર્પુકાન્ત તૈયાર થઈ મુળ ચદ્રાને પ્રણામ કરી રજા માગી અશ્વ ઉપર સ્વાર થઈ નીકળ્યો ધીમે જે રસ્તે મેહિની ગઈ હતી તેજ રસ્તે પડ્યો લોગેએ તેને દીઠો ને મનમાં કલ્પના કરવા લાગ્યા કે આજ મેહિનીના પતિ અને જે ન હોય તો તેજ થાય તો કેવું સાડું !' સર્પુને આ રસ્તે જવાનું કારણ એ હતું કે, તેને ખાનગીમાં કંઈ સમાચાર મળ્યા હતા કે કાળાના માણસો મોનગદમ આવ્યા છે ને મુળને કનડવાને માર્ગ શોધે છે તો જતા જતા મેહિનીને કાંઈ આવ ન આવે ને આવે તો બચાવી લેવાય, તે ઇચ્છાર્થી તે તેની પાછળ ગયો વળી હેવટે પણ એક વખત પ્રેમી-પ્રેમી મળીએ એ આશા પણ છોડી શક્યો ન હતો.

આજરોજ સવારમાં મેહિની સખીઓ સાથે દર્શન કરવા આવવાની છે એવી ખબર કાળાનાગને મળી હતી સર્પુના સમાચાર પણ મળ્યા હતા કાળોનાગ તથા તેના સાથીઓ તૈયારીમાજ હતા કે મેહિની પુનઃ માટે આવે કે તરત સખીઓને ભય બતાવી તેને ઉપાડવી ને તે રાહ જોઈ બેસી રહ્યા હતા.

થોડી વારમાજ સખીઓની વાતાઓનો ગળડાટ તથા ઝાઝરનો ઝઝાડાટ કાળા તથા તેમના સાથીઓના સાબળવામાં આવ્યો સરદારો આંબુબાંબુ છુપાયા અને કાળો તથા જુલમ મંદિરના ખુણામાં છુપાયા.

મોહિનીનું આખું અંગ એકાએક ભયથી કમ્પવા લાગ્યું તેના દિલને બેચેની લાગવા માડી, આખે ચક્કર આવવા લાગ્યા, અને કોઈ વખત ગ્વાનિ થઈ આ આડી હકીમત તેણે પોતાની પ્રિય સખીને કહી સખીએ કટાક્ષ માર્યું કે બ્લાવાનો વિયોગ સાથે છે ખીજી કાઈ નથી મોહિનીને માડું લાગ્યું અકળાઈ જ્યા ત્યા મદિર પાસે આ-આ આ વેળા તેને ગોઠતું ન હતું મન કોણે જાણે ક્યા હતું માત્ર શરીરજ હતું, ને તે પણ ભાન વિનાનું !

સર્વ મખી બહાર ઉભી અને એક ખીજીને અનાવવા લાગી નિયમ પ્રમાણે મોહિની પ્રથમ એક સખી સાથે મદિરમાં દાખલ થઈ સખીએ પુછ્યું કેમ મોહિની યા ! માજી પાસે શું વરદાન માગશો ? એજ મનગમતો પતિ માગશો ! આમ સખી બોલે છે તેટલામાં તે જીનમે સકેત પ્રમાણે સીંગી મારી કે બહારના મૈનિકોએ સખીઓને ભગાડી મિચારી નાની બાળાઓ ભયની મારી નાસી ગઈ જીલમે મોહિનીને ઉપાડી નાસવા માડ્યું કાળાએ માહેની સખીને ભય બતાવી દાખી દીધી જીલમ દાળો તથા મૈનિકો નાહા

મોહિનીએ જીમ મારવા માડી એ દેવી, એ પ્રિય સર્વકાન્ત ! ભાઈ ! ભાભી ! આ હુઆ મને ઉપાડી ચાલ્યા ! ધાઓ ! ધાઓ પાછળ આવતા સર્વકાન્તે મોહિનીની જીમો સામળી ધોડો દોડાઓ મારી મુક્યો કુન્દનપુરી જવાને બદલે કાળાનાગના જંગલના રસ્તો પકડ્યો ને આગળ જીનમ, કાળો ને પાછળ સર્વકાન્ત “ મનુષ્ય ધારે છે શું ને ઇશ કરે છે શું ”

(અડ બીજે)

પ્રકરણ ૧ હુ.

કૃષ્ણા.

જગદીશને ત્યાંથી નિરાશ થયેલી કચન, તેને બનાવવા તથા તેની કિર્તિને ક્ષતક લગાડવાના ઉપાયો શોધવા લાગી વારવાર પોતાના પિતાની પાસે તેના સબધી તિરન્કારયુક્ત વાતો કહાડતી તથા તે તેના પ્રયેની લાગણી ક્રમી કરવા ભલામણો કરતી આ બધું તેની બેન કૃષ્ણા સાંખી શકતી નહિ તે મિચારી બાળવિધવા અજ્ઞાનતાથી જગદીશ કચનનો સબધ અયોગ્ય ધાગતીજ હતી ને તેમા કચનની આ પ્રકારની કુટિલતા જોઇ જગદીશ માટે દયાની લાગણી થતી આ પ્રમગેનો લાભ તે મુઘ્ધ વિષયથી બળતી બાળાએ લેવાનો પ્રોરભ હૃદયથી કરવા માડ્યો જગદીશનું જીવન ઇશે કોણ જાણે શા પ્રકારનું સુખ્ય હતું કે જ્યાં ને ત્યાં નની નની આફતો શરીરે આની પડતી

કચને આમ પિતા પાસે તથા અન્ય સબધીઓ પાસે જગદીશને હલકો પાડ્યો વિશેષ તેના ભાઇ બસુચક્રને ઘણું સમજવતી, પણ તે મૂર્ખ ન હતો આમ જળ પાથયા પછી પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા ઉપાય શોધવા લાગી આખરે દિવસ જતે જગદીશનો પિતરાઇ હરીપ્રભાદ તેના હૃદયમા ભરાયો તે જગદીશની મિલકત બચાવી પડનાર બાગી રામાનો એક હતો શરીરે પુઠ, સામજો, અને હડહ-

હતો કળીકાળ હતો ગરીબોને હુટામાં બાકી ન રાખી પૈસા મેળવ્યા હતા તેનો દુરપયોગ થતો દુન્યસિનોમાજ નાણુ વપરાતુ હતુ બહારનો ડોળડમાક ઘણોજ હતો તે મોટદીપકમા કચન અજાઇ અને “ ધકધકના અગ્નિમા કાચુ” સોનુ તાપે ચડચુ ” બન્નેનો મેળાપ થયો લાલચદના પૈસા ધમડાતા હરીપ્રસાદના હાથમા આવ્યા અને અનીતિની વૃદ્ધિ થઇ કેટલાક જમાઈઓના પડાવેલા પૈમાનો વ્યય કુલાગાર કચને સારી રીતે કરવા માડ્યો સાચે સાચે જગદીશને રળડવા હરીપ્રસાદને ભમાવવા લાગી પરતુ ઇશ કોઇપણ ઓથ રાખે છે, તે મુજબ જગદીશ સર્ચુકાન્તનો ખાસ મિત્ર હોવાથી તેને કાઇ આચ આવતી નહિ જગદીશ ને સર્ચુ સમોવડીઆ હતા

એક પ્રસંગે જગદીશ માથકાળે ફરીને આવતો હતો, સામે કચન મળી જગદીશે સમાચાર પૂછ્યા કચને લાગ જોઇ નિચાચુ, કે જગદીશ ઠેકાણે આવ્યો છે ને હવે આપણી બાજુ ફાવશે કચન હવે હદ ઓળગી ગઇ હતી કેમકે હમિપ્રસાદ જેવા અમર્યાદિત માણસની સોબતની અમર તેને પણ લાગી હતી

કચનને જગદીશ અરસ્પરસ વાતચીત કરતા બાગ તરફ ગયા કચન કપટથી વાત કરતી હતી ત્યારે જગદીશ શુદ્ધ અત કરણથી ઉત્તર વાળતો કચને અધિરાઇથી પૂછ્યુ કેમ જગદીશ હવે માનશે ને ?

શુ ? આપે ધાચુ હતુ તે મેળની શક્યા છો ને તેમા કાઈ કચાશ રાખી નથી જગદીશે કહ્યુ કેમકે જગદીશ સર્વ હકીકતથી વાકેફ હતો.

કચન—તો તુ તમો મને નિરાશ કરેશો આટલા વખતના કળીથી ધરાયા નથી ?

જગદીશ—ના, જરા નહિ મને કાંઈ લાગ્યું નથી હું પવિત્ર છું ને મહેવાનો મારે એક છે ને તે એકજ રહેશે આપ તે સિવાય અન્ય કાંઈ ફરમાવો.

કચન—માનવાનો નથી જગદીશ ' હું તને કેટલી ચાહું 'તુ ?

જગદીશ—અરે !

‘ જેની રીતે મુજને ચહે, તેની રીતે તુજ નાથને,
શાને નથી ચિત્ત ચાહતી, મિથ્યા ધસે છે હાથને । ’

કચન—મારા જેવી સુદર તને અન્ય નહિ મળે તારી પત્નિમા શું છે ?

જગ૦—મારી પત્ની કદરૂપી હો તે મારે મન સુદર અપ્સરા છે તારામા શું છે ?

‘ દેખાવ તારા અગનો, ઉપર રૂંડો ભીતર કુડો,
દુર્ગધમય તુ ફેલમા, નથી બર્ગો કઈ રસ રૂંડો.

કચન—અરે જા હિયકારા ! તુ નહિ તો મને ઘણા મ-
જનર છે

જગ૦—હું હિયકારો ? બલે છું તારા પાપી પાસથી બચુ તો
બલે છું વાહ !

‘ પાર વણા જે નારને, કુલટા તે કહેવાય,
પરણેલાને પરહરી, અન્ય સગ દોરાય. ’

કચન—આવા શાસ્ત્રો ઉકેલી ત્યાગી થવા સસારને તજ દે.

જગ૦—તારા વિના મને કોણ ઉપદેશ કરે પણ !

શાને તજી સસારને સસારમા શુ દુખ છે ?

નીતિ તજે ના જે નીરો, તેમાજ સાચુ સુખ છે "

કચન—શુ તુ દમ્ભમા નહિ દસાય કે ?

જગ૦—"નથી પડ્યો કાદિન કામ વામનામા

નથી મોહો કાદિન મોહ વાસનામા,

તે ન પડશે ક્રોધદિ નર્કરૂપી ખાડમા,

ભલે તજે દુનિયા કેસર્વ જ્વહારમા "

હવે માફ કર મારે વધુ વચનો નથી સામળવા તુ મારી સાથે મોલવા ઇચ્છતી મા ' તારે ફાવે તે કર છતા મને મોધ દેવા માફ બનતુ કરીશ અત્યારે જગદીશ વિષ લાગે છે પણ પછી અમૃત થઇ પડશે આમ કહી જગદીશે ચાલતી પકડી ક્રોધે ધુધવાયલી વિષયી કચન થોડીવાર નિરાશ થઇ મગજમા તર્ક પિતર્ક ગોઠવવા લાગી, એટલામા હરિપ્રસાદ આવ્યો ને બન્ને ત્યાથી વિદાય થયા

જગરીશ ઘર તરફ જતો હતો, ખાયામા વળ્યો વળતા પ્રથમ લાલચદ શેઠનુ ઘર આવતુ હતુ એટલા ઉપર કૃષ્ણા એકલી બેસી રહી હતી જગદીશને જોયો કે તરત ફેટલાક વખતથી મનમા રહેતા વિચારો ખુલ્લા કરવા મન ડસ્કેરાધુ, ને જગદીશને ઉભો રાખી વાતે વળગાડી તેના ઘર તરફ ચાલી બન્ને તેના ઓરડામા ગયા પ્રથમ પ્રસંગે તેજ ઓરડામા નાની બેનની પધરામણી અને આજે મોટી બેનની હવે માગણી શુ થાય છે તે સમજી શકાય નહિ આગળ ઉપર જોવાશે

અન્ને બેઠા કૃષ્ણાએ પ્રપચી જાણેતુ વર્ણન કયુ, અને પોતે જગદીશ તન્દ્ર ગુ લાગણી ધરાવે છે તેનુ પણ વચ્ચે વચ્ચે મુચ્ચન કરવા લાગી કેમકે “કોઈ માણસને પોતાનો સ્વાર્થ સારવાનો હોય ત્યારે, બીજાના દુઃખો જાહેર કરી પોતે ગુ લાગણી ધરાવે તે કદી અતાવેથી બીજા પાસે ધાર્યુ કામ કરાવી લેવા સુગમ પડે છે ” આમ વાતમા ને વાતમા જણાવ્યુ કે જગદીશ ' આપને ખબર હશે કે કચન પગલુલી છે ને યોડા સમયમા હવે તેના સાસરે નિદાય થશે એટલે મસાર સુખેથી તેને કંઈ કચાશ નથી પરંતુ માંડ

જગદી—હા કૃષ્ણા ' તમારૂં મને જાન છે તમારૂં સર્વ સુખ નાશ પામ્યુ છે

કૃષ્ણા—એમ કેમ ' માંડ સુખ નાશ પામ્યુ એટલે શુ આ જન્મમા તે સુખ ભોગવા ભાગ્યશાળીજ નહિ ?

જગન્—ના રૂઢીના બધેથી માનો કે ભાગ્યશાત માનો તમાગ પતિના મગલથી તેની પાછળ તમારૂં સર્વસ્વ ગયુ છે, હવે તમારે વૈધવ્ય ધર્મ પાળવાનો છે

કૃષ્ણા—વાર હુ પુઠીશ, કે માટે વધવ્ય ધર્મ પાળવો એ સાચુ પણ પુરૂષ વિધુર થયા બાદ ચાલીશ, પચામ વષની વય હોવા છતાં લગ્ન કરવા તૈયાર થાય એ કેમ ? કારણુ સમજાવશે

જગન્—ભલે તમારૂં કહેવુ વ્યાજબી છે એક ન્યાયે પુરૂષને અને સ્ત્રી ને સરખાજ નિયમ લાગુ પડી શકે જો પુરૂષો તે પગલા ભગવા ખુશી હોય તો તેને રોકવાની કોઈને જરૂર નથી, છતાં મા માનતુ એમ છે કે પુરૂષ કેટલીક વખત વશવૃદ્ધિની ખાતર પ્રજા

ન હોવાને કારણે દ્વિતીય લગ્ન કરે છે, જેથી પ્રગ્ન થયે મનાતુ ગુના-મનુ નર્ક તાગનાર અને તેવુ સ્ત્રીનુ હોઇ શકતુ નથી તે શિવાચ પ્રજ્ઞની દયાતિ છતા જે વિપત્તી પુરૂષે દ્વિતીય લગ્ન કરે છે તેવુ જ સ્ત્રીઓનુ માનવુ અને તેમને તેમ કરતા અટકાવ નજ હોય ! !

“ પત્ની વિશેષ હુ આપને સમજ પાડુ જે પુરૂષ નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચર્ય પાળી આખુ જીવન ગાળે છે તે યોગી પૂજનીય છે, તેમ જે સ્ત્રી કોમાર્યવ્રતથી મર્વ જીવન પવિત્રપણે બ્રહ્મચર્યથી ગાળે છે તે પ્રથમ પંકતીયે પૂજનીય ગણાય. બીજુ જે પુરૂષ શુદ્ધસ્થાશ્રમ ભોગવવા માટે વશ શુદ્ધિ માટે, એક પત્નિથી શુદ્ધસ્થાશ્રમના નિયમ પાળી જીવન ગુજારે તે બીજે ન બરે માની શકાય તેજ પ્રમાણે સ્ત્રી પતિવ્રત પાળી, એકજ પતિથી જે મળે તે સુખ ભોગવી આનંદ માને તે સરખુ છે. ત્રીજુ જે પુરૂષ યા સ્ત્રી નિધવા કે વિધુરપણાને પ્રાપ્ત થતાં એકથી સતોન માની બાકીનુ જીવન પવિત્રપણે ગુજારે તે વધુ પ્રશંસનીય છે. અને આખરે ન છુટકે જે પુરૂષ કે સ્ત્રી નિધવા કે વિધુર ધર્મ શુદ્ધ રીતે નથી પાળી શકતા અને સ્વખુશીથી પુનર્લગ્ન કરી લે છે તે ચાર છે. ને તે પુરૂષો જેમ મનરવીપણે લગ્ન કરવામાં આવ્યો ખાતા નથી તેમ રત્તીએ કરી લેવુ પરંતુ પુરૂષ કે સ્ત્રી લોક લગ્નગથી કરી વા અન્ય કારણને લઈ પુનર્લગ્ન ન કરતા અધમ કાર્ય કરવા તયાર થાય તેના જેટલા અધમ કોઈજ નથી

માટે હુ તમને એજ સલાહ આપુ કે જે તમારા ઇચ્છા ભોગો

તમે રોકી નહોતેમ ન હો તો પુનર્લન્ન કરી ધાયા મુખે મેળવો.
પરંતુ અન્ય માગણી મારી પાસે કરતા હો, તો તે માટે ક્ષમા,
અને કોઈ પણ સ્થળે તેમ ન કરો એવી મારી નમ્ર વિનતી છે
માફ કરજો હું ઉતાવળ કરૂં છું મારે પ્રથમ તમને ચેતવવા એ ફરજ
કિતાવળ કમી છે આટલાથી કેટલીક શકાથી હું થઈ હશે વધુ
હું જાની નથી

કૃપ્ણા—જગદીશ ' તમને કદા જીએ ધન્યવાદ આપુ ? મુઠ
કચનને કડવા કેમ ન લાગે જો તમાન જેવાજ યુવકો પાકે તે
ભૂમિ સ્વર્ગ અને આજથી હું તમને મારા ગુરૂ માનીશ એટલે
બાઈ કહું તેમા પાપ નથી જગદીશભાઈ ' મને ઉપજેલા
વિચારો દુર થયા છે હું વૈધવ્યજ પાળીશ જો મારા ભાગ્યમા
પતિ મુખ હોત તો આમ કેમ બનત ' આ જમાનામા જીવતા
સુધી તાતના પરમા સ્ત્રી, ઈશ્વર ભજન કરી જીર્ણી મુગ્ધરીશ જો
કઈ દુષ્ટ વિચાર આવ્યા હોય, અજ્ઞાની પ્રત્નો ઉપન્ન કર્યા હોય
તો કમળત કચનના સસર્ગે, અને વિગેય તમારા સગા પેલા
બંધતા હિપ્રસાદે અરે ' તેનું નામ લેતા પણ કષારી છુટે છે.
નામ જેવો કોઈ પણ સારો ગુણ તેનામા નથી તે કાગડાએ મારા
લકે ઉપર તરાપ મારવામા પ્રયત્નમા બાકી રાખી નથી પણ તેમા
કાંઈ શક્યો નહિ આખરે કચન તેના પાસમા પડી ને તે તેના
પામમા પડી ને તેના પાસમા જકડાયો તેણે ધણા ઉપાયો યોગ્યા
મારી ખોટી નાલાસી કરી હું વિધવા એટલે અત્યાચારી
અને તે દુષ્ટ શુદ્ધસ્થાત્રમી એટલે પવિત્ર તેમ ડાળ બતાવ્યો.
પરંતુ સર્વનો પ્રભુ છે એ બાઈ ' પ્રણામ, આપને પડેલી તમ્હીની
માફી માનુ ૨

પ્રકરણ ૨ નું

મિત્રશોધ

જગદીશના જીવનનો આજ બીજો પ્રસંગ એકમા
નિષ્ફળ તો બીજામા જીત જગદીશને કાઠકે તો

જીવન નિમાલ્ય લાગ્યું સસાર અસાર લાગ્યો. પણ વધુ વિચારતા
મનુષ્ય જીવનમા આત્માને ખીલવવા, મુસન્કારી બનવાનો લાભ
અસાધ્ય છે તેમ બાન થયું ને બાવિ ન્યા ઘસડી જાય ત્યા ઇદ્રિય
પર કાબુ મેળવી દુષ્કૃત્યમાથી અટકી સુમાર્ગ તરફ પ્રયાણ કરવા
દૃઢ ક્યું વાળું ક્યું. માતા સાથે સુખ દુખની વાતો કરવા માડી

એકાએક રાજદુત પત્ર લઈ જગદીશને ત્યા આ યો સુમ
પાડી માતાએ બહાર જઈ પત્ર લીધો. રજા આપી જગદીશ
રજવાડામા કંઈ કંઈ બનતું સેવાતું કાર્ય કરતો નોકર તરીકે જોડા-
યેલ ન હતો છતાં સંયુક્ત-તનો મિત્ર હોવાથી તે પોતાનું કાર્ય
કાર્ય કરતો, ને તેમા તેનું સાર વજન પડતું તેનમા સખધીઓ
તથા બીજા વિધ્નસતોષીઓ દ્વેષથી બળતા, ને તેમા કાર્યમા વિધ્ન
નાખવા તથા તેને ન્યાને ત્યા ઝાપો પાડવા પ્રયત્ન કરતા ને સમય
આવે ચુકતા પણ નહિ જેમ વતનમા કોઈપણ માણસ સરસ કાર્ય
બતાવે, સેવા ઉઠાવે છતાં તેની કદર થતી નથી તેમ તેનું પણ
અન્ય હવુ દાખલા તરીકે આપણા હાલના સરકારી નેતાઓ અને મહા-
ત્માજી હિંદુસ્તાનમા કરી રહ્યા છે તેજ યુરોપ અમેરિકા માટે કરી
રહ્યા હોત તો ત્યાની પ્રજા તેમને પેગમ્બર-ઈશ્વરના હુત તરીકે

તમે રોકી શકો. તેમ ન હો તો પુનર્લભ કરી ધાર્યાં સુખો મેળવો. પરંતુ અન્ય માગણી મારી પાસે કરતા હો, તો તે માટે લાભ, અને કાંઈ પણ સ્થળે તેમ ન કરો એવી મારી નમ્ર વિનંતી છે. માફ કરજો હું કિતાવળ કરું છું. મારે પ્રથમ તમને ચેતવવા એ કરજો કિતાવળ કરી છે આટલાથી કેટલીક શકાથી દુર થઈ રહ્યો વધુ હું જાની નથી.

કૃષ્ણ—જગદીશ ! તમને કદા જીભે ધન્યવાદ આપુ ? દુષ્ટ કચનને કહવા કેમ ન લાગે. જો તમારા જેવાજ યુરકો પાકે તો ભૂમિ સ્વર્ગ અને આજથી હું તમને મારા ગુરૂ માનીશ એટલે બાઈ કહું તેમા પાપ નથી જગદીશભાઈ ! મને કિપજેલા વિચારો દુર થયા છે હું વંધવ્યજ પાળીશ જો મારા ભાગ્યમા પતિ સુખ હોત તો આમ કેમ અનત ? આ જમાનામા જીવતા સુધી તાતના વરમા ગતી, ઇશ્વર ભજન કરી જીર્ણી સુખરીશ જો રહી દુષ્ટ વિચાર આગ્યા હોય, અજાની પ્રત્નો ઉત્પન્ન કર્યા હોય તો કમળત કચનના સસર્ગો, અને વિશેષ તમારા સગા પેલા અણડતા હુન્નિસાદે અરે ! તેનું નામ લેતા પણ કપારી છુટે છે. નામ જેવો કાંઈ પણ સારો ગુણ તેનામા નથી તે કાગડાએ મારા તક કિષ્ક તરાપ મારવામા પ્રયત્નમા જાડી ગપ્પી નથી પણ તેમા કારી રાહ્યો નહિ આખરે કચન તેના પાસમા પડી ને તે તેના પાસમા પડી ને તેના પાસમા જકડાયો તેણે ધણા કિષાયો યોગ્યા મારી ખોટી નાવાસી કરી હું વિધવા એટલે અત્યાચારી અને તે દુષ્ટ ગૃહસ્થાશ્રમી એટલે પવિત્ર તેમ ડોળ અતાવ્યો. પરંતુ સર્વનો પ્રભુ છે એો ભાઈ ! પ્રણામ, આપને પડેલી તચ્છીની માફી માગુ ૩

પ્રકરણ ૨ નું

મિત્રશોધ

જગદીશના જીવનનો આજ ખીજો પ્રસંગ એકમા
નિષ્ફળ તો ખીજામા જીત જગદીશને કાઠકે તો

જીવન નિર્માત્ર લાગ્યું સસાર અસાર લાગ્યો. પણ વધુ વિચારતા
મનુષ્ય જીવનમા આત્માને ખીલવવા, મુસઝકારી બનવાનો લાભ
અલભ્ય છે તેમ જ્ઞાન થયું ને ભાવિ જ્યાં ઘસડી જાય ત્યાં ઇશ્વર
પર કાણ મેળવી દુષ્કૃત્યમાથી અટકી મુમાર્ગ તરફ પ્રયાણ કરવા
દ્રઢ ક્યું વાળું ક્યું માતા સાથે સુખ દુખની વાતો કરવા માડી

એકાએક રાજદુત પત્ર લઈ જગદીશને ત્યાં આવ્યો. જીમ
પાડી માતાએ બહાર જઈ પત્ર લીધો. રજા આપી જગદીશ
રજવાડામા કંઈ કંઈ બનતું સેવાનું કાર્ય કરતો નોકર તરીકે જોડા-
યેલ ન હતો. છતાં સંયુક્તાન્તનો મિત્ર હોવાથી તે પોતાનું ધ્યાન
કાર્ય કરતો, ને તેમા તેનું સાઈ વજન પડતું તેનમા સબધીઓ
તથા ખીજા વિદ્વંસતોષીઓ દ્વેષથી બળતા, ને તેમા કાર્યમા વિદ્વં-
નાખવા તથા તેને જ્યાંને ત્યાં ઝાપો પાડવા પ્રયત્ન કરતા ને સમય
આવે સુકતા પણ નહિ જેમ વતનમા કોઈપણ માણસ સરસ કાર્ય
બતાવે, સેવા ઉઠાવે છતાં તેની કદર થતી નથી તેમ તેનું પણ
બન્યું હતું દાખલા તરીકે આપણા હાલના સરકારી નેતાઓ અને મહા
ત્માજી હિંદુસ્તાનમા કરી રહ્યા છે તેજ યુરોપ અમેરિકા માટે કરી
ગયા હોત તો ત્યાંની પ્રજા તેમને પેગમ્બર-ઈશ્વરના દુત તરીકે

માન આપત” માતાએ પત્ર લાવી જગદીશને વાચવા આપ્યો.
વાચવો શરૂ કર્યા બાદ જગુ ’

વિ એકાએક દૈવ આદ્ય નાખી છે સર્વ સૌનગદ તરફ
ગયેલ ત્યાથી નીકળી જતા જતા હજુ આ થો નથી ખમર મળી
છ ૩ કાળાની ધર્મ રક્ષણાર્થે તે પુક લીધી છે હજુ તે
બચ્ચુ છે ને તેને સમજાવી લાવવો તે તાગ મિત્રાય અન્યની
શક્તિ નથી તો કાવે જોઈતી સામગ્રી લઈ વન તરફ રાના થઈ
તયાન થઈ મિત્ર ધર્મ સાચવશે મનમેવા બલવશે

વિ શુભેચ્છક, રાજના આશિષ

મદગજ ને કટુમા મેજ ઉપમાનથી ઓળખાતા
પત્ર મારતા કહી બેઠ થયો જા ધેર રાખી વિચાર્યું તો
નેને ઉમંગ થયો ને જનનો પ્રથમ પ્રમગજ બચર જવનો તથા
મેવાનો મત્યધર્મ બળવરાનો આજ દિનમ આપ્યો માતા અને
પત્નીને સર્વ હરીકન કહી વાંચે કયા તે બંને સ્ત્રી સ્વમાવથી
ચાકુળ થયા એક તો સ્ત્રી અને બીજી વણિક વણિકમા કેટલુંક
બિહુણપાકું નિશેષ હોય છે લોકોને ઠગવામા, ગરીબોમા ઘર ઘુટવામા
દિનસ જે વાજ કપી ઘાડ પાડવામા બીડના દુઃ થાય છે પણ
કર્તવ્યે મારવાનું કામ આવે ખડી જતા વાર લગાડતા નથી પરંતુ
અપરાધ તરીકે જગદીશ હતો તેનો સહનમ મજકુમનો હોવાથી
નમાન લવિયનો હતો તે માતાની રમ્મ મેળવી સવારમા જના તૈયારી
હોના બાગો પત્નીને સમજાવનો કે આપણુ બાગ્ય અજમાવવો
મગ્મ પ્રમગ જે ગમેલી કાળીની પ્રાપ્ત કરાવો અમુચ અવમર

છે હું મજા કરતો પાછો આરીશ ને ફેટલા વખતનો થયેલો મિત્ર-
વિયોગ મટાડીશ આપણુ સાધારણ વર્ગે પણ ગજરીનીઓમા ભાગ
લેવો એ આપણા અહોનાય છે, ને તેમાજ ઉન્નતિ છે આમ
પતીને સમજરી નિદ્રાને આધીન થવા તૈયારી કરી પત્ની શ્રમિત
હોવાથી ઉઘી પણ તેને બધ આવી નહિ એકાએક આજ ગજમેવા,
દેશમેવાના તન્ગો ઉઠ્યા રૂઢ સેવા પણ સનેજ બની

અહા ! મ્હારો પવિત્ર ભારત દેશ મારી પ્રિય જન્મેતા ' જગન
તમા સર્વથી કેદ પદ ધારણ કરનારી ભાગતી ' નામ કૃણુ ભીષ્મ
હંનુમાન શકર, રામકૃષ્ણ, વિવેકાનંદ, મ્હારી રામતીર્થ જેવા
પવિત્ર આત્માઓની જન્મભૂમિ ! આત્મશ્રદ્ધાનેજ પ્રથમ સ્થાને ધારણ
કરનારી દિવ્ય ભૂમિ ! તત્ત્વજ્ઞાનની જનની ! મ્હારા ચરણમા-ચરણમા
નિદ્રા વસનાર આ બાળક તારા ગાન કંઈ જાહે ગાઈ શકે ? તારા
કિપર ફેટલાકોના આક્રમણો થયા, તેનો ધા કયારે ડાઙશે ? તારા
રાજપુત્રોમાથી પણ જતા રહ્યા ગૌરવ, દાન, વિરવ, ધર્મિષ્ઠપણ, ને
બન્યા કુમરોઓ ! બાઈ બાઈઓમા પણ સપ નથી દુષ્ટ કાળા નાજ
તને આમ આવડુ કયા સૂઝ્યુ ? મલરાજ જેવા ન્યાયશિરોમાણી રા
ત્સાગી હાકથી બહી જશે ? અરે ! તારા જેવાજ ફીવઓ છે આ
અવનીમા ! ' ન્યા ઉદ્ધમ છે, આગ્રહ છે, ઉત્સાહ છે, અરે !
રાજ્યના એકએક પુત્રમા વહે છે આત્મશ્રદ્ધાનું લોહી ૮ તારી
શુ ગુણત છે ! આ વણિક પુત્ર પણ મારા રાજ્યને, મારા દેશને
તારા જેવા બહાવવીઆના હાથમા આવતા, તારા પ્રપત્ની સગદારના
હાથમા આવતા વગર હકે ગાદીપતિ થવામાથી હકાતી પોતાની
ભૂમિને બચાવશે.

કાલ સવારેજ મિત્રધર્મને સાચવવા, રાજ્યસેવાને બળવવા, દેશસેવામા આત્મશક્તિ ઉભરાવવા નીકળી પડ્યુ, માત્ર બેજ સૈનિકની સાથે જરૂર છે પ્રયત્ન હશે, તો બેજ દિવસમા સર્વકાન્તનો પત્તો મેળવુ છુ ને ધારેલી મુશ્કેલી બગ લારી પિતાશ્રીને મળુ છુ આમ વિચારમા ને વિચારમા નિદ્રાધીન બન્યો. મત્રી શુસવાટાબધ પસાર થઇ પ્રાત થતા જ્ઞાન વગેરે નિત્યકર્મથી પરવારી માતાની આશિષ મેળવી ગજભુવન તરફ વિદાય થયો.

આ તરફ સર્વકાન્ત સોનગઢથી નીકળી ગયેલ છે, તેવા સમાચાર મહારાજને મળ્યા બે ગ્રાણ દિવસ વિસા ત્યા સુધી સર્વનો પત્તો નહિ જ્યેથી રાજકુટુંબમા ચિતા ફેલાઈ મહારાજ ગભરાયો ને તેના બેદરે પાર ન રહ્યા કટોકટીના પ્રસંગમા એકના એક પુત્રના સમાચાર ન જાણવાથી બહુજ લાગી આવ્યુ. રાણીના કટપાતનો પાર ન રહ્યો નહિ. શોધ માટે કેરે દેર માણસો દોડાયા. પ્રજા ચિતામા પડી પ્રજામાથી એક ટોળી તૈયાર થઇ અને રાજપુત્રને મેળવી આપવાની શરતે ગોધ કરવા નીકળી પડી તેનો નાયક ગોવિંદ બન્યો. મહારાજની સમતિ મેળવી કાળાનાગના બહારવટાના જગલ તરફ તે ટોળીએ રસ્તો પકડ્યો. આટલા પ્રયત્નો કર્યા છતાં રાજાને એન પડ્યુ નહિ સોનગઢ નરેશ મૂળસિંહને તપાસ માટે કહેલુ મોકલ્યુ તે પહેલા ત્યાંથી એક દુકડી નીકળી ચૂકી હતી યાદ આવતા જગદીશને તે કામ સોંપવામા આવ્યુ, કેમકે જે કામ કોઇથી ન થાય તે તેનાથી બને તેમ હતુ સર્વ સૈનિકો તેનો પત્તો મેળવે તેના શરીરને સબાળે પણ કોઇ અગત્યના કાર્યમા ગજપુત્ર ગુણાયેલો હોય તો તેમાથી સમજાવીને પણ લાવે તેવો

એક જગદીશજી હતો ને તેથીજ પત્ર લખી તે કાર્ય જગદીશને મોખ્ય હતુ

જગદીશ સવારમાં તેયાર થઈ આવ્યો અત્યારે તે એક ક્ષત્રિય પુત્ર જેવો શોભતો હતો કોઈ પણ તેને વણીકે કહી શકે નહિ તેવો તેનો દેખાવ થયો હતો ગોઠવણ પ્રમાણે બે સૈનીકની માગણી કરી. તે મુજબ બે સારામાં સારા સૈનીકો તેની સભાળ માટે બોલાવવામાં આવ્યા ને તેમને હુકમ કર્યો કે સર્વકાન્ત જેટલુજ માન જગદીશને આપજો તે કહે તે માનજો ન્યા સુધી તે ઘાતુ કાર્ય કરી પાગે ન ફેરે, ત્યા સુધી મારી આજ્ઞાનુ પાલન ન કરશો પણ તેની માનજો, જુગે ન કરશો અત્યારે તે તમારો રાજા છે ભાઈ જરુ ' ભાઈને તેડી, ફતેહ મેળવી, જલદી આવે એજ આદીપ ' ગજગે આશીષ આપી રાણીએ પણ કુમકુમ ચાલ્યો કર્યો ને પુત્ર જેવુજ માન આપી માનુભાવ દર્શાવ્યો, ધન્ય છે એ રાજા રાણીને ' ' જોનારાએને આ બનાવ એી ટસે જોઈ રહ્યા ને ગજ તથા પ્રજાને ધન્ય માનવા લાગ

જગદીશ તથા તેના બે સૈનીકો સપાટાળખ શહેરમાંથી ભાગેળ ને ભાગેળેથી આગળ એમ ઘોડા પુર વેગથી દોડાવતા કાળના બદારવટાના જગલ ભણી પ્રયાણ કરવા લાગ્યા મધ્યાહન થતા નાગ્તો કરવા એક સરોવરના કાંઠે ઘોડા છોડ્યા ને ભાતુ છોડી નાગ્તો કર્યો પાણી પી આરામ લીધો

નમતો પ્હોર થતા સજ્જ થઇ પ્રવાશ શરૂ કર્યો સાજ પડતા કાળના જગલની હદમાં પ્રવેશ કર્યો અહી બહુ સાવચેતીથી કામ વેવાનુ હતુ કેમકે કાળના જગલમાં પેમવુ, ને નાગના દળમાં હાથ

લાલપૌ બને સરખું હતું તેના પાંચ હજાર બહારવટીઆ આખા જગલમાં થોડે થોડે અતરે ભટકતા અને પ્રસંગ પડે એકત્ર થઈ જતા આગળ ચાલતા પચીસ ઘોડેસ્વારની કુકડી મળી અરરપરમ વાર્તાલાપ થતા મુળસિંહના માણસો છે એવું જાણુમાં આવ્યું જગ-દીશે તેમને કેટલાક પ્રશ્નો પુછ્યા ખુલાસો મેળવી લીધો, તેમને બિતર દિશા તરફથી નિર્ણીત દીવસે તેજ સમયે કાળના રહેઠાણ પગ આવવા આમ ત્રણ કુર્ચ તે છૂટા પાડ્યા સેનિકો જગદીશની ચતુરાઈ તોઈ મોહ પામ્યા ગત્રે એક વટવૃત્તના આશ્રય તળે વિસામો લીધો એકેક જણે જંગૂત રહી ચોક્કી કરવાનું માયે લીધું વસ્ત્રો બદલી કાળા બહારવટા જેવાજ ધારણ કર્યા હતા જેથી તેમને કોઈ ઓળખી શકતું ન હતું.

મંચરાગીએ જ્યાં જગદીશ જંગતો રહી રક્ષણનું કામ કરતો હતો, સારે તેને ચાંદની રાત્રીમાં મઝા પડતી હતી અને મનમાં કહેવા લાગ્યો કે કયા ગહેરનું સુખ ને કયા આ કુદરતી જગલના મૌનદર્યાનું સુખ ! જગદીશને રક્ષકનું કામ કરતા લજ્જા નડતી નહતી તે આ બંનેનો ભાઈ જેવો બની ગયો હતો મુસ્તાફરીમાં તેમજ બને છે નાના મોટાનો બેદ દૂર થઈ જાય છે, હાથરની પાસે મર્વ સમાન છે આપણા રેઠ રાહુકારે કે મીલ માલેકો અને અ-ભવદારોના જ મગજમાં નાના મોટા, હલકા ભારે, નીચા ઉંચાનો બેદ ભગવલો જેવામાં આવે છે પણ ' મોટા મોટાઈ કદી નવ જખાવે ' એજ ખરી મોટાઈ છે.

ગંગી રાત્રીનું કામ કરતી હતી જગદીશ જંગતો હો । ચંદ્રની શીતલતા બોમરનો હતો એકાએક તેની રહામે એક આકૃતિ નગરે

પડી જગદીશ પ્રથમ કંઈ લખ્યો. પછી નિઠર ખની શાત રહ્યો. સમેની આકૃતિ પામે આવના લાગી નિકટ આવતા પ્રશ્ન ક્યો કેમ આજે મુકામ અડી નાખ્યો છે ? શુ હાથ આચુ ? વગેરે પ્રશ્નો પુછ્યા.

જગદીશ પ્રશ્નથી સમજી ગયો, કે આ બહારવટાનો માણસ છે, ને તે આપણને પણ તેમાનાજ ધારી પ્રશ્ન પૂછે છે, અત્યારે તો વાણીયાપણુજ કરવું હા બાધ આજ તો ખૂબ માલ લીધો છે ને તેથી આ બે મઝામાં હોય છે સરદાર પાસે મોની મોટી ભેટો મળશે ને તમને પણ મળશે તમે કાંઈ ક્યું કે નહિ ? ઉડાચો.

સામેની વ્યક્તિએ ઉત્તર વાળ્યો આજ તો કાંઈ ના મળ્યું.

બહારવટીઆની સખ્યા વધુ હોનાથી એક ખીજને દીઠ કે સુરતથી તરત ઓળખાઈ શકે તેમ ન હતું છતાં કપડા એકજ પ્રકારના ને વળી રાત્રી એટલે જગદીશનો આમા જય થયો.

જગદીશે સચુનો પતો લાગવાના હેતુથી પ્રશ્ન કર્યો કેમ બાઈ ? સરદાર પાસે ક્યારે જવાના છો ? અમે તો હવે નીકળીશું.

એમ કેમ તમને ખબર નથી મળી ? સરદારને ત્યાં ચાર દિવસ પર મોટી મીજલસ છે ત્યાં સર્વને એકત્ર કરવામા આવનાર છે કેમકે સોનગઢ વાળી મોહિતીને ઉઠાવી આણી છે. ને તે દિવસે તેના લગ્ન થશે મહારાણા સાથે બહારવટીઆએ કહ્યું.

એમ કે ? ચાલો ત્યારે સવારેજ તે તરફ વહેલા જઈ, બે દિવસ સુધી આનંદ લાલ ભોગીએ, જગદીશે કહ્યું.

લો બાઈ માતાજીની જે, રામ રામ, એમ કહી આવેલ વ્યક્તિ ચાલતી થઈ.

સામેથી તેવેજ ઉત્તર આપ્યો જગદીજને જોઈતી પાકી ખાતમી મળી પ્રથમ કાર્યમાં જન્મનો જાતી સ્વભાવ ખૂબ કામ લાગ્યો સામા સાચે સામા જેવા જ બની જઈ પોતાનું કાર્ય સાધી લીધું, નહિતો જાહેર થવામાં ભારે જોખમ ખમવું પડત

મન માથે વિચાર કર્યો, કે આ પાપીના કહેવા પ્રમાણે મોહિનીને કાળો નાગ અને તેનો પ્રપત્ની સરદાર જીલમ જરૂર ઉપાડી લાયા હશે તે ધારવા પ્રમાણે સર્વભાષ પોતાની પ્રિયતમાને ઉપાડી જનાર પાળળ, બચાવવાને એકલા પધાર્યા હશે દીક થયું કે મુળની ટોળીને તેજ દિવસે ખોલારી છે આગળ ભુદ્ધિ વાણીઆ-ભાષની વપરાઈ છે મોહિનીને સતામણી ચાલતી હશે રજપુત સિહણે ચતુર્ગઢ વાપરી હશે ને સર્વકાન્ત પણ તે દિવસે જીવ સાટે કામ પાર પાડવાનાજ કેમકે સિહના બચ્યા છે ।' ત્યાં ધાર્યું કામ થશે ભાષ મળશે, ભાભી છુટશે ને મળશે ને કાળાનમ-પણુ ઘાટ ઘડાશે વળી સાચે સાચે સૈનિકોની મોટી ટોળી, જે બાપુએ આગળથી મોકલી છે તે કાલ સુધીમાં મળી જાય તો તે પણ કામ લાગે ઈશને કરવું હશે તો તેમ બની રહેશે આમ વિચારમાં અર્ધ રાત્રી વીતી એક સૈનિકને ઉઠાડી પેતે શ્રમિત થવાથી આરામ લેવા લાગ્યો. સવાર થતા ઉઠી તૈયાર થઈ થોડે ચઢ્યા, ધીમે ધીમે થોડા ચલાવવા લાગ્યા રસ્તે ચાલતા રાત્રીની હકીકતથી બને સા-થીને વાકેફ કર્યા

પેલા બે તો જગદીશના કાર્યથી આશ્ચર્ય પામ્યા ને ધાર્યું કામ સફળ થવાના શુભચિન્હો નજર આગળ ખડા થવા લાગ્યા, ધનામોની લાલચો પણ સતેજ થઈ

આગળ ચાલતા ચાલતા પાચેક માઈલ ગયા હશે, તેવામાં ગોવિંદની ટોળી મળી, અરસ્પરસ પિછાણ થયું પોતાના વતનીઓને અને વળી ચુસ્ત મજ-દેશ ધેવકોને જોઈ કોનું હૈયું પ્રફુલ્લત નિ અને ? બેટયા અને આનંદોદધિમા ઝોલા ખાવા લાગ્યા, સુદર ગ્યાન જોષ છુટથી ઝાપણી નાખી મજા કરવા લાગ્યા, તથા જોએલા, અનુભવેલા બનાવોની આપ લે કરવા લાગ્યા તેમને કાંઈ ડર ન હતો, કેમકે પચાસ યુવકો પાંચ હજારને ભારે હતા.

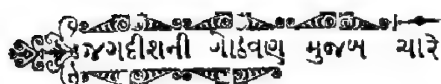
કાળાને આ લોકોના સમાચાર મળ્યા હતા ને તે તેમનાથી ડરતો હતો જગદીશ પોતાના કાર્યની ગોઠવણી તેમને કહી અને પૂર્વથી તેમની ટોળીને આવના આમત્રણ કર્યું આમ ચોપાસથી ઘેરવાની તેની ઇચ્છા હતી સર્વેએ કમુલ રાખી અને આઠલી નાની વયમાં જગદીશની આવી સરસ રાજ પુત્ર તરીકેની ખીલવણી જોષ તેને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા રાત્રી મજામાં ગાળી, નિરાતે ઉઘ્યા બેજ સરદારો જાગૃત હતા.

સવાર થતા ગોવિંદની ટોળી અને જગદીશ તથા તેના બે સાથી છુટા થયા મેળાપના દિવસને એક દિવસનું અંતર હતું, સૂર્ય ધીમે ધીમે ઉપર ચઢતો હતો, ને કિરણોથી તાપ વર્ષાવતો હતો જગદીશના હૃદયમાં મલ્લરાજના રાજસેવકોની ટોળીને મળવાના વિચારો ખાલી રહ્યા હતા તેવામાંજ ધાર્યું આવી મળે તેમ તેજ ટોળી સામેથી જથ્થાઈ પાસે આવી જગદીશ પોતાની ઝાળખ આપી, અને સકેત પ્રમાણે પશ્ચિમથી તે ટોળીને કાળાનાગની છાવણી ઉપર ધસી આવવા જથ્થાબધુ ને સર્વ હકીતતથી વાકેફ કર્યા થોડો સમય આરામ લઈ ધાર્યું કામ કરવા છુટા પડ્યા.

આમ જગદીશે ચારે બાજુથી સેનિકોની વ્યુહગ્યના ગોઠવી દીધી અને એક મહાન સેનાના મેનાધિપતિનું કાર્ય બ્રમ્હવ્યુ તેને પ્રથમથી સર્વ બાજતમા યશ મળતો ગરા, ને ધાર્યા પ્રમાણે બાજુ ગોઠવાઈ વચ્ચે વચ્ચે કાળાના માણસો મળતા, પણ તેજ પોશાકમા સરખા હોવાથી ઓળખી શકતા નહિ રાત્રી પડતા આગમ માટે આગળની માફક જોગવાઈ કરી રાત્રી ગાળવા લાગ્યા

પ્રકરણ ૩ ભૂ.

મોહિનીના છુટકે.

જગદીશની ગોઠવણ મુજબ ચારે તરફથી સરદારે તથા સેનિકોની ટોળી છુપા વેગે હાજો કરવા તૈયાર થઈ રહી હતી આજે મોહિની સાથેના લગ્નનો હર્ષ કાળાની જાવણીમા જવાઈ રહ્યો હતો જુલમનો હર્ષ કાળા કરતા અદકો હતો કેમકે આજે કાળાને ટોચે ચઢાવો પછી પોતાની પ્રપત્ની જળમા તેને દમાવવાનો હતો.

કાળાનાગના નિયમ પ્રમાણે સવાર થતા સર્વ સરદાર તથા બહારવટીયા એકત્ર થયા હતા તેઓ પોતાના જગલના મનાતા રાણાને સલામી આપવા આવ્યા એક પછી એક મુલાકાત થઈ તેમના હર્ષનો પાર ન હતો, કેમકે આજ રાણાના લગ્નની ખુશાલીમા ધનામની લાલસા તેઓ દબાવી શક્યા ન હતા, સલામીનું કામ પુર થશે

સૂર્યદેવ બરાબર તેજસ્વી થયા હતા વસંત ઋતુ હતી સ-
વારના નવ વાગતાનો સુમાર હતો વાજીત્રો વાગવા લાગ્યા કાળો
પુલાતો પુલાતો ભનકાદાર પહેરવેશે બહારવટાના મિલામણા ઉપમા કુદરતી
સમામડપ આગળ આ યો ને જીવમને જળ્યા યુ જીવમ ' વાર ન થવી
જોઈએ નરદારો તથા સૈનિકો વ્યવસ્થિત થાવ તમારી પૂજ્ય રાણી !!
દર્શન મટે તમને આતુરતા હોય એ સ્વમાનિક છે ને તેથી તેના દર્શન
કરવા વ્યવસ્થિત બનો જીવમસિહ ! મિત્ર ' મારા દિલોગ્ગન જાવ
તમાગ આજથી થનાર પૂજ્ય પામ પ્રિય ભાભીશ્રીને આવી લાવો ને
ગુલ્લિમા હવે આવી હશે

મોહિનીને પકડી લાવ્યા બાદ તેની બેબાનવસ્થામા ઝાઝી છેડ કરી
નહતી એક બે દિવસ પછી બાન આવતા જીવમ તથા કાળાએ નામ
પ્રમાણે બળજેરી કરી, પરંતુ શિયળવતી સદ્ગુણસપન્ન શુરી ક્ષત્રીયાણી
તેથી ડગી નહતી તેને ઇશ્વરનો ભરોશો હતો પરંતુ બહુ જોગવાળા
જીભી જીવમગાર આગળ એક અમળાનું શુ ગળુ ? તેણે ખામોશ
ખાધી ચુકિત શોધી પદર દિવસની મુદત માગી કેમકે તેને વિશ્વાસ
હતો કે મારો પૂજ્ય, મારા પ્રિય સ્ત્રામી સર્ચુ મને બચાવવામા પાછી
પાતી કરવાનો નથી જે શુરો ક્ષત્રિય પોતાની લક્ષ્મી, સ્ત્રીના
બચાવની ખાતર જાનની પણ દગ્કાર કરતો નથી તેજ
ક્ષત્રિય છે, નહિ તો બીજા હિંચકારાજ સમજવા !

આજે મોહિનીની મુદતનો છેલ્લો દિવસ છે સર્વ તૈયારી થઈ
ચૂકી છે કાળાના હુકમી શબ્દો કાને પડતા જીવમ તરત મોહિની
પાસે આવ્યો મોહિની નિરાશ હતી સર્વ આશામા નિરાશા ભાસતી
હતી ગભરાતી હતી તેના શરીરને બળજેરથી ત્રમડવામા આવ્યું

નિરાધાર મોહિની આક્રમ કરવા લાગી સભામંડપમાં આવી, હાથ જોડી કાળાની સામે ઊભી રહી સનાના કુટલાક વૃદ્ધ વ્યાઘ્રના મનમાં વ્યા કિપજી પણ તે નુ કરી શકે ? કાળાએ તેને બહુ બહુ પ્રકારે સમજાવવા યત્ન કર્યો પણ તે સર્વ નિષ્ફળ આપ્યે જીલમને તેના પર જીલમથી બળાકા કરી તેનો હાથ પોતાના કાળાના હાથમાં ધરવા હુકમ કરવામાં આવ્યો જીલમ નાર્થી જીલમી મર્યાદા હુકમનીજ રાહ જોઈ રહ્યા હતાં જિની અપ્સરા તુલ્ય પવિત્ર રમણીના ઉપર બળાકા કરી તેના ગર્ભરતો સ્પર્શ કરવો તેને મન આવતું હતો જીલમે મોહિનીને પકડી, તાણી કાળાની સામે ઊભી રાખી

મોહિની ચંડાલા શબ્દે કાળા પ્રત્યે કહેવા લાગી પિતા તુલ્ય કાળસિંહ ! આમ મને કિપાડી લાવવાનું પ્રયોજન ? મારા બાઈ ભાભીથી વિખુઠી કરવાનું કારણ ? આવા બચાવ અરણ્યમાં, અરે ! આવા ભૂત જેવા ગઢસી મનુષ્યોની વચ્ચે હું રક બાળાને ઊભી કરવાની જરૂરીયાત ? કુમાડી કામડા નીચ હયાગ જીનમના હાથથી મારી આ દશા કરવાની મનવચ ? શું તમે નથી કહી શકતા ? તમારા ગઢસી કૃત્યા નથી જણાવી શકતા ? અશક્ત હો તો મને છોડી દો આ ખુશાલી જાની છે ! મારે મન હોળી છે તમારે મન દીવાળી શી !

જીલમ આ શબ્દો સાંભળતા ચરચરતો ગ્રંથો પોતાને જાણો પકડતી સાંભળી ખીજ્યો મોહિનીના કુટલા કરવા તૈયાર થયો, પણ કાળાનાગની અમર આશાને છુદી નાખવાને તેની ની તાકાત ? તે તેમ કરવા ધર્યો કાળાએ તેને રોક્યા ને કહ્યું જીલમ ! ને તો તેમજ હોય એ માન મારે કે, જો તે મને પિતા કહે છે હું કયો તેનો પિતા અરે ! જાડી હું તારો પિતા નથી થતો છું આજથી

તારા સૌભાગ્યનો ચદ્ર 'તુ જો, આ બધા તારી સેવા કરવા નૈયાર છે તાગ હુકમની રાદ જોઈ બેસી રહ્યા છે તુ હુકમ કરે તેટલીજ વાર છે

મોહીની — એમ ' ઓ શુરા સરદારો, જો તમે શુસ હો સ્ત્રીઓની લાજ જાળી બચાવનાર હો ક્ષત્રિય હો, મનુષ્ય હો મારા શબ્દ રૂપી સેવાની રાદ જોઈ રહ્યા હો, તો તમને આજ્ઞા કર છું કે આ જુદમી જુલમના શરીરના દુકડા કરો કાળના પળમાંથી છોડાવો મને લાગ્યા હો ત્યા મુકી આવો મારા મુળસિદ્ધ બાધ તથા મારા પ્રિય સર્વકાન્તને મેળાવો

કાળો, સર્વનુ નામ સાબળતા ચીડાયો, ઉરકેરાયો મોહીની બસ કર તારી લવારી બધ કર ચલ મુક્ત પ્રમાણે મારી લભ ગાંઠમાં બધામાં જ વિલય ન કર મારા શત્રુના નામની માળા તજી તેને શતઃ માનતા શીખ આમ કહી મોહીનીના શરીરને સ્પર્શ કરના આગળ ધ્રુવો

મોહીની ડહોડાયલી સિદ્ધણ માફક છલગ મારી દુર થઈને કહેવા લાગી કાળા આ તારી લુટથી એકત્ર થયેલા લક્ષ્મી ઉપર મને મોહ ઉપજાવે છે પણ

“ કાગ કીડા પોતા તણુ, ઉદર ભરે છે નિવ્ય
તેમ ભરે નિર્ધન માનવી, એ તે કેરી રીત ? ”

કાળો — જવાદે, તારી ડહાપણુ ભરી વાતો મને મૃત્યુનો પણ ભય નથી ઇશ્વરને પણ હું માનતો નથી અરે ' જો મને તેડના ચમ ખુદ આ યા હોય તો મારી વીરલાકથીજ પાછા જાય તો પછી

કતા શાસ્ત્રીય વચના શુ પ્રયોજન ? જો નહિ માને તો પણ આ
શમશેઠી તાગ દેના દુકડા થશે

મોહિની —

“ હોયે દશે ઝિગપાવ, ને બાનુ તપે પશ્ચિમમા,
સરીના ભયે નદી વહે વહે, પણ ના હો વિરાગના '
મેઝ હો આલમ તણા, માઝા મહોદધી હો મુકે,
વલય ભયે હો વિશ્વમા, સતી નાર શિયળ નહિ ચુકે ”

કાળો — અરે જીવમ જમ હવે, આને આગળ ન બોલવા દે

મોહિની —

“ ગમે કદી જો ગમ, હો ગુણી ઉપર ચઢવુ પડે
ગમે કદી જો ગમ હો શમશેઠના ઝટકા પડે
હીએ કરી માયુ કુદો, દુકડા કરો આ જનના
દુનમન ભને માથા કુદો, પણ વાળ વાકા થાય ના ' ”

જીવમ — મોહિની ગાડી છુ આટલી નાની વયમા મહાનીરોની
મામા થવુ ના જાડે હુ તાગ હિતેશ્રી છુ તેથી કહુ 'કુ નહિ તો
પણ માગે કરજ માટે અદા કરી પડશે આમ કરો થોડો મમીપ
આ થો પણ મોહિની એટલી એ ન થઈ

આ તરફ મથુને છુપી બાતમી મળી ચુકી હતી તે તયારજ
હતો સર્વ ચિતાર ઝડીમાથી તોડ રહ્યો હતો એક દિશામા તે,
તો બીજી દિશાએ જગતીશની સકેતોનુમાર ટોળી મોહિનીના સતી
તની પરીક્ષા સચુને થઈ પોતાના અહોભાગ્ય માનવા લાગ્યા
આવી અચળ રમનાળી ધર્મપત્ની મેળવવાને મનમા મગ્ન બન્યો

લીન થયો હતો તેનામા એકાએક બહુકોના અવાજ કહ્યું પર પડ્યા ચમક્યો તરવાર ખેંચી કાળા તરફ ધસ્યો

જુલમે બહુ બહુ પ્રકારે મોહીનીને સમજાવી પણ સર્વ પ્રયત્ન નિષ્ફળ આખરે ના ઇલાજે માત્ર ખીક આપવા માટે તલવાર ઉગામી તેનામા જગતો સીટી માંડી કે બહુકોના અવાજ કરતા ત્રણે દિશા તરફથી સૈનિકો તુટી પડ્યા મહારવડીઆ જીવ લઇ નાહા માત્ર કાળો તથા જુલમ તરવાર ખેંચી ઉભા સર્પુ તો આવી સામે ઉભો હતો જગદીશે ઓળખ્યો પણ ઘેતાવળ ન કરી મોહીનીને બચાવી, પ્રેમી નયનો મળ્યા મુળના માણસો સાથે પોતાની ખામ રચમેનકની ટુકડી રાજસેવા ઉપજાવવા ખાતર આવી હતી તેને મોકલી, અને તે લોકની સમાજ નીચે મોહીનીને રવાના કરવામા આવી તેમા વિલબ ન કરે કેમકે આવા કાળમા ઢીલ કરવી, તે મુખાંધ માની શકાય

કાળાનાગે સર્પુને ઓળખ્યો, કાળાને સર્પુએ ખૂબ સમગ્ન યા વિનય્યો પણ મોહાનો મીઠો ને હૃદયનો કડવો કાળો, એક નાના બાળકનુ માન કેમ રાખે ? હસી દાદ્યો

જગદીશ ને સર્પુ ચંબ્યા ભેટયા, આનંદાત્મક ઢળો પડ્યા કાળાએ સર્પુ પાસે જગદીશની ઓળખાણુ માગી કેમકે આ જીતમા જ્ય અપાવનાર જગદીશ હતો તેનુ તેને જ્ઞાન થતુ હતુ તેને ફોડના મન સાથે નિશ્ચય કર્યો પણ તે કપટીને કયા ખમર હતી કે જગદીશ તે જગદીશ છે કાળો તથા જુલમ હમણા બેજ હતા સાથી કોઇ ન હતા સર્પુએ ધાર્યું હોત, તો જરૂર તે બન્નેને મમશરણુ પહોચાડત અથવા કેદ કરત ને પ્રગ્નનો પોકાર દુર કરત તથા પોતાની કીર્તી અમર કરત, પણ ઈયાનો ભડાર સર્પુ

દયાનાં કુન્ધો બન્નેને મારી બક્ષી કપટી છુટાગઓએ મોઢેથી માફી માગી નાના બાળકને વિનવતો કાળો આ પ્રસંગે કેવો બન્ધો હશે તે વાચકે પોતાની જાનથી ખ્યાલ કરી લેવો. માણસ ગરજ વખતે કેવી વિનવણી કરે છે કેવા કાલાવાવા કરે છે, સ્વાર્થ સારવા નજીની વસ્તુ અમુલ્ય મનાવે છે સાધારણ પક્તીના મનુષ્યને મહારાણ્ય નમવા તત્પર થાય છે ને તેનું સરસ ઉદાહરણ જગદીશને વીનવતો કાળો નાગ ?

જગદીશનું દયાળું હૃદય દયામા જલકાયુ મયુરને સમજાવ્યો ને કાળાની વતી પોતે માગણી કરના લાગ્યો. સચુને તેને સમજણ આપી કે જો આપણે એ એકલા તેના સપાટામા આવ્યા હોઈએ તો જરૂર તે ન છોડે ને આ ભૂલ થાય છે પિતાશ્રી કપડો આપશે જગદીશ ! તું ક્ષત્રિય ધર્મ ભૂલે છે

જગદીશે પ્રત્યુત્તર કર્યો પ્રિય સચુ ! ખરેખર ત્રિય ધર્મ એજ છે કે રાજાગતનું ન્દાણું કરવું, જીવતદાન આપવું ને તે તમારે માન્ય કરવું પડશે

જગદીશના કહેવાથી વડીલ કાકા નાગને તથા તેના સરારક્ષ જીલમને માફી બક્ષી છુટા કર્યા ને હવેથી બહારવટું ન કરવાને પ્રાર્થના કરી તથા પોતાના પિતા પાસે આવી અર્ધું રાત્ન માગવા ને પોતે તે અપાવવા વચન આપ્યું પરંતુ લોભી, ઠગારા, ને શાનું ગમે ? મુખથી હા બહુ છુટા થયા સચુ તથા જગદીશ રસાલા સાચે વધુ વખત ન થોભતા ત્યાંથી ચાલ્યા અને મોહિતીને મુળ-જાતે મોપી પિતા પાસે જવા નિર્ણય કરી બન્ને મિત્રો આગળ ચાલુ કરના લાગ્યા

પ્રકરણ ૪ જી.

સ્રી

જહારવટીઆના સરદારના હાથથી, મોહીનીને મુક્ત કરી,
સરદારને હાથથી, નમાવી, માફી મગાવી અને મિત્રો

આગળ આપ્યા, વિયોગી સમયની રીતી પિતકો કહેવા લાગ્યા
જગદીશ સર્વ કરતા બે વર્ષે મોટો હતો લગ્ન થયેલું હતું વિશેષ
આત્મલગ્નનો અનુભવ ને સ્નેહની કસોટી સુધરીના જીવનની થયેલી
હતી જ્યારે સર્વ પોતાની સ્નેહ પ્રતિમાને મેળવવા અચાગ પ્રયત્ન
પ્રથમથીજ વરી જીવન શાંતિની તૈયારી કરતો હતો એક મેળનીને
પછીથી તેમા આવતા વિદ્વા દુર કરવા મથતો તો બીજો પહેલેથીજ
વિદ્વાને હાથવતો

મોહીનીના બચાવથી છેમજ જગદીશ સમાન હૃદયના મિત્રના
મેળાપથી સર્વને આત્મનંદ થયો તે દરરોજ આનંદ રહેતો છતાં
આજના આનંદની પરિસીમા ન હતી અને મિત્રો સહોદર ભાઈ
છે એવી જોનારને ખાતરી થતી ઘોડાઓ નચાવતા, કુદાવતા, દોડાવતા
તેઓ સોનગઢના માર્ગે જતા હતા, સૈનિકો કેટલાક દીનના શ્રમથી
ધીમે ધીમે ગપ્પા હાકતા તથા સુડા ખોતેરની, બત્રીસ પુતળીની
વાતો કરતા ચાલતા હતા

સોનગઢ અહીંથી વીસ માઇલ દુર હતું જહારવટાનું જગલ
વટારી તેઓ વસ્તીમા આવ્યા વચમા બ્રહ્મપુરી આવતી હતી ત્યાં
સૈનિકોએ મુકામ નાખી, પડેલા શ્રમને લીધે આરામ લેવાનું નક્કી

ક્યુ સંકુની મજુરી મેળીને સુકામ થયો, તલુઓ ઠોકાયા
 મોહિની આગળ સરસાણુ નીચે ગઈ હતી તેણે આગળ ગઈ
 પોતાના પ્રિયની સગવડો કરવાનું શરૂ કર્યું પરંતુ તેનું ચિત્ત સ્થિર
 ન હતું પ્રિયાના વિયોગે પ્રજ્વળતી હતી, જેથી ઘડી ઘડી માર્ગમા
 મદદ કરનાર પ્રિય મિત્રને જોવા સારૂ આતુર હતી

સનિકા પોતાની ખાશ પીવા વગેરેની તજનીજમા લતા
 મોહિનીના તલુમા સર્વ તૈયારી થઈ ચુકી એટલામા સામેથી બે
 ઇદ્રુમાર જેવા નર રત્નોના પોડા મોહિનીની નજર સમક્ષ ખડા થયા
 હૃદય દર્શીત થયું અને સંકુ કરતા જગદીશ વધુ ખુમનુગ્ન હતો
 છતાં તેને દ્રેષ ન થતા આનંદ થયો અત્ય સમયમા બન્ને મિત્રોએ
 તલુ પામ આવી પોતેઓ મોકલાવ્યા મોહિની સામીજ આવી નયને
 નયન મન્યા અધરો સ્થિર થયા જગદીશને આનંદ થયો બન્ને
 મિત્રો શ્રમિત લાનાવી પનગમા જઈ બેઠા મોહિની સામેજ આગ-
 માસનમા પડી

મોહિની તે મોહિનીજ હતી જગદીશ મિત્રને આશિષ આપવા
 ઉઠ્યો, હર્ષમા યુગલ સુખી રહ્યો । એવા ઉદ્ગાર નીકળી પ'યા
 મોહિની લગ્નવાદ પરંતુ તે સત્રાય વધુ વખત ન રહ્યો કૃણ હુધ
 આ યા ઉપયોગ કયો મધ્યાન હોવાથી પ્રેમી મુસાફરો નિદ્રાવશ
 બન્યા

નમતો પહોર થતા જગદીશ તલુ બહાર નીકળ્યા સામી
 નજર પડી કુવો જોયો અને દ્રવ્ય નજરે પડ્યું

આ શુ ? બ્રહ્મપુરી, મિત્ર સાથેની વાતચીતમા કદા ધ્યાન ન
 ગયું ખરેખર પ્રિયતમા કરતાં મિત્ર વિશેષ હોય છે તે સાચ

છે. ચાલ, સર્પુની આજ્ઞા માગી ગામ તરફ વળી વિચાર કરે છે તેરામાજ તુના ઉપર પોતાની પ્રિય હૃદયથી માનેલી, સ્નેહ લગ્નમા જોડાયેલી હૃદયેશ્વરી સુદરી દીવી! સુદરીને તેણે ઓળખી સુદરીની નજર આ તરફ વળી પણ તે મુગ્ધ-નુચ્ચનણુમા પડી આવા રજવાડી સામ્રાજ્ય પોતાનો પ્રિય કયાથી હોય ? તેમ માન્યુ પાણી લઈ આવી જ્વેનાર તે સુદરીને કંઈ આખે નીગળી શકે ? જગદીશ તે મોહિતેમા જોડાયો ન હોતો. તે મોહાધ ન હતો નામનો સ્નેહી નહિ પણ સ્નેહ કાળે જન તોડી નાખનાર સ્નેહી હતો તેને ખ્યાલ હતો કે સૌન્દર્યમા સર્વ ગુણ હોય છે કયાશ નથી હોતી તે ન્યાયે ખેંચાતો હતો અનુભવની ખામી હોવાથી અપ પરીચયે ઉદાર, ભોળુ, દયાળુ દીવ દોડ્યુ હતુ ને સુદરીના પવિત્ર જીવનનુ રક્ષક બન્યુ હતુ

તણુમા જઈ સર્પુકાન્ત ઊઠ્યો હતો તેની રજા માગી સત્ય બાબત જણાવી સર્પુ ખુશ થયો અને પ્રિણેષ કહ્યું કે તે તમારા સુદર સ્નેહરાસીને અહીજ લાવજો કે જોથી મોહીનીને પણ આનંદ મળે બન્ને સ્ત્રી હૃદયો મળે ને વિમલ ખાલી કરે કેમકે સ્ત્રી હૃદય ખોલાવવા સ્ત્રી હૃદય હોય તો ઠીક પડે.

ભાઈ! સુદર અહી કયાથી ? તમારી પાસે નથી રહેતા. વાડ! જો એ અહી હોય તો પછી આ ગામને પાંધરે મુકામ કેમ હોય, શુ અમને ત્યા લઈ જવામા અડચણ હતી ? અમને ત્યા મઝા રહેત ને અમે સુખે આવતે મોહીનીએ કટાક્ષ કર્યું

સર્પુ—મોહીની! તુ પછી જાણશે હમણાજ તે અહી તેમને તેડી આવે છે જગદીશ ત્યાથી નીકળ્યો એટલે સર્પુએ મોહીનીને

જગદીશ-મુદ્રીના મયધની હકીમત કહેવી સાર કરી જે સાબળ
જગદીશ મારે મિત્ર છે-જગીન્દ્ર છે લગ્ન થયલ છે દેવ લગ્નથી
પરણેલ પત્ની મુશીલા કુન્દનપુરીમા માછ પામે છે જગદીશ માધારણ
વગ્નિ મનુષ્ય છે તેનો ને મારે અભ્યાસ સાથે ચાલતો અમે
બાળપણના ખાસ દોગ્તો છીએ તેના જેવો નીતિમાન, નીખાલસ,
નિષ્કપટીને નિપુણ હજી મે કોઈ જોયો નથી દયાનો બહાર છે
સર્પુએ દુકામા પતાવવા માડ્યું

મોહીની — પ્રિય ' તેમને તમે નીતિવાન કહ્યા ત્યાર શું સુશીલા
સિવાય આ મુદ્રી તે પત્ની નહિ ને તે કોણ તેમની દ્વિતીય પત્ની '
ને તે ન હોય તો નીતિમાન કેમ મનાય ?

સર્પુ — બગબગ છે નીતિમાન ન કહેવાય તેણે તેની સાથે
લગ્ન નથી કર્યું પરંતુ તે કુવારીકા હોવાથી તેની સ્વેચ્છાથી તેણે
તેની સાથે આત્મલગ્ન-એલલગ્ન કરી દીધું છે જેમ તમેએ મારી
સાથે અત્યારે વહેવાર ગળ્યો છે તેમ

મોહીની — ત્યારે શું લગ્ન કરતા શરમાય છે બે પત્ની કરતા
વાધો હશે ? આપણામા કયા નથી બનતું ? વળી તેમની માફક તમે
પણ આમ વ્યવહાર રાખવા ઇચ્છો છો ? લગ્નથી જોડાવવા નથી
ઇચ્છતા ?

સર્પુ — તા મોહીની ! તેના લગ્ન થયેલા છે મારા નથી થયેલા
એટલે તારી સાથે કરવાના છે વળી જે હું તારી સાથે લગ્ન કરીને
ખીજીને વર તો તારૂં દીલ દુભાય ખરૂં કે !

મોહીની — એમ કેમ ! જો, જો, મિત્રની માફક તમે પણ
ન કરતા

સર્પ—મોહીની ભૂલી બિચારો જગદીશ લગ્નની ના પાડતો નથી સુદદીની ના છે તેને આત્મલગ્ન વધુ પિય છે અને તેણે કૌમાર્યવ્રતની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે

મોહીની—વાહ ! તેમા કંઈ આશ્ચર્ય છે આત્મલગ્નમા ગૃહ-સ્થાશ્રમ ખરો કે નહિ !

સર્પ—ખુલાસો રૂબરૂ કરજો આવતી કાલે સવારે અહીંથી નીકળી મુળસિંહને સોંપી હું પિતા પાસ જવા નીકલીશ તે દરમ્યાન તુ ભાઈને સમજાવી લગ્નનું ચોક્કસ કરી નાખજે વિશેષ તને શું કહેવું

મોહીની—લજવાઈ આમ વાતચીત ચાલતી હતી તેવામા બે સરદારો આવ્યા તે મુકામ કુચ કરવાની ગોઠવણની વાર્તામા પડ્યા

x + x x

જગદીશ ત્યાંથી નીકળી પોતાની રનેહ પ્રતિમાને લા ગયો મળ્યા બેટયા આતરિક હૃદયે હૃદય આશીષે વધાવ્યા અતર ઉભગ ખાલી કર્યા નિખાલશ હૃદયનો જગદીશ મળગજો થયો કંઈ ખાખત મનમા ન લાવતા, મિત્રને જલદી આજવા કહી આવેલ જગદીશ ઉતાવળો થયો સુદરી ખીખઈ તેને સાથે આવવા કહ્યું પ્રથમ આનાકાની થઈ છેવટ તૈયાર થઈ બન્ને ડાવણી તરફ વળ્યા,

ચાલતા વચ્ચે સુદરીએ પ્રશ્ન કર્યો જગદીશ ! કાંઈ વિચાર કર્યો ? સાધારણ સ્થિતિમા ઉછરી મહીપતિઓની સોખતમા પડી, પોતાનું કાંઈ ન કરવું ?

જગદીશ —તે તારાથી જોઈ શકાય હું મહીપતિની સેવા નથી

કરતો પૈસાની લાલચથી કાઠી નથી કરતો માત્ર મિત્રાની ફજ્જ અદા કરે છુ મારા એહીની જરૂરીયાતમા કામ લાગુ છુ

સુદગી । “ જ્યા શ્રીમતાઇનો ગર્વ છે, ત્યા સ્નેહનો વાસો નથી, ત્યમ આર્થ હોયે જો રકમા તે સ્નેહ પણ સાચો નથી ” માટે એહ સ્વાર્થમા ન વમે તે વધુ ન ટકી શકે સમય થય ખતમ થાય

સુદગી—હા જા, ત્યારે તમે એક પત્રમા એહ—સ્નેહીની લકીકત લખી હતી તે યુ આ તમાગ સ્નેહી રાજપુત્રની ?

જગદીશ—જા સુદગી તેજ

આમ વાતચીત કરતા તથુ પાગે આવ્યા મોલીની સામે ગઇ સુદગીને જોતા મનમા ધર્ષા આવી જગદીશના રૂપમા આકર્ષાઈ ધર્ષા થઇને વળી સુદગીને જોતા વિશેષ ઉદ્ભવી પણ તે નિર્મળ ।

તથુમા બન્ને એહી આમલગનથી જોડાયેલા સામ સામી ખેઠા અવનવી વાતા કહાડી ચારે સરખી વયના હતા સેતરજ ગમ્યા થાક્યા આળસ આયુ જોથી સર્યુએ આજે નવો વિષય ચર્ચાવા શરૂ કર્યો ને પહેલ કરી કેમકે આજે બન્ને મિત્રાના તરફથી ઉત્તર વાળનાં મન માનતી સુદગીઓ હતી

સ—સ્ત્રીઓ સ્વતંત્રતાને લાયક છે કે ?

સુ—હા ખેગકે તે પણ પુરૂષ માફક કામ કરી શકે છે બન્નેના હક સમ્યા છે

મો—વિરૂદ્ધ છુ પુરૂષ તે પુરૂષ અને સ્ત્રી તે સ્ત્રી સરખા બન, તાખેદારી માટે સ્ત્રી નથી પરતુ પુરૂષ તેનો શિરછત્ર છે ને સ્ત્રી છાયા છે પુરૂષના વિચારોને અતુસરવુ તે સ્ત્રીના ધમ છે

જ—વાહ મોહીની ! સ્ત્રીઓનો ધર્મ ડીક સમજાવો, હવે ભુલે ગોધનારી સ્ત્રી, પુરૂષ શાસ્ત્રકારોના દોષ નહિ કાઢે

જ—સ્ત્રીને પતિ પ્રીય કે બાળક ?

મો—બન્ને પતિ પ્રથમ પછી બાળક પતિથી બાળક છે

સ—માયુ, પરંતુ બાળક થવાથી પતિ તરફ સ્નેહ ઓછો થાય છે, એમ ધારતું ને તે મારા માનસમા આવે છે કેટલીક સ્ત્રી પુત્ર હોનાના કામણે પતિની અબગણના કરે છે ને મદમા પ્રુવે છે કે પતિ ન હોય તો પુત્રથી શાતવન વળે

નુ—ખરેખર ! એમજ છે પુત્ર પતિની પ્રતિમા હોવાથી મનને શાત રાખવાનું રાધન ખરૂં

મો—સ્ત્રી પુરૂષ વચ્ચેનો સમઘ તે સ્વાર્થ કહેવાય ખરી કે ?

સુ—ખીલતુલ નહિ તે તો સ્નેહ એમા સ્વાર્થ શું ? કુદગતી નિયમ છે, ને લગ્નથી જોડાવું તેમા સ્વાર્થ શું ?

સ—સ્વાર્થ ઉભયનો બન્નેની જરૂરીઆત તેટલો જ ઓટલે તેને સ્વાર્થ જોવો અધમ શબ્દ લગાડોગે ઉચીત ન કહેવાય

જ—ત્યારે સ્ત્રી વિધવા થતા પુનર્લગ્ન કરે, તેને સ્વાર્થમા ન ગણાય ? કેમકે સ્ત્રી પોતાનું ગોષ્ઠી કુટુંબની ખાતર અને શરીરના વિષયોની તૃપ્તિની ખાતરજ લગ્ન કરવા તત્પર થાય છે પછી તે બન્ને પ્રકારના સ્વાર્થ કેમ ન મનાય ?

મો—સત્ય, મને સ્વાર્થમા ગણીએ તો અપ્રતિત ન કહેવાય

સ—સ્ત્રીઓ વિશ્વાસપાત્ર નથી ગણાતી તેનું કારણ આપણે જોઈએ ન માનવું ?

જ—સ્રીઓ ધણીખરી સ્વાધીન હોય છે. મોહાંધ હોય છે સકટ સમયે અથવા ગરજ વખતે વિશ્વાસઘાતી થતા વિલખ નથી કરતી છતા સ્રી સ્ત્રી નથી તેવું ન માની શકાય પાત્રાપાત્રના વિચાર કરી વિશ્વાસ કરવો ઘટે

મો—મારે વિશેષ કહેવું પડે છે, કે જ્યમ વિશ્વાસુ મિત્ર મળવો દુર્લભ છે, મનમિત્ર તો પ્રીતિ દુર્લભ છે તેથી એમ ન માની શકાય કે વિશ્વાસુ મિત્ર નથી તેમજ સ્ત્રીપણ વિશ્વાસઘાતક મળે છે, પણ તે સદગુણની ખાણ ને હજારોમા એક

મુ—મોહિની બેન ! મિથ્યાનિમાન ક્યું !

મો—આ શબ્દે માફ લાગ્યું પણ તે ક્યાંથી બોલી ના બેન, મેં તો મામાન્ય નિયમ કહ્યા

જ—સ્વકીયા જેટલો પ્રેમ, પરકીયા રાખી શકે છે ?

મયુ—બહુ સન્સ પ્રશ્ન ! બાપ તે તાર તો મોહિની આપે એમ ધન્ય 'ડુ

મુ—મોહિની બેન ! પુરૂષને માટે તે નિયમ ખરો કે નહિ ? પોતાની પત્નીનો પ્રેમ તથા બીજાના પ્રેમ થાય એ કેમ ન જાણ્યું ?

મો—તે સરખુંજ છે બીજાના પ્રેમ જાય એ પ્રેમજ નહિ, સ્ત્રીએ તે ચિત્તારવું જોઈએ ગરજના માર્યા સ્ત્રી પુરૂષો ઉપર ઉપગતો પ્રેમ રાખતા રીતે છે અર્થ સરે લાત મારે છે આર્થિક સ્વાર્થ પ્રથમ જોનાય છે પછી શારીરિક સ્વાર્થ, તો પછી આત્મિક સ્વાર્થની દરકાર શી ! ખરે સ્વાર્થ માનો કે સ્નેહ માનો જેને જે હીક લાગે તે માનો ખરી આપણે અતરની હોડી જોઈએ ને તે મદદ ચિત્કાળ દેખી રહે છે પરંતુ તેમા પાત્ર પણ દુર્લભ ?

સયુ—સ્ત્રી પુરુષના એકદીવ ક્યારે બને ?

જગ—બન્ને આત્માઓના પૂર્વ સંસ્કાર, આકર્ષણ ગુણો એકજ સમાનતાવાળા હોય તો તેમનું જીવન નાવ વિના ઉપાધીએ તરી શકે તે તેનુંજ નામ લગ્ન પુર્વાજે તેવા પાત્રોની શોધ કરી શકતા, ને તેમનો મજબબ જોડતા એટલે અન્યારની માફક જીવન ક્યેશમય, દુ ખમય ન નીવડતા

સુ—આ કેના નિચારો ?

મો—તેમના પોતાના કંઈ પાગકા તો નથી ને ?

સ—મરોગર આત્માની સમાનતા થઈ આત્મીય ગાઢ સ્નેહ થયા પછી અન્ય સંબંધીઓનું માન જાળવવા સ્નેહીને બૂલી જાય, તેની સેવામા બેદીવ થાય તો તે શુ સ્વાર્થ ખરો કે નહિ ? મોહમા સ્નેહ બદલાય કે નહિ ?

જગ—મત્ય સારખાદ તે દીલ ઉપગ ઉપગના મોહાના મીકાને હૃદયના બુદ્ધિ બતાવવાનાજ રહે

મો—સ્ત્રી પુરુષના મગજમા, બુદ્ધિમા હૃદયમા, મનના નિમ્નતા છે ?

મ—હા પુરુષ ક તા સ્ત્રીનું મગજ નાનું એટલે ઓછો કિમ્મત વાળું હોય છે બુદ્ધિમા પણ મદ હૃદય પોચું તેમજ કંઈયે મન ચલિત હોય છે વધુ પ્રમાણુ તેમ હોય એટલે સામાન્ય નિયમ તેમ કંઈ શકાય.

સુ—સ્ત્રી પુરુષોની દ્રષ્ટિ પુત્રપુત્રીમા ભિન્નતાવાળી કેમ હશે ?

મો—બહુજ ગુચવણુ ભર્યો પ્રત્ન તેનો નિવેરો વૃદ્ધો કરી શકે છતા આ પ્રત્ન મુશ્કતવી રાખેો સમયે ઉકેલીશુ

જગદીશે નિષય બદલ્યો મુઝરી ? મારા મારે બે દીલ કરવાનું મગણુ ? મારા તમકથી કે ન કિણુપ આવી ? કાઈ અપ્રતિત બન્યુ ?

તુ બદલાઈ ગયેલી વાગે કે ? તારા પત્રમા રુ હતું ? રુ ? બહેમ આપો છે

સર્પુએ પુઝ્યુ કે જગદીશભાઈ ! રુ તકરાર પડી ?

ત્યો ભુએ આ પત્ર જગદીશે બડીમાથી પત્ર કાઢી આપ્યો

સર્પુએ પત્ર વાચના માડ્યો ને એલી શબ્દની મારામારી થઈ પડી

મોલીની બોલી સુદર બેત ! તેમા શુ ખીખરા ? પુઝ્યુ એલી ન હોઈ શકે ? આ રાજકુમાર તેમના સ્નેહી મનાય નહિ ? આટલો ક્રોધ આવી બામતમા પુરૂષ પુરૂષ વચ્ચે એહ લડત નથી થતા ?

વાહ, રીક ભાઈએ પ્રશ્ન ક્યો સર્પુએ કહ્યુ ઠીક, મુદર ખડેન ! આ શબ્દ સાબળતા લજવાઈ માગ માટે જે જગદીશે લખ્યુ હોય તો તમે મને પણ અન્ય સ્ત્રી, માની બેમો ખગ ?

હા ભાઈ હા બેમજ બન્યુ છે તમારા માટે બે શબ્દો લખ્યા તેનુ આ પગીભામ હશે નક્કીમનો દોષ સ્ત્રી સ્વાભાવ, એ તો સ્ત્રી તે સ્ત્રી

વાચક ! આજ પત્રે વાતાની પ્રથમ શબ્દઆતના જગદીશના ઉમરા કઠાવ્યા છે જગદીશ સ્નેહ સાગરમા ગમનારો જગદીશ અટવાયો છે બરસાગરમા અમુકાણો છે

ગત્રીના જીવન કથાઓ કાઢી બન્ને પ્રેમી યુગલે સમય ગાળ્યો પ્રાત થતા ગવગ્ની ઉપાડી સનિકો ચાલ્યા મુદર મોઝાની છુટા પડ્યા ને જગદીશે અતગ્ના પ્રણામ કર્યા જગદીશ સુદગીના માટે તન, મનથી બનતુ કર્મ ચુકતો નહિ

પ્રકરણ ૫ મું.

મૂળનું પલટાવું

સોનગઢમાં કાળા નાગે મોહિનીનું હરણ કર્યું તે સમાચાર સખી

મારફતે સારા નગરમાં પહોંચ્યા શહેરમાં બારે કોલાહલ મચ્યો લોકોને ખેદ થયો સામાન્ય વર્ગને તો થાય પરંતુ ગરીબ વર્ગને પોતાનું નિકટનું સખી દૂર થયું હોય તેવો શોક થવા લાગ્યો મૂળસિંહને ચંદ્રા એકાંતમાં બેઠા હતા, ત્યાં સખીએ આવી માઠા સમાચાર જણાવ્યા મૂળ એકાએક હમક્યો પછીથી ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહિ સખીને સર્વ હકીકત કહેવા જણાવ્યું પરંતુ બાળસખી બિચારી શું જાણી શકે ? તેણે અધુરી અધુરી ભાષામાં જણાવ્યું કે, ઘોડા ઉપર બેસી આપણે ત્યાં ઉતર્યા હતા તે મહેમાનને મેં જતા દીઠા હતા અને મોહિની બા જૂમ મારતા હતા

આ સાંભળી મૂળ ખીજ્યો તેણે કલ્પના કરી કે જરૂર સર્વ ઉતાવળથી બન્યો હશે ને મોહિનીને છુપી રીતે ઉપાડી જવાની કોશીશ કરી હશે

ચંદ્રા —નાથ ! તેમ બનવું અસંભવિત છે આવું અધમ કાર્ય તે ન કરી શકે તે કામ તો કાળાનામનું હોવું જોઈએ મૂળસિંહને ખાન થયું તરતજ ખીજી મોટી બાળકોઓની તપાસ કરતા કળાનાગનુજ આ નીચ કાર્ય છે એવું સાબીત થયું, ને તેની પાછળ સર્વ કાન્તે ઘોડા દોડાવ્યો છે તે જણાયું જેથી સમય વિચારી એક ખાસ

દુકડી સર્પુની મદદ માટે તથા મોહિનીના બચાવ માટે મોકલવામા આવી તપાસ શરૂ થઈ પરંતુ મૂળસિદ્ધ ચિંતાચિત રહેવા લાગ્યો.

બે ચાર દિવસ રીત્યા પછર દિવસ થયા પરંતુ પત્નો લાગ્યો નહિ છેવટે મલ્લરાજને પત્ર લખી જણાવ્યું ને તેથી મલ્લરાજે પોતાના યુવરાજની સલાહ માટે તથા સમજની તેડી લાવવા માટે જગદીશને રવાના કર્યો તે જાણી ગયા છીએ.

કાળાનાગને હાથા બાદ સર્પુ વિદાય થયો કે તરત પ્રપચી ભુલમી કુલાગારોએ એક પ્રપચ રચ્યો, ને તે પ્રમાણે મૂળસીદ્ધ ઉપર પત્ર લખી જણાવ્યું, તથા તેની સંપૂર્ણ સાખીતી કરાવવા પક્ષા ખુશા-મતખોરો તથા જુકાઓને વિદાય ક્યા, અને કાળો તથા ભુલમ સોનગઢની પાદરે મુકામ નાખી પડ્યા.

કાળાના માણસે આવી મૂળને પત્ર આપ્યો. આ વખતે મૂળ પોતાના બાહ્ય સમાન બેનની ચિંતામા બેઠો હતો બિન બિન વિચારના ઘોડા દોડાવી રહ્યો હતો. પત્ર જોતા ફાટી વાચવો શરૂ કર્યો.

લોળા બાળરાજ મૂળસિદ્ધ

સોનગઢ

લી હિતેશીના પ્રણામ ।

હુ શુભેચ્છકનું માની હજી ઘેર નિદ્રામાથી જાગો. ધરમા અગ્નિ મળગતો હોય ને તેને ન બુઝાવતા અણજાણુ રહેવાથી નુકસાન ખમવું પડે છે તે રીતી સમજો તમે જોને પોતાના માનો છો તે તમારા શા બન્યા છે પાપી મનુષ્યો કુલાગાર છોકરો સર્પુ તમારે ત્યાં શુ ફરી રહ્યા છે તેની બારીક નખામ કરો. તમો પવિત્રાત્મા સર્વને પવિત્ર ન મનન્ને.

ભયકર ભુજંગ

તાથ' જન યાઓ મા પ્રત્યે એ તરફ છે [પાન ૬૯

તમારી પાપણી ચદ્રા પોતાના દુષ્ટત્વ છુપાવવા તથા પોતાનું ધાર્યું કરવા તમને ગમે તેમ બબેરે છે સર્પને પોતાનો કરવા ચાહે છે ને તેથીજ તે મોહિનીને તેની સાથે પરણાવવા સલાહ આપે છે વધુ આપને શું લાગુ ? મોહિનીને તે પાપી સર્પ ઉઠારી ગયો છે

લી૦ શુ૦ કાળસિંહ

પત્ર વાચતા ક્યો ખીજ્યો હોઈ પીસવા લાગ્યો ને સિંહ સમાન જલગ મારી ચદ્રા પાસે ગયો ચદ્રા ત્યા આતી કાળાના માણસને દીઠા ઓળખ્યા નાથ ' આ કોણુ ? કાળા નામના માણસો વિશ્વામ ન કરે પાપી તમને હજી કાંઈ કનડવામા બાકી નહિ રાખે તેને ઓળખવામા ક્યાશ રાખો છો

મુજે દમામયી કહ્યું વારે ' વારે ' વાચ આ પત્ર ' ચડાલણી ' તારા દુષ્ટત્વોની જાણ મને થાય છે કાળાનામના દુરમન થવામા મેં જૂલ ખાધી તારા વિશ્વાસે મેં જીવન વહાણુ કુબાલ્યું ને ભય કર મહા શત્રુને સૂતો જગાડ્યો

ચદ્રાએ પત્ર વાચ્યો અ ખોમા ચક્રર આ ત્યા મૂર્છા પામી થોડી-વારે સતેજ થઈ. સ્વામીને સમજવા લાગી પ્રિય ? ' માણસ કેવા પ્રપચી હોય છે ? પોતાની મુસાફ ખર ન આવવાના કારણે નિર્દોષ લોભાં આત્માઓને કલ કીત કરી તેની કીર્તિને કલ ક લગાડે છે અરે ' એટલેથી ન જ પતાં તેનો આશ્રય પણ છેદવા તૈયાર થાય છે. ' નાથ ' મા જૂલ ખાઓ. પ્રપચ છે તર કટ છે મોહિની બેનનુ હિત તપાસે. સર્પના તમે અજાણ્યા નથી તે બેનને ખચાવા જન દેવા તૈયાર થયો છે સર્પને મારા માટે તે

મારો ભાઈ છે ' મારો પુત્ર છે ' મારો ગુરભાઈ છે તેના જોવો
રાજપુત્ર મે સ્વપ્ને દોડો નથી પિયુ ' એતખે જાળસરસ પયરાઈ છે

હા ' હા ' પ્રપચી પ્રતળી સાચુ છે, તારી જીભની મીઠાશ
દીક છે તે સર્થુ મારા કરના અદકો ના ? કેમ ન હોય ? પોતાનો
પ્રિય માનેલો માગયી વિશેષ કેમ ન હોય ?

નાથ ' ગમે તેવો પરાક્રમી હોય ' વિશ્વનો ભુપ હોય ' ધર્મ
ધુરધર હોય પણ સતી સ્ત્રીને પતિ કરતા વિશેષ કોણ ? તેના વખાણુ
એક રાજ તરીકે કહુ છુ હજી વિલખ નથી પૂરતી તપામ કરો પછી
સત્યાસત્યનો નિર્ણય આપ કરી શકો છો

આ રકઝકમા કાળાના માણસો મુળને પાણી ચઢાવતા ને તેના
અધ ખીજવાટમા ઉમેરો કરતા હતા ચદા આથી ખીજામ ને તેઓને
ખીજાયલી સિદ્ધણુ માફક ધુરકી

ચદા લુટણે પડી પોતાના પ્રિય પતિને વિનવતી કહેવા લાગી
નાથ ' હજી સમજો સજ્જડ વહેમમા પડ્યા ઉઘે માર્ગે ચઢ્યા
નીતિનો માર્ગ જૂલ્યા એ ધરા ' માર્ગ કર નાથના મુખે મારા માટે
અનિષ્ટ વિચાર હુ અણુ નથી કરી શકતી

મુજો વધુને વધુ ગુસ્સો કરતા કહ્યું, કાળો મારો વિશ્વાસુ છે
મે નાહક જીવમનુ અપમાન કયુ મોહિની તુ પણ મારી ન રહી
બસ હવે અત્યાર સુધી તને જે પાળી, લડાવી તેના બદલો આ આપ્યો '
પરતુ તને કાળાનાગ સાયેજ પરણાવુ છુ સર્થુને જૂલાવુ છુ અરે !
તાગ દેખતા તેના શિરનુ છેદન કરાવુ છુ

ચદા વિનવવા લાગી પ્રાણેશ ' મારૂં નથી કરતા પરિણામ માફ
અવગે, આપને કુટુમ્બને, ગજને અરે ખીજા ન્યાયી રાજ્યોને સોસલુ

પડશે એક વ્યક્તિની ભૂલથી-સમગ્ર વિશ્વને ખમવું પડે છે. ને આખરે હું ક્ષત્રિય ધર્મને નથી તજી શકવાની આપની ભાળ સામું મારે તૈયાર થવું પડશે આપના સામા પક્ષમાં ઉભું રહેવું પડશે સતી ધર્મને બંને બાબતથી સાચવી પતિનો અધર્મ ભૂલાવવો પડશે તમારી ભૂલે બાપડી રક પ્રજાને સોમવું પડે એ નહિ સહન થાય રાજાબની રમકનું કાર્ય બહાકથી નહિ બળવાય પિતા પુત્રનું પાલન કરી શકે છોડી ન શકે

ચદ્રા ! રાજાની તને શું પડી છે ? સર્વનો માલીક હું છું મારા મગજમાં આવે તેમ કરના હું મુખ્તીઆર છું તારા છેવટના કાર્ય દીક્ર મને જણાવે છે જોઈં છું કે તું કેવી મને અટકાવી શકે છે, મુજે કશું

ચદ્રા —નાથ ! હું રાજરાણી છું ! જેવો ગજમુગટ તમારે શિર છે, તેવો મારે શિર પણ છે અડધો હિસ્સો મારો છે એક અગ ધર્મને તજે તો ખીખએ બચાવી લેવું, ને બંને ભૂલ્યા તો પછી તે રાજના ફનાફાલીઆ સમજવા વળી વિશેષ કહું છું કે મોહીની બેન પર હાથે તમારો લેશ હક નથી તે પોતાના સગરની માલીક છે તેને દીલ ચાહે ત્યા લગ્ન કરી શકે છે. તમારો તેના શરીર પર જરાયે દક્ષ નથી

મૃગ —વધુ લવારી દરવી છોડી દે, નહિ તો સમશેર તારા શિર ઉપર ફરતી થશે

ચદ્રા —મસ એજને !

‘ સ્વામીની આજ્ઞા થતા, પત્નિ છે તૈયાર,

દેખો મતી તારામતી, સમશેર માતી દાર '

નાથ ! અરે તમને નાથ કહેતા પણ હું લગ્નવુ છુ ક્યા છે તમારૂં વર ? ગૌરવ ? રાજત્વ ? પાવકપણ ? ઓ પાપી આત્મા ! મને તારા રાજમહેલથી છૂટી થવા દે આમ કહેતી ચદ્રા નીકળવા જાય છે તેવામાજ મુજ તેના પર ધસ્યો આ પ્રસંગે એક નિમકદલાલ ભલી વૃદ્ધ દામી વચ્ચે આવી પડી ને ચદ્રાને બચાવી, નહિ તો ચદ્રાને અમર આત્મા શરીરને તણ ચાલ્યો ગયો હોત

આ પ્રસંગ બને છે તેવામા નગર બહાર વાણીજોના અવાજ થયા બહુકાના ભડાકા થયા જીત મેળવી આવનાર રાજના જેવો દેખાવ થયો વાત એક કાનેથી બીજે કાને પડતા રાજવમહેલ સુધી મઈ કે મોહિનીને છોડાવી સર્વુકાન્ત તથા લરકર આવી પહોચ્યુ છે.

આ પ્રસંગે મુળસિંહને કેટલો આનંદ થયો જોનતો હતો, તેના બદલામા ને માત્ર મનમા ને મનમા ધુરકવા લાગ્યો, ને પ્રુવાજ જઈ મહેલમા પડી રહ્યો પ્રજાને આથી અશ્ચર્ય થયુ

ચદ્રાના કણ્ઠુ આ સમાચાર મળતા મહેલમાથી છટકાઈ દરણી માફક છુટા કેશ, સાથે લાલ આખો ને ખુશ્મા માથે હાથમા તવનાર લવ દોડતી સર્વુ પામે પહોચી આ દેખાવ જોઈ જીતીને આવનાર ટોળું વિચારમા પડ્યુ, કેટલાક યોગીની કલ્પવા લાગ્યા પરંતુ તે કંપના અવ્ય સમયમા દુર થઈ પાસે આવનારેત હુસકે હુસકે રડવા લાગી

મોહીની ઓચીતી બોલી કરી ફાણ દેરી કે અન્ય ?

ચદ્રા — યા બેન તેજ સર્વુકાન્ત તથા બેન ચેતો સાવધાન

થાઓ, આનંદ તથા દો સમય બદલાયો છે મારા પાપી પતિ બદલાયો છે, અનિષ્ઠ થવા બેઠું છે એકનો ભ્રમ સર્વને ભારે પડશે

આ શબ્દો શ્રવણ થતા સર્વ સાજનનો આનંદ શોકમાં બદલાઈ ગયો બહાર સર્વ આવેલા એકત્ર થયા ચંદ્રએ સર્વ દષ્ટીક તથા વાકેશ કર્યા સર્વને કાષ્ઠ ન સમય મોહિની મૂર્છાવશ બની શાતનન ક્યુર જગતા મોલી ઉઠી પ્રભુ । મે પ્રથમ ભવિષ્ય જાણ્યું હતું ।

સર્વએ આ વખત નિર્થક ગુમાવવો દીક ન માન્યો પ્રજા, સૈનિકો તથા અન્યને શત્રુન આપી, દિલાસા આપી પોતાનો ધર્મ જાળવવાનું સમજાવી વિદાય કર્યા

ચંદ્રને ધન્યવાદ આપી છેવટ સુધી લડતા રહેવા તથા મોહિનીનું પ્રાણાન્તે રક્ષણ કરવા બલામણુ કરી થોડા સમયમાં લશ્કર વધ આવવાનું વચન આપ્યું

બંને મિત્રો મસલત કરી પોતાના થોડા માણસ લઈ ચાલવા તત્પર થયા ત્યાં દુરથી દૂર રાક્ષસ જોવો મળ્યુંને આવતો દીડો સમય વિચારી સર્વએ ચાલતી પકડી પોતાની પ્રિયાને નજરથી જોઈ લીધી મોહિની આ પ્રસંગે મૂર્છાને પ્રાપ્ત બની હતી

પ્રકરણ ૬૬.

વીર સેના

સર્વની જીવન પરિક્ષા સર થઈ મનના ઉદ્ધાસ દુખાયા,

મુઝયો, પરંતુ લિમત હાર્યો નહિ પોતાની કચેલી વસ્તુના બચાવ માટે, મેળાપ માટે અરે ક્ષત્રિધર્મના પાલન માટે ક્ષત્રિય લોહી ઝળકી ઉઠ્યું સાહસ કરી મુળને હાનવા સામા થવા ઇચ્છા થઈ આવી પરંતુ જમદીશના અમુલ્ય શબ્દોનું માન્ય રાખવું પડ્યું.

જમદીશે તેને વાલ્યો અજાનતાથી ગેરસમજ થએલાને સુધારવાની ફરજ જણાવી મિત્રોની સખ્યમા ઘટાડો કરવાનું હીક નથી, તથા આમ આબુનાબુની મિત્રિતિ વિચાર્યા વિના સાહસ કરવાથી જોશમ આપી પડશે તે સપુર્ણ સમજાવ્યું છેવટે આમોઝા ખાઈ જન્ને મિત્રો પોતાના સૈનિકો સાથે માતૃભૂમિ તરફ વિદાય થવા નીકળ્યા પૂરનાટ થોડા દોડાવી મૂક્યા કોઈપણ રથજો વિશ્રામ ખાવાનું ઉચિત ન જણાયાથી માત્ર એકજ ધ્યેય ગમી પિતાને સાવચેત કરવા પુત્ર ચાલ્યો.

મુજસિદ્ધે સર્પની પાછળ સેના દોડાવી તેનો નાશ કરવા જણાવ્યું, પરંતુ ઋક્ સીધા હોવાથી સેનાનો સરદાર વિરતાને જાણી ગયો હતો, તેથી પોતાના રાજાના હુકામને વિસર્યો ને તે આવત સર્પને ચેતવણી આપી, પ્રપચી જાળને ઉઘાડી કરી.

સર્પ અરેખરી પ્રપચ જાળમાંથી બચ્યો પિતાના મેળાપ માટે તેનું મિત્ર આકુળ આકુળ થઈ રહ્યું હતું, બે દિવસની મુસાફરી કર્યા બાદ સર્પ પિતાના નગરમા આ ગો.

પિતાને જાણ થઈ, ઉમગથી સરદારે સહિત શુરો પિતા પરાક્રમી પુત્રને તથા અમુલ્ય મિત્ર ગતને તેડવા ઠાળે આવ્યો. પુત્રે માથું નમાયું કદરહાન રાજાએ આશિષ દીધી તથા પુત્રના ગાલ ચુમ્યા, ને હૃદયથી તેના પગક્રમના વખણ કરવા લાગ્યો. સર્પએ પે-

તાના વિજયની કથની જણાવી તેમા જંગદીશનુ બાહોશીપણુ તથા મિત્ર બાવના ચુકટ કરી આપી

સર્પુએ કાઠ ઉતાવળીઆપણુ દાખન્યુ પિતાને સગય પડ્યો રાજનગરમા જઈ, રાજસમામા સર્વના દર્શન કર્યા બાદ જમી પરવારી એકાન્ત ભુવનમા પિતા, પુત્ર એકઠા થયા

જંગદીશ સમામાથી છુટો પડી મતાને મળવા ગયો કેટલાક દિવસે પ્રથમ પુત્ર વિયોગથી મળતી માતાએ પુત્રને મ્નેહાનુ અર્પ્યા પુત્રની આબોમા અનુધારા વહી મુશિવા તેના અનુ શરમતી મારી પ્રકટ ન કરી શકી જંગદીશ વધુ વિલમ્બ ન કરતા રાજભુવનમા જવા નીકળ્યો જમવાનુ ત્યાજ હતું જમી રહ્યા બાદ કેટલાક મિત્રો મેળાપ મટે આવ્યા હતા, ત્યાં બેઠો અનુભવેલી વાતચીત થઈ મિત્રો સર્પુ કરતા પણુ જંગદીશને અધિક ચહાતા જંગદીશ પાસેથી તેઓને કમકે વિશેષ જાણવા મળતુ, કેમકે સર્પુ રાજપુત્ર હતો જેથી તેને મર્યાદા જાળવતી પડતી

મિત્રો સાથે જલદીથી વાનથી પરવારી એકાતભુવનમા ગયા પિતા પુત્ર બેઠા હતા ત્યાં જંગદીશ ગયો

સર્પુએ મયરાજને જણાવ્યુ પિતા ' હવે વધુ વિલમ્બ કે આજ- સની જરૂર નથી પ્રયત્નજનતા અત સમય છે, સર્વ રીતે કાળાના- ગની માણ પથરાઈ છે આપને હવે બરદરીઓ આવવાતો છે મધ્ય રાત્રી પછી પ્રાત થાય છે, તેમ હવે કાળાનાગની સર્વ યુક્તિઓ પ્રકાશમા આવી છે, પ્રજનનુ સુખ નિકટ છે, આપણા પરતી આશ્વતો દુર થવાતો પ્રયગ નીકટ આવી પહોંચ્યો છે, જે તેમા ચુક કરીશુ તો

આપણી બાકી પલટાઈ જશે. સજડ થાપ ખાઈશું કાળો ફાની જશે, ને હાથ આવેલી સર્વ તક ગુમાવીશું, માટે તૈયાર થાવ મિત્ર રાજ્યોને, તાખાના રાજ્યોને તરત સમાચાર આપો પ્રજા સમસ્તને તૈયાર કરો. એકી સપાટે દાખાને તથા તેના પક્ષીઓને એરી થાપ આપો કે પુનઃ ઉડી શકે નહિ. તેને નખ્યાવિના ચાલે નહિ

જગદીશે પુરી વાત કહી. પિતા ! સર્વભાઈનું કહેવું અક્ષરશઃ માત્ર છે આપણો ખાસ મજ્જનીશ યુવાન મુળસિંહ પવટ્યો છે હમે ભાગ્યબળે આપ સમક્ષ અત્યારે છીએ, નહિ તો અમારે શિરે મહાન આફત હતી

મહારાજે ગમરાઈ કહ્યું જગદીશ ! શું છે ? સર્વ તમે કેમ મને બાંધુ કરતા અચકાયા ? મુળસિંહ પલટ્યો. જરૂર તેને મોટી ઓથ મળી ને રમકડું રમતમા પડ્યું અરે ! તારી સગાઈનું શું ?

‘ પિતા ! સગાઈ સગાઈએ છે પ્રથમ ફાળ્ય પછી રાજ્ય-શાણી ! ’ સર્વએ ઉત્તર વાળ્યો

‘ મુળસિંહ કાળાનાગને મળી ગયો છે મોહિની, તેને મોપવા તત્પર થયો છે ચંદ્રાવેલીની લાખત કફેડી છે આપણીજ રાહ જોઈને ખેંદા હશે વિવશ ન કરે સમય ચુકાયો પાછો નહિ મળે ’ જગદીશે કહ્યું

મહારાજ — હા બાઈઓ ! કાલે સવારેજ દરેક મિત્ર રાજ્યો તથા ખડીઆઓને પત્રિકાઓ રવાના કરી છુ. કે પત્રો મળતા તરત સેનગઢ, તથા કાળાનાગના બહારવટા જ ગલ તરફ ફર્ય કરી; દુશ્મનોને ચોપામથી ઘેરી વીર હાક વગાડવી વળી સરદારો તથા સૈનિકોની સાથે

તેમનું સેનાપતીપણુ લેઈ હું સોનગઢ તરફ પ્રયાણ કરીશ. સધું ! તથા જગદીશ તમેને નવિન કાર્યપર રોકવા મારી ઉમેદ છે.

‘ પિતા ખૂશીયા દર્શાવો ’ બન્ને ખોલી ગયા.

જુઓ, મહુ નુકસાન વૈઠવાનું નથી. પરંતુ દુશ્મન જોઈને પણ હાથડી જાય તેવી તૈયારી આપણે રાખવી જોઈએ. કાલેજ હુકમબહાર પાડો કે રાજ્યના દરેકે દરેક એકવીસ વર્ષના પુરૂષે કૂચ કરવાની છે. માટે સોનગઢ તરફ પ્રયાણ કરવા સજ્જ રહેવું ને તે ઊછળતી રાજ્ય-ભક્ત, દેશભક્ત યુવક ટોળીના સેનાપતિનું કામ તમારે કરવાનું છે. જગદીશ બાપ ! તારાથી અમને ખુબ મદદ છે, તારા દર્શાવે સર્વ તૈયાર થશે, ને આપણી ક્ષતેહ નીડડશે.

પિતાની આ યોજના પસંદ પડી સર્વ નિર્ણય થઈ ગયો બાદ ફેટલાક દિનના શ્રમિત હોવાથી તેઓ આરામ લેવા ગયા પરંતુ આગમ ફોને માટે ? એક રાત્રીનો આરામ કહેવાય ખરો કે ? ચિતા તથા દુશ્મનોની વચ્ચે જીદગી ગુઝરવી એ આરામ કહેવાય ખરો કે ? તેમના શરીરને આરામ હતો, પરંતુ માનસિક કાર્યક્રમ ચાલુ હતો. તેમના જીવનનો આરામ એક સામટો હતો કાળાનાગના પગજય વડેજ તેમને આરામ હતો તેમા વળી સોનગઢ નરપતિની અજ્ઞાનતા એ વધારે કંઈ સધુંને એક રાજ્યચિતા તો ખીજ બર્વિખની સ્નેહરાહીની ત્યારે, જગદીશને, મિત્ર સેવા, રાજસેવા, દેશસેવાની હતી મલ્લરાજનેને ગજકારબાર શિરપર વડોરી રાજ તરીકેની સર્વ ચિતાઓ હતી.

સવાર થતા રાજ્યમા વાજત્રો વાગ્યા ફેટલાક સમયથી વાજત્રો વાગવું પદ હતું, કેમકે રાજપુત્રની ઝેરહાજરી આજે વાજત્રો

વાગતા સામળી આબાળ દૃઢ સ્ત્રીપુરુષોને અત્યંત હર્ષ થયો અગ્નિ
રહેલા માણુઓને પણ જાણ થઈ

દરબાર સમય થયો દરબાર ભગઈ ગયો કે તરત મલ્લરાજ
મહારાણ્યે વર્તમાન સ્થિતિનું દુઃક જ્ઞાન કર્યું મરદારોના રૂધિર
ઉરકેરાઈ ગયા રાજા, રાણા, ઠાકોરો ઉપર પત્રિકાઓ રવાના થઈ
સૈનિક, સરદારોને જાણ કરવામા આવી, મર્વ તૈયારજ હતો કેમકે
કાળાનાગની સાથેની લડાઈઓ છુટી ગયાં ચાલતી હતી પરંતુ આવું
મહાયુદ્ધ પ્રથમ આવી લાગ્યું ને તે માટે વિલંબ હતો નહિ

આદ્ય મલ્લરાજે પ્રજાજનને કહેવા માંડ્યું મારી પ્રિય પ્રાણાત્મા
પ્રજા ' તમને સર્વ હડીકેતની માહિતી છે, તમારા વડે અમો છીએ,
અમારો ધર્મ તમારું રક્ષણ કરવાનો છે પરંતુ તેમા વિશેષ જોઈતી
સામગ્રી પૂરી પાડવી તે તમારી ફરજ છે તેમા વિશેષ હાનીની શકા
રાખતા મા ' ગતા કંઈ અમલ પડે તો તે માટે તૈયાર રહેવું જોઈએ
તમારી મારા પ્રત્યે આતરિક ભક્તિ હોય, મારા કરતા કાળાનાગમા
વિશેષ શ્રદ્ધા ન હોય, કાળો નાગ તમારો હિતકારક હોય, તમારામા
દેશભક્તિનું રક્ત વહી રહ્યું હોય જીવનમાર કાળાસિંહના હાથમા
જતી આ કુન્દનપુરી ખ્યાવવી હોય, તમારા રાજાની સાત્વિક ભક્તિ
વડે આખરે સાચવવી હોય તો તમો સર્વ પુખ્ત વયનાપુરુષો ક્ષત્રિયત્વ
જાહેરકરો, ને અમારા સૈન્યમા પ્રેમભાવથી તૈયાર થઈ અમારી સાચેચાલો.

વિશેષ આ મારા કામળ પણ તિશ્ણ શરવિર બે યુવાન બાળ-
કોની મોપણી તમને કંઈ છુ તેમને કાંઈ આવ્ય આવે તે તમને છે
વિશેષ કહેતા હૃદય દ્રવરા વાગે છે

પ્રજાએ એકી અવાજે કમ્બલ રાખ્યું દરબાર વિખરાયો સૈનિકો
સરદારો નીમળી પડ્યા મલ્લરાજે આગેવાની લીધી ને શુરા મલ્લ
જેના મલ્લરાજનું સૈન્ય સોનગઢ તરફ વિદાય થયું

ખીજે દિવસે સવાર થતા પ્રજાકીય સૈન્ય યુરરાજ સર્યુની સર-
દારી હેઠળ તથા જગદીશની મિત્ર ફરજની કારકિર્દી હેઠળ રવાના થયું

પ્રકરણ ૩ મું

મોહિનીની કસોટી ।

 આ તરફ સર્યુ મિત્ર સાથે પિતાના મેળાપ માટે સવર
ગયો ત્યાં જઈ પિતાને વાકેફ કરી સર્વ પ્રકારની તૈયારી કરી અને
કુન્દનપુરીથી સૈન્ય નીકળી ચુક્યું

આમ કાળોનાગ જીલમ સાથે સર્યુના પાંચમાથી છુટયા બાદ
નુતન પ્રપચ ગોઠવી મૂળસિલના રાજ્યના ફનાફાતીયા કરના, તથા
નિર્દોષ કામળાગીરમા તથા મોહિની બન્ને રમણીઓના ઉપર દુખના
કુગરો નાખવાની જાળ પાથરી મૂળને પલટાવી, પાસેમા લેવા પત્રથી
કાવતરૂ થયું ને તેમા મૂળ પલટાયો તે જાનના ચિન્હ જણાવા લાગ્યા

બહાગવટાના બન્ને સરદારો વેશ બદલી સોનગઢના પાદરે રાજ-
કુટુંબીઓના કુળદેવીમા મહીરમા પડાવ નાખી રજા જામુમે
માર્જિત નવી નવી ખાતમી મેળવતા

મૂળસિંહ, આવેલા શિકાર હાથથી છટકી જવાથી ધુવાપુવા થતો, ધનપછાડા મારતો, નિર્દોષના જીવનને છુદતો ગમે ત્યાં પોતાનો કાષાંશિ ઠાલરી ખભુકો ઉઠાવે તોપણ તેને રોકવા કોઈ સમર્થ હતુ નહિ માત્ર આખા રાજ્યમા તેના ચડે સૌભાગ્યવાન દુર્ભાગી ચદ્રા એકલીજ હતી પરતુ તેનુ શુ ગળુ ?

ચદ્રા, ગણીવાસમા એક જછેડાયલી નાગણની માફક પુરુષત્વ ધારણ કરી, સતીત્વના પ્રભાવે સત્ય ને ન્યાયની ચુદડી ચણીઓ પહેરી, માવચેત રહી, પોતાની પુત્રી કરતા હાલી મોહીનીના શિયળનુ તથા જનનુ મરક્ષણ કરી રહી છે મૂળે કેટલા દાવપેચ ક્યાં પરતુ તે અધર્મી, તે દયાની મુર્તિ આગળ ફારી શક્યો નહિ ક્યાં એક બાહુબળથી હુજતા પાપાત્મા પુરુષનો પ્રભાવ ને ક્યાં પત્નીવત તથા કૌમાર્યવતમાં અખડિત બે મતી સ્ત્રીના તેજનો પ્રભાવ ?

આવી સ્થિતિ સોનગઢમા હતી મુળસિંહે મોહિનીને લાવવા ઘણી યુક્તિ પ્રયુક્તિ કરી પરતુ ચદ્રાના આગળ તે સર્વ નિષ્ફળ નીવડી હતી છેવટ બનેના જન ઉપર હુમલો કરવાનુ તે દુર્મતિ, ખસી ગયેલી ડાગરીવાળા મુળસિંહે વિચાર્યું ને તે કામમા જશ માગવા કુળદેવીની પ્રાર્થના કરવા જવા તત્પર થયો

મનુષ્ય દુર્ગદાર્યમા પણ દેવોની સહાય માગે તો શુ દેવો તેઓને મદદ કરતા હશે ? એ માનનારાઓની ભૂલ છે, કેમકે દેવો ગાડા નથી, ને તે અસંભવિત છે

મુળસિંહ આજે એકયો પગપાળે મદિરે તરફ વળ્યો સાયકાળનો વખત હતો માતાજીના મદિરે જઈ પ્રાર્થના કરી અતરના

ઉભરા બહાર નીકળી પડ્યા તે મહારવટાના નાયકોના કર્ણુ અથડાયા તેમને આગળથી ખપ્પર મળવાથી પ્રસાદો નખત થતા જેમ પ્રસાદોના બુખ્યા હાજર હોયછે તેમ બહારવટીયા ત્યા હાજર હતા. નજર ચુકવી મુળસિંહ પાસે આવ્યા, ને તેને ચિરંજીવ રહ્યો એમ આશીર્વાદ દીધો મુળસિંહ ત્યા આવી ગયો ને તેઓને સાષ્ટાંગ દડવત પ્રણામ કીધા કપડી કાળાચર્યોએ એવો તો વેશધારણ કર્યો હતો કે ભોળા આત્માઓ તેઓને મહાયોગી કહી શકે પરંતુ ઉંડી નજરથી જોતા તેમની આખો તેમના સત્યરૂપનું બાન કરાવી આપતી હતી ' મનુષ્ય વા કોઇ પણ પ્રાણીનો અગત સ્વભાવ ઓળખવાનું સરસ સાધન તેનાં નેત્રો છે ”

તેઓએ વાર્તામાં મુળને નાખ્યો, અરુપરસ કેટલીક વાતચીત થઇ, મુળની સર્વ વાત તે જાણી ગયા હોય તેમ મુળને લાગ્યું. ને તે ભોળો માણસ પાપીના પાપ પિન્નગમાં પુરાયો, તે તો તેમને અત્યાચારી કટપવા લાગ્યો, બહુ વાર્તાલાપ થતા ને વચ્ચે વચ્ચે જાણુઇ આવતા શબ્દોથી મુળે તેઓને ઓળખ્યા એટલે તો ભાવ વિશેષ વધ્યો ને દેવીએ તેઓને અહીંજ હાજર ગમ્યા નહી હોય માગેલુ મો આગળજ મળે તેમ ધારી અહોભાગ્ય માનવા લાગ્યો અતરથી પોતાની જુલોની માશી માગી ખુબ કરગર્યો, પરતાયો, ને એક લાચાર દાસી પોતાના શેઠને કાલાવાલા કરે તેમ કરવા લાગ્યો, કયા એક બુદ્ધિમાન નરરત્ન રાજેશ્વર ને કયા તેજ શરીરે ધારણ કરનાર અરુપ સમયમાં બદલાઇ ગયેલો ભોળો પતંગ ' પાપી દિવડાની તેજ જ્યોતમાં તે સજ્જડ ઝપડાયેલ વાહ ' સમય એ તારી બલિહારી '

જેમ જેમ મુળ કાળાને વિનવવા લાગ્યો, તેમ તેમ તે અધિક અધિક ટુલાવા લાગ્યો તથા તેને કેવળ ગુલામની માફક સર્વ કષુ-લાતો કરાવવા લાગ્યો, મુળની સ્થિતિ અત્યારે દયાજનક હતી તે તો કાળાનાગને પરમાત્મા ને પોતાના ઇકાનેર કુળને તરાવનાર માનવ્ર લાગ્યો. કાળાએ ઉછળતા, ગધાપન્ચીસીની ઠોકર નહિ આધેલા યુવક રાગને નમાયો રાગ્યની કુલ સત્તા હસ્ત જેનું કરી લીધું મોહિનીને મોપી દેવાની માગણી થઈ મુળ ગાડા માફક ખુબ ખુબ હસવા લાગ્યો ને હા તે કામ પ્રથમ કરી લેઈએ, એ તમેને મેં સોપી દીધી છે 'યો આ શ્રીફળ' આજથી તમે મારા પૂજ્ય-બનેવી બનેા છો. 'તે મારી બેનની સુપરત તમને સોપુ છું' તે નિર્દોષ છે બોળી છે. ઘણી ખુબસુરત છે પરંતુ મારી દુષ્ટ રાણીના કાવત્રાથી તે ફસાણી છે. આજક છે. તેને આખ બતાવી કે ઠોકાણે આવી જશે. તે અત્યારે રાણીવાસમાં રાણીનો આશ્રય લઈ બેઠી છે માટે પ્રથમજ આપણે તે કાર્ય કરવાનું છે મહેલ પર હુમલો કરી ચંદ્રને કાર કરી તેને ઉપાડી લાવવી પછી તમારાજ સ્થાનમાં તેનો હન્ત મેળાપ કરાવી આપીશ માટે તમે તમારા થોડા સરદારોને લઈ મારા બીજા સનિકાની મદદથી તે કામ પાર પાડી આપીશ.

મહારાણા કાળસિંહ 'વિલબની ઘડી નથી વખત જાય છે, તૈયારી કરો આટઆટલું કહેતા અવિશ્વાસ ન રાખો હજી પણ ખાતરી ન થતી હોય તો 'યો આ મારા આપ—દાદાનું વચન આમ કહી મુળ કાળાને વચન આપ્યું. હા તો હાસ્ય રસની સીમા ન રહી છુપા સૈનિકો પ્રગટ થયા, ને મુળસિંહનો વાહ વાહ કહેવા લાગ્યા.

જીવમે ભર સભામા કરેલા અપમાનનો અદલો વાળ્યો. કેમ મુળરાજ સિંહ કે શિયાળ ?

ભાઈ શિયાળ ! જીવમ રાજ ! તમારાથી જુદો રહી કેટલો વખત ટકી શકુ ? પાપીઓની પ્રપચી જાળે મને ભોળવ્યો. આખી પ્રજા અદ્રા તથા મોહિનીને આધિન છે અંદાજે કોણ જાણે શુ જાદુની અસર પ્રજા ને સરદારો પર કરી છે કે તેના પડતા સખ્દને ઉઠાવી લેવા જન સાટે પણ સર્વ તૈયાર છે તે વખતે પણ મને અંદાજેજ તમારી સામા બાથ બીડાવી હતી મૂળે કહ્યું

સાચુ છે મુળરાજ ! તારેજ સમજશે હવે તો રાણી સાહેબ માટે ખાતરી થઇને ? પતી સધુ સાચેના મળધથી પોતાના બહાસના દુરમનને મદદ કરવા તમને કેમ બલામણુ ન કરે ? રાજન ! સત્ય છે પ્રથમ તે કઠક કાઢી નાખવું જોઈએ નહિ તો આપણા કાર્યની આડી ખીલી રૂપ તે વશે ને સમય વધુ લગાડશે પરંતુ - મુળસિંહ ! સધુ હાથ આવેલો કેમ છટકી જવા પામ્યો ? જીવમે પ્રશ્ન કર્યો

તે સમય એવોજ હતો આવવાનો સરદાર તેના શુ ભાર છે ? તેને એકો સપાટે ધુળ ચાઢતો કરી નાખીશું. નિસાસો નાખી, મુળે કહ્યું

કાળસિંહ હવે ચાલો મધ્યરાત્રીના તમે આવી જાઓ હું સર્વ તૈયારી કર આમ કરી તે છૂટો પડ્યો રાજમહેલમા જઈ પોતાના અંગેત પહેરેગીરને એતણી આપી મધ્યરાત્રી થતા કાળે તથા જીવમ પચાસ જહારવટીયા સાથે આવી પહોંચ્યો. રાણીવાસમા સમીપ આવતા સંકેત મુજબ દરવાજા ઉઘડયા. જીવમ તથા બે સરદાર અદર દાખલ થયા મુળ પણ સાથે સામેલ થયો. શયનવાસમા આવતા-એ સુદર

યુવતીઓ અપ્સરાને પણ લજવાવે તેરી જીલમની દૃષ્ટિએ પડી પાપી
મુળ પોતાની પતિવ્રતા સ્ત્રી ને બેનની લાજ લુટાતી જોવા ઉત્સુક
જણાયો હાય ' ધરા ' આ તે કોનો દોષ ? તેવાને ગળી કેમ જતી
નથી ' ખળખળાટ થતા ચદ્રા ઝખકી ચિતાથી શ્રમિત હોવાથી તરતજ
ગભરાતી ઉડી સતેજ બની, તમચો હાથ કયો અવાજ કર્યા, બે
સગદા ગેરન્યા જીવમે સામે ઉત્તર વાળ્યો ચદ્રા ગુપ્ત રસતે છટકી
કોઈની જણુમા આ માર્ગ નહતો કેમકે આવા સયોગોમા ચદ્રાએ
પોતાનો બચાવ થાય તે માટે તૈયાર કગડ્યા હતા. ચદ્રાએ નાસતા
મોહિનીને એકલી જોઈ જીવમે મુળની મદદથી ઉપાડી તેણે જૂમ
મારી બહાર લાવતાજ પાવખીમા નાખી બહારવટીઆ ઉપાડી ચાલ્યા
દુષ્ટ બ્રાત જે બેનને ખેદાવસ્થામા જોતા ખેદીત થતો તે અત્યારે તેની
કારમી સીમ સામળી આનદીત બનતો હતો.

આમ મોહિનીને ઉપાડી, કાળસિંહે પોતાના કેટલાક સરદારો
સાથે દેવીના મંદિર તરફ પ્રયાણ કર્યું રાજમહેલમા ઘણો ગભરાટ
ફેલાયો કેટલાક સરદારો દોડી આવ્યા ત્યાં મુળની હાજરી જોઈ
તરકટ જણાયું પરંતુ આમ બહારવટીઆનો દેખાવ જોતા વિરમય
પામ્યા કે કંઈ કાવત્રું હોવું જોઈએ.

મોહિની અને ચદ્રાનો શયનવાસ કંકણી ઉઠ્યો હતો દાસીઓએ
રડારોળ કરી મુકી કેટલાક રાજ્ય ભક્ત વક્ષાદાર સરદારોને રાજની
અને દેશની લાગણી થઈ આવી, થથરાટ સાથે કપ્યા આગળા કરડ્યા
એકાએક ક્રોધાવેશમા આની તડુક્યા પરંતુ અત્યારના અવિ-
ચારી મુળને વધુ બેડેથી લાભ જણાયો નહિ એટલામા એક શય
તરફ નેએની નજર વળી શય તપાસતા દાસીનું શય જણાયું.

તેના પતિ સરદાર હતો. ને તે રાજનિષ્ઠપરંપરા હતો તેણે પોતાની પત્નીનું શબ દીકું મૂર્છા આવી વેરાગ્નિ પ્રજ્વળી ઉઠ્યો. પરંતુ હાલમાં આમોશ ખાવાનું વ્રતિત જણાયું.

ચક્રા. જીવનના સામસામી તમચાના માન્યી જીવનના અવાજે દાસી ભોગ થઈ પડી હતી તે જાલી દાસીને આત્મા, મૃત્યુ દેહને તથા અમરધામ ગયો હતો.

આમ રગમહેલનો રૂધીર મહેલ, અત્યારે બચાનક ને ખાવા ધાય તેવો બાસતો હતો રાજને માથે માનશુકન ચિન્હો જણાયા અધ્યરાત્રી હતી.

મુજે આવી સરદારોને પોતાના સ્થાનપર જવા જણાવ્યું આ પ્રકારના મરણની હકીકત છુપી રાખવા સરદારોને દબાવ્યા તે શાત ગ્ધી તેનું કહેવું સર્વ રીતે સાબળી રહ્યા. સર્વ સર્વને સ્થાનકે ગયા.

આમ મુળસિંહે, નિર્દોષ શરીરને આ ફાળી ફુનીયાથી છુટું કરાવ્યું સરદારોની જાણમાં સર્વ હકીકત આવી. પ્રાત્ર ચતા સાથે સખ ખીઓએ મળી દાસીના મૃત દેહને અગ્નિદાહ કર્યો તેના ઓગિતા મરણથી સર્વ આશ્ચર્ય પામ્યા. કેટલાક સત્ય હકીકત જાણતા હતા, છતાં તે સમજના બધથી પ્રગટ કરી શકતા નહિ.

દાસીને અગ્નિદાહ કરી સરદારો પોતાને થેગ આવી ખુબ કલ્પાત કરવા લાગ્યા છેવટે દાસીના પતિએ મનને વારી પ્રજાપ્રિય માનારૂપ ચક્રા, તથા મેહિની બેનની તપાસ કરવાનું ઉચીત ધાર્યું.

તેને પ્રજામાં કાઢ ન હતું. તેથી ધર્મ બળવવામાં કેટલીક પડતી

સસારિક ઉપાધિઓ હતી નહિ કોઇને મહારથી તેના વિચારોની ખબર ન પડે તેની કાળજી રાખતો.

મહેલમાં જ્યાં કેટલીક ગુપ્ત વાતો સાબળી લીધી ચંદ્રદેવી ગુપ્ત માર્ગે નાસી ગયા છે, અને મોહિનીને ભુલ્લી બહારવટીઆઓ ઉપાડી ગયા એ તેના સાબળવામાં આવ્યું, કે તરતજ વિલંબ ન કરતા ચંદ્રદેવીની તપાસ કરી, તેના કાર્યમાં સહ મદદ થઇ મોહિનીના બચાવ માટે જવા તૈયાર થયો. તેને ખાતરી હતી કે મૂળ અવિચારી બની અજ્ઞાનતામાં કમનું કેઈ વેતરી નાખશે ને તેના માહાફળ બિચારી નિર્દોષ પ્રજાને ભોગવવા પડશે વિગ ચંદ્રદેવી પણ પોતાનો ક્ષત્રીય ધર્મ તથા સતી ધર્મને ન ચૂકતા અનીતિ માર્ગને અટકાવવા પોતાનું બનતું કરવા ચૂકશે નહિ માટે કાળા પ્રત્યેનું વૈર વાળવા ચંદ્રદેવીને મળવું સુવચ સાચું ને તેની તપાસમાં ચાલ્યો.

આમ ભુલમ તથા તેનો રાણો રણવાસમાં પડેલી દાસીને ચંદ્રદેવી એક કાટો દુર થયો માની આનંદ માનવાલાગ્યા પરંતુ સ્વાર્થ મદાઇ કાગડાઓને ક્યા ખમર હતી કે જાનનો બાલક, અધર્મીઓનો નાશ કરવા, ધર્મને બચાવી તેમની જાળો તોડી ધમને આગળ લાવી-મૂકે છે.

કાળા તથા ભુલમે મોહિનીને ખુબ રંજાવવામાંથી તેના કૌમાર્ય-વૃત્ત તથા સતીધર્મથી નિષ્ફળ બનીને છેવટે દશ દિનની મુદત આપી, તેના શિરચ્છેદનો ભય આપી, એક અધારી કેટડીમાં મૂળની મર્લાદર્થી પૂરવામાં આવી ત્યાં મુળના તન્દ્રથી તેને અન્ન પાણીની જોગરાઇ થતી હતી.

રાજા કે દુરમન પણ કેદી કે પોતાના વેરીનું વેર વાળવા કેદી અવસ્થામાં મનુષ્ય નાખે છે છતાં તેના પેદની તો પૂરી તપાસ રાખવામાં આવે છે મનુષ્યને પેટ ભરવાનું મળ્યું કે બસ કેમકે ખોરાક મળવાથી મનુષ્ય શિક્ષા ખમવા લાયક રહે છે ને તેને પૂરેપૂરી શિક્ષાની અસર લાગે છે પરંતુ

મોહિનીને પોતાના રાક્ષસી શ્રાત તરફથી આવતો ખોરાક નર્ક રૂપ થઈ પડ્યો. ને તે તેનો ઇન્કાર કરતી હતી આપવા છતાં તે અન્ન પાણી સિવાય બૂખથી પીડાતી અધારી ડાઠડીમાં પ્રારબ્ધવશાત પોતાની જીદગીના દુખોમાં છેલ્લું દુખ ખરેખરી ધર્મ કસોટી, પ્રેમ કસોટી ને નળરે નિહાળી અનુભવી રહી હતી

મોહિની દુર્બળ બની ગઈ હતી તેની વિચારશક્તિ સુન્ધ બની શાનેન્દ્રિય સિંથીય બની માત્ર પુતળા માફક ગાડાઈ પડી રહેતી, કેટલીક વખત હઠી ખેડી થતી કંઈ માદ આવતા શીર ફુટતી અશ્રુ ધારા તો રાત્રિદિન ચા ચાખ કરતી અશ્રુ પાલુ ખુટી ગયા હતા, કોઈ કોઈ વખત ઓ મા ! પપ્પા ! સયુ પ્યારા ! અરે બાલા માતુ-રૂપ અદ્રા બાબી ! તમે ક્યા ? અદ્રાદેરી તમારું શુ થયું હશે ? અરેરે ! ઓ પાપી શ્રાતા ! તને આ શુ સુઝ્યું ! કેવળ નિર્દય બન્યો ! તને તને આપ દેઉં છું કે તારું બધું તારી ઘાય હુઈ કાળા તારે નિર્વશ બન્યું તું કુતરા પેડે તરફનો મગશે ! આમ લવાગ ફગી હાથો-દગાર કાઢતી !

કાળા તરફથી દરરોજ બુલમ આવી તેને સમજાવવા પ્રયત્ન કરતો પણ તે છેવટ કિયરના સમ્મે સામળી નિગાશ થી પાછો જતો આ

બધુ જોના તેને મોહિનીના શરીરની દયાતિને માટે શકા પડે, તેમા તે ખુશ થતો હતો.

મોહિનીને આ ગિથિતિમા મુકે સાત દિન થયા હતા એક રાત્રીએ ત્યા કાળાના કહેવાથી મૂળ સમજાવવા આવ્યો. મૂળને દેખતા દુર્મળ થઈ પડેલી છત્રેડાયલી સિપણુ માફક મોહિની તરફ મારી, બારી પાસે આવી મુળને એક શબ્દ પણ બોલવા ન દેતા પોકાર કરવા લાગી

ઓ નિર્દય ! ઓ ચડાળ ! કુલામાર કાગડા ! કાઈ ચેત દયા લાવ તારો અતકાળ ખસે આગ્યો લાગે છે, તારા માટે શુ કહુ ? એમ વખત મને આમાથી છુટી કર. પછી સ્ત્રી હોવા છતા, નાનીબેન ૩૫ હોના ૭૧, તામ નિય કૃતને માટે મતીએને રજાવાના તારફ અવધ કામ માટે તા શિશુ કોડી તને રામશણુ કરૂ

આ શબ્દો મુળથી ન સમજાયા મોહિનીને કોઈ વેળા આ કષ્ટમા દીરી નહતી જેથી તે ચમક્યો ને ત્યાથી મુઠીએ વાળી પલાયન કરી નાહો

આ સત દહીમનની છુપી રીતે આખા નગરમાં જાણ થઈ પ્રજા મકળવા લાગ્યા ને શુ કવુ, ને માટે છલાંગે શોધતી હતી

પ્રકરણ ૮ મું.

આમ મોહિનીની સ્થિતિ જ્ઞેતા ગમે તેવા મુશ્કેલી કાળજીના મનુષ્યને દયા આવે એ ચિંતા લાગતો હવે વાચક 'આપણે ચંદ્રાના કાર્યનું નિરીક્ષણ કરીશું

ચંદ્રા ગુપ્ત માર્ગે નીકળી નાહી રાત્રીના એ વાગતાના આશરે નગર બહાર નદીના તટ ઉપર આવી આહતી હતી તેથી અષ્ટિ મૈત્ર્ય જ્ઞેતા ગમે તેવા મમગીન બરેલાને શાંતિ પ્રાપ્ત થાય, પરંતુ ચંદ્રાની મમગીની દુર થવા ન પામી તેનું મગજ અત્યારે અચ્ચિત્ત હતું તે પ્રતાપે સર્વ ઇન્દ્રિયો કંઈ કંઈ તર્ક વિતર્ક દોડાવતી હતી એક તો સ્ત્રી અને તેમાં આવી પડેલી એમ્બેરની આકૃત છતાં તેથી ન ડગતા તેણે ઉપાયો યોજવા માડ્યા—એક પથર પર ખેસી વિચારોની હાર-માળા ફેરવવી શરૂ કરી તેને જ્ઞેતા અત્યારે શાગિની રૂપ લાગતી હતી ગમે તેવું પ્રાણી પોતાના ઉપર આવી પડેલી આકૃત તે વખતે દુર કંઈવા માટે પોતાથી જનતું કરવામાં ચુકતું નથી પોતાની સર્વશક્તિ અજમાવવા મગેછે ને ઇશ્વર તેની દાદ ફરીઆદ સામળી, જરૂર તેને સાલ્ય કરે છે

ત્યહુ મહુ વિચાર કરતા ચંદ્રાએ છેવટ નિશ્ચય કર્યો કે પુરુષ વેષે કોઈ જોખમી ન સકે તેવી રીતે નગરમાં રહેવું ત્યાં મ્હી સરદારો તથા નગ જનોની સાથે અમત્રત ચલાવવી અને સર્વન સત્ય સહીકતથી વાકેફ

કરી તૈયાર કરવા ત્યા રહી મૂળ, કાળોનાગ, મોલીની સર્પની તપાસ થશે, અને વફાદાર સરદારોની મદદથી પ્રપચીએની પ્રપચવાળી તોડી શકાશે. સાથે સાથે સર્પની પણ તપાસ થશે ધારવા પ્રમાણે સર્પ થોડા સમયમાં પિતા સાથે પોતાના સૈન્યને લઈ સૈન્યગઢ આવશે તે વિશ્વાસવાતી તો નહિજ બને અરે પણ મિત્રારી નિદોષ બેનનુશુ ? તે કેમ દેહ ટકાવી શકશે ?

આમ વિચારોમાં ને વિચારોમાં પ્રાત કાળ થવા આવ્યો, કે તરત જામના પાદરે પોતાના બાગમાં જઈ માળીને ચેતવ્યો આપણે જાણી ગયા તેમ સાગ નગરમાં મૂળના પલટાવાની જાણ થઈ ચૂકી હતી અને ચંદ્રને તન, મન ને ધનથી મદદ કરવા પ્રજા તેમજ સરદારો તત્પર હતા ચંદ્રએ પ્રજા પ્યાર પહેલેથીજ મેળવ્યો હતો. પ્રજામાં જદ્દ માણસ પણ ચંદ્રને રાજમાતા સમાન માનતા આથી માળીએ તરતજ ચંદ્રના કહેના મુજમની તૈયારી કરી

તેણે ચંદ્રને માટે મુશોમિત, લત્રિયને છાજતો પોશાક આણી આપ્યો હવે ચંદ્રએ સ્નાત તથા અરેખર આભેલુ પુરૂષ વૈષ ધારણ કર્યો તેને જોઈ કોઈ પણ ઓળખી શકે નહિ

આની જાત્રી કરી ચંદ્રએ નગરમાં પ્રવેશ કર્યો સર્વ કોઈ તેને માન આપતુ દરેકે દરેક વફાદાર સરદારોને ત્યા જઈ મુલાકાત લીધી. અને મેળવી વીવા સારે જણા યુ કે, સર્પસિદ થઈ આવે, આપણે બધાએ છેવટના અણી પ્રસંગે તેને મળી જઈ કાળાનો સપર્શ પગજય કરવો આમાં સર્વ સમત થવા કેમકે સર્પને કે મૂળને કોઈને આચ આવે તેમ ન હતુ પરંતુ ભાવિ કોને ખમર છે ? આમ

મરદાગ વર્ગ મૈનિકોની સપૂર્ણ સહાનુભુતિ મેળવી લઈ એ દિનમાં પોતાનું કામ પાર પાડ્યું. સરદારોને આમાં જરા પણ ધમ્મને આવ્ય આવતી જણાઈ નહિ. મુળસિંહના સૈન્યને સર્પ સામે લડવાનું હતું, છતાં કાળાનો પગજય એ સર્પ રીતે યોગ્યજ હતો ને તેથી મુળ છેવટે ઠેકાણે આનશે, એમ સૌ કોઈની ખાતરી હતી.

આ કાર્ય પાગ પાડ્યું, તે દર્મિયાન, તેણે મુળના, કાળાના કાવત્રાની સવ જાણ થઈ પોતાની પ્રિય દાસીએ પોતાના બચાવના જન અર્પણ કર્યાના સમાચારથી તેને હર્ષ સાથે, શોક થયો. સરદારોની મુલાકાતમાં પ્રિય દાસિના પતિની મુલાકાત પણ થઈ, તે હવે ચંદ્રા સાથેજ રહેવા લાગ્યો તે ચંદ્રાના વખાણ કરતો અને ચંદ્રાના કાર્ય તથા શબ્દો પ્રત્યે વિશ્વાસ ઉપજાવે એવા કામ કરવા લાગ્યો. ચંદ્રાના મુળ ઉપની કોઈને જાણ થતી નહિ. ચંદ્રાએ ચંદ્રસિંહ નામ ધરાવ્યું હતું જેથી સર્વ તેને ચંદ્રસિંહ નામથી ઓળખતા. તેણે પોતાના નગર વગેરે જન્મભૂમિની ઓળખ આપતા જણાવતા કે મને મુળસિંહના શ્વસુર જીવસિંહે મુળના રાજ્યમાં તોફાન જગવાથી તેમના સરદારોને એકત્ર કરવા ન મદદ કરવા તથા પોતાના શત્રુને સપૂર્ણ વફાદાર રહેવાનું સમજાવવા અર્થે મોઢયો છે આથી સર્વને વિશ્વાસ પડ્યો ને એ ચાર દિનમાં સર્વ તેને સમત થયા.

મોહિનીના સમાચાર તેને મળતા વળગ્યાત થયો, ને જમીનપર પટકામ, ફેટલાકને આશ્ચર્ય થયું પરંતુ થોડા સમયમાં જાગૃત થતા કિતાર વાળ્યો કે અરેરે ! ખીચારી નિર્દોષ સુખમાં બિહરેલી બાળાને આ શુ દુખ જોવાનું આવ્યું ? બાહ્ય, તે કેવો મુર્ખો ? અરે ! ને હજી

દકાની રહી છે ? આમ કહ્યાર પ્રગટ કરી તેના વામની, ખોગદની, વર્તણૂકની સર્વ તપાસ કરી તેની વર્તણૂકથી તેને ઝાણે ખેદ થયો, પણ તે દમારી દધ હર્ષ પ્રકટ કર્યો કે વાહ ! શુરી ક્ષત્રિયાણી પિતાના નામને તે રીક કિન્નવળ ક્યું ? પ્રભુ ! તારી ટેક જાળવો ! '

આમ ચાર દિવસ થીત્યા પાચમા દિવસે સવારે થતા તેને મહારાજ તરફના સમાચાર મળ્યા, કે આજુ બાજુના રાજાઓ મિત્ર ગણાઓ, ખડીઆઓ, ઠાકોરા વગેરે પોતાના સૈન્ય સાથે સોનગઢ તરફ નીકળી ચુક્યા છે મહારાજ તથા સચુસિલ પણ મેનાધિપતી પણ રીકારી આ તરફ ઉપડી ચૂક્યા છે ચદ્રાને આ સમાચાર સાંભળતા આનંદ થયો ત હર્ષથી જલકાવા લાગી પરંતુ સાચે વિચાર થયો કે ખરેખર સોનગઢની પ્રજા ' તારે માયે પણ મહાન જવાબદારી છે તારૂં પાણી બતાવવાને આ સરસ પ્રસંગ આની લાગ્યો છે, ચાલ કાલથી પ્રજાને તૈયાર કર તેને પણ આ મહાન યુદ્ધમાં સામેલ કરી તેની મજા બતાવુ અને ખરેખરી રાજભક્તિ, દેશભક્તિના મત્રો સમજાવુ

આમ સોનગઢમાં ચળવળ ચાલી રહી છે આ મધ્ય ચદ્રસિંહની પ્રતિભા સમાચાર મુજબ કાને પડતા તેને આનંદ થયો સસરા પર મમતા થઈ ને તેણે ચદ્રસિંહને બોલાવી મોટા મોટા શિરપાવ આપ્યા, ને વિશેષ આપવાના વચન આપ્યા આથી (ચદ્રા) ચદ્રસિંહ બિલકુલ નિશ્ચિત થયો ભય વાળા દુર થયું હવે ખીન્ને દિવસે પ્રજાની જાણમાં દહેરો પીટાઓ પ્રજાના ટોળે ટોળા એકત્ર થતા માક્યા

મુજસિંહ નિવૃત્ત હતો માત્ર કંઈ કંઈ ગજકાર્યમાં નજર આપતો ચદ્રા, મોહિનીની તપાસ બિલકુલ કરતો નહતો માન ખયના માર્યા ચદ્રાની તપાસ કરના કેટલાક સરદારને મોકલ્યા હતા.

પરંતુ તેઓએ તરતજ સમાચાર આપ્યા હતા, કે તે તે કૌશલી મારી નહીંમા પડી અધામ પહોંચી ગઇ છે આથી મુળને શાંતિ વળી કાળો તથા જીલમ હવે ગજમાજ પ્રગટ રીતે રહેતા હતા બહારનીયાઓ મોતગદની પાસેના જગલમા શાંતપણે પડ્યા રહી આગસુ બની ગયા હતા કાળાને કે મુળને મધરાજ તરફનો કષ્ટ બધ હતો નહિ તેઓ બસ મોહિનીને વશ કરવામા પ્રમાદી બન્યા હતા ક્રતાં મદગજ ચઢી આવે, તો તેની તૈયારી સર્વ પ્રકારે છે તેમ ચંદ્રમિલના કાર્કશી તથા ખીજ સગદારના હાજી હા પણાથી માની રહ્યા હતા સોનગદમા તો ઘેર ઘેર લડાઈની વાતો ચાલતી હતી પ્રજામા, અધિકારીમા સર્વેએ તેની ચર્ચા થતી અને ધર્મ માટે આનંદ થતો હતો, ગજ તો આજસુ બની મદપાનમા મશગુલ રહેતો હતો રાજસમા તો, આનંદ સભા બની હતી

આમ ચંદ્રને છટકે, અથવા મોહિનીના દશ દિવસની મુદતને આજ પાગ દિવસ વિલ્લા પ્રજાના નેતાઓએ યુરકોને તૈયાર કર્યા શારીરિક શક્તિ ધરાવનારી એક દુકડી તૈયાર કરીને તેમને સમગ્રવુ કે આપણે છુપી રીતે એકત્ર રહેવું સૈન્યની એક તરફ ડિમા રહી યુદ્ધનો રંગ જોયા કરવો, બાદ અગ્નીના પ્રસંગે કાળાનાગને પુરો કરવા પ્રગટ થઈ પોતાનુ અગ બતાવવુ નિશાની તરીકે દરેકે ભગવા વસ્ત્ર અને ભગવો ઝુટો રાખવા નકકી થયુ

ચંદ્રસહે આ દેગ નીરોની દુકડીનુ અધ્યક્ષપણુ સ્વીકાર્યું. સ્ત્રી હોઈ ખરેખરી બલાદુરી ભયુ કાર્ક કરવા, પોતાની નીર પ્રજાના સ્ત્રી વિજળતા યુવાનેને તૈયાર કરી અગ્નીના પ્રસંગે ધર્મના જય થરા તથા જીવમીઓનો રાગ કરી સર્વ શાંતિ પ્રમશવના ગજવદ્ધમી મદરાગી

અંદાદેવી તૈયાગ થઈ તેણે પ્રજામા રાજભક્તિના બીજ તો ગણીપડે
રહી પ્રજામા દાખલ કર્યા હતા પરંતુ આ પ્રસંગ દેશભક્તિ
તથા પોતાનો દેશ કાળાનાગ જેવાના હાથ નય અને મહારાજ
જેવા મહારાણીને માથે ભય વાદળ આવી પડે, તે અર્થે અરે । પોતાના
શિયળ અને સૌભાગ્યાર્થે પ્રજાને સંપૂર્ણ ચેતાવી, સમજાવી શૌર્યત્વ
જતાવવા શક જોઈ તેનાથી કાળાનો રાજભુવન પ્રવેશ, તથા મુળને
રમકડા માફક નચાવી પ્રજાને નાણે થતો એશઆરામ જોઈ શકતો
નહતો કાળા તથા તેના માથીઓનું કામળ કાદરા સર્વ રાજઓ,
સોનગઢ રાણી, સગદારો, તથા પ્રજા એકી સાથે તત્પર હતા

આજ મોહિનીને કેદ કર્યાનો સાતમો દિવસ હતો મૂળ જેરાત્રે
મોહિનીને કાળાના ભભેર્યાથી સમજાવવા ગયો તેજ રાત્રે આખી પ્રજા
તથા સગદારો એકત્ર થયા હતા આખાળ વૃદ્ધ સર્વ મળ્યા હતા
મુળને આ સમાચાર મળ્યા હતા ને તેથી ખુશ થયો હતો, કે વાદ
ચક્ર । તે મારા કાર્યને કેટલું સગળ કર્યું છે । આ પ્રસંગે જીત
થશે, તો ભુષસિંહ રાણા પામે તને ન જવા દેતા મારા ગત્યમા સર્વ
ગિરોમણી સરદાર આખી તારી ફરજની કિમત આઝીશ મૂળસિંહ
તથા કાળાને બહાનટીઆ માફત સમાચાર મળી ચૂક્યા હતા, કે
મહારાજ પોતાના સૈન્ય સાથે સોનગઢ તરફ નીકળી ચૂક્યો છે, અને
સર્વના ઘણેલા અપમાનનો બદલો વાળવા જોસન ધ સૈન્ય ધસી આવે
જે આ સમાચાર મળતા ' સવારે તજવીજ થશે ' એ પ્રકારે સમા-
ધાન કરી શાંતિ પકડી હતી પરંતુ મોહિનીના આજના ઉગ્રરૂપે મુળને
ગભગવા નાખ્યો હતો તેનું મગજ ચગડોળે ચઢ્યું હતું તે ચિંતા
સાગરમાં ફૂંચ્યો હતો નિદ્રાએ તેની સાથે અજોડીસામણ, પસંદ કર્યું

પ્રજા, સરદારો સર્વની આજ્ઞાની એકની જુદા આનંદ સાથે ચમત્કાર દર્શાવતી હતી સોનગઢ રાજ્યમાં કોઈ પ્રસંગે નહિ અનેક બનાવ આજ સર્વની આખોને આનંદ આપતો હતો શાંતિએ તો ત્યાં પ્રથમ સ્થાન લીધું હતું તો પછી બીજાની શું આમી હોય ? સમય થતા ચંદ્રસિંહ કેટલાક સરદારો સાથે સમા મડપમાં આવ્યો મધ્ય ભાગમાં આવતા મર્વેએ તેને માન આપ્યું પર રાજ્યના એક સરદારને આટલું માન મળતું જોઈ કેટલાકને દ્વેષ પેદા થયો, પરંતુ કદરદાન પ્રજા તથા કેટલાક સરદારોએ તો કોઈની સ્પર્ધા કરવાનું પસંદ કર્યું સર્વ રીતે શાંતિ પથરાયા પછી એક મેક એક બીજા સાથે ચંદ્રસિંહને જોઈ વાર્તાલાપ કરવો શરૂ કર્યો કેટલાક તેના કાર્યમાં, ગુણમાં મોહ પામ્યા અને સ્ત્રીઓમાંથી તો તેના સોન્દર્ય માટેજ વખાણ થતા સબળાવા લાગ્યા એક વૃદ્ધ ડોસી ઓચિતી બોલી ઉઠી 'અરે ! આ તો કોઈ સ્વર્ગમાંથી ઉતરી આવેલ દેવ સમાન લાગે છે પરંતુ મને શકા રહે છે કે આ માણસ તો કોઈ પુરૂષ છે કે સ્ત્રી ? માન ન માન પણ સ્ત્રીજ જણાય છે ને તે બીજું કોઈ નહીં પણ અદ્રાખા વિના બીજા કોઈની આટલી હિંમત પહોંચે નહિ. જોને ! તેની બેસવાની છટા ! આ વાત કરનાર ડોસી એક સરદારની મા હતી અને તેનો આવર જાવર રાજબુવનમાં વધારે હતો. જે ચંદ્રા ઉપર ધૂળ પ્યાર ગમતી અને ચંદ્રાના તેના પ્રત્યે માતા જેટલો સ્નેહ હતો.

આજમી સમામાં કોઈ, ખાસ કારણ વિનાના મનુષ્ય સિવાય સર્વની હાજરી હતી સ્ત્રીઓ તો આજ શું કાર્ય થાય છે તે જાણવા એકદમ ઉત્સુક હતી યુવાનોના આનંદની પરિસીમાં ન હતી વૃદ્ધોમાં

તો કેટલાક મસ્કરી કરતા, તો કેટલાક પેલાઓને રાકી આ કાર્યની પ્રશંસા કરતા હતા. ‘વૃદ્ધોમાં એક સ્વભાવ એવો હોય છે કે કોઈ પ્રસંગે ન બનેલો બનાવ જોવામાં આવતા તે પ્રસંગ પ્રત્યક્ષ નિહાળવા ક્રતા તેને અમાન્ય કરે છે.’

ચદ્રાએ આજે અવનવો પોશાક ધારણ કર્યો હતો. પુરૂષ વેષે હોવા છતાં સ્ત્રીપણું જાહેર થઈ જાય, એમાં શકામ્પદ નહતું એટલે પેલી ઠાસીને જે શકા કૃત્યન થઈ હતી તેવી સભામાના ધણા સ્ત્રી પુરૂષોને થઈ અને ચદ્રાના અગત પરિચયમાં આવેલા સર્વ કોઈની ખાતરી થઈ કે જરૂર આ ચદ્રાની મિચાય ખીજી કોઈ અન્ય ન હોય. નહિ તો ચોડા વખતમાં આટલી તયારી કરી, સોનગઢ તથા સોનગઢ નરેશની કીકર રાખવાની ખીજીને શી પડી છે? વળી તેના સભાપણુમાં કેટલીક વખત રાજરાણીની છાયા પ્રગટ થઈ જાય છે. આટલા દિવસ તેને કોઈ ઓળખી શક્યું નહતું. પરંતુ આજ ચદ્રાએ જાણીનેજ પ્રજાને ઓળખ આપવા ખાતર તથા પોતાના કાર્યમાં વિશ્વાસ ઉપજી, સર્વ રીતે મદદ આપવામાં પાછી પાની ન થાય તે માટે આ રૂપ ધારણ કર્યું હતું.

પ્રજાની વિશેષ આતુરતા જોઈ ચદ્રા-ચદ્રસિંહે પોતાનું કાર્ય શરૂ કર્યું અને કહેવા માંડ્યું

‘હાલા આત્મરૂપ સરદારો! અને મારા પ્રિય પ્રજાજનો! આજે તમને હું મારા શબ્દથી સંબોધું છું તેનું કારણ એજ કે હું મારા સાત દિનના પરિચયમાં સર્વને મારા તરીકે ઓળખું છું. ‘આ શબ્દથી શકા પામેલાની શકાનું કષ્ટક સમાધાન થવા લાગ્યું આપણું સર્વ રકથી રાય સુધીના આજે એકન થયા છીએ, તેનું પ્રયોજન

આપ સર્વની જાણુમા છે, અને મેં પૃથક્ક પૃથક્ક સવને સમજાવ્યું છે આ પ્રસંગે સોનગઢ મહાન ગભીર પ્રપચી આદિતમા ધેરાયલું છે બહારવટીઆ સરદાર કાળાનાગની વિષ જાળમા યુવાન રાણો ફસાઇ પડ્યો છે કાળાએ આપણને કષ્ટ દેવામા કરી બાકી રાખી નથી છતાં રાણાએ તે બંધુ વિસારી તેનો આશ્રય લીધો છે, (આખો છે,) ભય કર જીજગ ૩૫ કાળાનાગ અત્યારે તમારા રાજમહેલોમા એક-આરામ ભોગવી રાણાને મરકટ મમાન નચારી રહ્યો છે તથા તેનો જીભી જીલમ મરદાર તથા બહારવટીઆઓ પડ્યા પડ્યા સોનગઢ નરેશના પ્રતાપે મોજ માણું છે રાણીનો પત્નો નથી 'આખમા ઝળ ઝળીઆ આવ્યા, 'જેરી પ્રજા પણુ એકદમ ખેદમા પડી મોહિની બેન' ત્યારી શુ દશા' તેને બિચારીને પશુ માફક પિન્જરમા પૂગી સતાવવામા દુન્ટોએ પાછી પાની કરી નથી 'આ શબ્દ બોલતા ફેટનોક ગરબડાટ થયો ને રાજા પ્રયત્નો તિરસ્કાર જણાવ્યો પરંતુ ચક્રાને તેની ક્યા દરકાર હતી' તેમા મહારાણાનો દોષ નથી. પરંતુ કાળાનાગને તેની સાથે લક્ષ કરવાની મરજી હાવાથી તે તેને આમ નિર્દયપણે કચરી નખાવે છે અરે' લગ્ન તે કમનના થતા હશે? આ સ્થિતિ આપણા રાજ્યની છે તે ધ્યાનપર ન લેઈએ તોપણુ એક મહાન ભયની ચિંતા કરવી જરૂરની છે અને તે માટે ચિંતા કરી તેને માટે જોઈતા ઉપાયો યોજવાની આવશ્યકતા છે તે એજ કે મૂળસિંહે કરેલા કુન્દનપુરી ચુનરાજ સર્પુસિંહના અપમાનનો બદલો લેવા મધરાજનું સૈન્ય તામાના રાણા, રાજાઓ સાથે સોનગઢ ઉપર નેર લેવા ઉપડી ચુક્યું છે એક તો મૂળની સાથેનું વેગ, ને તેમા રાણા મધરાજનો પિતરાઈ ભાઈ દુષ્ટ કાળો, જે તેમના રાજ્યને હમેશ ભય

છે તથા મહાગજની ગાદી લેવા તલપાપડ થઈ રહ્યા છે તેને આશ્રય આપી મુળસિંહ ઉપર પુણ્ય ક્રોધ સળગાવેલો છે એટલે મહાગજે તો એક કાકરે બે પક્ષી મારવાનું ઇચ્છ્યું છે

આમ સોનગઢ ઉપર આકૃત આરી પડવા છતાં મુળસિંહની આખો ઉઘડી નથી પરંતુ વફાદાર સૈન્ય અને સરદારો તો તૈશારી કરી રહેલા છે એટલે વાધા રૂપ નથી છતાં જ્યમ મધરાત્રે પેતાની પ્રજાની મદદ માગી પણ નથી મૂકી, ત્યમ તમો પ્રજાજને પણ આ પ્રસંગે તમારા રાજ્યને મદદ આપી ગળ્ય ભક્તિ બતાવી આપવાનું ભુલવા જેવું નથી

જો જો મળમિહને લગાર પણ આવ્ય ન આવે સન્દારોને એજ કુલુકુ કે પાપીઓનું કાસળ કાઢનાના કુન્દનપુરીના મૈન્યને મ ભૂલતા પરંતુ કાળાને તો હૃદયવેળ-અરે ! પુરો કરવો

પ્રજાજનો ! તમને મારે અધિક કહેવાનું છે રાજા અણસમજમા પડી ગયો હોય, છતાં તે તમારો રાજા છે, ઠોકર વાગે જરૂર ઠેકાણે આવશે પરંતુ તે છેવટ અધ બની દુષ્ટ કાળાને મદદ માટે હદપાર જતો હોય, તો તેને પણ તમારે જતો કરી, સત્ય તન્હ ઢળી પડી રાજાને મમળવવા તક આપવી

તમારી ફરજ ગજ કરતા દેશ પ્રાંતની વિશેષ છે ગણ્યા મુળ-સિંહની સાથે જો પાપી કાળો છટકવા પામ્યો તો તમારે ઘણો વખત દુષ્ટ ભોગવવાનું સરજાયુ સમજવું અને પક્ષી દેશની મહા માઠી હાલત સમજવી, માટે તમો પણ આણીને પ્રમંગે હિંમત બતાવવામા પાછી પાની કરના મા' અને મારા માગેને અનુસરજો

પ્રગ્નજામાથી આનદમુચક અવાજો પ્રગટ થયા અને ખીજે ફિવસે નિશ્ચય પ્રમાણે પ્રગ્નના યુવક સૈન્યની સરદારી માટે ચદ્રસિંહને નિમત્રણ થયું

સરદારો વેરાયા તેઓ તો રાજના નગરથી મધ્યગજના સૈન્ય માંમા લડવા નૈયારજ હતા પરંતુ પ્રગ્નજનોએ શુ કરવું, કેવી રીતે કામ લેવું તે નિર્ણય કરવાનું ખીજે નિને નહી થયું

આજના કાર્યની હકીકત મુળ તથા કાળને કણે પડી મુળને આનદ થયો, સાથે કંઈ શુન્સો પણ થયો પરંતુ કાળાનાગને તો ખૂમ ક્રોધ વ્યાપ્યો તે પોતાની વિષય હોરમા ફસાસી, તે મગજના ફાટલા ચદ્રસિંહને તરતજ ઠાર કરવાનો નિશ્ચય કરી બેઠો.

કાર્ય પૂર થયા પછી મળેલા સરદારો સાથે ચદ્રસિંહ સ્થાનકે જવા નીકળ્યો પ્રગ્નના અર્ધા ભાગને ચદ્રદેવી હોવાની ખાતરી થઈ અને આજના જાહેર પ્રસંગથી તેને માથે મદા જોખમ આવી પડશે એમ જણાયું તેથી તેની મમાજ રાખી, તેનો દેહ સહીસલામત રહે તે માટે સાંપૂર્ણ જોગવાઈ થઈ ગઈ મુળ તથા કાળને પણ ચદ્ર દેવીજ ચદ્રસિંહ રૂપે છે એવી ખબર મળી, પરંતુ તે મદાયોએ તેની દરકાર ન રાખી, ને તે વાત અસંચ માની લીધી

ખીજે દિને સવારે ચતા ધુળના ગોટે ગોટ ઉડતા દૂરથી જણાયા. ઠાકોરો, રાજાઓ, રાણાઓ, પોતાના સૈન્યનું સેનાપતિપણુ સ્વીકારી, મધ્વરાજનો પત્ર મળતા નીકળી સૌનગર તરફ આવી પહોંચ્યા એક તો મધ્વરાજ પ્રત્યેની વડાદારી અને ખીજું કાળા પ્રત્યેનો દરેકનો ક્રોધ

આ સમાચાર નગનમા તથા રાજ્યમા પ્રસર્યા દરેક સેન્યે પોતાની

છાવણી જુદી જુદી નાખી દીધી. મુળસિંહે પણ સેનાપતિઓને તૈયારજ રહેવા હુકમ જણાવ્યો, પ્રપચી કાળાએ પ્રપચ રચ્યો ને તેણે જીલમને મોહિનાની અનાજ માટે મુકી પોતાના બહારવટીઓને તૈયાર કરવા તથા છુપો રહી બચાવ કરવાનું ઠીક માની મુળની રજા લેઈ છુપી રીતે નાસી જવું ઇચ્છ્યું, ને સાજ પડતા તે ગોઠવણ કરી ચાલી નીકળ્યો.

ચદ્રાએ સવાર થતા પ્રજાજને મળી તૈયાર થયેલી ટેળીને સમજી આપી દીધી કે તમારે સર્વેએ મારી આગામી રહેવું ને હું સુચના કર તેમ કાર્ય કરવું આપણે સર્વેએ અણીના પ્રયત્ને બહાર પડી કાળાને ઠાર કરી, મક્કગજના સન્યને જીત અપાવવી પછી આપણા રાજાને કંઈપણ આચ ન આવવા દેવી, તે મારા હાથમા છે સૈન્ય સૈન્યનું કામ કરશે, આપણે આપણું કરીશું, હુજ ચદ્રાદેવી છું, તેવું પ્રગટ કર્યું સવને આનંદ થયો.

પ્રકરણ ૯ મું.

જુ ગનો પરાજી

આજ મોહિનીની કેદને નવમો દિવસ છે નવ દિનમા કંઈ કંઈ ફેરફારો થઈ ગયા હતા કાળો કટાણી બંદીની જગલમા બસ્યો મોહિનીને હવે વધુ છેડ ન રહી ચદ્રાએ ક્ષત્રાણિત્વ દર્શાવી સમગ્ર પ્રજાને એક

કરી પોતાના પક્ષમાં લીધી અને મોહિની બેનના ભવિષ્યને તથા પોતાના ભવિષ્યને નિષ્કટક બનાવવા એક સ્ત્રી હોઈ, પુરૂષ પશુ ન કરી શકે તેવું કાર્ય કરી દીધું. યશ અપયશ ઈશ્વર હરતે. કેમકે શુ ક્ષણ આવશે તે કોઈ જાણતું ન હતું. મૂળે ક્ષમ દરગાર કરી નહીં. છતાં સૈન્ય તથા સેનાપતિ લડાઈની તૈયારીજ કરી બેઠા હતા. પરંતુ મુળને ખબર ન હતી કે સૈન્ય તથા સરદારો કાળાના દુષ્ટકાર્યમાં સહમદદ ન બનતા કુન્દનપુરીના લશ્કર સામું ન લડતા, બની આવેલા શત્રુ, પરંતુ અતરથી મિત્રને મદદ માટે તૈયાર હતા. કુન્દનપુરીના લશ્કરે છાવણી નાખી પડ્યા હતા. પ્રાતઃ થતા સર્વ તૈયારી કરતા જણાયા. આજેજ યુદ્ધની શરૂઆતનો દીવસ હતો. મધ્યરાત્રે નિયમપૂર્વક સર્વની સમતી લેઈ એક ઠાકોરને મુળ પાસે મોકલ્યો. હજી પશુ સૈનિક, અને શુરા ક્ષત્રિયોની રૂધિર વહેવડાવવાનું પાપ શિર પર ન વહોરવું પડે એવી સલાહ કરી ઉપરીપાશુ સ્વીકારી કાળાને પોતાની સહદમાથી ડાઢવા કળુલાત હોય તો સૈન્ય પરત થવા તૈયાર છે. આ વચ્ચેને મુળે હસી કાઢ્યા ને ભાવી ઘેરી રહ્યું હોય તેમ તેનું અપમાન કરી કાઢ્યો. ઠાકોરે સર્વ હઠીકતની માહિતી આપી કે તરતજ રણસિંગા ધ્રુકાવા લાગ્યા. રણવાધ્ય શરૂ થયા. સૈનિકો, સરદારો, રાજાઓ, ઠાકોરો, મધ્યરાત્ર, સર્પ, જંગલીશ સર્વે પોતપોતાના કાર્યપર ચઢી ગયા.

સામી તરફ મુળનું લશ્કર સેનાપતિ સાથે તૈયાર થયું. મુળ રણસંગ્રામ આગળના એક મહેલમાં અગાસીમાં સુરક્ષીતપણે લડાયક પોષાકમાં સજ્જ થઈ બેઠો. જ્યારે મોહિનીનું કેદખાનું તે મહેલના સામી બાજુએ હતું જેમાં ભુખી સિંહજીની માફક નિસ્તેજ આખે

જાળીમાં મુખ ગમ્પી બેઠી હતી આ પ્રમગતેને નવાઈ બરેલો લાગ્યો. પોતાના જીવનમાં લડાઈનો પ્રસંગ પહેલોજ ને તેમાં વળી પોતાના ભાઈ તથા પતિ વચ્ચેનું યુદ્ધ એક બાળા નગરથી કેમ જોઈ શકે ? આજે પણ તે કેદી અવસ્થામાં હતી છતાં સન લડીકત તે સ્પષ્ટ રીતે જોતી હતી કોઈ કોઈ વખત આખે અધાર આવતા તો કંઈ આગમ લઈ બેમતી, પોતાના પતિના બચાવ માટે પ્રભુ પ્રાર્થના કરતી હતી.

નજનું લશ્કર પણ રણસગ્રામમાં આવી ખડુ થયું, સામમાં લશ્કરો ગોઠવાઈ ગયા. સૈનિકોના 'હાહ' નાદથી સોનગઢ ગર્જી ઊંચું બલભલાને ગુર ચડ્યું ને યુદ્ધના પરિણામની ગદ્ ગંજી રાઝ થઈ પ્રજા મૈન્ય પણ ચંદાની આગેવાની હેઠળ તૈયાગ હતું ને મોહિનીના કારાગૃહ પાસે તૈયાગ ડભુ હતું અણી વખતેજ તેનું કાર્ય હતું.

રણસગ્રામનો દેખાવ કંઈ ઓર હતો દરેક દરેક લશ્કરના પોષાક જુદા હતા મલરાજની પાછળ કુન્દનપુત્રીનું પ્રજા મૈન્ય, સદુ જગદીશની આગેવાની હેઠળ ભગવા પોષાકમાં સજ્જ હતું મુજે આ દેખાવ જોયો પોતાના કરતા સામાનું લશ્કર વિશેષ જોયું, અને વળી મહારાજની પાછળનું ભગવા વસ્ત્રથી વિલુપિત થયેલું લશ્કર જોતા વિસ્મય પામ્યો અરે ! આ સાધુડા તે શા માટે આવ્યા હશે ? સાધુડા પણ લડાઈમાં તૈયાગ કે ? વાહ ! દુનીયા ! આ તે કેવો જમાનો ! સૈનિકોનું કામ મુક્તિ પ્રજા, અરે બિન કેળાયેલો વર્ગ સાધુઓ પણ લશ્કરમાં હોય કે ? ખરે એમ કરી બીજાને બતાવના મારેજ મૈન્યમાં ભરતી જણાવી

છે, જો હિસાબ છે તેનો મારા કેળવાયલા સેનિકો પામે મિનકેળ-
વાયલા સાધુના તથા ગાળીઆનો ।

આમ પોતાના મનને સતોપ આપી તે શાત ચિત્તે બેઠો મુળે
નિયમપુર્વક પ્રથમજ સૈન્યને હુકમ આપ્યો કે તરતજ તીર તથા
ગદુકોના પ્રદારો શરૂ થયા તેવાજ તરત સામેથી તીર તથા ગોળાથી
જવાન મળના લાગ્યા “ સુદ્ધમાં જતા જનનુ આપ વિના દારણે
પ્રથમ હાથ ઉપાડનારને જ લાગે છે. ”

આમ અડવો કલાક મારો ચાલ્યો દરેક પક્ષમાથી પચીસ પચીસ
સૈનિકો હોમાય આ જોતા ચદ્રા ઝબકી અને વિચાર્યું કે આ શું ?
વિના કાળે મારા સૈનીકોનો ચાલુ નીકળે છે ? કે તન્ન અને પક્ષના
સેનાપતિઓને ખાનગી ઈસાગતે ખાલી ડોળ રૂપી યુદ્ધ કરવા સુચના
કરી, અને પક્ષે તેની સુચના માન્ય નાખી, કમકે ખાનગી મમલત
તે પ્રગલ્ભી હતી એટલે નન્ને પક્ષના ખરા સેનાપતિ કાર્ય અત્યારે
ચદ્રા કરી રહી હતી અત્યારે પણ તે પુરૂષ પોષાકમા સન્ન હતી

આમ લડાઈ મદ પડેલી જોઈ, મુળ ચિગયો, ને સુચના ઉપર
સુચના કરના લાગ્યો, પણ તેનું માન અત્યારે ન હતું હીવાના રાજા
કરતાં શાણી રાજગણી સારી તેજ ન્યાયે ચદ્રાના શમ્ભોને
અત્યારે માન હતું

આ તરફ ચદ્રાએ સર્વ સ્થળે નજર કરી તો કે જો, જીવમ કે
તેના બહારવટીવાના કોઈ માણસને પોતે જોયા નહિ તરતજ પોતાની
ખાસ દુકડીને હુકમ આપી કાળાના મુકામ તરફ ફર્ય કરી તેના મુકામનો
તથા તેની કાર્યપદ્ધતિની કાચી ખપર તેને મળેલી તેથી વધુ વિચાર

ન થયો. ભુલભનો એક હૃત મોહિનીની એકી કરતો હતો, પરંતુ આજ તો એકલવાયો બહારવટાનો સરદાર ભુલમ છુપી રીતે સતાયો ફરતો હતો તેણે અત્યંત પોતા રાગને વિસાર્યો હતો ને ભવિષ્યને પણ વિસાર્યું હતું માત્ર પોતાના દેહના ભવિષ્યને વિચારી મતાતો હતો.

ચંદ્રાએ સૈન્ય સાથે જઈ કાળાને ઇછેડ્યો, બહાર કાઢ્યો ને જણાવ્યું કે બીર માફક સભાયા કરે રાજ્ય નથી મળતું, સામી છત્તીએ દરમન સામા થવું એમાજ અંત વિરત્ય છે, કાળાની ધડીએ ગણાતી હતી.

છેડાયેલ બાહરવટીઆએને હુકમ આપ્યો. બધા એકત્ર હતા. તૈયાર થયા પાંચ હજારનું સૈન્ય એકી અવાજે તૈયાર થવું ને કાળાની આગેવાની હેઠળ સોનગઢના રણસત્રામ તરફ ધમ્યું ચંદ્રાની દુકડીએ જલસીથી ધર્મ બળવી રતો લીધો.

મત્રગાજે પણ કાળાને ન જોયો, ને વિચારના લાગ્યો કે વિના કાળાને બંને પક્ષના સૈનીકોનો જીવ લેવો ઉચિત નથી, તેથી તેણે પણ નમતું મુકવા જણાવ્યું ચંદ્રાને દુકડી સાથે જતા જોઈ એટલે કાંઈ વિચારના પડ્યો મક્કગજને અને ચંદ્રાને બાળગી મસજત થઈ હતી અને મંવ કાર્ય પદ્ધતિથી માહિત કયો હતો.

યોદીરાગમા ચંદ્રાને દુકડી સાથે આવતા મત્રને આનંદ થયો, ચંદ્રાએ સેનાપતિને માનમાં મમજાવી દીધા એટલી વારમાં જ્ય અર્ધે ના પોકારથી તથા ગદાએની માફક તરાપા માગતું કળાનું લશકર આવી પહોંચ્યું પત્થરો જાલાઓ, તીરો, તલવારો બહુકો ચમકી, ખખડીને અગાળે થતા લાગ્યા કાળાએ વીંચાયું હતું કે દુરમનનું લશકર એમ કંટનું હશે પણ પામે આવતા નજરે કામ કર્યું નહિ છતાં મુળના

સૈન્યની મદદની આશાએ ધૈર્ય ધારી પ્રથમ જીલમની તપાસ કરવી શરૂ કરી કેટલી વારે જીલમ મળ્યો, ને તેને પણ યુદ્ધમાં ઘસડ્યો.

કાળાના સૈન્યને આવતા વારજ બન્ને પક્ષમાં સામસામી માર શરૂ થયો યુદ્ધનો ખરો તાલ જામ્યો, આમ મૂળ જોતો બેઠો હતો, ને શુર ચઢાવતો તો ખીજી તરફ મરના પડેલી કેદો મોહોની ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરતી બેઠો હતી જીતાજીત ઇશ્વરહસ્તે હતી યુદ્ધ ખૂબ જોરથી ચાલ્યું, કાળાના સૈન્યના જીલમી માગ્યો મન્યરાજના કેટલાક સૈનીકો, સાથી, ડાકોરો, રાણાઓ ધાયમ થવા લાગ્યા ચંદ્રાએ મુળના સેના પતી તન્દ્ર દ્રષ્ટિ ફેંચી કે કુન્દનપુરી તથા સોનગઢનું લશ્કર બહાર-વહીઆઓ ઉપર તુટી પડ્યું ને તલવાગેનો ઉપયોગ થયો કાળાનું લશ્કર ધાસની પેડે કપાવા લાગ્યું કાળો તથા જીલમ ખીજાયા કાળાની દાઝ મરરાજ ને તેના યુવરાજ ઉપર હતી કાળો એકદમ નાગની માફક વેર વાળવા ધર્યો મધ્ધનજ સજ્જ થયો, બને નર્યે હન્દ્ર યુદ્ધ જામ્યું, એકદમ દૈવેન્દ્રાએ કાળાની તલનાર મધરાજની ગરબ ઉપર પડી મધ્ધિરાજ મગયો; સૈન્યમાં હાહાકાર વર્ચો, સર્પુ ખીજ થયો, ગોકનો વખત ન હોય એમ માની તેમના શખને છાવણીમાં રવાના કરી મંરક્ષણમાં મુક્યું જેથી પાપીઓ અધમ બની તેના શખને પણ ખગમ દશામાં ન મુકે, ને વધુ અપ માન આપે નહિ

સર્પુ, જગદીશ તથા તેનું સૈન્ય ખીજાયું મૂળના લશ્કરનો પણ વિચાર કરત નહિ આમ મુળનું લશ્કર કાળાના સૈન્ય પ્રયે સિદ્ધ માફક ચિડાર્મ હાહાકાર વર્તાવતું હતું મધ્ધરાજને મરાતો જોઈ મૂળ અગાસીમાંથી આનદ પામી કહ્યો ને સૈન્યમાં આવી સિદ્ધ માફક

જુઝવા લાગ્યો એટલે હવે એ જાણી કરડી નજર સર્પ તરફ વળી.
 સર્પ પ્રજા સૈન્યથી કિલ્લામાં સુરક્ષિત હોય તેમ હતો ને વિશેષ
 ચંદ્રાની પૂર્ણ સાવચેતી મુજસીદના કાળે તેને અહીં ઘસડી આપ્યો.
 ચંદ્રાએ ખીચીઠને જીલમ પા દોટ મૂડી તેને કાપી નાખ્યો શિર,
 મરદન જીદા કર્યો જીલમ એક લડવેયા તરીકે બહુ બાહોશ હતો.
 કાળાની નજરે તે પડ્યું, કે ચમક્યો પોતાનો જમણો હાથ કપાયો.
 સૈન્ય તો ખલાસ થવા આવ્યું હતું જેથી મળકર ભુવંગ એકદમ
 કોપ્યો, ને ચંદ્રા-ચંદ્રસિદ તરફ ઘસ્યો કે સર્પનું સૈન્ય તેની પછવાડે
 દોડ્યું ચંદ્રા સજ્જ હતી તેની ટુકડીએ ખુબ બાહોશી બતાવી કાળાને
 ચંદ્રા પામે પાણી આપવા ન દીધો, અને દેગપ્રેમી, રાજપ્રેમી, રાણીના
 અને, અવ્યાએ પ્રાણ હોમ્યા કાળો છોડ્યો. તમચો તૈયાર કર્યો.
 ન્યા ઉપડ્યા જય છે કે જમદીશે પોતાના તમચાના બાસ્તી કાળાને
 નીચે પાડ્યો ગોળી જરાબગ છાતીમાં લાગીને નીચે પડ્યો. મુજ કાળા
 ની પડમે હતો. ચંદ્રાએ પાણી કાળાને સાંભે જવાબ આપ્યું
 પોતાનો તમચો લેવા કર્યો કાળાનો તમચો છુટતા પહેલા
 જમદીશે તે પાડ્યો, અને ચંદ્રાના તમચાની ગોળી છુટી, તરત
 પોતાના નૌબાંચ અદર ઉપર અહીં લાગી. મુજ પટકાએ હાથ
 ચંદ્રા તારા નમીમમાં ધર્મ જગમતા ધાડ પડી. ચંદ્રાની નજરે
 સાદમ જાણ્યું મુર્જાવશ બની મુજ બેભાન થયો સર્પએ પોતાના
 તણુની પામે મુજ તથા કાળાના ધાયલ સરીગને મોઢલી આપ્યા.
 માતિધન અઢાવ્યો યુદ્ધ રાત થયું મધ્યરાત્રે રાજાભિ કેટલાકના
 ડચિથી બગાડે એટલે જાત થઈ

માગાનું એક માણસ પાણી જીવતું નહું નહિ, બહાવવીઆએને

અત આગેા. મુળના સૈનિકો તથા પ્રજાના કેટલાકોને હાની પહોંચી
કુન્દનપુરીના વરકે કેટલાક કોકેર, રાજા, સરદાર તથા સૈનિકોના
જીવ ગુમાવ્યા પ્રજામાં પણ કેટલીક ખોટ પડી આમ થતા જતા
દેશમાં શાંતિ પ્રસરાવાના ચિન્હ જણાયા જુલમ મરાયો કાળાની
બંડીઓ ગણાતી હતી પરંતુ મયરાજ તથા મુળસિંહની અવસ્થાએ
બંને પક્ષને શોકમાગરમાં ફાળાવ્યા હતા.

મોહિની તે આબી બના ગઇ મયરાજની અવસ્થા જોતા
મુન્ડા પામી. પછી સતેજ થઇ એટલામાં જુલમ તથા કાળાની દશાથી
આનંદ પામી પરંતુ પોતાના સહોદર ભાઈનો ભાબીના હાથથી થતો
હાત તે આનંદને બુલાવનાર બન્યો ને શોસ્તાગરમાં ફાળી મુન્ડા પામી

પ્રકરણ ૧૦ મું.

પશ્ચાતાપ !

આ પી રીતે બહારની આબોનો સંગરો સહિત પરાજય થયો.
દેશની અશાન્તિ ન જ થવાનો અનુકૂળ આશીર્વાદો યુદ્ધ શાંત
થતા અદ્રદેશને આશ્વાસન દેના રાજા સંગરો, સર્પ, જગદીશ
જીવણી બગી જના પેનાના તજુમાં મયરાજનો મૃત્યુ દેહ તથા મુળ
ને કાળાના ધાયપ દેહ પક્ષા દના લા જઈ પહોંચ્યા મળો તથા મુળ

ગોળીથી પીડાતા હતા છેવટની ઘડીએ ગણાતી હતી ચદ્રા હુળતા શખને ખોળામા મુકી વાયુ ઢોળતી શાતપણે બેઠી હતી તેનો ચહેરો નિન્તેજ બન્યો હતો તેને ખીજી કાઠ સાવતુ ન હતુ પરન્તુ પોતાના ન ધાથી પતિની અવદશાએ તેને ગમગીનીમા નાખી હતી કાળાનુ અગત પાસે કાઠ ન હતુ, છતા સયુએ એક કુટુખી તરીકે તેની છેલ્લી અને પહેલી સારવાર કરવાનુ કામ માથે લીધુ, કેમકે પિતાની સારવાર ખત દેહને શુ હોય ? સયુ કંદરદાન હતો કાળાનાગની મહા-શક્તિને બાહુમળને તે વખાણતો હતો તેના મરણથી એક મહા યોદ્ધાની જગતને ખોટ હતી પરન્તુ અસ્થાને લોકોને પીડાનુ પરાક્રમ શુ કામનુ ? તેજ પરાક્રમ પરરક્ષણમાં તથા દુશ્મનને ખતાવવામાં વપરાય તો ૪ કામ લાગે પોતાના પુત્રો, કુટુખી એ સ્ત્રીએને દુશ્મન બની પીડાનુ પરાક્રમ ન હોય મવરાજનો દેહ આનદીત ચહેરે જણે ઇશના ધામમા ખુશીથી યુદ્ધમાજ પોતે દેહ-દહીના છુટકાગને ઇચ્છી પધાર્થો ગણાતો હતો

સર્વ શાત હતા દૈનિકેને હજી પણ આરામ ન હતો સર્વ એકત્ર થયા અધારી રાત્રિ જતા છાવણીમા દીવાઓથી અજવાળુ હતુ ને એક નગર જેવો દેખાવ હતો જતા તે નગર સુન્યકાર નગર કહીએ તો વાધા જેવુ ન હતુ સોનગઢથી રણભુમિ બે એક માધ્યમ દુર હતી શહેરમા સર્વ હકીકતના સમાચાર ફેલાયા હતા લોકોને આનદ સાથે શોક થતો હતો સોનગઢનુ રાજ્ય હવે કોના હસ્તક થશે તેની કંપના ચાલતી હતી છેવટ સયુકાન્ત તેનો માલીક થાય એવુ ઇચ્છી તેજ કંપના મત્ત્ય દરાવવાનો નિશ્ચય થતો કેટલાકોના પુત્રો બાઈઓના અવસાન થવાથી શોક હતો, પરન્તુ

રણપક્ષમા બોગ થયેલાઓ માટે શોક ઘટિત ન હોય, તેમ માની પ્રકટ કરી શકના નહિ કેટલાક આગેવાનો, તથા બીજાઓ ઊવણી તન્મ્ર આવવા નીકળ્યા, આમ લોકોના ટોળેટોળા એકત્ર થવા લાગ્યા.

આટલી પ્રવૃત્તિ જતા હજી કેાઈને મોહિનીનું અરણ્ય થયું ન હતું રાજ કુટુંબીઓ મુળમિહની સારવારમા તથા તેને થતી પીડાની જીમરાણીમા ચિંતાતુર હતા, સર્યુને પણ દુરમન પણ કાકાની સારવારમા પોતાની પ્રિયતમાની યાદ થઈ હતી નહી, પરન્તુ દૈવ્યોગે એકદમ જગદીશને મોહિનીનું અરણ્ય થયું કે તુરંત દશ નિવસની પીડાતી મોહીનીના છુટકાને માટે જગદીશનેજ તે કામ ઉપર સર્યુએ મોકલ્યો સર્યુ તથા જગદીશને તેના કારાગૃહ વાસની જાણ હતી તરતજ સર્યુની તથા ચદ્રા બેનની આગ્રા લેઈ જગદીશ ઉપડ્યો આ વાતચીતમા મુળે પણ લયડતા શબ્દે સમતિ આપી કાગો પણ આ વાત સાંભળી હૃદયથી કહ્યો તે નિર્દોષ નિર્ભાગી બાળાને કરેલા અન્યાયની ચિંતામા ગચ્છાવ થયો અને તેડી લાવવા સન્મત થયો.

જગદીશ ઊવણીમાથી ઉપડી મોહિનીને કેદ કરી હતી, તે સ્થાનપર ગયો ઊવણીથી તે મકાન દુર ન હતું તેના જોવામા મોહિનીનો શુષ્ક ફેલ જણાયો પ્રેત સમાન તે જણાતી હતી બારી જાળીવાળી હતી તે જાળીમા એ આંખો ચમકતી હતી. અર્ધ ૩ હતું તેની પસે કેાઈ હતું નહિ જીલમનીજ ચોડી માત્ર તેનાપર હતી પરંતુ જીલમ તો અત્યારે તેના કુફલનો બદલો લેવા નરકે પહોંચી ગયો હતો કારાગૃહની ચાવી તેની પાસે હતી જગદીશે તપાસ કરી તે તાળુ જણાયું તાળના ખખડાટથી મોહિની

ચમકી વળી કોઈ આદત આવી લાગી એમ ચિચારી બકવાટ શરૂ કર્યો. દેખેલા બનાવ ભુલી ગઈ સ્વપ્ન વિચારી ગાડા તુલ્ય મની હતી ધડીમા કાળના બુલમથી કપતી ત્રડીમા મુળને માળો આપતી ધડીમા ચંદ્રાને યાદ કરતી, તો ધડીમા સર્પ ! ખ્યાસ સર્પ એવા ઉદગારો બહાર પાડતી જંગલીશો પણ ભુલી ન હતી આમ ચમકી બકવા માંડ્યું જંગલીશ તે શબ્દો સાંભળના આવુર થયો તે તેની મિથિતિની બાજુ માટે તે સાદમ કર્યું

મોહિની બેઠી બેઠી બોલવા લાગી અરે એ પેલા બાઈ ! નિર્દય જ્ઞાતા ! તુ મને બાળપણથી શા માટે લાડ લડાવતો તે તે લાડમા તે કહેરી અત્યારે છુટે છે ! જા, જા, ખુની તને યોગ્ય લાગે તે કર

“ માગ ખુનનું સરમત બલે તુ સુખથી પીજે

અને તે દીલમ્બાયે તો, કટોરાતુ મરી પીજે ”

ધરા, ધરા, માગ રૂપીયથી તુ, અને તારો સાથી કાળા વૃષ થાવ અરે ! તમે શું મને મારા પતિથી છુટી કરાવી તમારૂં ઇન્છિયું કરના ઇન્છિ છો. ના તેમ નહિ મને તે કરના-

“ મરગવતી સમ કોમાર્થવત, તે કદી બુલુ નહિ,

જ્યા સ્નેહનહિ, ત્યા આત્મ નહિ, એ સુત્રને ચૂક નહિ ”

સર્પ ! એ તો તારાજ માટે આ દેહને આત્મા નહિ તો પગી કોમાર્થ ! !

અરે ! પણ તારા સ્નેહને માટે મેં શું જોયું ! કેટલું વેઠ્યું ! જતા લજ તને હું યાદ પણ નથી આવતી શું ? કાચર મન્યો, મુરોથા ને આ પાપી બાઈ તથા કાળા, રિપથી ભુજંગનો નાશ કર. અરે ! પ્રિયને રૂપકો ના ના

પ્રેમ ' પ્રેમ તારો પ્રનાવ એજ છે પ્રેમીએને રીરે દુખ મર-
નથેલુ છે અરરે નહિ તો મને શા માટે માતાએ ઉછેરી, ને છેવટ
મારી આ દશા ' માતા ' માતા '

આવુ ખેલતા સખમ બની પટકાઈ તે સાયેજગદીશ હવે ચમ-
ક્યો, ને ખારણા આગળ જઈ સારીને હુકમ કરી તરતજ તાળા વગેર
તોડી અંદર ગયો મોહિનીના કુખ આગળ પાણી ધ્યુ, ના પાડી
છરટ પોતાની એળખ જગદીશે આખી એટલે પાણીથી શાન્ત થઈ
સકે હકીકતથી વાકેફ કરી સત્ય યનાનને સ્વપ્નમાં કપેતો તે સાચો
હયો પાવખીમાં લે ને 'ગવણી તરફ ચાલ્યા, મોહિની કંઈ કંઈ તરંગો
કરતી, મુઝાતી આમ થોડા સમયમાં ગવણીમાં આવ્યા સર્વેએ
મોહિનીની દશા દીડી દરેકની આખમાંથી અત્યુ નીકળી પડ્યા
છેરટ મોહિનીને ઘણો શ્રમ હોવાથી તથા અત્યારનો પ્રસંગ અણીના
પ્રસંગ જેવો હોવાથી વધુ મુઝાના ન દેતા તેને આમ મટે એક
ખીશનામાં સુરાડવામાં આવી, તેને કંઈ આવી નહી, પરંતુ તે જગતી
પડી રહી મુળ તથા કાળના ખીશના સાચા હતા, કાળએ મોહનીને
જેંઈ ચમક્યો સત્રીપત લાગુ પડી ગયો હતો, છતાં કાંઈક બાન
હતુ, મોહીનીની માસી મગવા હાથ લાગ્યા કર્યા, અને કહેવા લાગ્યો

અરે, મોહિની ' મારી પુત્રી સમાન ગાળ્ય ' તારા પર મેં શુ
શુ કર્યું છે ? પિતા જેવો હું, મેં તારા ઉપર કુદનજર નાખી અધમ
બની પાપ કર્યું છે માફ કર, ઓ ખેટા ' એ ખેન ' ઓ માતા રૂપ
મોહિની ' અરે જગદેવા રૂપ સ્ત્રી જાતિ ' તુ સર્વ રૂપે વસેલી
છે, સર્વ ધર્મો ત્હે બતાવ્યા છે, તે મને ધણુ સમજાવ્યો છે વાણુ
કહેલુ છે મેં તેનો અનાદ્ય કર્યો છે તારા માટે, તારા બાઈનોમે ધાત

કરાવ્યો છે અરે ' કેટલાકો જીવેનો નારા કરાવ્યો છે મારા પાપ મને
અત્યારે ઉસે છે શુ કરે જગત ! જગત ! તારામા ન્યાપન્યા માન
વાને જરા વિચાર થતો નથી, અધમ કાર્યોમા પાછુ વાળતા નથી પણ
તેનો પશ્ચાતાપ અત સમયે થાય છે

અરે નિર્દોષ સોનગઢ ને કુન્દનપુરીની પ્રભા ! મે તને બહુ
રગ્નડી છે કેટલીક બાળાઓની લાજ લુગી છે પતિથી વીખુટી કરાવી
છે પશુઓ પર પણ કુરતા કરવામા મળ્યા નથી રાખી નાના નાના
રાણાઓને કનડયા છે ચગદયા છે રેયતને ત્રાહી ત્રાહી પોકારાવી છે
અરે ! શાને માટે ? અત્યારે શુ હાથ લપ્પ જઈ છુ ' મલ્લરાજ ! તુ
તો હુ અધમની મારી સામળવા પણ ન રહ્યા ચાલ્યો ગયો અમર
ધામમા, ને મારે માટે ચમડતો તૈયાર ઉભા છે રૈરૈનકે તૈયાર છે
હાય ! ઈશ ! પ્રભુ પાશ્ચાતાપ હવે શુ કામનો ? મરતી વખતે
ઉદાપણુ શુ કામનુ ?

“અરે ! પ્રભુના ન્યાયી ધામેમા, અધર્મે મે ન્યા ન્યા ત્યા ”

જીવનમા વિષ બેળીને, મનુષ્યા દેહ ગુમાયો !

ભુજગ સમ કામ સફા કરવા, ધરીતી દેહ મે ખાતે,

અરેરે ! હાય આજે તે, ઉસે છે રે ! ઉસે છે રે ”

ઓ સર્વ ! ચંદ્ર ! મુળ ! સર્વ સરદાર તથા પ્રજા વર્ગ મને
માફ કરો મારા જેવા અધમ, મદાવોનાં ગર્વ તારી, જગતને ખાતરી
કરવાને જોઈશે આ અવિષ્ય તૈયાર રાખ્યુ હશે બાઈ સર્વ ! મને મુઝ
વણુ થાય છે અરે ! તે મારા પુત્ર કરતા અધિક સારવાર કરી
છે તને કંઈ જીભે ધન્યવાદ આપુ ? પ્રભુ તને નિષ્કટક બનાવી દીર્ઘા-
યુષ કરો બાઈ પારી પા આમ બોલી ચુપ થયો સર્વોએ પાણી

આખું એક બે ઘુટડા પીધા કે તરત જીવ શાત થયો ને અલમસ્ત, ખુની, કર, ભયકર પરતુ છેવટનો ગરાબડી ગાય જેવો દેહ, નિરૂપ-યોગી બની ચેતનહીન મલરાજના જેવો મની ગયો.

છાવણીમા જોકે છવાયો ગુપત્યુષ વાતો ચાલી કે જુઓ પાપી માણસ મૃત્યુ મમથે કેવો પીડાય છે ને પશ્ચાતાપ કરે છે ? વગેરે શબ્દોથી શાત થયો કેમકે હજી મુળસિદ્ધ ધાયલ પડ્યો હતો તેને પણ વેદના થતી હતી તેથી સર્વે શાત રહેવા હુકમ ફરમાવવામા આવ્યો હતો.

સર્વુએ જણાવ્યું કે અત્યારે શાંતિ જાળવવાનો વખત છે પ્રભુ આપણી છેવટની કસોટી કરે છે જાવ કાળસિદ્ધતા શખને પિતાની નજીકમા રખાવો ! અરેરે ! કાળસિદ્ધ ! તમને આવા અધમ કાર્યમા મેળનાર તમારો સગદાર જીલમજ હતો તેણે તમો કાનના કાચાને ભભેરી આ દુકર્મો કરાવી આ સમય અણુઓ છે પરતુ તે ચકાળ તો ક્યારના યમસદનમા પહોંચ્યો છે સરદારો ! ધ્યાન આપો તમારા રાજને કોઈ દિવસ દુકાર્યમાં ના પ્રેરે પણ દુકર્મમાં પડતો અટકાવી પ્રજાની લાયકાત જાણી આશિષ મેળવો અન્ત સમય પ્રભુને મેળવો.

મધ્યરાત્રી છે છાવણી ભયાનક લાગે છે રણુભૂમિ પામેનો મુકામ કેટલાકોના જીવથી તૂમ થયેલી ભૂમિ અધારી રાત્રી મહાથોહાઓ સરદારોનું મરણ મહારથી જેરી બે મહાન વ્યક્તિઓનું મરણ, ત્રીજાની તૈયારી આમ સોનગઢ, કુન્દનપુરી અને દરેક જ ગલનો જ ગલી-અલા-સ્વડીઓ રાજ એ ત્રણેની આખર તેના કુટુંબીઓની હજરી છતાં મિલકત રસારેળ કે કકળાટ ગભરાટ જણાતો નથી શિઆગો ધ્રુવડોનું

બોલવું ભયાનક લાગતું ને અયાગના સમયમા ભયભીતતામા વિશય ઉમેરા કરતું

મુળસિંહે કાળની છેલ્લી વડી જોઇ તેના સખત આશ્રત લાગ્યા જોળીને જળમ ઝેલો તો કારી વાગ્યા હતો, જેની વેદના તેનાથી મહન થતી નહતી ચદ્રા તેની સુશુશ્રુવ કરતી હતી ઇલાજો થતા વાનુ દાળાતા છતા તેને મન સર્વ નિષ્ફળ હતું આમ શરીરની વ્યથા ગ્રિથ નિમા કાળાના ઉદ્દગારને તેનું મજ્ય તેને કપાગી આણુવાલાગ્યું તે કપોઃ કર્યા અર ઝો ઇશ ' તુ મારી પણ શુ ગતિ કરશે '

અર ' ચદ્રા ' સર્પ ' ઝેન ' મરદારો ' મને અમુઝણ થાય છે જીવ ગભગય છે મને મુઝ પડતી નથી, અકળાઉ છું શરીરમા વેદના થાય છે આવો મને શાતી આપો મારા પાપનો બદલો આપો મને કર્ત સુઝતું નથી માફી આપો અરે ' તરત જીવ લઇ નાખો

ચદ્રાએ નમ્રતાથી કહ્યું ' પ્રાણેશ ' મુઝાવ નહિ શાત ગ્હો ઇલાજોથી આપ માગ થઇ જશે

મૂળને આ શખે! અત્રત સમાન લાગ્યા ને ગ્હોના લાગ્યો ચદ્રા ' મુગુણી ચદ્રા ' તારા ગુણો કઇ જીભે વખાણુ ' તે મને બહુ સમ જાણ્યો હતો મે ઝેમીએ અધ માયામા દુમાઇ કાળા કૃત્યોના કરનારને મદદ આપવા રીકાયું સદ્ધર્મ ભુલી દુષ્ટોને મદદ આપના તેવાગ થયો તે શુરી લત્રાણીએ સહન ન કરતા પોતાના પતિ વિરુદ્ધ જર્ પ્રથમ સમજાવ્યો છતા આખરે સ્વધર્મ રીકારી મારા સામુ મારો બચાર એટલે પોતાના સૌભાગ્યનો બચાર કાળજી પૂર્વક ગમ્પી તારો ધર્મ તે બગાડ્યો, પરંતુ ભાગ્યદેવીએ તારાજ હાથથી માર મરતું મગ્નેડુ તે કેમ અટકી શકે ?

ચદ્રાથી ધીરજ ન ગ્વાહ પ્રિય । એમા ક્રોધનો દોષ નથી
 મો ભાગ્યવશાત્ બન્યા જાય છે નહિ તો મારાજ હાથથી નમને ધાત
 કેવો ? પ્રભુ । ધિરજ રાખો ઇશ નમને સાજા કરી દેશે મે આપને
 પ્રથમ કશું હતુ કે દુષ્ટ કાળો જો સત્યને દાખી અધર્મ ફેલાવશે, ને
 આપ તેમા મમત થશો તો મારે મારે ધર્મ બળતી આપની સામે
 પણ હાથ ઉપાડવો પડશે મે રાજ્યનુ રાખ્યુ છે, સત્યને જય ઇશે
 આપ્યો છે પ્રજા સરદારો મમજી શક્યા છે, કે ખરો ધર્મ એજ કે
 જે તરફ સત્ય હોય તેજ તરફ વળવુ જોઈએ બલે પછી તે
 દુસ્મન હોય અને પછીથી પોતાને અને રાજાને પણ તેમા ખમવુ પડે
 તો તેની દરકાર ન કરી મારા પોતાના બચાવ ક્રતા કાળાને મદ્યે
 આપ ગોળીના ભોગ થઇ પડ્યા એ ભાગ્ય નહિ તો બીજુ શુ ?

ગુરો ક્ષત્રીયો । ક્ષત્રિય ધર્મની લાજ જળવવાજ ખાતર મારે
 સ્ત્રી હોઇ પુરૂષ વેશે રજસ્રામમા ભાગ લેવો પડ્યો છે ને મારા
 કૂર હરતે મારા પતિનો ભોગ લેવો પડ્યો છે પ્રભુ તેમને બચાવે આ
 શબ્દો સર્વને કર્ણે પડ્યા ને ધન્ય છે । ચદ્રા દેરી ધન્ય છે તે
 ઉદ્ધારો નીકળ્યા, મુળને પણ હર્ષ થયો અને બોલ્યો

“ કાલે થશે શુ તેહની, કેને ખબર પડતી નથી

ઈશ્વર તણો એ ન્યાય છે, સૈની સદા ચડતી નથી ”

મુરખી જનો । મે મારૂ જીવન પિતાના વચનને માન્ય રાખી
 પ્રજા સુખમા અત્યાર સુધી ગાળ્યુ પત્ની અને બેન મારા સહભાગી
 બન્યા અને મારા રાજ્યનો મોજો આખા જગતમા વિચ્ય ગાણુબ્યા,
 પરતુ હુ વહેમીએ કાળાના જુદી સરદારના પ્રપચમા ભોગ બની
 સર્વને હાની પહોંચાડી છે ચદ્રાના સતીત્વને ઝાપ્પ લગાડી, ખેનનુ
 જીવન છુદ્યુ, રે । આખા જગતમા વધુમા વધુ કેર મે તે નિર્દોષ બહેન

પગ્ગળ ગુજાર્યા છે, પ્રભુ ' તેનાજ ફળ મન અત્યાગે આપે છે મન મર્ત લભા આપો

ચદ્રા ' તુ મને લભા આપજો નુ જાડ છુ તાર મૌભાજ્ય કુદાય છ સયુ તારી સભાજ લેરો તારો મતીરમ ચિગ્ગાળ દદા ને તારી કીર્તિ જગે જગ અમર તપા

મોહીની ખેન, તુ મને આશિષ આપ, તારા ગગ્ગેથી માગ જીવ, દલથી છુટશે તુ જીવે મારાજ કહેલા તને પસદ પડેલા સૂર્ય મમ તેજસ્વી કીર્તિવાળા સયુ પતિને પરજુને

સયુ ' તમે આ દેવી તથા મોહીનીને સાચવજો ભુલ નુક લભા કરશે

સયુ, મોહિની, ચદ્રાએ ઘટિત આશ્વામન દીપ તરતજ મુળનો આત્મા અમર ધામ ચાલ્યા ગયો તેના પાઞ્જના પાપનો બલ્લો છેડી ઘડીના દુખોથી પુરે થયો હતો

મર્વમા શૈક છનાયો અત્યારમુધીની શાંતિ અશાંતિમા ગ્રામ ગડકકળ થઈ, પરંતુ ચદ્રાનાજ આગ્રહથી સર્વ શાંત થયા મોહીની નો બેહોશ હતી, કિરી શકવાની પણ શકતી રહી ન હતી મુળના ગળને પણ બે રાણાઓ પામે લેનામા આન્યુ ત્રણ ગણાઓના શય માથે પડ્યા હતા વાદ ' વિધી તારી મલિહારી ' ત્રણે રાણાના શય ઉપર અત્યાગે નિસ્તેજ હતુ છતા ગજ તેજ ઝળકતુ હતુ એક સદ્ગુણીને પ્રભુપાલક ગજ, બીજને આખર મુધી ન્યાયી, ધર્મી પરંતુ ઉવેરના સગે રાહેલો પણ છેવટ પ્રજ્ઞાતાપથી પવિત્ર થયેલો ગજ ત્યારે ત્રીજે સમગ્ર જીવન પ્રપચને જીલમમા ગુજારેલુ પરંતુ તેમ પશ્ચાતાપ ડી પાત્રાથી પવિત્ર થયેલો ગણાતો રાજ એમ ત્રણે શય જોનારની આખને ગોઠમાગમા ડૂબાડતા હતા

સર્થુ, જગદીશ, મોહિની, ચદ્રા વગેરે પામે હતા મોહિની આડી પડી હતી ખીખ સરફારો બેઠા હતા સનાર પડતા શુભ મુહુર્ત જો વગારી ત્રણેને અગ્નિદાહની ક્રિયા કરવામા આવનાર હતી

સર્થુના મુખમાથી ઉદગારો નીકળી પડ્યા

“ સમય મમયે પલટાય છે, માનવ જોયા ખાય,

આજે જનમ્યા કાલે જશે, અકળ કળા ન કળાય ”
જગદીશે પ્રગ્ની કરી

“ જુડી માયા, જુડી કાયા, જુડો સૌ વ્યવહાર,

જુડી જગતની જળ અરેરે ’ સાર નહિ સસાર ”

મોહિનીથી બાલી જવાયુ કે-

સુખ સાધતો જ્યા હોય છે, ત્યા હુ ખ પણ પ્રભુ દેય છે,

જ્યા ગડગડે તુ નોખતો, ત્યા જાણ્યા પણ હોય છે ”

આમ દરેકના મુખમાથી ઉદગારો નીકળી પડ્યા છેવટ સવાર થયે ત્રણેના મૃત દેહને સરકાર કરી નગરમા જવા ચોક્કસ થયુ ચદ્રાન હવે કંઈ જનજળ રહી ન હતી સર્વ ગુમાસ્ટુ હતુ પરતુ હજી પુરૂ કરવાનુ કાર્ય અધુર હતુ

સવાર થતા મુહુર્ત જોવાડારી નિર્ણીત પ્રસંગે ત્રણેના દેહને અમશાનમા લેવામા આવ્યા ત્રણેને એક સરખા માનથી શણગારી આનદથી ઉપાશ્રાને સુખડના કાષ્ટની ચિતા ખણી તેમનો અગ્નિ મસ્કાર કરવામા આવ્યો મુળસિહના કુદબમા કોઈ કુદબી ન હોવાથી ચદ્રાના આગ્રહથી સર્થુને ત્રણેના અગ્નિમસ્કારનુ કામ કરવુ પડ્યુ ત્રણેના દેહને અગ્નિદેવે ભસ્મ બનારી દીધા પછી સર્વ જનસમુહ જ્યા ચદ્રા તથા મોહિની હતા ત્યા ગયા ને યોગ્ય તજનીજના કાર્યમા ગુથાય.

(ખંડ ત્રીજો.)

આદર્શ.

પ્રકરણ ૧ લું.

નુવન વાન્સ

લડાઇની પ્રવૃત્તિનો અત આઘો ચદ્રાના સોભાગ્યનો અત આઘો મોહિનીના દુખનો, કસોટીનો અત આઘો વિપત્તિ લહેરોનો અત આઘો ભય કર ભુજગનો અત આઘો કેટલાક રાણા, હાકોરનો અત આ યો કેટલાક પ્રજા સેવકોનો અત આ યો સોનગઢના રાજકુળનો અત આઘો ચદ્રાના પિતાના કુળમા પણ ભુપસિદ્ધ સશ્રામમા મરાયાથી તેનો પણ અત આઘો પ્રજાની પીડાઓનો અત આઘો પ્રજાના રોદણોનો પણ અત આઘો જેથી શાંતિ સ્થપવાના શુભમુચક ચિન્હો જણાયા

ત્રણે દાનિય પુત્રોના દેહને ભસ્મ કરી સર્વ છાવણી તમ્મ વળ્યા, દરેકને નગરમા વ્યવસ્થીતપણે જવા હુકમ આપ્યો. દરેકને શોકદર્શક રયામ વસ્ત્રો કે પટ્ટો ધરવાની ફરજ પડી લડાઇ પ્રસંગે જે નવા નવા પોષાક નજરે પડતા તેમા કાજો પટ્ટો દાખલ થયો ચદ્રાને આ પસંદ ન પડ્યું કેમકે તે સમજતી હતી કે “ જે થવાનું છે તે થવાનું છે તેમા પાગળથી શોક સુ કામનો ? ભૂતકાળને યાદ કરતા વર્તમાનને માન આપવું ” કેમકે હવે સર્વુને શુભ ચિન્હથી પ્રદર્શિત કરી તેને ખુશ રાખવો. પરંતુ સર્વુના આગ્રહથી દરેકને શોક અતાવવાની ફરજ પડી સોનગઢ તન્યને ગિયત થવા હુકમ થયો ખીજા મદદનીશ

તથા મલ્લિક રાણા ગજએને નગરની પાસે ઝાવળી નાખી આગમ
યેવા જણાવ્યું કુદનપુરીના સૈન્યને પણ તેજ હુકમ થયો આ
હુકમ મળ્યા કે તરતજ દરેકે હુકમ અમલમાં મૂક્યો.

ગજકુટુંબ રાજભુવન તરફ ગયું ચક્રા ગમે તેટલી ધિરજ ધરતી
છતા પ્રથમના મુખ વખવ યાદ આપતા તે ધિરજ ખોતી, ને શોક-
નિમજ્જન મનતી પરતુ રાત્રી હોવાથી તે શોક વધુ વખત ટકતો નહિ
દરેક રાજભુવનમાં ગયા સૈન્ય સ્થવિય થયું યુદ્ધ ભૂમિ જિજ્ઞાસ થઈ

મધ્યા સમય થતા આવ્યો વાગુની તૈયારી કરી પડી કેમકે
ગમે તેવું નિકટ અને દનેહી મળ્યાથીનું અવસાન થયું હોય-
છતા ઋણાનુબંધ પૂર્ણ કરવા આવેલો દેહ ટકાવી રાખવા
અન્ન જળનો ત્યાગ થઈ શકતો નથી ' હતા મોહિનીએ પોતાના
પ્રિયતમના વિચારથી દસ દિવસથી અન્ન ત્યાગ કર્યો હતો તેને અન્ન
હીન આજ અગીયાર દિવસ થયા હતા, તેથી તેની સ્થિતિ વિચારી,
કાનએ દુરાચાર કરતા, વાગુ કરવા સારું હતું વાગુ થયું ને ગત્રીના
સર્વ એકત્ર થયા.

ચક્ર, સર્વ મોહિની જગદીશ તેમજ ગીર્ણ અગત સખધીઓ
અને ખામ સરદારોને આમ ત્રણ કરી વિચાર ચલાવવા બોલાવ્યા હતા
સર્વ એકત્ર થયા મોહિનીને હવે શાંતિ જણાવા લાગી તે પણ પોતાથી
અન્ન ત્યાગના ભાગ લેતી હતી, ને સિચાર જણાવતી પરતુ આજની
પાતચીત તેના જ માટે હતી તેથી કેન્દ્ર સરખાતી, છતાં તે વાત
ચીતમાં તેને વિશેષ રસ પડ્યો અને તે કમગથી ભાગ લેવા મંડી

સર્વએ હવે જણાવ્યું કે ચક્રાને ' મૂળીસ હતી પાછળ એવ્ય

રીતે ધમદાન કરી, ક્રિયા વગેરે કરી આપ નિરૂત થઇ જે પસંદ પડે, તે કરના પ્યાન પર લેજો, ને શોક ફગ કરી ગમ્ય પવિત્રતા ધ્યાન આપજો પ્રધાનજી મુશ્કેલી શુશિલ અને રૂઢ છે તે તમેને અનુકૂળ મના જોશે કેમકે મારે પણ કુન્દનપુરી જઈ પિતાની ક્રિયાની તજવીજ કરતી જોએ નહિ તો પ્રજા મહેલો આપી નિદા કરશે માતા નથી તેથી નિશિષ જોવાનું છે પિતાના મરણ સમાચાર પુત્રીમા પડેલ્યા હશે ચુકતા પરીણામના અમાચાર પણ મળ્યા હશે હવે આપ મને માર' હી ત્તિ વાળજો

ચંદ્રાએ તરતજ ખુલામો કર્યો સર્વોસિલ ' આપ ચાજખી જોહો છો પરતુ આપની જાણ બહાર નથી કે મારે કાઠ વાગ્મ નથી હવે ગાદી વારસ હું નહિ પણ મોહિની બેન થાય કે ન તેના વાલા તરીકે આપ મારા પત્નીના મુખથી નિર્ણય થઇ ચુક્યા હો તેથી નિશેષ કહે વાપણ તું હોય ? એથી હવે શુભમહુત જોવાની આપ મોહિની જોડે લક્ષ્મી જોડાઈ તેજ દીને સોનગઢના ગાદીપતિ થાઓ એવી મારી નવ્ર વિનતિ છે મારે વિચાર કંઈ કરવા જોવા જઈતો નથી, મારા છેવટના કાર્ય તરીકે તેજ કે આ માર' પ્રકૃતિ તો તેમલા જ અર્થે હતી મોહિની મારી પુત્રી સમાન છે ને આપને માન પુત્ર સમાન વેખતી આવી છું

આ ખુલામો સામગ્રતા એકત્ર થએલા મર્વના નેત્રમાથી આનંદ નાનુ સરવા લાગ્યા ચંદ્રાએ મર્વની સમ્પત્તી માગી સર્વેએ એકજ અવાજે લકાગમા કિત્તર આપ્યો ને સોનગઢના વારસ તરીકે સર્વોસિલની ગેઠનણ થવાથી નયધોષ થયા મોહિની પણ અતન્યા

આનંદ પામી સર્યુએ અહોભાગ્ય માન્યા જગદીશની સમતી સર્યુએ માગી, તેણે તગતજ પ્રભુનો ક્રોધકાર માની હાથણી સર્યુ, ખામ પ્રશ્નનો ખુલાસો જગદીશથી મેળવી તે મુજબ વર્તતો મોહીનીના લક્ષ અને મોન-નઠના રાજ્યાભિષેકની ક્રિયાનો દિવસ મુકરર થયો. ચોથે દિવસે મુળસિદ્ધના મરણ નિમિત્તની સર્વ ક્રિયા કરી, પાંચમે દિને લક્ષ અને રાજ્યાભિષેક માથે થવા નક્કી થયું.

સાથે સાથે ચંદ્રાએ પણ પોતાનો ખીજો ખુલાસો કર્યો “ધર્મ” અધુ સર્યુસિદ્ધ તથા મોહિની બેન’ આપ હવે સોનગઢના વારસ થાઓ છો, તેથી મને અત્યાનંદ થાય છે મારૂં સર્વ આપના હસ્ત છે મને સસારના મોહ ગ્લા નથી માટે મને નિવૃત્તિ કરી ભગવદ્ ભજનમાં જોડાવા દેશો મારી વિશેષ પ્રવૃત્તિની જોડાણ હવે પડી કરશું પરંતુ હજી એક નવાન કાર્ય રહી જાય છે ને તે એજ કે ચાલુ રણસગ્રામમાંની અમરોથી મારા પૃથ્વિ પિતાના મગજ પર મારી અસર થઈ છે, તે દેવયોગ પામ્યા છે ને અપુત્ર હોવાથી તેમનો નાશ મને ડગવી છે તે મુજબ તેમનું રાજ્ય મને મળે છે પરંતુ હું હવે રાજભોગને ઇચ્છતી ન હોવાથી તે રાજ્યના માલીક મારા પ્રિય બ્રાતૃપ સર્યુસિદ્ધને ઇરાવદ્ધુ તે અહીંની ક્રિયાથી નિમુખ થઈ ત્યાં જઈ સરદાર તથા પ્રજા વર્ગને, ગાદીપતિ બની આનંદ આપી, સાતમે દિને પોતાના નગર પવારશે એવી પ્રાર્થના કરૂ છું.

આમ વિશેષ વિશેષપણે ચંદ્રાદેવીની ઉદારતાથી સર્યુ એકદમ ગળગળો થઈ ગયો અને ચંદ્રાના પોતાના ક્રોધ થયેલા મહાન નિષ્કારો માટે આભાર માનવા લાગ્યો. મોહિની સ્ત્રી સ્વભાવે સર્વ

દેખતા ચંદ્રાના ગળે પડી ને આનંદશ્રુ સાથે ખુબ કંપકાઝ માનવા લાગી તે જોઈ માતાતુલ્ય ચંદ્રાએ તેને હૃદયે આપી આશિષ મીઠી કે ખેંદન તમાઝ સૌમાન્ય અચલ રહેા ને તમારી કીર્તિ જગેજગ અમર તપેા

મરદારોના આનંદની પગિમીમા ન રહી તેઓ વિચારવા લાગ્યા કે હે યુવાનીમાં ખીસતાં આ ચંદ્રા મોહિની ને સર્ચુની શી ઉદારતા આના કરના પણ અદ્દુ સ્વાત્માપર્ણ કેણુ સદ્ભાગી જીવેા સિનાય કરી શકે ! ધન્ય છે મર્ચુ, મોહિની અને ચંદ્રા તમારા સખ ધને ! એહને ! અને સ્વાપર્ણપણુને ?

સર્ચુએ દરેકને પ્રાર્થના કરી કે આપણી આજની વાતચીતની જાણ નગરમા જાહેર કરી દેા અને સર્વ તૈયારી કરના માટેા શેાક ચિન્હો કાલથી દુઃ કરવા માત્ર ચંદ્રાદેવીએ પાચ દિન મુધી શેાક પાળવાનુ મીકાર્યુ, સન્યાસ ધારણુ કરવાનો પોતાનો માનસિક નિશ્ચય હોવાથી બધી ગોઠવણુ થઇ

આ પ્રમાણુ નિર્ણય થવા પડી સર્વ વિખરાયા કુટુંબીઓ વાત ચીતથી તથા આટલા દિવસના અમિત હોવાથી નિદ્રામા પડયા

પ્રકરણ ૨ જી.

મુખ મુર્ચ્છા.

આગલી ગત્રીએ ચોક્કસ વિચાર કરી મર્ચા પુરા થયા સવાર થતા રાત્રીની ગોઠવણ મુજબ નગરમાં, મન્યમાં સર્વત્ર મર્ચની ગાદીપતિ થવાની ખબરે પ્રકટ થઈ મર્ચ આનંદ પામતા ચંદ્રાદેવીને માટે ધન્યના ઉદ્દેશરૂપે રંગે સમાજના નાનો બદલાવે વન્ય છે. તેના ન્યાય ધર્મ અને ટેકનિકલ નિયમો ધન્ય છે ?

નગરમેયરે, મગરોએ અને ધામધુમની ક્રિયા માટે નિર્ધારિત થયેલા કાર્યવાહકોએ પોતાના કાર્યનો આનંદ કરી લેવા ચોરે નિમ્ન મળામહની ક્રિયા થઈ ગોઠવણ ચિત્તે કરી ગયા એક તો મોતીનીએના લગ્ન અને વળી તેમનેજ મળતુ મોતેગઢનું ગાનીપદિત ગરીબોના આનંદનો પાર નહિ મોહીનીએ બળપણમાં ગરીબોની સારી સેવા કરી હતી અને તેથી ગરીબોને ખાતરી હતી કે જે આપ અને જરૂરપણુ દુખ જોડે નહિ એટલે મધ્યી રાય મુખી મર્ચ મોતેગઢ નાન્યમાં મુખતા દર્શન થતા લાગ્યા નાજગાના હાકારો સેન્ય સાથે મોતેગઢમાં હતા શુભક્રિયાની ધામધુમ પછી તેમન છુટા થતા ગણાવવામાં આયુ હતુ મર્ચને બેગ પણ ગર્વ ન હતો એક મધ્ય મનુષી મારાજા મારે ગાતાની ભદ્ર મોલી નાતચીત કરતો ને દરે-

કેને આશ્વાસન આપતો, અને તેમની પડતી અડચણો દિવ દિવ ધ્યાન પ્રયત્ન કરતો એટલે સર્વેને મુખ આપકુ ધ્યાનમાં લીધું.

ભુપમિલ્ના રાજ્યના પશુ દુત મહંત યાજ્ઞના મુજમ જાણાય ચંદ્રાએ ત્યાના પ્રધાનને સર તૈયારી કરી ગમ્મના લુકમ આપ્યો. માતમે દિને મર્વેએ ત્યા જમ્મભુપમિલ્ની ગાની નીકળવાનું મર્ચ ગોઠવ્યું.

આખા મોનગઢ રાજ્યમાં હર્ષ જણાયો મળમિલ્નો શોક ચાર પાચ દિવસમાં દૂર ન થાય પરંતુ યુદ્ધમાં મરાયલા તથા પાછળની પાતાની કીર્તિને ઝખવાટ લગાવ્યાથી તેના પ્રત્યેનું મર્ચે માન નિય હતું અને વિશેષ ચંદ્રા તથા મોલ્ની પ્રત્યે રાજા કરતા પ્રગતે અર્ધ મન હતું.

ચોથે દિવસે રાજાને યોગ્ય ધર્મ, ધાન કરી મળતી ક્રિયા જ્ઞની સર્વેએ શોકાનું ઢાળ્યા ન તેનું વિચ્છેદન કરવાનિમિત્ત શાન્તિ યુક્ત ધ્યાનમાં લીધા.

બીજે દિવસે પ્રાત થતા મોનગઢમાં દુદભી, વાજીત્રો શરણાધરો, વાગવા લાગ્યા આજનો મોનગઢનો આનંદ અવર્ણનિય હતો ગામે-ગામથી માણુમોની મેદની આપતી મોનગઢમાં એકજ ગત્રીમાં થયેલી નૈયારી આશ્ચર્ય પમાડે તેવી હતી સર તે કાર્યમાં કિસાલથી ભાગ લેતા હતા રાજભુવામાં સુમમગલ ગવાયા, ને આઠ વાગતામાં લગ્ન મહત્તમાં સર્વ જનમમુદ પોતાની યોગ્યતા મુજમ ગોઠવાઈ ગયો સર્વ આપ્યો પોતાના આસન પર બેઠે જગદીશ સાથે જ હતો સર્વના મુખ ઉપર આનંદ ન હતો કેમકે પિતાનું મરણ તેને સાલતું હતું ચંદ્રા પણ સાદા આદર્શક વસ્ત્રો ધારણ કરી ત્યા આવી મહત્તમાં શાન્તિ હતી સરના મુખ ઉપર હર્ષનો ગાયા હતી પરંતુ આખા મળમાં ચંદ્ર

જાણના મુખ કંપર શોક છાયા રથો હતો હૃદય શોકથી ભરપૂર હતું પરંતુ અન્યને તેની જાણ ન થાય માટે મુખ હર્ષિત મનાવવાના ડોળ કરતા પણ હૃદયની ગયા મુખ પર તરતજ પ્રસરતી કેટલાકને આશ્ચર્ય થયું પરંતુ પોતાના વહિવેના મરણ મનને સજ્જે ખેદ આણે એ નવાઇ જેવું નથી તેમા શોકમા આનંદ કેમ સહેવાય ? છેવટના ઇલાજે વિધી પૂરો કરવો તેથી પ્રજાની જાણ ખાતર અથવા કોઈ મહેણા ન મારે તેથી આવી વ્યવસ્થા કરવામા આવી

સર્વ પિતાના મરણના શોકને જુઓ ન હતો તેમા પણ આ લક્ષ્મીને આનંદ ! તે સમજતા કે આ આનંદ રુ કામના ? હૃદયના લક્ષ્મી તેજ ખરો આનંદ છે ! પ્રથમ પરીચયે મુખ આનંદ મોકો હતો હૃદયે હૃદયના લગ્ન થઈ ગયેલા માત્ર મેદના લગ્ન આજે કરવામા આવ્યા કેમકે રાજવાસ ત્યાજે જ થઈ શકે મોહિનીએ સ્વયંવરની માફક વરમાળા મયુના કંઠમા આરોપી હર્ષનાદ થયો વાજીરો રાગ્યા મયુ અને મોહિની દુનિયાની નિષ્ઠી પતિ પત્ની મગ્નયા ચંદ્રાએ અશિષ દીધા જગદીશે પણ મિત્રને અશિષ આપી લગ્ન ક્રિયા થઈ ખાદ થોડા જ વખત પછી રાજ્યાભિષેકની ક્રિયા કરવામા આવી મેદની ત્યાથી ઊડી રાજભુવન તરફ વળી સમય થતા સર્વના કપાળમા રાજગોરે તિલક કરી રાજમુગટ ધારણ કર્યા ને મોહિનીને રાજ્ય રાણીપદે સ્થાપી, તેને પણ મુગુર અર્પવામા આવ્યો સર્વને હર્ષ થયો

સોનમઢની પ્રજાએ સર્વને આજથી પોતાનો રાજ માન્યો માન, વાદની લક્ષ્મી થઈ પ્રજાને કેટલાક કાયદાથી છુટ અર્પી બદીવાનો છુટા કર્યા આ પ્રમાણે માનગઢ પ્રાપ્ત થયું પુત્ર થયું અને સોનમઢ પ્રજાને મુખ સર્વના દર્શન કરાવ્યા

ગળ પ્રજાને સળેાધી સયુ સિલ રાણાએ વિન યુ કે હુ આવા આપ સમયમા, ખરેખર શોક વન્યે અહીંનો ગાદીપતિ થયો છુ માગથી તમાર કે રાજ્યનુ કામ થઇ શકયુ નથી પરંતુ એક નિયમને માન આપી માર આ વર્તન કરવુ પડુ છે જાનને રાજ્યાભિષેકની ક્રિયા, નામનો માત્ર ચદ્રાદેવીના માનની ખાતર સ્ત્રીકાગરી પડી કે નિયમ પૂર્વક મારે મારા પિતાની ગાદી ઉપર ક્રિયા કરસી જોઇએ ને ત્યા યોગ્ય સમયે તે ક્રિયા થશે ત્યારેજ હુ ખરે ગજકરજમા જોડાનશ ન મારા સત્ય લગ્ન પણ ત્યારેજ ગણાશે આપ સર્વ તે પ્રસંગે પધારી મને આભારી કરશે

પ્રજાના તથા કેટલાક શકાશીલના મનના ખુલાસા થયા તથા મયુની કદર મર્વે એ કરીને, તેને આશિષ આપ્યા સર્વ વિખરાયા ચદ્રાને પણ સતોષ થયો રાજા, રાણા ઠાકોર તથા સૈન્યને પોતાના નતનપર જવા હુકમ ફરમાવનામા આવ્યો ને કુન્દનપુરીની રાજ્યા ભિષેકની ક્રિયા પ્રમગે પધારવા આગ્રહ સાથે વિનતી કરી

ખીજે દિવસે ચદ્રા, સયુ મોહાની, જગદીશ વગેરે રાજામર્ ચદ્રાના પિતાના નગર પ્રત્યે વળ્યો વખત થતાજ સર્વ પહોચ્યા તેની પ્રજાત ખુશ રાખવા ખાતર સયુએ ત્યાનુ ગાદીપતિષણુ ચદ્રાની અક્ષિમ તરીકે સ્ત્રીમયુ સર્વેએ માન્ય રાખ્યુ પ્રજાએ પોતાના નવા રાણાને આશિષ દીધી રાજાએ પ્રજાને પોતાના અમૃત તુષ વચનોથી સતોષાને સોનગઢની પ્રજા માફક તેને પણ નિમગ્ન કર્યુ

છેડે સોનગઢનો તથા શમપુરનો કારભાર પ્રધાનોને સોંપી સયુ- સિલ જોહીઓ સાથે પોતાના રમાલા સાથે કુન્દનપુર તરફ વળ્યો ચદ્રાદેવી સોનગઢ પધાર્યા પદર દિવસ પછી કુન્દનપુરી આવવા વચન

આપ્યું મોહિની છુટી થઇ બન્નેએ ખુબ અશ્રુ ટાળ્યા

આમ જ્યાં ત્યાં બન્ને ગજગાદીનું માન માચવના સર્યું કરજ્યાં
છુટી કુન્દનપુરી તરફ ગયા મત્સ્ય ગીતે મર્યુસિંહ ગાતીપતિ થવાથી
મહારાજાધિરાજને લાયક થતા તેને નાની ક્રિયાઓની ઠેંગ ઠેંગ જરૂર ન
હતી છતાં ધર્મે તે કામ સ્વીકાર્યું ખરે રાજ્ય કુન્દનપુરનો ચક્રવર્તિ
પદે ગાદીપતિ ઠરજ કહેનારો

આ પ્રમાણે ચદ્રાદેવીની ઇચ્છાનુસાર કાર્યથી પત્ન્યારી મધુમિલ,
મોહિની તથા મિત્રની સાથે જન્મભુમિ તન્ક માર્ગ કાપવા લાગ્યા
ચદ્રાદેવી એ ત્રણ દીન પિતાને ત્યાં ગ્વી પ્રધાન રંગેરેને સમજીત કરી
જણાવ્યું કે હવે આપણું રાજ્ય કુન્દનપુરીના મમ્રાજ્યમા ભળી ગયું
હે તેમને માન આપી તેની મુશ્કેલીનું કાર્ય કર્યા કરવું

માઝ પિતૃગૃહેથી સ્ત્રી ધર્મ પ્રમાણે પતિગૃહ તન્ક ચદ્રાદેવી સીદાય
થઈ મોહિની પણ ધર્મ મુજમ પત્ની સાથે સિદાય થઈ અમતના
સિંચાગ તન્કોમા ઝોડા ખાતા માનગદ આરી મદદારને તથા
કાર્યવાહકને બરામત ગીતે રાજ નિયમો તથા પ્રજા મુખમા
મગબર ધ્યાન આપવા જણાવ્યું પ્રધાનોને પણ હુકમ અપાઈ ગયા
અત્યારમુઘી મુઘના પલટાયા પડી જે અધાધુધી ચાલેલી તેની વ્યવ-
સ્થા કરવામા દેવીએ ચિત્તને પગલું સોનગદમા તથા પિતાના રાજ્ય-
મા આ પ્રમાણે ચદ્રાએ શાંતી મ્યાપી મોનગદ પણ હવે કુન્દનપુરીના
મામ્રાજ્યમાજ જોડાઈ ગયું ને કુન્દનપુરી મહારાણો તેજ સોનગદનો
ગણો ગણાવા લાગ્યા

ચદ્રાદેવીએ હવે પોતાનું નિશ્ચય કરી રીતે ગાળવું ? મનુષ્ય

જીવનનું શ્રેય કેમ કરવું ? પ્રગ્ન કલ્યાણ ત્રી રીતે કરવું તે વિચાર્યા
જોયા ખાના માણા ને જીવનમન્યન શરૂ કર્યું સર્વ નિશ્ચય હૃદય સાથે
કરી સર્વ તથા મોહિનીની ખૂબ મર્મ પ્રવામા કરી, મહાનુભૂતિ મેળવી
ગાઢ મમાર વચલાગની ખાલી કિપાધીથી મુક્ત બની, ધાગેલી છત્રજ
નગ લાવવા ચોક્કસ વિચાર કરો ને તે કુન્દનપુરીમા મર્ધુમિત-
ના રાન્યાભિષેક પડીથી

સર્વ, સ્નેહિત્રો માથે માર્ગ કાપતો જતો હતો રત્નામાજ
બ્રહ્મપુરી આવતી હતી તેથી જગદીશે મિત્ર પાસે બે દિવસ ત્યા
રહેવાની માગણી કરી મિત્રે તત્કાલ જા પાડી, અને પોતે જના રત્ન
માગી, સમય વિચારી જગદીશે પણ જા બણી, એટલે મર્ધુએ મૈનિકો
સાથે મનનગર તરફ પ્રયાણ કરવા નિશ્ચય, ને જગદીશે બે દિવસ
બ્રહ્મપુરીમા રહી આવવા નહીં કર્યું બ્રહ્મપુરી જણાતા મિત્ર, તથા
મગિની રૂપ મોહિનીને પ્રણામ કરી જગદીશ છુટો થયો માતાને શુભ
સમાચાર પાઠ્યા જગદીશના યુદ્ધમા આઝ્યા પછી વૃદ્ધ માતાની માદગી
શરૂ થઈ હતી સુશીલા મેવામા રહેતી અનાસનનાગ મમાચાર આઝ્યા
કરતા હતા જગદીશને તેથી શાંતી હતી

પ્રકરણ ૩ ત્રીજું .

સુદરી !

વાચક ' બ્રહ્મપુરીનું આપણી માર્ગનું પાત્ર આપણથી અપરિ-
ચિત હોનાથી તેના સદૃશ પરિચય કરીશું

બ્રહ્મપુરી સોનગઢ રાજ્યમાં મુખી અને આનંદી ગામ હતું ત્યાંના હના પાણી આખા સોનગઢ રાજ્યમાં સરસ ગણાતા રહેા પણુ ત્યાજ હના ખાવા આવતો તેની શોભા પણુ અપાર હતી સોનગઢથી કુન્દનપુરી જવાના માર્ગમાં વચ્ચેજ તે આવેલું હતું વિદ્વાનો પણુ ત્યા આગળ પડતા હતા બ્રહ્મપુરીના સર્વ વિદ્વાનોમાં અત્ર પદ ધરાવતા વિદ્વાન વિદ્યાસાગરનું નામ જગજહર હતું જેવો વિદ્યામાં નિપુણ હતો તેવોજ નીતિમાં એકા હતો ધરમાં ત્રણજ માણુમ હતા પોતે, પત્ની અને બાળકી-સુદરી ! વખત જતા પત્ની કાળના સપાટામાં આવી મૃત્યુ પામી એટલે સુદરીની મર્વ વ્યવસ્થા, કેળવણીનું કામ સવની દેખરેખ સાગરને રાખી પડતી તેથી તેનામાં આદર્શ સ્ત્રી તરીકેના સર્વ ગુણોએ સ્થાન મેળવ્યું ગુજરાતી સિવાય મરુકૃત, હિન્દી અને મગહી ભાષા તેણે શીખી લીધી બગાળીના અભ્યાસ ચાલતો હતો વેદાતના ધણાખરા પુસ્તકો તેણે વાચ્યા ઉપ- નિષદો તો મોઢે કરી દીધા

આમ પિતા, પુત્રી જીવન આનંદમાં ગુજરતા ' આનંદ એજ ઉત્તમ સુખ છે ' પરિચિત જનમમુદમાં તેમના એકી કંઠે વખાણુ

યતા મુન્ગી સાદ વસ્ત્રી થતા કેટલાક જુના પિયારના મ્નેત્રી,
મળધીઓએ સાગરને તેના લગ્નની તજરીજ માટે ડચું પરતુ તેમણે
ધ્યાનપર લીધું નહિ તે તો પોતાની પુત્રીના પિયાને માનકુળ
થકું ઇચ્છતા

માગરો પણ પુન પરણના માટે કેટલાકેએ આશ્રય કરા પણ
તે મરતો ઇન્કાર કરી પોતાના પિયારના મક્કમ રહ્યા

પિતાએ, મુન્ગીને તેના લગ્ન માટે પ્રયત્ન કરી તેના તનમા
મારીએ ઇન્કાર કર્યા અને જીવન પયત હું કામાર્થ દ્વારી નહું પમ
કુ પિતાએ આશ્રય પામતા જણાવ્યું “પેન! તારા પિયા
મુત્ય છે પરતુ અ યાગ્ની અજ્ઞાન, અધ દેવવળીમા મળાવુવ મનેલી
મર્વન પોતાના જેરીજ ધારનારી, કહિન તન તો કોઈ પાળીજ ન
ગકે તેમ માનનારી, સમાજ તને નિદશે તારા તનમા પિ તો નાખજ
તુ તે પાળી શકે એરી મારી આશિષ છે તેમા તુ જીવીજન યગ
પણ જેટા! માયર-તે તે માગે બહુ કપરા છે.”

પિતા! મમ તમારા આશિષનેજ ઇચ્છતી હતી મમાજ! અ
મમાજને જતાનીગ કે, સુદ્ધ રજથી ઉદ્ભવેલા, ત્તમ મરકાી
કેળાણી પામેલાને જેને સસારમા મોહ નથી, એરા આત્માઓ
નમાના કાકેન વતને પાળી બીજને પળાવા આદર્શ બતાવી શકે છે
કે નહિ? પિતા આપને સશય મળ્યાનો કાઈ જરૂર નથી

આ શબ્દો સામળતા પિતા આનદ પામ્યો હર્ષાશ્રુ જવમાહ
ગયા પુત્રીને હૃદય સાથે આપી વૃદ્ધ પિતાએ પોતાની પ્યાતી ક્યા મુન્ગી
એડે તે માટે નિશ્વાસ નાખ્યો?

પિતાને નિશ્વાસ નાખતા જોઈ મુન્ગીએ પ્રશ્ન કર્યો પિતા! આપ

હજી પણ કેમ શોખી હોય છે ? કાલ વિષય રાજા છે કે નુ ?

ના બહેન ! હું હવે વધુ વખત નહિ ટકુ પછી તારા નુ થશ ' તે વિચારે મા છુ પિતાએ જણાવ્યું

પિતાશ્રી ' તમે સુન, જ્ઞાતીને માટે વિચારવાનું ન હોય મર્મનો મશ છે માગ હવે તમારે નુ વિચારવું રહ્યું ? મેં તમારી મર્મ કંપાધિ મટાડી છે પિત્ર આને પુત્રીની ઉપાધિ તેના લગ્નમાં છે ' તે નહોય તો પછી અન્ય નુ ' મા' મન અવસ્થા આપના શિદાણના પ્રતાપે હું કરી નહીશ આપની વિઠતાને અલગ કરીશ ધનનો મનુ-પયોગ કરીશ જાગે ' બનશે તો સમાજને ખતારીશ કે " એક પુત્રી એક પિતાના દ્ર-રને અડાળની માફક દુરપયોગ કરનાર પુત્ર કરતા સહુ જ ગણા સરસ ઉપયોગ કરી પુરુષ કરતા સ્ત્રી, પિતૃકુળને ઉગળે છે તે ખતારીશ ' પિતા આપ પિતાથી મુક્ત થાઓ

આમ પિતા, પુત્રી નાનાર ખુનાસા કરી આત્મના મહેતા વખત જતા કાળને સપાટો વિદ્યામાગર વિષ્ણુ આન્યા તો આત્મા ને વ્યાપ પામ્યા શરીર સળગી ગયું સુદરી ' આત્મતત્ત્વની કસ્યતા મમજનાર સુદરી ' બે પણ ગોક પામી શાત થઈ, ધમ ક્રિયા થઈ વિદ્યામાગની સર્વ મિલકત સુદરીન સોપાઈ અને મમજુ, પાછા અને નીતિ સપત્ર બે શેઠીઆઓને તેના મટી નીમ્યા

હવે સુદરીએ જાહેરજીવનમાં ભાગ લેવા માડ્યો વિદ્યા જેમ અપરાશમાં આવે તેમ ખીંચે છે ' તે ન્યાયે પિતાએ દાન કરેલી વિદ્યા જગદારી સુદરીએ પુરુષત્વ જાહેર કર્યું તેને કોઈ કનકડું નહિ તેને મર્મની મમા માનતા પરંતુ કળિતા પામ્યા દમાયલા કેટલાક

ભયકર ભુજંગ.

મુ રી ના લિનુ મ જિગપ ચગની જતી તની [પાન ૧૬૭]

દષ્ટ દુનાગાગે તેના હૃદય પર તરાપ મારી નીતિબ્રષ્ટ કરવા કાંક માગતા તેમ ન કાવતા યારે કલકિત કરતા પણ અકતા નહિ સુદરીના કમિન અન ભીષમ વ્રતની સર્વને જાણુ હતી ન્યાન જાતે હોય વધુ ચયા દરરી છોડી હતી કેટલાક આજ્ઞાનીઓ તેને પથ તજી લગ્નની માગણી કરતા તેનો કિતર મરસપણે તે આપતી કે કડી તેમ કરતા આગ્રહ ખાય તેની વ્યાવહારિક વ્યવસ્થા પિતા તુલ્ય પિતાના વૃદ્ધ મિત્રો કરતા તેને સર્વ રીતે આનંદ હતો કેમકે નસાગ મા તે ન હતી પણ સમાજ તેણે ચેતાના મમાઓ હતો આ અવસ્થા તેની પદ્મ નય માજ હતી

ગૃહકાર્યમા તે એટલે હતી ગારિરીક નુખની ખાતર, પાણી ભરવું વગેરે કાર્ય પોતેજ કરતી એક દિવસ ગામના પાદરે, સાદા પણ પરિત્ર કુલિન સ્ત્રીને ઘટે તેવા વસ્ત્ર ધારણ કરી ચાદીના ખેડામા પાણી ભરવા કુવા ઉપર ગઇ હતી મહા શિક્ષાત્રીતે તહેવાર હતો સ્ત્રીઓની ઠંક જામી હતી સુદરી પાણીનું બેડું શિર પર ચઢાવી જતી હતી તેવામા તેના જોવામા કંઈ આનંદ

જતા ઉપર એક ચેતરા મુસાફરોની સરડા મટ આવેલા હતો ત્યાં ઘણા ખગ ગરીમ અંતે હલકી જાતના લોકોજ મુકામ નાખતા પરંતુ આમ એકાએક ઉચ્ચ, કાન્તીમાન, વિદ્વતા જેના મુખ ઉપર ઝળકી રહી છે તેવા રીસ વર્ષનો યુવક શોકિત મુખથી આરામ લેતો જણાયો સુદરી ત્યાંથી નીકળી યુવકને દીઠો કોણ જાણે કમ 'પરના ઋણાનુબંધે પોતાનું નિકટ સ્નેહી નહોય, તેમ તેને જોતા આખ માથી અન્નના બે દીપા પડ્યા યુવક થાકેનો હોવાથી તેને ચેન નહતું આખ મિચાગેલી હતી તેણે જેવી અખ ઘાડી, તેનીજ સામે એક

યુવાન, દેવી સમાન બાળા પોતાની સામે અત્યુ મારતી હીં મુઠ્ઠી સ્તંભ બની હતી કેટલીક સ્ત્રીઓ શકામા, મિયાનમા પડી તેના મ્હાલારતે જાણતી હોવાથી શકા હુર થઈ કેટલીક સહીઅર માથે હોવાથી, તેમણે મર્જીએ યુવનને જાગૃત કર્યો ને આહી રી, મુઠ્ઠીએ પોતાને ત્યાં ગામમા મુકામ ગળા જાણુ યુ નિર્મળ હૃદયનો યુવક પકાને વશ થયો તથા થયા મન માથે કપના કરના લાગરા શ્રમ પ્રણો હોવાથી 'મીમે પગેને તે બાળાઓની માનુમા ધીમે ધીમે આવવા લાગ્યો

મુઠ્ઠીને જોના તેજી, મિયાનુ કે આ કા, અવાકિક માળા લાગે છ ચાવ છવ ' મન્ય સર્વ જાણુ

વિદ્યાસાગરનુ મકાન આવતા, યુવનને આનંદ થયા પરંતુ મહેમાન નિહાનને ત્યાં મુકામ પામ્યો સવ બાળાઓ છુટી પડી મુઠ્ઠીએ બેકુ ધરમા મરી તેને આગમામાનમાબેસરા જાણુ-યુ મધ્યા નહ થરાની તથાગી હતી તેથી તેને શાય ક્રિયાથી પરગી, સધ્યા વગેરે કાર્યથી પરવારા જાણુ-યુ યુવકે તે કાય આટોપી લીનુ બાદ શિવરાત્રી હોવાથી ક્વાલાર કરાનો સમય થયો મુઠ્ઠી, અને પરદેની મુસાફર યુવક સામસામ બેઠા અરંપરમ માતચીતમા જાણુ-યુ કે હુ સોનમદ કાર્યશાત્ ગયલ, ને મારા વતન કુદનપુરી પરત જતો હતો શ્રમ લાગવાથી આગમ ખાતર ચોતગ પર મુકામ કર્યો માત ચીતમા બન્ને એકજ જાતિ ॥ નીકળ્યા નિહતા તેના વાકયોમા જાણુવા લાગી, અત્યારે તે ઈંદ્રપુત્ર જેવો જાણુતો હતો મુઠ્ઠીએ પોતાના જીવના અનુભવેલા પુરખોમા મર્જી કિન્નર પુરખ આતમા આજ જોયો તેનાનો બન્નેમાથી એકએક ચડીઆતા જાણુતા હતા વિશેષ પરિચય થમા ગા ના યુવકના નામની પ્રશ્નપત્ર થમ

મુદ્રી પોતાનું નામ-જગતીજ જણાવ્યું કુટુંબમાં માતા તથા પત્ની છે તે પણ જણાવ્યું મુદ્રી અચકાઈ ટાણું માર્યું પડેલી રત્નકે 'આપ આખે આટલી કેમજ વયમાં લગ્ન પણ કર્યા કે મુ'.

શુ તમે મોં કેમજ વયનો ધાંગો છો ? અરે, " આપણા હિંદુ મહાજાતા તમે અપરિગિત છો ? એક, પદ્મ નરમનો આજક પુરુષમાં અકાય છે તે બાર, તાર વર્ષની આજાઓ સ્ત્રી ધમને વજ બની, માતા જોવાવાનો દાવો કરે છે " તમારી જાણ બદલ કેમ ? તમારે રાગ થયેલ કે કે જગતીજે પ્રશ્ન કરો.

ના હુ જાન તમાર્યવતથી ગાળવા માણુ છું. મુદ્રીએ કહ્યું પણ મુદ્રી તમારે આદર્શને ધન્ય છે. તમારે જાનને ધન્ય છે તમારે મતપિતાને, વિદ્વાતાને, અરે તમારે જન્મને ધન્ય છે.

મમી સાજ થતા બન્ને સગૈર ધારી આત્માઓ દેવ દજન વમેરે કાર્યમાં મયા બેઠેએ બન્નેને જોતા, બન્નેના થય, ગુણુ રૂપને નેતા અનનવા તરંગો ડહામાં પરતુ મુદ્રીનું અત્યાર મુધીનું જીવન પવિત્ર હોનાથી કેમને વિગેય શકા ન શકે.

સાચી ષડતા જગતીજ બેઠો હતો મુદ્રી પણ પામેજ હતી વિચમ પ્રમાણે કેટલીક જાણ બાલિમઓ એમ્ત્ર થઈ તે સર્વત મુદ્રીએ પોધ આપે. જગતીજને નિમજ્જ કયુ તેજે પણ ચાતુ જમાનાતા વિદ્યા થીઓની ફરજ મનુષ્ય તરીકેની ફરજ, જગત, સશ્વર મળથી મો શબ્દો કહ્યા સરજ સીતે જાગડોને પચે તેમ હલગારો કાદયા ચાતુ હિંદુમહાજની અર. પ્રાહ્મણ ચાતુર્યાની સમાજની જાટકની કાદી

મુદગના જીવનને પ્રતિભાઉપ અતાવ્યુ તે મર્યને આદર્શ જીવનની રૂપ
રેખા બજાવી

મુદગીએ જાળ, માલિકાને મોઢ આપી, નાવન બૂમિકા રચારાનું
કાર્ય ઠિપાડ્યુ હતુ ચચા ખલાસ થઇ શિવરાત્રી હોવાથી શકર મ્મગ્યુ
કરી શિવ-તોત્ર, વગેરે ગાન પ્રમાદી નહેચી સર્વ છૂટા થયા. જગદીશ
પણ શ્રમીન હોવાથી ગિર્યો, તે પોતાની પથારીમા નિદ્રાશીન બન્યો

મુદગી પોતાના મુતા પહેલાના અવ્યાસમા વળગી પૂરા થયે
નિદ્રામા પડી

પ્રકરણ ૪ થું.

આત્મ સંજ્ઞ

આ પ્રમાણે એમ્મેકને ઉપમા, ગુણમા વિહતામા એકતા પાર્થિવતા
એ શરીરધારી આત્માઓ વાતચીતમાથી તુ
નતુ શીખરા પામ્યા બીજે દિવસે મ્મવરે પાગળુ લેખ થી વ્રક્ષ બોજન
થયુ આ નિમિત્તનુ ખર્ચ મુદગીને ત્યા આપુ હતુ

જગદીશે મુદગી પામે જવાની રજા માગી ના પગાઈ અને
થોરા નિરમ રંડુ જાનવાલ મળે તેથી નિનતિ મ્મી જગદીશને તે
આમ્ર તે રજા મનન પર્યુ

આમ બે થાગ દિવસ રીત્યા, મુઢરીના મર્વ વિચારેથી આચારથી જગદીશ અનુમતી થયો જગદીશ તેને ધન્યવાદ આપ્યા છતાં અધિક અધિક ચેતવણી પિતાએ આવેલી, તે કરતા વિશેષ આપી “ચાલુ સમાજમા આ જીવન ધાણુ ભયડપ છે, તેને ધાળી સાવચેતી ગણતી જોઈએ અરે” રાજકુમારી, બહોળા કુટુંબમા વસનારી બાળા ઝોથી પણ આ વત કઠિન છે તે કરતા સર્વ મીતે અપલી-કમળી-મુઢરી ! તાડ વત યાજુ કઠિન છે ’

જગદીશ સુઢરીને પોતાનો આત્મા માની લીધી દરેક મીતે હદા ખોલી પોતાના કિમરા ખાલી કર્યા હદય અર્પણ કરી દીધું પરતુ “પ્રભુ” બન્ને યુવાન શરીરને પવિત્ર રાખો ” એવી તેની વાચ ॥ પછે પછે ચાલુજ હતી અનતા વગી, તે એકાત રાખતોજ નહિ ક્રમે નેને ત્યા વળે બાળ આલિકાઓ ધ્રુ માફક ગહેતા

એક દિવસ બન્ને જણુ બેઠા હતા જગદીશ પોતાના જીવનની રૂપરેખા કહી સભળાવતો હતો મુઢરી પણ તેમા પોતાના જીવનનો ઉમેરો કરતી હતી, તેને જડેલા કુટુંબો વિદેશો તેએ જગદીશને જણાવ્યા જોથી વતની મદદતાને જગદીશ પૂરતી આપી મુઢરી અચારે મતગ વર્ણની હતી પિતાના મરણુ બાદ બે વર્ષમા અવનવા પ્રમગો તેો પીટ્યા કુટલાક વખત તેનું મન ડમતુ દટલીક વખત પશ્ચાતાપ કરતી; પરતુ છેવટ પિતાને આપેનું સ્વયન દહ કર્યે મર્વ રીતે અચાવ કરતી

વાતચીતમા સુઢરીએ જગદીશ મમજી તેના મુખ તન્દ્ર જોતા ખૂબ રડવું શરૂ કર્યું જગદીશે ધિરજ ગણી તેને શાન કરવા માડી મુઢરી વિશેષ નડવા લાગી છેવટ મુઢરીના શરીરને પવિત્ર બાવે રૂપર્ષ

મરી શાત ગામી મુદ્રની કાત રખત પાલ આટલું નહિ મેડેલી તે આજે મડી

જગદીશે તેને ગાત પાડી અને ' અતઃ કિમશ સ્તેની પામે પાલી કો શોક દયો છે ' તેમ જણાવ્યું. માટે તાના દરેક ખુલાસા હવે ભાગથી બનતું કરીને તાના રતન ચિરમણ અનતપણે ટકારવા બેનતુ મરીશ.

મુદ્રીએ ડહોલા માડ્યું, " જગદીશ ! તમને શું કહ્યું તમને તેતામા ભાગ પ્રવિન્ધ મસ્કાગે મરી આયા છે તમો પેલા જન્મના ભાગ દેલ્તા પતિ કે તમારી સમય મે ગતજન્મથી વિચારમા લીધત કામાય પાણુનું રત અને તમને આપેનું વચન અત્યારે તમાને સમય આચારમા જીવુ ગાય છે મે ભૂલ કરી છે ના જો મો દેશ આપો ને તે તે મ માણકું ભાગ લખે વિગધ તમા લખે છે જગદીશ વિશેષ ન મુ. ' ભાગ માત, પિતા કલ્તા પાલ અરે ' ભાગ પ્રિયમ પ્રિય મારા - આ મા કલ્તા પાલુ આ માત નિતો પરિચય તમને અન્દો ગણે છે અને મા મરી જીવન તમને માનુ છું પ્રવિન્ધ મસ્કાગે મિરાય આ માર્ગ નથી નહિ તે અલ્પ. ' કેટલો કેટલો પરિચય થતા બે શીળના વિચારો, આત્માનો એકતા જન્મોજન્મ પ્રાપ્ત થાય શી. ' "

મુદ્ર. ' મન કો માન રખાણુ નથી માભવાજ તાગ વિચારની સમજ મને થઈ છે ના કામાય જીવ ચિરમણ ટકાવો તારી વિદ્યા પ્રવિન્ધ મરી જો. ' તમે વચન આપુ છું ધનને માલી ગામી જણાવુ છું ક ગમે તેવા સમય, ભાગ દેલ્તા દેલી છે ત્યા મુદ્રી તને પેનતી મદદ આપવા ત્વિ અન્ તાગ અતઃ ખુલાસાનું નિવારણ

મના નહિ ચુકે તારે પ્રાજ્ઞાનના પિંગળને માન આપી આજ્ઞાથી
હું તને માન આત્માની દેવી આત્મસ્વરૂપ હૃદયેશ્વરી વેળી લઇશ પરંતુ
સુદરી ' પ્રભુ તને પ્રેરણા કરે, મદદ કરે, નિરતર સલાય કરે, કે તું
તાડ જીવન, પરિત્ર રાખજે કૌભાર્ય નંભાવશે તે વન પડે દન,
અન્યનું હૃદય પ્રભુ પામે માગી એલીએને તારશે એ પ્રાર્થના । ”

સુદરીએ ગદગદ કરે કથુબ ગળ્યું, રાત્રી ભાગે ઇશ । તેજે
ભાવ પ્રમા પડ્યું જે તરે, દ્રોણે પ્રભુ લગ્નને । બીજી તારા લગ્ને પલ્લુ
લાગી, મારી, અરે । મન પિતાની ટેક જાળવે

નમાજ । તું પલ્લુ મને અનુકુળ બની તારી કમળ પુત્રીએને તે
જીવનનો મેઘ નીળવના તત્પર થજે

જગતીયે દાસ્ય માર્યું સુદરી । હજી મારે તને ધણું કહેવાનું
જે, પ્રથમ પગથીયું તું ચઢી જે હરે તારે જાણવાનું શ્રીમદાનુ પાત્ર
જે સમયે તને જણાવીશ હાલ મો તું તારા વ્રતમા મકકમ રહી તારા
આનુ નિયમીત ક્રમ શરૂ ગણજે

સુદરી — જગદીશ । મારા અંતર પ્રભુ । તારા, મારા પરિત્ર
આત્મ લગ્ન થઈ ચૂક્યા એકમેકને સકરે સલાય થવાનું, ગુણમા
બાગીદાર થવાનું નૃજાઈ ચુક્યું માત્ર શરીર મંમથ નહિ, એજ
આપણી બાહ્યકાર વસ્તુ ગણાઈ ચૂકી જગતને તેનું ભાન થાય
પ્યાર એ પ્રેમ નવી, પ્રેમ એ જીવ નથી તેની મમજ થઈ સંયત
દર્શન થાત અરે ।

“ જગતસા સ્નેહના પિંદુ વિના નથી કો અર્ણવ ખાલી,
પરંતુ દષ્ટિના દોષે મજેના એકની ખાલી ”

જગદીશ — “ અરે કે ! મેલને કાઢે, ચડે છે વિશ્વ ચગડાળે
પ્રાણ એ પારને માની, પ્રણાઓ વિપ તો ધાળે. ”

પરતુ સુદરી ને, લેભ પણ મેલમા મ્વાથ વમ્બો કે તરત
માન જે કે સર્વનું ઉધુ રૂપ પલટાઇ જવાનું કેમકે “ પ્રેમ એ જીવ
જીવદા રૂપે જગતમાં વસે છે. માતા, પિતા, ખડેન, ભાઇ,
પતિ, પત્ની, અરે ! સ્નેહીઆ એ સર્વ જીવ જીવદા શરીરા-
ના જીવ જીવદા ધર્મથી પ્રેમ યિનાજે છે વસ્તુ એક છે
ધર્મ જીવદા છે માટે તો. ”

નરમે સ્વાર્થ ને પ્રેમ, અરેખા બા યગાળી ને ”

મુદરી — કુજી ! એ મુદ્ર રાત જવાનો-પ્રભુ તેમાથી મચાવે

આ પ્રમાણે બન્ને આત્માઓની એન્તા થઇ જગદીશ પોતાના
મનન ગયો અગ્નિપ્રસ્થ બન્ને સહ મદદ ખનતા જરૂર પડે મુચવણનો
દશ કરતા માન જગતને બન્નેના નેલની ગાણુ થર્મઆતરી થર્મ
બન દિવસ નિરમે મુદરી તન્દ રધુ રધુ પ્રજયમાન પેદા થયો બ્રહ્મ
પુત્રી આપુ મુદરીને કુમારીખેન નામથી ઓળખતુ જગદીશને
સેનામા ફરક ઓજા લગો ક મુત્રી કુમારી લતી ત્યાજે જગદીશ લગન-
થી જોડાયેલો હતો અગ્નિ સુદરી લતી જગદીશનું માન પણ જગત
મા વધુ પ્રાણધનમાત રાજપુત્રની મિત્રતા થર્મ, તેથી તેનું જીવન
દિવ્યતર થયું

+ + + + +

આમ એક વર્ષ રીધુ, મુદરી પોતાને નડતી આવીયો જગદીશ
ને જણાવતી જગદીશ તનો ખુવાનો કબો કટલીક વખત સુદરી
નો જવાવે, દશ દાયકા મેવાન પ્રતાપે ચીગતી મહેમખાતી.

જગદીશને કપડો આપતી આમ ઐક પ્રમગ તેમના જીવનમાં સીલી
લેતા. તે તેજ પ્રમગના પ્રતાપે જગદીશને અસુ સાચા પથા-સાર્તાના
પ્રથમ પ્રકરણના કિમગ કાલવવા પડ્યા.

જગદીશે મુઠ્ઠી કપડ ઐક પત્ર લખ્યો હતો તે પત્રથી ગે
મમજીત થઈ.

પત્ર.

આત્મસ્વ પ ।

શિ ના આશિષ તથા પ્રેરણા તને હું વિશેષ શું લઉં ? જગત
ધેવુ, ૨ દેવગી કે ભરાટીની લગો વગમી કે તારી -૨૨, તને
નિષ્કલ પાશ પાટવાની છે મનુષ્ય માત્રે, પવિત્રતા શાન્તિ અને નતાપ
પ્રારા કરવાના છે 'શરે' રનેહના લાભથી છે સામયોને તે વિશેષ અને
તેનું રમાય ન્તા ગત્તુ છે. ' ।

તું લાગે છે કે લત એ માત્ર પૂરું જાણ ૩ દેવદ દેવ, પત્ર
શવાના પોપડે કે પ્રકમે થી લેણ જેલ છટું થવાની ચાવી કે લત ન્તા
તુ પના જ થઈ નહ ? તા તુ પ પુરૂપના ઇલાય આ, સ્ત્રીના પલ થાય
જાણ કે આત્મલક્ષ-રનેહ લક્ષનને શરીર નાવ -ઈ લેસ દેવા નથી ।
શરીરના લક્ષ, મમને મોહ દુર્ગતિ ના તાબેદાર બનાવનાર કે પ્રતેત્સનના
પ્રાર્થા મોહ મોટ કે જમ સુગિદ્ધા સાથે છે તેમને તે પૂરું જાણ
બે કે તા કે માર્યજ્ઞત જ ગણાય તુ લક્ષથી ગૃહસ્થાશ્રમી નથી બનતી
તને કમાગીજ માનુ જગત્ માને કે છતા તારા મારા લક્ષ કે જોડાણ કે
'આત્માનું જોડાણ તેજ લત' તુ પ્રેર ન જો પ્રિયજ ખાયાથી મનુષ્ય
ધેવો બને, અને રેલકા આન જીવનને યોષાસીના ફેરામાં પરડું રે તુ
મમજી ૩ માટે પલ તેમજ માનવ, તારા જોડાણ અને પલા દુર્ગતિથી
ગત્તારે ૨ મને શીખરાનું મજ્યુ કે તું મારો શુ થઈ કે મારી કમ

ભાંગ માટે નરો રાજરાણી કે મે પણ નો સ્નેહ લક્ષ, કુશ, કુલ
સ્વયં-ચું છે હું ન ગયું । મેં લી પ્તેહાવીન

સાચક ! આ પત્રનો ઉપર આપણે વાંચ્યા છે મુદ્રી ।
તેમ મર્ચુ તથા મોલિનીની કથા દ્રષ્ટ થયો 'ક' મુદ્રી તેના
તન્ન પ્રજા મીંગ દ્રષ્ટી પ્રત્ય નિદિ ગાતી નમાજ મેરા, ઠરી
કરન માણે છે

વખત જતા જગતીશ કુન્દનપુરી સોનગદના મેલા યુદ્ધમા ભાગ
લેવા જાય છે તેમા તેને યશ મળે તેમ નિદિ પ્રભુ પૂજનમા ચિત
ગાતી બેલી છે યુદ્ધતા તથા જગતીશના મમાચાર તેને અચાર તવા
મળે છે અચાર પાંચી જાણુ થયા પ્રમાણે જગતીશની ગાલ જોતી
બદલી બેલી 'તે તન્ન આપણે લેવે વળીશુ

પ્રકરણ ૫ મું.

મોહાલ કીમો !

જગતીશ યુદ્ધમા નિવૃત થતા મિત્રની જ્ઞાત માગી, મુદ્રેત
મળવા અભાવે તન્ન વળ્યો ગામમા આતી
નેલીઓએ અરુપસ દર્શન કર્યા કેટલાક સમયે મેળાવ થયો યુદ્ધ-
માથી મેલા મદુરમાથી પચેને જગતીશ મિત્રનો નવન તાજે અનેનો

જગદીશ, યુદ્ધમાં મહાવિજયને પ્રાપ્ત થયેલો જગદીશ, હુ ખતો અત આવી
સુખ સૂર્યના તેજનો પ્રભાવ શાળી જગદીશ મળ્યો સુદર્શીએ
જીવન ધન્ય માન્યુ ખન્નેએ પોતપોતાની મિત્રો કહી જણાવી મોલી-
નીના સમાચાર જાણતા ખૂબ શોક થયો સર્વમિત્રને મોલીનીએ
વગમાળા આરત્પવાના સમાચારે આનંદ થયો બે રાજગાદી મળવાની
ખબરે આનંદ થયો ચંદ્રાની ધીરજ, પગક્રમ ને ધર્મે આશ્રય થયુ

જગદીશથી બોલી જવાયુ કે “ સુદર્શી ! હશે સુ રૂપા કમી એક
કુમારી, ખીજી ગૃહસ્થાશ્રમી ત્રીજી વિધવા હવે ત્રણે જગતને
શુ નવિન જગ ચઢાવે છે તે જોવાનું છે । ’

વિશેષમાં જગદીશે હવે સુદર્શીને કુન્દનપુરી રહેવાની બલામણ્ય
કરી કબુલ કયુ, જગદીશ બે દિવસ બ્રહ્મપુરી રહી કુન્દનપુરી
જવાના હતા, બ્રહ્મપુરીમાં કેટલાકેને મળવાનું હોવાથી ગામમાં ગયો હતો

કુમારીને ત્યાં કેટલાક મોહાધો, કામી પુરુષો પણ આવવા
ચકતા નહિ મીઠી મીઠી વાતો કહાડી, મોહાથી મીઠું બોલી છેવટ
રિપમાં પરિણામ લાવતા સુદર્શી તે રિપ તેમને ગળે વળગાડતી જતા
કોઈ કામી કીડો અનુમત કરવા તત્પર થતા

વાગકે ! આપણને એ જાણવાની અગત્ય છે કે કથનનું શ્વસુર-
ગૃહ અહીંજ હતું, કથન અત્યારે સાસરમાં આવતી જતી થઈ છે
જના તેનો મૂળથી પડેલો અમાન તથા શકી ન હતી હરિપ્રસાદ તેનો
મોહાધ કીડો બની ગયો હતો અત્યાર નવાર કુન્દનપુરીથી બ્રહ્મપુરી
આવના ચૂકતો નહિ કથનના ધરમાં તેનુંજ સ્ત્રી રાજ્ય પ્રસ્તુત
હતુ એટલે કે ધર્મ નાશા જેનું ન હતું હરિપ્રસાદે જગદીશના નમ્ર

જીવનની તપાસ રાખી તેને કનડવાનું તથા તેના કામમાં કટક બનવાનું કામ લીધું હતું. પરંતુ ઇશ્વરના યાજ્ઞક્રમે તે પાપીની શુ આચાર્યાની ગફ ? તે બ્રહ્મપુત્રીમાં આસતા સુદરીના જીવનના ચળાણ તેણે માબળ્યા પાપી, નામને લજ્જનાર હરિપ્રસાદ પિતાનો કુલાગાર દિવો સુદરીને ત્યા જવા તૈયાર થયો. સુદરીને ત્યા સર્વ કોઈન આવવાની છૂટ હતી સર્વે તેની સાથે વાદ્વિનાદ કરતા ન તેના નાના અંગ નિશ્ચયથી આશ્ચર્ય પામતા.

“ મોલાધ કીડો પરમમગીને ત્યા આયા ” અગ્નિપ્રસપિછાણુ થતા જગદીશના પીઠાણે તથા સગાઇએ તેને વિશેષ માન મળ્યું.

મોલાધ હરિઓ દરેકમ અધુરો હતો. ચિદ્વતાના તો દુઃખન હતો. સુદરીના તેજમાં તે અજાણ્યા પરંતુ મોલાને કામમાં એકકા હતો નિયમ, નીચ કોટીમાં પણ તેનો પગરનટ હોય અને દરેક સ્થળથી તેનું અપમાન થઈ, મજ, વિનયીમાં ગણાતો કેટલાક ગ્યજે મગ્યે મગ્યા મળતા ને વિષય આગ મળગતી.

તેણે સુદનને મળેાધો કહેવા માલ્યુ સુદર ' તમાના વળાણુ ને નતથી હુ અજાણ્ય પામુ છુ મને આનદને મતોષ થાય છે, પરંતુ તે ચિગ્કાળ ટકાવી શકવું મુશ્કેલ છે ને તેમાં તમે ગોથા ખાશો, માટે કોઈ સહયાગ ગોધી તમારી, આખર મર્યાદા સચવાય, પ્રતિજ્ઞા સચવાય તેમ કરી લો એ હીક છે ક્યા સમાજ જોવા આવનાર છે હવે તમારી પ્રતિષ્ઠા જગતમાં સરસ પડી છે પછી શુ ? નહિ તો આખરે તમે મદનદેવને વગ થઈ ગમે ત્યા પટકાઈ જશો, ને પછી

પન્થાશો આટલા શબ્દ કહેતામા તેનું શરીર આડુળવ્યાકુળ મળી ગયું તેની રંગેસામા કામ વ્યાપી ગયા

સુદરીના જીવનનો આ પ્રમગ પહેલાજ હતો તેની સાગી બોલવાની ખૂબી, તેના શબ્દો તેના શરીરની અત્યાસ્તી સ્થિતિ અરે ' તેનું શ્યામને બિલામણુ શરીર જોઇ તે બધા પામી કાઇ બોનરાની હિમત ન રહી જીવટ ના ઇલાજે, અન્ય વિષયમા ચિત્ત પ્રેરી, તે તરફ દુર્લક્ષ કર્યું એટલીવાનમા જગદીશ આની પહોંચો જગદીગત જોતા તે કમ્પો પરતુ પછી ધિરજ ધાન જોડો સુદરી એ તરતજ તે ખુલામા જગદીશને પ્રજ્ઞે

જગદીશ, હરિપ્રસાદના નર્તનથી માહીતગાર હતો તગ્ન તેણે સુદરીને સમોધી કહેવું શરૂ કર્યું '

“ દેવી ' આ પ્રશ્ન અસ્થાને છે ના સત્ત છે મદન, પુરુષ વા સ્ત્રી કોઇને પણ છોડતો નથી પરતુ સરકારી મનુષ્યાને તેની જગા આચ આવતી નથી પર્ દુર્ગુણો, સદ્ગુણોના મરક્ષણોથી પલાયન કરી ગય છે ને તે આત્માને નિષ્કટક બનાવે છે

સર્વ સ્ત્રીઓને માટે તો લગ્નજ યોગ્ય છે તારા જેવું વ્રત સર્વ ન પાળી શકે દરેકને માટે તે નથી નહિ તો કુદરતી ક્રમ નાશ પામે, એ સમાજની દલીલ છે તે અસાચે હુ તને નહિ સમજાવું પરતુ અત્યાસની સમાજની માનસિક વૃત્તિને તે અરૂચીકર છે તેને બળાતકારે સ્વીકારે તો અપચો થઇ સમાજ માદી પડે માટે સર્વ માન્ય તો સ્ત્રીઓને લગ્ન ઉત્તમ છે ને તે પતિવ્રતપણાથી શોભી નીકળે પછીથી લગ્ન કરી પુરુષ અને સ્ત્રીઓ અહોનિશ કામચલાવી વિષયમા ગૂંચા રહે તો તેની અધોગતિ સમજરી હા, શાસ્ત્રના

નિયમોનું પાલન કરી પ્રજોત્પતિના નિયમે ગૃહસ્થાશ્રમ પાળે તો ધન્ય છે પરંતુ કેટલાક કામીઓ, પોતાની પત્ની લ્યાત 'જતા, અરે' દશ-રીંગ, પચીસ એમ ડોકડેકાણે વિષય લપટ મની નિયમ પાલન કરનાર અબળાઓને પણ નિયમ ભંગી કરના તત્પર થાય છે તે કામી કીડાના જીરવને લગ્નના ફિટકાર છે માટે દરેક સ્ત્રી, પુરૂષે યોગ્ય નય થતા ગૃહસ્થાશ્રમી બની એક પત્ની પતિભક્ત પાળવું એ ધર્મ છે'.

વળી સ્ત્રી વા પુરૂષ વૈધવ્ય દશાને પ્રાપ્ત થતા વિષય તૃપ્ત કરવાને અવમાયન્ય કરે છે તે કરતા પુનર્લગ્નથી જોગઈ પુન ગૃહસ્થાશ્રમ રાડ કરે એ રીક છે કેમકે તેમના હૃદયમાં મિષ્ટ સાત થતો નથી ને તે છવટ તેને આધિન બની દુઃકૃત્ય કરે છે છવટ વિધવા સ્ત્રીઓ જે કોમાયથી કિતરતા પ્રકારનું મન પાળવા સમ્મતલી છે તે મનને ભૂલી જાય છે ને દુનિયાને દાખલો બાપે છે તે વિધવાઓ નુકસાદ હોઈ એક પતિવ્રત પાળી પત્ની વૈધવ્ય પતિત્ર રીતે ગુજરે તો આજ સમાજ એક એવો પ્રસંગ આવશે ત્યારે બાવાઓને કુમારી નાખવું પમદ કરી તેને સધારી લેશે.

જેમ કોમાય પાળવું કઠિન છે તેમ વૈધવ્ય પાળવું અતિ કઠિન છે કુમારીકાને વિષયોનું ભાન નથી હોતું તે વ્વાદને નથી જાણતી, તેથી સર્વ જીવન આનંદી ગ્હી ઇશ્વર પરાયણ બની ગુજરે પરંતુ વિધવાઓને વિષય રૂપી મિષ્ટે વ્યસન લગાડેનું હોવાથી તે બચી શકતી નથી ને છવટ લોકોને જીતવા તે ધર્મને પાળનાર ગણાવી છુપા દુઃકૃત્ય કરવા તયાર થાય છે તેથી સમાજ તેને નિંદે છે તેને તે બગાડ વૈધવ્ય વ્રત પાળે તો તે એક નષ્ટિક બ્રહ્મચર્ય યુક્ત કુમારિકા કરના પણ પ્રગનીય છે. કેટલીક વિધવાઓ પુનર્લગ્ન

નીકારે છે એ વખાણાય ખર પરતુ કેટલીક તો બાલ્યકાળ વધે વ્રતનો રાખી સમાજ તે શાસ્ત્રના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરે છે તેવા ત્રણ દષ્ટાંત સમાજ આગળ પડેલા હોવાથી કુમારિકાની પણ આ આપણા હરિપ્રભાદ મુરખી જેવા ઠેકડી-મશકરી કરવા ચૂકતા નથી ને સલાહ આપવા તત્પર થાય છે પરતુ તે ગિયાગ પોતાના ધર્મમાં પ્રજાતા વ્રત, પોતાનાજ વ્રતને સલાખી રહે તો સારું' સુદરી નિડમનવાનાં સમય છે હા સમય છે જે તુ કોમાય ન પાળી શકુ તો સમાજને તારી પ્રતિજ્ઞા ભૂલી જવા કહે, ને એક પતિવ્રતા મળી ગૃહસ્થાશ્રમમાં જોડાઈ જા પરતુ સમાજના ભયને આધારે તારા વ્રતને ન ચૂક ભલે તને કેટલાકો ભમાવે છે ભમાવશે, પરતુ ઇશ્વરનેજ તુ માન

અરે' સુદરી ખૂબ કહેવાય છે ધર્મ બોલાવે છે અરેરે' આધુનિક સમાજ' કેટલીક પતિવાળી અમળાઓ પણ દુષ્કર્મને વશ બની પતિને ઠોકર મારી પતિને પાપમાં-રૌં ગૈ નર્કમાં નાખી કામાધ બને છે અને તેને ફસાવનારા નરાધમો તે કર્મ કરતા પાણુ વાળતા નથી તે પરિણામ કોઈ કોઈ વખત ધણુ વિપરીત લાવે છે ને સમાજ કહે છે કે સ્ત્રીઓથીજ તકરારો વધે છે પછીથી તે ધર્મ કલકી સ્ત્રી સમય આવે એક ભૂલે હજાર ભૂલ કરવા પાછી પાની કરતી નથી પરતુ કુલાગારોને ખબર નથી રહેતી કે જે એક પતિવાળી સ્ત્રીને તમે ફસાવેછો તેને તમે પણ ધર્મથી વિમુખ કરોછો કે નહિ? એટલે સુદરી! સમાજના મોડને તરછોડ શાસ્ત્રના નિયમોને માન પ્રભુના કુદરતી નિયમને માન આપ

કુમારી હોનાનો નવો ડગ્ગારી ડાન્કે માળાઓ ધર્મને ભૂલી અન્ય માગે ચઢે છે તેથી તુ તે નિયમ અમલ્ય છે ? એટલે સર્વ સધાઓ, વિધવાઓ, કુમારિકાઓ ધર્મ સિમુષ્ણ ચતી નથી પરંતુ કાષ્ઠ લાવ ખાય છે, રોકર ખાય છે એટલે તેજ નિનાય છે કન નિયમ નિષ્ઠાનો નથી

જગદીશ વામ્યા આટલો વખત હુગ્રિમાદ મૂ જોવો જોગી પાગ કયા પરંતુ હૃદયમા લલાલ્ય આયુ પ્રભુ ' તેવાઓન સદ્ગુદિ આપો એરી બન્ને મેની આત્માએ પાર્થના કરી

બન્ને જણ જમરાના કાર્યથી પરાર્યા કાગે કુન્દનપુરી તરફ નીકળવુ જોઈએ, એ નિશ્ચય થયો, માનાની માદગીની શીકર પણ તેને હતી સુદરીએ સાજે એક કવિ પોતાનુ નાટક જોવા સાદ લાવનાર છે, તેડુ જગદીશને જણાવ્યુ તે ખજ થયો માદ આરામ લેવા તે જોઈએ મુ ન ગુલકાર્યમા વળગી

માજ પડના દિવાનખાનાયા નિર્મળ આ માઓતી સમા નિર્મળ કુમારીના અધ્યત્ન સ્થાને બેરી હતો દેખાન જોરા જોરો હતો જગદીશ ને પણ તેમા આનદ પડતો રમ મેર કાલી કાલી બાપામા ચર્ચા થતી એટલામા ' હૃદયમન્થન ' નામક કવિ પોતાનુ નાટક લઈ આયા તેમને પ્રિતિ માન આપી બેમાડયા કવિ સુદરીને એક પત્ર દેવી તરીકે લખતો ને તેની ચારચાર મલાઈ લેતો નાટક ચાનુ સજો ગાના મામાજીક વિચારોથી બરપુર હતુ સુદરીનુ જીવન તેને આદર્શ ત્રી ડગી જણાવ્યુ હતુ

જગદીશ નાટક લઈ જોડુ ગડ હતુ જોરામા મુદગીએ પણ

ધ્યાન પ્રેયુ એક ફકરા સાચતા એક વિધવાના સ દો નજરે પડ્યા —

વિધુ ' ' પાનન ભર્યા, ' ' જુમન ચાચા મુજ જાયન સમ આ ફેલ પા

ફેલે મહિ નથી ફેન તેથી, હાય ' તે લગત આર

અરે રે ! લક્ષ્મીથી લનચાલ્યા પિતા, વિક્રયના નાણાથી પે
ભરનાર પિતા તે માડ જીવન છુદ્યુ છે '.

વાહ કવિગજ હીઠ વિચાર લીધા છે આગળ જુઓને ! આને
એક પ્રેમનેજ નખાળ્યો છે વિધવાઓ પણ પ્રેમમા મશગુલ નહે કે

પ્રેમ જાગે જાનની દરાર ના વિરવા કરે !

પ્રેમ હિલ્લ નર જાત તો અવતારન મિથ્યા વર !

વાહ વિધવાઓ તમે પ્રેમ શુ તમારા પ્યાગ્ને, કામને ગણો જા!
આગળ વાચતા વાહ વિધવાના પ્રેમમા ફમાનાર એક મો ઘેલા યુવકના
નિચાર શુ કવિએ ગોઠવ્યા છે ?

યુવક — ' કરની હતી જો આનડી, આ પલ-વાર ની પ્રાંતડી

શાને મરી વુ મોહમા, આ રજને બેડી જડી '.

ઓ વિષય ભરેલી નારીઓ ! તમે એક સાથે પ્રેમ ગામી બેમી
રહેતી નથી તમો પતંગની માફક ફીકડ સમ દીપતા પુરષોમા જુમ્મ
બની તેમા અજાણ જાઓજો અરે રે ! સાડ કર્યુ કે હજી હુ
બચોછુ વિષયને વિષ સમજ્યોછુ નહિ તો મારી શુ ગતિ ?

' નારી વિષયની ખાણ છે, નહિ કોની થાનાર,

નારીના વિશ્વાસથી નિશ્ચય થરો ખુવાર

વાહ ઘેલા માણસ ! તે તો સર્વ સ્ત્રી જાતને ફિટકાર આપ્યો
મુદરીથી બોલી જવાયુ

અરે કવિરાજ, પરતુ પુરુષને માટે એ શબ્દો લખ્યા છે કે નહિ ?
જગતીએ પૂછ્યું હા છે ને ? આ રહ્યા કવિએ ફકરો કાઢી આપેલ

મજ — પરત્વીમા રમનાર પુરોરો તુ પાર્થને - ૬ ધારતા

‘કે રે’ ને મને નહિ નિજ હિતના રાત્રું થતા ?

પણી આ જુએને સ્ત્રીએ તેનો બચાવ કર્યો છે તેના ખતરાને ‘કે

ત્રા — મીઠું અગમ્ય પાવને, મુખે પતાવ રવર્ચના,

અમુચ રતના પિપ્પતીન ગળે, રહે ઉશ્મમા,

પૌન્દ્ર્યની લતીડા બની, મુખે પી બાગાવન,

રાહમદન વડે રજની મહા, આનંદ રૂડા એ ભાવ

આ કડી જગદીશે ધીમે વાચી, મુદરીએ ધ્યાનજ આપ્યું પગ
બીજી કડી, ખાસ વાચી.

પ્રત્યુત્તર — એના રૂપાળા નામને ને ઈષ્ટ ગુણની દેવીએ,

કે વન્ય એ નર રતને, - આ રતન તે તુ પામીએ

કવિરાજ ! હીક યુક્તિથી રચના વડી છે પરતુ મમાજ સારા
સાનના વિચાર ભૂવી ખરાબ છાપ વહેલી થઈ છે કહે છે સારીને જતી
કર છે સુદરીએ કહ્યું

દેવી જાહેન ! સત્ય છે છતાં બચાવને મુદા સામે નદીઆ પણ
છે હીક કવિરાજ ! વિધવાએને પેલા યુવક શુ ઉત્તર વાળ્યો, જગદીશે
કહ્યું આ રહ્યા એ

ફેલાયો આ રાગો વિષયના બ્યા ત્યા મુજ દષ્ટે પડે

નિજ કાલિંગ સુખને કાજ, કુલટા કુ-મે આદરે,

ગદ ગદે બાગ આ જડબુદ્ધિ - થાથી ઉત્પત્ત થઈ ?

અવર પથે લથડી પડતા, શી કીર્તિ પિતાની રહી !

માટે બાળા ! દુષ્ટ માર્ગે ન ચડી જતા, મોતાની કુટુંબી ફરજ વિશ્વના પ્રત્યેક બાળક તમારે સમજી તેમની સેવા કરી, ઇશ્વર એજ પતિ છે તેની મેવા કરી ધર્મને પાળી જીવન સફળ કરે.

વાહ ! કુવિરાજ ! મે પણ કૃષ્ણકુમારીને આજ ઉત્તર વાળ્યો હતો ત્યાં તમારે નાટક વાચી હું ખુશી થયોજી પરતુ આપ નાટક કેને અર્પણ કરશો ? કેમકે અર્પણ કરવાની ખૂબી એજ નાટકકાર ની ખરી કમોટી છે આપ જરૂર તે નાટક લઈ મારા મિત્ર સચુસિદ્ધના રાજ્યાભિષેક પ્રમુખે કુન્દનપુર આવો, માગથી જાનતી સલામ કરીશ આપ તે નાટક ત્યાં ભજવી બતાવશો.

કવિ—મુરખી એજ કચ્છા ! આપે મને આભારી ક્યો છે, આપે કૃષ્ણાનુ નામ દીધું તે મેણુ પેલી કચનની ખડેન કે બીજી ?

જગદીશ હા, જાણ તેજ ! તે મધ્યમરૂપી કચન ન સમજી, પરતુ તે વિધવા નરકારી બાળાને તરતજ જ્ઞાન થયું કુવિરાજ ! નમાજને તેજ આદર્શ બતાવવાની જરૂર છે કે સમાજ વિધવાને સમજે ઓળખે, તેની બેદરતી અનુકૂળતાઓ મેળવી આપે

કવિ—પ્રિયશ્રી ! આ મારી અર્પણ પત્રિકા

અર્પણ પત્રિકા

જેનું જીવન કોઈ આત્માને મદદ કરવા પ્રથમ તરસતું પછી અર્ચાર્થ આગળ થતા તે ન સરવાશ્રી તે અણખણ આત્માના બાળીતા જાની તેનું અનિદ કરવા તત્પર થઈ મનુષ્ય—રાક્ષસનું કર્તવ્ય મનુ

તેના કુસંગાર ચડાળોને અર્પણ !

જગદીશ તથા મુદરી માને બોલી ઠઠ્યા વાલ કવિગજ વાલ !

માન કેટલીક રાતચીત પછી કવિ ગજ નાગી ચાલ્યો ગયો.
આળકોને આનંદ થયો આળકોને દલાણી કરી, છટા થયા રાત્રી પડી
સાળુ કી પગવાને બન્ને એવી આત્માઓ નિદ્રાધીન બન્યા.

x x x x x

મધુમિલ રસાલા સાથે નગરમા ગયો પ્રજાએ નધાઓ પગ
ગમના મળુના ગોકથી ધામધુમ થઇ હતી નહિ નૂતન નધુ-ગજય
ગાલી તરીકે આવેલી મોહિનીને આથી માડુ લાગવુ જોઇએ પગ
તેમા તેના કાંઈ ન લાગ્યુ કેમકે હજી સપર્શ મહોત્સવ જીવવાનો
માફી હતો મર્વ વ્યવસ્થિત થયા મરજાજની ક્રિયાની તપાસી ચાલી,
મધુએ દયાન આપી જોઇતી સામગ્રી તેવા કનના માડી

સર્વમિલ આવ્યો ક તગજ પ્રથમ વારજ જગતીશને પેર, પગે
વાળી ગયો, કમકે હવે મુજબી તરીકે જગતીશની માતાજ હતી
પાતાની માતા મળુ પામી હતી પિતા ગયા જેથી જગદીશની માતાને
પોતે માતા જેટલુજ માન આપતો ! જગદીશની માતા તેને પુત્ર
મમ તપતી જગદીશ, સર્વ મોટા નાના ભાઈ સમાન હતા સર્વ,
જગદીશની માતાને મળ્યા ગયો મમાચાર કહ્યા, બ્રહ્મપુરીથી બે એક
તિમા આવશે તેમ જણાવ્યુ અત્યારે તેની ગભીર માફગી હતી.
પુત્રની રાહ જોઇ બેસી હતી માફગી વિશેષ જણાઈ, જેથી તરતજ
મધુએ માણસ ગાના કર્યા માણએ આવી માતાની માફગીના સમા
ચાર જાગ્યા, ક તગજ જગદીશ મુગીને તર કનકપુરી તરફ
ગાના થયા

મવિનજ પણુ કુન્દનપુરી તરફ રવાના થયા હતા હવિમાદ
અનને ત્યા ખે તજ દિન રહી કુન્દનપુરી વિદાર થશે કેમકે મધરાજ
ની ક્રિયામા તેજે ભાગ લેવો જોઈએ જોથી તે પશુ ગયા મસન
પ્રમાણે અન પણુ ચારેક દિવસ પછી કુન્દનપુરી પિતૃગૃહે મીઠાચી

રાચક ! જે આપણે મધે અથગે વિખગયલા હતા, યાથી
કુન્દનપુરીમા ગોકૃત થઈગ

પ્રકરણ ૬ કું.

પરિલ વિતાના અન્યા ।

* જગદીશ સમી પાજ થતા કુન્દનપુરી આવ્યો માતાએ હયથી
આગિય દીધા સર્થુ, મોલિની અ. મુગિયા
તેની સારવારમા હતા માતાના જીવ પુનમાજ હતો ચોડોદ નમય
નહિ થયો હોય તેવામા જગદીશની માતાનો આત્મા ક્ષણ ભગુર
સસારને તજી ચાલ્યો ગયો જગદાશને આધાત થયો અગેરે ' દુ ખી
માતા ' તારા નસીયમા મુખનો છાટોજ નહિ જ્યારે મુખ જોતાના
પ્રમગ આ યો, ત્યારે તુ ચાલી વગેરે નિમગ નીકળી ગયા સર્થુએ
આશ્વાસન દીધુ

સર્થુ, મોલિની, જગદીશ મુગિયા મુદરી, ચદા સર્વે વીવ
વિતાના જીવિયા દેને જિગ સસારની પાધી આરા પડી દર

દેખતી નહતી, જોખમદારી આતી તેમાનિપૂણ્યની તરતુ ઇશ્વર હરતે !

સનાર થતા માતાનો અગ્નિદાદ થયો મરણજને આજે દશ દિન થયા હતા તેની ક્રિયા શરૂ થઈ હતી એક તત્રિય ! ને ગ્રોધ વગ્ય ! ! જેથી ખીજી સસાગિક બાબત આડે ન આતી

અદ્રાદરી પોતાના અગત માણુનો સાથે ત્યા આતી પહોચી, ધર્મ, દાન નગે સારી રીતે થતા લાગ્યુ અલ્લભોજના થયુ ત્યા ખગ ગગ્ગઓ, ડાંગરો, જાગીદારો આવ્યા સર્થુસિહને દરેકે આશ્વાસન દીધુ, મનુષ્ય નિમિત્ત ક્રિયા સપૂર્ણ થઇ, ગમ્યાભિષેક, તથા લગ્નની ક્રિયાના મુર્તી નેમડાવ્યા હતા પરતુ જગદીશના ગોકના પ્રવગે તે અગ્રિત હોવાની પાછા ડેવા

દિવસ પર દિવસ રીત્યા જગતીશની માતાને મરણુ પામે દશ દિવસ થતા આત્યા તેની ક્રિયા પણ થઇ, નટના ધર્મદાન કર્યા, સર્થુ હો જુખી રીતે તેને આર્થિક મદદ આપતો હતો જગદીશે હજી કોઇ પામે કાઇ પણ યાચના કરી નહતી

સુદનીની મિત્રકત પણ તેના વ્યયોગ માટે છટી હતી તેમા પણ હાથ ખડયો નહતો પાપી બાગીદારોએ તેને બહુ પગલ્યો તેનો તેજ દેષ કયો તેને કલકિત કરતા શક્ત માયા તેનુ જીવન છુદવા નગો ગયી, પણ ઇશ કૃપાએ મર્ક નિષ્ફળ નીવડી

આમ જગદીશની માતાની ક્રિયા સમાપ્ત થઇ શુભ મુહુર્ત જોના ગયુ રામ્યાભિષેક તથા લગ્નની ધામધુમ ગર થઇ એટલે હો મર્ક, મોદિની, મુદરી ચદા તથા જગદીશના મુખ મુર્ક તથા નનિ જીનનો પમાત ખીલી

પ્રકરણ ૭ મું.

રાજ્યાભિષેક !

આજે સર્વસિલ્તના રાજ્યાભિષેકનો દિવસ છે મથો મથો નાગરિકો, સર્વાંગે, અમાત્યો, રાજાઓ એકત્ર થયા છે આખા કુન્દનપુરીમાં હર્ષ સાગર પ્રમરી રહેા છે નગરજનો ધધર ભક્તિમાં લીન થતી વ્રતન રાજાનુ દિધાર્યુષ ધરુડી, તેના રાજ્યમાં સુખ, આનંદની શક્તિ થાઓ એવી પ્રાર્થના કરતા હતા.

પ્રાર્થના થયા બાદ મહાસભા મંડપમાં જ્યાં રાજ્યાભિષેકની ક્રિયા થવાની હતી, ત્યાં સર્વ એકત્ર થયા નર્વ સ્ત્રી, પુરુષની મેદની ભગદ હતી, કોઈની પણ ગેરહાજરી નહતી.

સમય થતા વેદોક્ત રીતે રાજ્યાભિષેકની ક્રિયા થઈ, રાજ્ય-નિલક કરશમુ આવ્યુ રાજમુગુટ ધારણુ કરો ને રાજગોરે રાજ્ય શરૂને સમજાવી.

વ્રતન મહારાણાએ ધધર સમક્ષ રાખી પ્રતિજ્ઞાઓ લીધી વ્રત મેના, તથા રાજધર્મ સીકાર્યો.

બાદ નાના નાના ઠાકોરો, જાગીરદારો, રાણાઓએ મર્યુમિલ્તે મહારાણા તરીકે સ્વીકાર્યો ને ચક્રવર્તિપદ કમુલ રાખ્યુ.

નામપુર મોતગઢ અને કુન્દનપુરીનો રાણો મર્યુમિલ્તે દરાઓ.

ગાં આગકેને મિઠા, સાલણેને અલ્હામોજન, ગંગેને અન્ન રસ્ય
ફાન આપયા ફરમાન થયુ, ફરેક બલીવાનને 'જુટા કરનામા આવ્યા

સમ્પાદેને પ્રિયત મંદકાપો મળ્યા પાનગા ની લપાણી થકુ પડી
મોગ મોગ શિખાપો આપવાનુ મર્થ શરુ થયુ જગદીશને અમાત્યપદે
ન્યાયો આ આનંદ મમત્ર મમામા પ્રવ્રતાને હર્ષિત યહ રહ્યા કેટ-
લાક તેના તેજસ્વી દેવીલાએને મમ્મ આધાત થયો, સુદની તથા
મુશીલા અહો બાગ્ય માનના લાગ્યા મુશીલા, સુદરીત મોટી બેન તનીકે
દેખતી મોલિનીને પણુ આનંદ થયો ના " યાજ્ઞી પારિતોષક આપ્યુ '
તેમ બોલી જવાયુ ' '

ફરક પાતાના જુદા જુદા અમાત્યો ગ્યાયા ફરેકના અધિપતિ
તનીકે પિતાના રખતનાજ દેવ પ્રવાનને કાયમ રાખ્યો મર્યુમિત તેને
પિતા મમાન ગણેનો પ્રગ્તને કેટલાક કલિ લાગતા પ્રયદાઓ રદ કર્યા
નાનિને ન્યાયને માટે મૂતી સભાજ ગણી કાર્ય તયાગ કર્યા દુર્થ
સન માં રાજ્યમાથી દર કયુ તે ફરેક પ્રગ્તને પોતાના દશમા કિલ્લાજ
વધારી અન્ન રસ્યની ખતવતા માટે આગ્રહ કરી ર્વેશધર્મ પાળના
ફરમાન થયુ

જેમ જેમ મર્યુમિતના મખમાથી પગપકાગના વિમળ નીકળતા
હસ તળ સરિતો આનંદ રંધેનો ગયો હવે કાલ આડી ચુ ના-
જી મર્યુમિત આગળ કિલ્લ થતોજ જનો હતા

કેવટ ગભીરતાપરેકે બોલના લાગ્યા માન પ્રિય સમ્પાદે
જમાપો ' પ્રગ્તજનો '

ન્યાયને મિનિ કમ્પાની તથા માગી ખાસ અમિલ્લાયા જાહેર

કરેલાની કૃપાશ કરે છું કે ક્રાંતિ ચક્રાદેવીના કપકારે હું તેમને' ઝગી થયો 'હું તેમના પ્રતાપેજ આ ચક્રવૃત્તિ પડે છે પ્રાપ્ત થયો છું પણ ત્રણ રાજાનો ઘણી થયો 'હું વિશેષ તમારી ગજરાળી પણ પ્રાપ્ત કરી શક્યો 'હું તે ક્રિયા કાંચે કરામા અવતાર છે, જેની રીતે આને વ્યાજે મને ઝગી કરો છે, તેમ કેને દૃષ્ટિ કરશે

મારા સૌનગદ તથા રામયુગ્મ અમાલ્યો તથા નમગવ મીએ ' ભારત રાજ્યમા નહિ બનેયો બનાવ આજે હું જાહેર કેક લુ લેવેથી તે " બન્ને રાજ્યને હું સ્વતંત્રતા-સ્વગજ અ પ હું તેનો સદ્વિરોધ તમો કાર્યસાહક વર્ગને પ્રજા વર્ગ મળી વિશ્વમા બિભોત્તમ પત્ત ગળા તે ગીતે કરશે વિશ્વમા જ્યતાળીએ વગરાવશે ને સ્વતંત્ર આત્મા તરીકે સ્વતંત્રતાને દીવાવશે "

આવી વાણી ને આ લોક મળતા દેને આનંદ ન થાય ? સર્વ નમામા હપનાદ થયો દુઃખી વગ્યા હુ પ વઢિ થકા ને મર્મની આખમાથી આનંદાશ્વ પીકયા

ધન્ય છે સર્વમિહ ' તારી પ્રજા ભાવનાને '

પ્રિય ' જગદીશ ' હજી પણ તમારી પામે ઘણા કાર્યો કરવાના છે વિશેષ ફરજો અગતવાની છે, તમારે આ બન્ને ગજ્યમા જ્યા પ્રજા તથા અધિકારી વર્ગને મળી અચ્છિત કારભાર કરી આપી, સ્વેશ પરત થવું પછી આપણે જાળી ખુશ થમશુ કેસોનગદને રામયુગની પ્રજાને આનંદ છે સૌનગદ તથા રામયુગ સંયુક્ત સ્વગજ સ્થાપવાનું છે ચક્રાદેવી ' આપ જ્યા મુખી આ મનુષ્ય જીવનમા પાળી હા હા મુખી તમો તે સ્વરાજમા ભવ મળી, પ્રજાને નિત

કરશે। પ્રજા તમારી કદર કરવામા પાછી પાની કરશે નહિ

વળી ભાઈ જગદીશ ! હવેથી મારા કારભારમા મને સહ મદદ થશે। વિ તમાગ ખાસ ધર્મ તરીકે તમને માગ રાજ્યની, કેળવણી નીતિ અને ધર્મ શિક્ષણની સલાહ રાખવાનું કાર્ય સોંપુ છું એટલી ફરજ મલાન છે ને તેમા નિપુણતા પ્રાપ્ત થયે, પ્રજાનો ઉદય તરત જાણી એવો “ પ્રજા ઉદયે રાજાનો ઉદય છે ”

‘ સરદેવ પહોનો રાજ્ય પછી, દેરા ન હોય તો રાજ્ય ધ્યાથી ? ’

આ પ્રમાણે સર્યુસિંહ હર્ષમા ઊભરા દાલવતો હતો જગદીશે પોતાપત્નિ ઉપમારનો આભાર માન્યો, ને રાજાને, નમન કર્યું મોહિની ખુબ પૂશ થત ચંદ્રાને પણ આનંદ થયો ચંદ્રાએ નમ્રતાથી સર્યુ સિંહનો ઉપકાર માન્યો સોનગઢ અમાત્ય તથા પ્રજા વર્ગે નમન કરી હક શિર ચઢાવ્યા ને તેમા ઇશ્વર સહમદ થાય એમ પ્રાર્થના કરી ખીજા ગણા, રજવાડા સવે એ ઉપકાર માન્યો કુન્દનપુરીની પ્રજાને તો આનંદ થયા

જગદીશની ભલામણથી કવિએ પોતાનું નાટક રજુ કર્યું રાજા હર્ષ પામ્યો ને તેને પોતાના રાજ્યમા કવિગજ તરીકે ગણાયો કવિને ગમેાધી સર્યુસિંહ મોલ્યો

કવિરાજ ' તમે એક ગીતે સમાજના ઉપદેશક-શિક્ષકછો એમ નાટક, દા થો, વાર્તાઓ, લખી પ્રકટ કરો, કે જેથી સમાજ ઉદ્યોગી, નીતિમાન, અને દેશપ્રેમી થાય આથી રાજાને માન આપે, રાજ્યને માન આપે અને પોતાના દેશનો ઉદય થઈ સારા વિશ્વમા તેની ઈચ્છા પહો પ્રાપ્ત થાય તેવા સન્કાર પાડો, નાટકને લેખો એ

પ્રજાને પ્રયક્ષ નરદાગ પડાવનારા જીવતા ને જંગતા સાધન છે બેઠજનનું તમને નિયમીત વર્ષાસન બાધી આપવામા આવે છે દિને દિને પ્રજાના, સમયના વાતાવરણને અનુસરી લખાણો તૈયાર કરે તમારો આ નાટક તૈયારી પ્રમાણે આજે રાત્રીના બજની બતાવશે હું પણ તેમા ભાગ આપીશ

ગન્યાભિષેકની ક્રિયા પૂર્ણ થઈ કુન્દનપુરીના સામ્રાજ્યમા સુખ સૂર્ય પ્રકાશ્યો કેઈ પ્રકારની ઉલ્લુપ ન રહી એક રાજરાણીની ઉલ્લુપ હતી, પણ તે કાલેજ પૂર્ણ થવાની હોવાથી સર્વેએ સતોષ માન્યો સભા વિખરાઇ, સર્વને આજ તહેવાર હતો આખું અઠવાડીયું જાહેર તહેવાર પાળવામા આવ્યો હતો

નગરમા, ઘેરે ઘેર સર્કુની ઉદારતાની પ્રશસા થવા લાગી. જંગદીશને માટે સર્વને માન ઉપજ્યુ ગૃહસ્થ પણ ગરીબ બની ગયેલો, નીતિમાન ને સુશિક્ષીત જંગદીશ પ્રારબ્ધને પુનઃપ્રાર્થ કરી ઉચ્ચ ગિયતિ-ને પામ્યો મિત્રોને આનંદ થયો સર્વેએ તેને મુખારકમાદી આપી હિતશત્રુઓ, તેજદ્વેષીઓને, મિલકત પચારી પડેલા, મિથ્યાભીમાની જંગીગદારોને ખેદ થયો પરંતુ તે બળતા રહ્યા ઇશ તેમને ચિરકાળ બળતા રાખે

જંગદીશ હવે રાજકુટુંબીજ બની ગયો હતો એટલે તેને કુટુંબીમા ગણીએ તો વાંધો નહતો કુટુંબીઓના આનંદનો પાર નહતો કુટુંબીવર્ગ એકત્ર થયો. અત્યારે દરેકના મુખપર હર્ષની છાયા પ્રવૃત્તિ રહી હતી સૌ કરતા મોહિનીનો હર્ષ અદકો હતો છતાં દરેકનો હર્ષ તેમની યોગ્યતા મુજબ સરખો કહીએ તો અધરિત કહેવાય નહિ.

કાને મનારજ સર્વ-મોહિનીના લગ્ન, આત્મ લગ્ન, -સ્નેહ લગ્ન-
 દેહ લગ્ન એટલે જગત્માં એક ખરી કસોટીએ ચઢેલુ યુગલ લગ્નથી
 જોડાવાનુ હતુ સમગ્ર વિશ્વમા મુખ તેઓનેજ વશ થયુ હતુ બન્ને
 શરીર દરેક ગુણોનો ભંડાર હતા પ્રભુ ' તેમના જેવા યુગયોના આ
 કળિકાળમા પણ દશન વિરોધ કરાવે.

પ્રકરણ ૮ મું.

લગ્ન અને ભવિષ્ય

આજે આખા કુન્દનપુરીના ભવિષ્યનો સુવર્ણ દિવસ છે, કેટલા
 દિનસના પ્રખર દુખ અને વિયોગરૂપી તાપના
 અતનો દિન છે મોહિનીને ખાલા મરી પત્ની થનાં શુભ દિન છે,
 વાહ ! ંજ ! તારી કળા ! તુ મનુષ્ય જીવન નાટકમા કેવા કવા
 પાઠો ભજવે છે !

પ્રાત થતા દુહલી, ચોધડીઆ, શરણાઈ વગેરે પ્રત્યેક જાતના
 વાજાનો અવાજ થયો ધવલ મગલ ગીતો ગવાવા લાગ્યા
 નકથી રાય મુધી દરેકના ઘરમા આનંદ હતો એક પણ ઘર શોક
 યુક્ત નહતુ એ ધશનીજ બિહારી !

લગ્ન મુહુર્ત, નવ વાગતા ખરાબ હતુ સવારથીજ લોકોના
 ટોળે ટોળા એકત્ર થતા લાગ્યા કાર્યવાહક મહાળ પોતાના કાર્યમા

જોડાયુ, રાજકુટુંબીઓ, સરદારો રાણાઓ એકત્ર થયા છે ત્યારે ચક્રવર્તિ મહારાણો સર્વમિહ લગ્ન મહત્ત્વમાં આવ્યો મિત્ર જગદીશ સથે હતો જગદીશ તેના જમણા હાથ તરફ હમેશ રહેતો, સૌ વાવસ્થિત થયા

મોહિતી મોજે રાણાગાર સજી દિવ્યાગના સમાન ૩૫, લાવણ્ય યુક્ત બી સમામા આવી સૌની નજરે પડી લોકોની આભોગજ તેજમાં અન્નર્થ, મોહિતી સાથેજ ચક્રા ને મુદરી હતા તેઓ તેની પત્ની, મમાજ ગામી, ચોખ્ખા મુચના કરના

મોહિતી આવતા વેતજ રાજગુરુએ મગવાટકનો કિચ્ચાર કરી મમામહત્ત્વની બરામર વચ્ચે હતી અગ્નિદેવ પ્રકટ થયો વેત્રોક્ત રીતે સર્વ-મોહિતીનો લગ્ન સમારંભ થઈ ચૂક્યો સમપદીની પ્રતિજ્ઞાઓ લેવાઈ તે વખતેજ સર્વ-મોહિતીની આખો એકએકમા મળી અને બન્ને પતિ-પત્ની એક રૂપ અગ્નિદેવ સમલ બન્યા

ગુરુએ જણાવ્યું મહારાણા તથા રાણીજી 'આપ હવે પન્ને એક રૂપ બન્યા છો ' કિમયના મુખ દુખના ભોજ્ય બન્યા છો ' તમો વડે રાણા છે, રાણાવડે તમો છો ' તમારા જન્મે જન્મના પૂણ્યોવડે આજ તમો અગ્નિદેવ તથા સર્વ જગત્ સમક્ષ યુગવરૂપે જણાઓ છો હવે તમારે જીવન નાવ સુખ, વૈભવમાં પરીપાર હિતજે એજ આશિષ, પછીની આશિર્વાચન કિચ્ચાર થવા લાગ્યો સર્વ સભા એકચિત્ત હતી વ્રતન, રાજ રાણી એકએકથી ચડે તેવા ને સમોવડીઆ હોવાથી તેમના નિરીક્ષણમાં લીન થયા હતા

તેમાં શાંતિમાં કંઈક ગગ્ગડાટ મચ્યો બરામર, વેદીની મામી તરફથી એક દિવ્યમૂર્તિ, જેની નયનમાંથી આત્મઓજસ પ્રકાશી રહ્યું

છે, શરીર ગૌરને તેજસ્વી છે, તે બ્રહ્મર્ષિની મૂર્તિ લગ્નવેદી પાસે આવતી ગણાઇ સર્વને આશ્ચર્ય થયું શાન્તિમા કમ્પક ગમડાડ થયો પરંતુ તે વિરોધ સમય ન ટક્યો અરુપ સમયમા બ્રાહ્મણની મધ્યમા તે જામ પહોચ્યા શાણાએ તેમના દર્શન કર્યો ને એકદમ બાણે પોતે તેના પરીચીત ન હોય તેમ સર્વ સમાના અધ્યક્ષપદનું આસન તેમને આપ્યું તે ઉપર આસન લીધા પછી રાજાને આશિષ દીધા સર્વ સભા શાંત થઇ બેઠી

બ્રહ્મર્ષિનું વયન સાબળના સર્વ એક ચિત્ત હતા તેવામા ઋષિની નિર્મળ પણુ ગભીર, સર્વને કર્ણે પડે તેવી વાણી નીકળતી મળળાઇ

“બેટા સર્વ” તથા પુત્રી મેડીતી ‘આજે તમે બન્નેને જન્મો જન્મની એકતા વડે પતી પત્ની થતા જોઇ હર્ષ પામુ છું તમારૂં યુગલ અખંડિત રહે, ને દિધાર્યુષ ભોગવે’

સર્વ ‘તારા હાથથી હજી કમ્પ કમ્પ વ્રતન કાયો ટરનાની પ્રભુ પ્રેરણા છે તુ તારી કેટલી ભવટીનીની આધિયો તર્યો છું ને સુખ સાગરમા આવી પહોચ્યો છું પરંતુ તે સાગરમા તારૂં જીવન નાવ કમ્પ રીતે લકારવું તે બરાબર સમજી તેના સદ્ગુપયોગ કરી તારા જન્મનું સાર્યક કરી, કિંમય પ્રભુપદને પામશે’

સર્વ ‘તે રાજા તરીકે પ્રથમથીજ કારકીર્દિ પ્રાપ્ત કરવા માડી છે, તારા કુળમા કોઇએ પણુ કીર્તિ પ્રાપ્ત ન કરી હોય, તેટલી રાજા થતા પહેલાં અને રાજપદ પ્રાપ્ત થવાના પ્રથમ દિને મેળવી છે સોન-ગઢ, નામપુરને સ્વતંત્રતા બક્ષી છે, પરંતુ તેથી તારે હર્ષ પામવાનો નથી, તારે તારા સર્વ સામ્રાજ્યમા સ્વતંત્ર-સ્વરાજ આપવાનું છે તને સર્વ માનશે તુ તેમને ગબડા ગણાઇશ, ને તે સવ તને દેવ તરીકે

માન આપશે, તુ મનુષ્ય નહીં, દેવ છે । વગર પ્રયાસે મળેલા રામપુત્ર-ભોનગદ છે એથી સ્વતંત્રતા બહી છે, એમ માનવા કોઈને પણ કારણ નથી. તારા જીવન સમગ્ર કાળાના, મૂળસિંહના જીવન અગ્ર છે મૂળસિંહની માફક પ્રથમ યશ મેળવી, પછી અપયશ ન મેળવાય તુ શાણું છે પરંતુ “ રાજપદ બનભલી શાણી વ્યક્તિઓના ચિત્ત ચળાવે છે ” “ માયા અને રાજલક્ષ્મી એકજ છે ” કોઈ મા ખાતો તને પણ રાજકોભ થશે ચક્રવર્તિના ચક્રવર્તિ થવાનું મન પ્રેરણા કરશે પરંતુ મારા શાણા વત્તમ । ધૈર્ય મા ખાતો ધર્મને પમડે ચાલજે તારે તારા સાંપ્રાન્યને સ્વતંત્રતા આપવાની છે, તેમા તને વિદ્વા નાશે, તારા સલાહકારે, અમાત્યો, સરદારો, સર્વ તને ભભેશે, તે કાર્યથી પાછી પાની કરાવી ડાઘવશે પરંતુ ડાઘતો મા । નહિતો તારે અત્યાગ સુધીનો વડિલ ખાત કરતા અદકો અમાત્ય જગદીશ, તને તજશે, તારા અમાત્ય જાને તજશે, અને તારા સાંપ્રાન્યને સ્વતંત્રતા અપાવા તને સમગ્રવશે. બહુ સમગ્રવશે, છેવટ તને શાંતિ ભર્યે પગે, મિત્રધર્મને બળવી, તને પ્રભુ પ્રેરણા થયે તુ તે કાર્ય સ્વીકારશે હા હજી સમય છે । સમય આવે, કુન્દનપુરીની પ્રજાની એક દિલની માગણી થયે તરત તુ તેમને તારું સર્વસ્વ અર્પણ કરશે ” મોહિની । તો એક ન્યાયની મૂર્તિ છે ન્યાયનો બહાર છે તને ન્યાયે, તારે સહમદદ બનશે બેન ચક્રાની માફક તારા જીવનનો પ્રધાન બની તને તરાવશે અરર । બેટા ચક્રા, તારૂં ભાગ્યજ એવું હતું, તેમા તુ શુ કરે ? મુષિએ નિશાસ નાખ્યો.

અત્યારસુધી પ્રજા એકચિત હતી તે બન્યુંત થઇ, તે તેના નિશાસમા બળી પડે શુભ સમયે શોક નહોતો તેમ ધારી બ્રહ્મણિએ ચર્ચા બદલી

બેટા જગદીશ ' સુદરી ' ચંદ્રા ' મોહિની ' તમારા કાર્યો
હવે શરૂ થાય છે જગદીશ ' તારૂં કાર્ય મેં જાણ્યું હીં છું જોજો
મિત્ર ધર્મ, રાજધર્મ, દેશધર્મ સાચી કાર્ય મારી લેશે

સુદરી ' તુ કુમારિકાએને બોધથી સમજાવી કૌભાર્યવ્રતના પ્રચાર
કરશે ચંદ્રા ' વૈદ્ય યવત અખડિત રીને પાળી (વધવા સસારને તરા
વશે અત્યારના કલકિત, શ્યામ જીવન ઉજવળી કરશે મોહિની ' .
નૃસિંહચાત્રમી સ્ત્રીએને પતિવ્રત ધર્મનો આદર્શ બતાવી ઘેર ઘેર તારી
પ્રગ્મની પ્રવળાઓના ઉદ્ધાર કરશે પુરુષોને સુધારવાનું કાર્ય સંયુક્ત
તથા જગદીશ કરશે ' .

રાણા સંયુક્ત ' અમારૂં જગદીશ તથા અન્ય ' મારા આદેશ
અંજલુ કરશે। વર્તનમાં મૂકી તમારા જીવનનું શ્રેય કરશે। ' .

સુદરી, મોહિની, ચંદ્રા ' મારી પવિત્ર પુત્રી રૂપી દેહીઓ ' .
મારા શબ્દો તમે સામળ્યા, અંજલુ કર્યા ?

દરેકે હકારમાં ઉત્તર વાળ્યા બાદ જાણ્યાનું કે હજી એક મહત્ત્વ
કાર્ય પ્રમગે, તમે। સર્વને હું પુનઃ મળીશ મારૂં એક કાર્ય સમાપ્ત
થયું બીજું કાર્ય પૂર્ણ કરી મારા રૂપમાં ભળીશ બેટાઓ। ચિરજીવ
હો। ઋષિ તરતજ બીજી ઉપાધિ તરફ ધ્યાન ન આપતા, શિવોદ્ધ
ઉચ્ચારથી અતઃ ધ્યાન થયા સર્વેએ ભવિષ્ય સામળ્યુ, ખુશાલી થઈ
રહી સમારભ સમાપ્ત થયો, અને ત્રણા દિવસોનું તપ આગે સંયુક્ત
મોહિનીએ પુરૂં કર્યું

પ્રકરણ ૯ મું.

સુદરીનું સ્વપ્ન.

કુન્દનપુરીમા આનંદ આનંદ પ્રવતી રહેલ છે. હવે સર્વને મઝા બતના આનંદના સાધનો દરેકને આનંદ આપે છે સર્વસિહના ફર- માનથી રાજવાડામાજ અચાત્મને શેષો તેવો એક જગલો જગદીશને માટે નક્કી કર્યો હતો રાજ્યાભિષેક પહેલાજ તે, તે જગલામા આવી કુટુંબસહ નિવાસ કરતો હતો.

આજે તેજ મકાનમા ખડમા સુદરી, સુશિલા, જગદીશ અને મહેમાન તરીકે આવેલ કવિરાજ બેઠા હતા જુદી જુદી બાબતગ | રસબેર ચર્ચા કરતા, વળી અત્યારસુધી પડેલા કદનુ સ્મરણ કરતો તો તે બૂલી જઈ પ્રભુ ઉપકાર માની ચાલુ સ્થિતિમા સતેષ માની ખૂશ થતા હતા અને વારવાર કવિને પોતાની વિતરકો, તથા જીવનકથાઓ સુદર રીતે સમાજને, પ્રત્યક્ષ જ્ઞાપ પડે તેવી રીતે ગોઠવણ કરવા સમજવતા. કવિને આ જીવનમાંથી ઘણું શીખવા મળ્યું હતું અને પોતાની જીંદગી પર્ષત તેનું સાહિત્ય, પ્રબ સમક્ષ ઘટનાત્મક સત્ય રીતે મૂકવા તકસી રહ્યું હતું સુશિલા પણ આ બાબતમા ગસ લેતી, સુદરી અને તે બન્ને નાની, મોટી ભગિની સમાન બની ગયા હતા બધા ઉઠ્યા, ને નિદ્રાસનમા પડ્યા એક તરફ સુશિલાને સુદરી, ને બીજી તરફ જગદીશ, કવિના પલ ઓ ઢળાયા હતા.

મધ્યરાત્રી ચાલતી હતી જતી સડજ અજવાળુ આપી રહી હતી એકાએક જગદીશની આંખો ઉઘડી જોયું તો ખીન્ન ત્રણે શરીર માઠ નિદ્રામાં પડેલા જણાયા તેવામાં એકાએક સુદરી કમ્પી રડવા લાગી ખૂંસો મરાઇ ગઇ જગદીશે ધૈર્ય ન તજ્યુ તે સમજતો હતો કે સ્વપ્ન ત્રણાની આ સ્થિતિ લાવે છે પરંતુ સુદરીને માટે આમ જનવાને કારણુ ન હતુ ચિતામઝ અને સસારમાં પચેલા એનેજ સ્વપ્ન ધણા કાયર કરે છે

સુદરીના મુખમાંથી રપ્પટ વાક્યો નીકળવા લાગ્યા અરે ' આશુ ? પિતા ! તમારા વચનનો ભગ?મે પતિ ક્યો ? અરર ' પતિ ' પિતા ! તમે પણ મારો સાથે સમાજમાં નિદાશે ? હુ ઘાતકી બની છું ' પાછી ચૂપ દહી આગળ વધી અરે ' હુ આ હુ જોડે છુ ? પતિને વિયોગ ' અરે ' આ ખીન્નની સાથે માઝ અધકૃતિ જોડાણુ ? વ્યભી-ચારી ભાવના ' અરે આતો મે સસાર માડ્યો ' સસારથી વિરકત રહેનાર તુ સસારી બની ' થવાદે આત્મહત્યા થવાદે મને આ નથી છાજતુ ' પ્રજા ! કોની પ્રજા ? દુર થાવ હુ ગાડી છુ , મને સર્વ જવાદો ! કયા ગયુ માર કૌયાર્યવ્રત ? માર્ સ્નેહાળુ હૃદય ' મારે પતિપ્રેમને પતિવ્રત ' અરે હુ તો જગતમાં અધમ કોટિમાં ગણાતી સ્ત્રીઓની કોટિમાં ગણાઉં ! ઇશ ' ઇશ ' પ્રભુ !

આ ભયંકીત શબ્દો સુદરીનું હૃદયકી ઊંડવું, તેનો કલ્પાત્મ જગદીશથી ઝાઝો સમય સડન ન ચયો તેણે તેની સ્થિતિ બાણી લીધી. તેણે વિચાર્યું કે જો વધુ વખત આ સ્થિતિ રહેશે, તો મગજ પર ખરાબ અમર થઇ ભ્રમીત ચિત્ત થયા વિના રહેશે નહિ, એમ ધારી પવિત્ર મને, પેતાની સ્નેહ પ્રતિમાની પાસે ગયો મુખપર પાણી છાટી

સાત કરી મુખપગ હાથ કેરવો પ્રિય ' મુદર ' જગૃત થા ' આટલું ખોતી થૂપ રહો

એકાએક પોતાના શરીરને સ્પર્શ થવાથી, સુદરી જાગી જીડી, બહેબાકળી, ગબરાયલી જીડી. દોડવા લાગી ' અરે પતિ ક્યા ? દુગ-આર ક્યા ? પ્રભ ક્યા ? આ શુ સ્વપ્ન ? કે સાચો જનાવ ? ના તેમ નહોય, હું પવિત્રને મટે સ્વપ્ન ન હોય ' અરે ' હું પવિત્ર કેવી ' મારા જેવી અધમ જગતમા કોઈજ નહિ હોય ' જગદીશ ' ત્યાવા કેતા તમને હું હલજ પાડુ છુ મારા વ્રતને ચૂકી જવાનો માગ્યામ મુખ તમને ન બતાવવા દો

જગદીશે તેને સાત પાડી સ્વપ્ન કેવી માઠી અમર કરે છે, તે સમજાવ્યું, તેથી સુદરીને કંઈ બાબ થયું સાત રહી

આટલો વખત અધરાત્રી સીતી, સપાર થવા આશુ હતું. કવિ જાણ્યો તો પાસે કંઈ જુદો જનાવ જોયો સુદરીને નડતા દીડી તે પલ્લુ નેને શાંતિ આપવા તેની કાસે બેઠો. ગરજથી મુશિલા જાગી જીડી ને પોતાની નજરે પ્રત્યક્ષ જનાવ જોવામા આવ્યો તે મુદરીને માટે જીવ આપે, તેમ તૈયાર હોવાથી તે પલ્લુ તેની સુશ્રુવામા પડી

સુદરીને હવે કંઈ બાબ થયું હતું. રાત્રીના સતી હતી, તેજ ખહેલ, તેજ પોતાના સ્ત્રીઓ, અને તે નિવાયની બીજી ભ્રમણા છે તેમ તેની ખાતરી થઈ, દીકેવા જનાવોને સ્વપ્ન માન્યુ. પરંતુ તેને એજ લાગતું, કે અરે ' હું કોઈ દિન અસલ, અસબ્ય વિચારને મનમા પલ્લુ સ્થાન ન આપનારી તેને મારું જીવિત શુ ? અરે ' પ્રભુએ મારી કસોટી કરી છે ' મને લૈસાગિક અનુભવ કમ-યો છે ' સાન જગતની બિનાઓ રજુ કરી છે

જગદીશ ' હવે હું સમજી છું. ખરે જીઓનો ઉદ્ધાર ક્યારે થશે. જગદીશ કહેવા લાગ્યો, સુદર' તારી જેવી મનોધેરણા હશે તેવું જરૂર સાડ થશે પ્રથમ તે શુ આન ત્રીકું, તે જણાવ. કે કંઈ શીખવાનું મને

સુદરીએ તરતજ કહ્યું શરૂ કર્યું " સ્નેહાત્માઓ ' મને મારી પ્રતિજ્ઞામાં જુલાની પિતૃવચન અક્ષર ગ્રથ એવી રીતે એક નવયુવાન પુરુષે મને પોતાની પ્રિયતમા બનાવી, મને આનંદ થયો. હું તેમાં એક બની મધ્ય મને ગૃહસ્થાશ્રમ મીઠો લાગ્યો એકાએક જગત્ત્યા મેહ વટોળીઆએ મને ઘેરી નીતિ ભગ થઈ ખલાસ થઈ ચૂક્યું, આમ એકની મળી બેની થઈ કુદરત કોપી પતિ યમસદન પહોંચ્યા. હું વિક્ષિત બની-પુનર્જન્મની હિમાયતી બની તેમ કર્યું બીજો ગૃહસ્થાશ્રમ શરૂ થયો. બાળમર્યાદા હું ધરતી એકાએક એક અવ્યુ મરણ પામ્યું તેને વળમો હું ગદમ લાગી ત્યાં મારા નયન ખૂટ્યા ને સર્વ જગત્તી મોહમાત્ર જણાવ "

જગત્તીને જણાવ્યું. આપમે રૂની વખત આવી હકીકતો પર વાનચીત કરી છે જગત્તી ભયો વિચારોમાં રહ્યું ક્યાં છે તેની મક્કી અમર તારા કુમળા, પવિત્ર મગજ પર થવા પામી છે સર્વ ભ્રમણા છે તુ ઇશ્વર અગ્ન્યુથી પવિત્ર થઈશ ને આ સર્વ ભૂલીજઈસ. હવેથી તારે મસારી આમતમા ચિતન પ્રેરતું પ્રભુ હૃદય હશે, તો મેં એક યોજના કરી છે તે સત્વ ગદાદેવીને મળી પાર કિતારીશું

મુશીલાએ વચ્ચે પ્રશ્ન કર્યો કે આ સ્વપ્નમાં આવા પવિત્રતાને અપવિત્ર કરવામાં દોષ પુરુષ કે, સ્ત્રીનો ?

કવિએજ ઉત્તર વાળ્યો સુશિલા બહેન ' સત્ય પ્રેમ છે દોષ પુરુષનો છે અને પ્રસંગે પુરુષ દોષિત છે એક પ્રજ્ઞલોભી, બીજો કામલોભી નહિ તો આવી પવિત્ર બાળાઓને કલકિત કરી તેનું જીવન હુદવા બીજો કોણુ નરાધમ સિવાય અન્ય પગલુ ભરે ? કે જેની લગ્નની ઇચ્છા નથી. તેને લગ્નથી જોડાવવી, અને જેને પતિવ્રતપાળી, અવર કામેચ્છા નથી તેને તેમા ફમાવવી અરે ! વિભુ પ્રભુ એવા પુરુષોને સદ્બુદ્ધિ આપો.

જગદીશે ટકાર કર્યો કે કવિરાજ ' ત્યારે શું સ્ત્રીની ઇચ્છા સિવાય કોઈપણ કાર્ય અનતુલશે ખરે કે ?

કવિ -ના બાઈ ' છતાં કેટલેક સ્થળે પુરુષો, ભોળી બાળાઓને પોતાના પ્રપત્ની, મુખ મીઠાશમા, વા ડોળડમાર ને લક્ષ્મીમા મોથા ખવાડે છે વળી સ્ત્રીઓ જે પુરુષને મોહમા ફસાવે, કે પોતાનો પ્રેમ પુરુષમા ફેફાં દે છે તો તે પુરુષ સરસ રીતે જળજે છે પુરુષમા ને મદાયુણુ છે સ્ત્રીનો પ્યાર અદભૂત મળે તો, તે સરકારી હોય તો તેના પાઠળ પોતાનું સર્વ બચ્ચાદ કહે છે, અરે ' તે પોતાના હૃદય કરતા સ્ત્રીને વિશેષ માને છે અને તે પ્રસંગે જે સ્ત્રી દબો કરે તો મરણુ નેજ શરણુ થાય છે એ " ભ્રમરનું પુષ્પમા બિડાઈ મરવા સમાન છે " આમા સ્ત્રી દોષિત છે પ તુ આવા દાખલા ત્રણુ એછા બને છે, જે મને સરખા મળે તો, તે પ્રેમ સાગર તરે છે '.

બાજે સરસ ખુલાસા થયા. દરેકને જ્ઞાન શીખવાનું મળ્યું આ તહેવારના દિનોમા રાત્રીના કવિકૃત નાટક બજવાતું આવે તહેવારથી મુક્ત થયા બાદ જગદીશ, ધારેલી યોજના ફળીભુત કરવા તરફ તેજે પોતાનું ચિત્ત પ્રેરવ્યું, ને ચંદ્રદેવી સાથે મસલત કરવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

કૃષ્ણાનુ જીવન !

વાંચક ! હવે આપણે લાલચદ શેઠના સસાર તરફ નજર નાખીશું. કયને, જગદીશ પામેયી નિરાશ બની અન્ય સ્થળે પોતાનું જીવન વિષમ મેળવ્યું પિતાની આપડપર, પોતાના ધર્મ ઉપર અને લગ્ન થયેલા કિંતુ બ્રહ્મચર્ય અને કૌભાર્ય પુત્રનું પાલન થતું તે ઉપર પાણી દેગવ્યુ પિતાને આધળે રતે દેસી જગદીશને બુઝો પાડ્યો. પરંતુ સમય જતા જગદીશ તે શુદ્ધ સુવર્ણ નીડો ને કયન તે કયી બની કૃષ્ણાએ જીવન સાદુ ને પવિત્ર બનાવી દીધું અશુચકને તો સહનનંદ હતો કાંઈ વાતની ઉણપ ન હતી લગ્ન થકુ ને પતિ-પત્ની આનંદમાં રહેતા મધુચક ધણી બાબતે મારે હતો જતા તેના નિર્મળ ને ભોળા હૃદયથી લોકો તેને અર્ધગાંડો મળી કાઢતા જગદીશને તેની સાથે હીક ફાવતું અશુચકનો ભાન પડેલા છતાં વધારે વધારે તેના પ્રત્ય વળ્યો.

આમ આખા વરતી મમતા જગતીંગ પર વેંતી, ને કયન પર દેખતી બધા મગ્ગ થા. તેને તરુન સામરામ વળ રવમા આવી પરંતુ પડેલી કુદરને પ્રતાપે સામરામ અત્રા મળતા તેના કુકર્મો વધ્યા, ને લાલચદ શેઠ પી આગડો તથા પતિને બુઝા પાડ્યા.

સમય જતા કયનની માતા મળ્યું પામી એટલે લાલચદ શેઠ દવે

સંસાર વિષ રૂપ કપલા લાગ્યો ને પોતાના પ્રથમ જીવન કાર્યને માટે પસ્તાવા લાગ્યો. શહેરમા નગરશેઠ તરીકેની નડિલો પાછાંતની કારકીર્દિ માત્ર નામની રહી હતી હરીપ્રસાદ હવે જેને ત્યા આવર જવર વિશેષ કૃપા લાગ્યો. ને પોતાની પાપવાસના દુષ્ટ કચન માર્ગત કૃષ્ણા પ્રત્યે કૃપા લાગ્યો પરંતુ મુશિવા કૃષ્ણા-જગદીશના બોલને જીવનમા કિતારનરી કૃષ્ણા, ને પાપીની પ્રપ્રય જળથી મુક્ત થઈ ને તેની જાણ બાઈ મળુચકને કરી જાણુચક ખીજ્યો, ને હરિપ્રસાદને પોતાને ત્યા આવવા રે ક્યો. આ પ્રમાણે “ નામ પ્રમાણેના વિરહ મુલ્ય કચન ને દગ્ગિમાદે બતાવ્યા ત્યારે કૃષ્ણાએ કાળાશને કિન્નવળ પ્રકટ કરી ”

હવે કચન તથા હરીજો, જાણુચકને કૃષ્ણા પ્રત્યે વૈરની લાગ- જીથી જોતા થયા જગદીશ પામે તેનું કાર્ગ વજનુ નહિ, અને સત્યને આચ આરી નહિ એવામા લાલચદ શેઠ પણ પોતાના કર્મોનું ફળ જોગવવા સ્વધામ પહોંચ્યા નગરમા તેમના, તથા કુટુંબને માટે બિજ બિજ વાતો થતા લાગી. જાણુચક તથા કૃષ્ણાને કાને પણ તેના પડવા પડ્યા ન તેમને ખેદ થયો. ધીમે ધીમે તે કલક ટાળવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. કચનને હવે સાસરને ત્યાથી અહી આવા જાણુચક કે કોઈએ આગ્રહ બતાવવા માડ્યો નહિ.

જાણુચક, જગદીશને બિજ હોવાથી જનતી મદદ કરવા માગ્યો. જગદીશનું માન સારા જગતમા વધુ હતું તેથી તેની મદદથી જાણુચક ગૌરવ માનતો જગદીશને પણ તેમા માન દેતો. રાજ્યમા અવનવા ફેરફાર થઈ ગયા હરીપ્રસાદની કુલપુરી જમ્મ આજ્ઞા બાદ સંકેત પ્રમાણે કચન પણ નવા રાજ્યના સૈન્યમંત્રિનેકના હાથે પ્રમગના

બાનાથી અણુચક માઇને ત્યાં આવી હતી અણુચક તથા કૃષ્ણા તેથી નારાજ થયા પણ લોક લજ્જાએ શાંત રહ્યા રાજ્યાભિષેક, લક્ષ વગેરેની ધામધુમ થઇ ગઇ સર્વત્ર આનંદ ને શાંતી હતી

એક વખત સમય સાધી હરિપ્રસાદ, કચનને મળવાના બાનાથી અણુચકને ત્યાં આવ્યો કૃષ્ણા, અણુચકની ગેરહાજરી હતી. બન્ને વિષયોએ બેગા મળ્યા છેડ કામના પ્રતાપે ક્રોધને વગ થઇ આ કાશ ટાળવાના નિશ્ચય પર આવ્યા કચનને કચવાતા મતેજ તેમા સમતિ આપી હરીજીએ હવે પહેલાના જીવો નહતો રહ્યો તેવું કચનમા પણ બન્યું હતું ' રમ વડી ગયા પછી શ્રમરતો મોહ જોડી ગય છે ' તેમ બન્નેનું મન્યુ કચનના કુટુંબોની જાણ હરીપ્રસાદને પડી ને તે યામન તેને કપડાં આપવા લાગ્યો હરીપ્રસાદના કાર્યો કચનથી અણુજાણુ નહતા તેણે પણ સામા કબરા કાઢવા પરતુ પોતાના પાપ છુપાવી, બીજાને શિખામણુ આપનાર સ્વાર્થાધુ જીવને શું સુકે ? તકરાર વધી કૃષ્ણા એકાએક ધરમા આવી ને તેમની તકરાર છુપી રીતે સાબળવા લાગી એવામા અણુચક આવ્યો હરીઆને દેખતા ચીંપ્યો તેનું અપમાન કરી પોતાના કબરા કાઢવવા લાગ્યો

પાપીઓની તકરારનો મુદો અણુચકના સાબળવામા આવ્યો હતો, તેથી તેણે કહેવા માંડ્યું કે ' પાપકમા ' તુ એમજ સમજે છે કે પુત્રપાને જ્યાં ત્યાં પોતાના પાપ કરવાની ઇચ્છા છુટ આપી છે ને જીવે નથી આપી ? મધ્વરી કાયદો સરખો છે ' પાપને મારે મધ્વર દરેક પ્રાણીને એકજ શિક્ષા આપે છે તુ કચન જેવી મોહાધને ફસાવી તેના કાર્યની પશ્ચિા લે છે પરંતુ તુ શું તેની પાસે જવાબ માગે કે ? નામ કાર્યો વિચાર તે કચન પર કયા દુકૃષ્ણ દુષ્ટ નજર કરી

તેના જીવનને કલકીત કર્યું છે તેને વિષય સ્વાદ આપી, સારા જગતમાં બદનામ કરી હડકાઈ કુતરી બનાવી છે અને અમને લાગળ્યા છે ના ચડાળ ના શુ કરે ? પ્રભુ દુષ્ટત્યનો બદલો આપે છે ' પોતાનું તપાસ્યા વિના ડાહ્યા બની, બીજાને સુધારવાનો, શિક્ષા કરવાનો દાવો તને શુ છે ? સમજ હજી સર્વ વિચાર કાઢી નાખ કર્યા કર્મને માટે પસ્તાવો કર. કચનને, અને ' સારી જગતની જીને માતા, ખેન માની જીવન સુધાર '.

આટલું કહેતા તે ખૂમ રોયો. કચન, હરીઓ સહ જેવા મ્તજ્ઞ થયા કૃષ્ણા બદાર આવી. ભાષના રૂઢનમાં ભાગ લેવા લાગી, ને તેન શાંતિ આપવા લાગી બહુચકે ધેર ધારી, તે પાપીઓને મારી આપી, ચાલી જવા કહ્યું. કચનને આવતી કાલે સવાર થતા નીકળી જવા જણાવ્યું તે કોઈ વખત પણ પોતાને સા પગ ન મૂકતા હુકમ ફરમાવ્યો.

હરીપ્રસાદથી બહુચક જેવા નિર્દોષ નવયુવકના શબ્દો ન સળળાયા પોતાનું પોત પ્રકટ થયું છેવટ તે છુ આપુવા થતો ચાલ્યો ગયો. કચનના મનને જરા લાગણી નથન પથરનું હૃદય પથર રહ્યું.

સંગી થતા કૃષ્ણાને કચન મળી. જગરજગતીથી બોલાવી અતિ આગ્રહે કૃષ્ણાને ઉત્તર વાળવાની ફરજ પડી.

કચનને પોતાનું આખ્યાન શરૂ કર્યું 'હૈન કૃષ્ણા ' મારી સર્વ વિષય તારી જાણમાં છે હુ પતિવાળી છુ. છતા મને મારો દુષ્ટ સ્વભાવ, અને ' ચૂદનરાજ, મને આવા કાર્યમાં પડ્યા ફરજ પાડે છે તો તું પતિવિનાની વિધવા તારા તાપને શાંત કરવાકાંઈ સ્થાન મેળવે તે સાહે છે.

કૃષ્ણાને આજે ભેટની હતી તેનું ચિત્ત વ્યાકુળ હતું છતાં આ શબ્દોએ તેને સખ્ત આધાત કર્યો તેણે ઉત્તર વાળ્યો. કમળત ખડેન ! ખડેન કહેતા મને શરમ આવે છે તારા પાપી વિચારો તારી પાસે રાખ, હજી સુધરે તને શી ખામી છે ? અરેરે ! તે છતાં એક, બે એમ અનેક સાથે તારા કૃપાને વળતું છું ફરિયાદ છું જવાબ મને તારું મુખ ન ખતાવ

કચને ખીજામને કહ્યું જ જ ગાડી છે શુ પુરૂષો એક સ્ત્રીથી મતોષ માની બેસી રહે છે ? તે પણ કુતરાની માફક ઠેર ઠેર ને ઘેરવે દુકડા વિલુતા નજરે પડે છે તો પછી આપણે શુ દોષ ?

કૃષ્ણાએ ઉત્તર વાળ્યો અરે ! તેણે નરાધમોને સદસ્ત્રકોટી શીટકાર છે. અરે પશુઓ કરતા અપ્રમ કૃત્ય કરતા નરમતિ લક્ષ્મી નથી.

આમ કહી તે ચાલી જતી હતી તેનામાં સામેથી શ્યામવર્ણી, શ્યામ વસ્ત્રથી સજ્જ થયેલો યમકપી હરિપ્રસાદ આવ્યો. કૃષ્ણાને તેણે પકડી કૃષ્ણાએ તેને ઓળખ્યો પરંતુ ના ઇલાજે ચૂપ રહી કચન પાસેજ હતી કચને કૃષ્ણાને પોતાના વિચારોમાં બળના બંધુ સમજાવી છેવટ સમજાવી. પાપાત્માએ બલાત્કાર કર્યો. તેના દેહ ઉપર ધખ્યા કૃષ્ણાએ ખૂબ પાડી તેનામાં તો અંક તે મુજબ હરીપ્રસાદે તેને કંદાર કરી.

હાય વિષ્ણુ ! પ્રભુ મને બચાવજો ! આટલા શબ્દો શ્રવણે પડતાં તો તે પ્રભુના આપી ધામમાં પહોંચી પોતાનો રોક જાળવ્યો, તેની કારમી ચીમ શેરીમાં સબળાઈ, મધુચક્ર દોડનો તે ઓરંગ તરફ ધન્યો

કચન તો ગાડા તુલ્ય બની હતી તે જ્ઞાન વિનાની બની હતી હરીપ્રસાદે કૃષ્ણના દેહની વ્યવસ્થા કરવા માડી પણ ન ફાવ્યો બળુચક આવી પહોંચ્યો ત્યાં તો બચબીન દૃષ્ય જોવામાં આવ્યું બળુચકને જોતા હરીપ્રસાદ પલાયન કરી ગયો. બળુચકના ખેદને પાર રહ્યો નહિ તેની પત્ની આવી તે પણ ગભરાઇ નગરશેઠના ઘરની આ મહાકાણુ ચઇ કચન તો મૂર્છા આવવાથી પડી હતી સૌ ભેગા થયા, ને માહોમાહે વાતો કરવા લાગ્યા

બળુચકે ધૈર્ય ધારી, જગદીશને ત્યાં જઈ સર્વ હકીકતની જાણ કરી સિપાઈ તથા તેના ઉપરીને ‘ખબર પડી કે તરત આવી જુથાની લીધી જગદીશ પણ ત્યાં આવ્યો હતો. તેની સુમયાનુસાર કચનને બંધન કરવામાં આવી દ્વાશ ઉપાડી લેઈ ગયા

જગદીશે બળુચકને સાથે લીધો, ને હરિપ્રસાદની તપાસ કરના સિપાઈઓ છૂટ્યા આ પ્રમાણે લગ્નના આનંદી-દિવસોના ઉદ્યાદિવસે બળુચકના ઘરમાં કલેશ વ્યાપ્યો

હરિપ્રસાદ નાસી જમીનદારોની બેઠક બરાતી ત્યાં નિયમ પૂર્વક જઈ બેઠો એક મોટો જગીરદાર બેઠકો ગમડાવતો બેઠો હતો સામ-સામી સર્વ મિત્રો એકજ હક ધરાવનારાની મળી બેઠી હતી કેાઇને પણ હરીઆના કુટુંબની ખબર નહતા. તે શાતપણે બેઠો હતો, છતાં તેના મ્હેતો મ્હેરો અભયથી ઉપજાવે, તેવો હોવાથી એક જણે પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો પરંતુ તેને તે પાપીએ બિડાવી માર્યો કેટલીક ખટપટો, ચાલુ ગામ મપાટા, રાજ્યની સ્થિતિ પર વાર્તાલાપ ચાલતો હતો, પાપીને તેમાં રસ પડતો નહતો. તેવામાં તો સિપાઈની ટોળી ત્યાં આવી, ને

તગતજ હરિપ્રસાદને પરહેજ કરી ચાલતા થયા સર્વને આશ્ચર્ય થયું
રાત્રીમા તે આખા ગહેરમા સમાચાર પ્રસર્યા.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

રાજ્ય દરખાસ અને ચાચ

રાત્રીમા તે લાલચદ શેઠના ઘરના અને હરિપ્રસાદ જગીર
દારના સમ આગ કુંદનપુરીના ઘેરે પહોચી
વળ્યા લોકોએ અવનવા તરંગો ઊઠાવ્યા આજે હર્ષનો છેલ્લો દિન
હોવાથી પ્રાત થતા સર્વ વિખરાવાની તૈયારીમા હતા તે તૈયારી
કરવા લાગ્યા

સવાર થતા સૌ જહાર ગામવાસીઓ, સ્થાઓ, સેન્ય વગેરે
વિદાય થયું ગામે ગામ શહેરે શહેર આ સમાચાર ફેલાયા આનંદમા
છેલ્લે દિવસે કંઈક ડખલ પહોચ્યું વિશ્વમા તેમજ બને છે. સર્વ
કાર્ય સુગમ રીતે પાર નજ પડે હજીની લીલા ।

રાત્રીના થયેલા ખુનનો ચુકાનો આજ થવાનો હતો, નુતન રાજ્યનો
રાજકારમાર વ્યવસ્થિતપણે આજથી ચાલવાનો હતો, આજે પહેલો
દરખાસ બરાવાનો હતો તેમા આજ કેસ આવ્યો

પરદેશીઓ સર્વ ચાલ્યા ગયા હતા રાજદરખાસમા હકધરાવના-

ઓ, કાર્યવાહકો વગેરે નિયમસર આવી ગયા. લોકોના ટોળા દરમાર આગળ ભરાવા લાગ્યા જમદીશે આજે ખાસ કરીને સ્ત્રીઓ માટે દર-બારમા હક ધરાવનારાઓ, કાર્યવાહકો વગેરે નિયમસર આવી ગયા. લોકોના ટોળા દરમાર આગળ ભરાવા લાગ્યા જમદીશે આજે ખાસ કરીને સ્ત્રીઓ માટે દરમારમા બેઠક રખાવી હતી સ્ત્રીમંડળ આવ્યું મોહિની, ચંદ્રા, સુદરી, સુસિલા વગેરે આવ્યા જમદીશ પણ પોતાને જાનકે બેઠો વખત થતાં મદારાણે સર્કુસિલ સભામા આવ્યો સર્વેએ તેને માન આવ્યું દરમારનું કાર્ય શરૂ થયું નાના નાના કાર્યોનો નિકાલ આવ્યો, કે તરતજ પ્રધાન તરફથી ખુનનો કેસ રજુ થયો કેસ તપાસતા લાલચદ શેઠનું નામ જોવામા આવ્યું તે શેઠને દરબારમા માન હતું તેથી સગવળે આશ્ચર્ય થયું, ને કેસ ઝીણવટથી ઉકેલવા માડ્યો પ્રથમ લાસ મજાલી. દરબારમા લામ આવતા કૃષ્ણાને સર્વેએ ઓળખી. સૌ ખેદ પામ્યા. ખુદ રાણાને ખેદ થયો સ્ત્રી વર્ગને ધુળરી છુટી કૃષ્ણાનો ચહેરા નિખાલસને શાત, ઈશ્વર સ્મરણ કરતો હોય, તેવો જણાતો હતો. રાણાએ લાસ ઉપાડી જૂવાની રંગ આપી બાદ બે ખુની આરોપીને રજુ કર્યા એક નગરશેઠની નાની દીકરી ' તે બીજો દરબારમા રથાન બોખવતો બાગીરદાર ' ' તેની સાથેના, તેના જેટલો હક ધરાવતા તે કમ્બ્યા ને બુદા બુદા વિચારમા પડ્યા કેટલાક તેને દિલકાર આપતા હતા સાક્ષી તરીકે બહુચક્ર હાજર હતો

બહુચક્રે જણાવી લીધું કે મદારાણા ' ' આ ખુન આ પાપીના હાથથી થયેલું છે ને તેમા આ કમભાગી કચનનો હાથ છે ' ' મે મારી ખતે ખુનીને લાસને ઠેકાણે કરવા જતા જોયો હતો તે વખતે કંચન મે જ્ઞાન થઈ પડેલી હતી મને જોતા આ નરાધમ નાસી

જગદીશ-મહારાજા ' સમાવર્ગ' તથા સ્ત્રીવર્ગ, આ કેસમાં મને કંઈ રસ છે, તેનો મુળ ઇતિહાસ મારી જાણમાં હોવાથી સર્વની જાણમાં મૂકવાની ઇચ્છા કરું છું.

“લાલચદ શેઠ લોભી, અને અનીતિથી પૈસો ભેગો કરનાર હતા, ક્યન જે અત્યારે આરોપી તરીકે ઉભી છે, તે પૂર્વના સંસ્કારને અને સમાગમના પ્રતાપે અધમ નીવડી તેણે પોતાની જાળ મારા તરફ ફેંકી. આ સાબળતા સર્વ વિસ્મય પામી. તેને સમજાવી વાળી, પણ અધ પતંગીયુ ફરતુ ફરતુ આ ચડાળના દીપ તેજમાં મોહિત ને જીવન કટુ કર્યું અરે. જગતમાં દયાન આપ્યું વિષ રૂપી વિષયે કરી, તેનું કર્મ દીને દીને વૃદ્ધિને પામ્યું તેવુંજ આ આપણા હરિપ્રસાદ જાઈનું બન્યું.”

રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે તમેએ મને પ્રથમ જાણ કેમ ન કરી, ને અનીતિને અટકાવવા ઉપાય ન લીધો ?

જગદીશ મહારાજા આપ ત્યારે રાજા ન હતા, હું અમાત્ય ન હતો. કાર્યની ફરજ હાથ આવતાજ તેનો નિકાલ આવ્યો ને પ્રથમજ કેસ, તે જોવામાં આવી ગયો. પહેલા મહારાજા રાજા હતા, લાલચદની આજરને જાગીરદારની આજરને લીધે મહારાજાને માફ લાગે તેથી સાહસ ન કર્યું બાદ કૃષ્ણાએ પણ મારામાં કંઈ જોયું તે સરકારી માળા સમજી, ને વૈધવ્ય પ્રતનું પાલન કર્યું એ તેને જ્ઞેન માની તેણે મને શરૂ માન્યો. બહુમાઝની જાણમાં તે છે પોતાના જેની જ્ઞેનને બનાવવાનો લોભ, કૃષ્ણા ન ચૂકી મારી સુધરી ન સુધરે, તો તેનું શું

ગળુ ? છતાં તેણે વધમ ચલુ ગમ્યો ત્યારે તેનું કહ્યું કળ તે
મિત્રારીને ભોગવવું સૂચ્યું આ ખુન કરવાનું સાદમ તે બાળ-
ક ચન ન કરી શકે । તેનું હૃદય પોન્નુ છે, તેજ ન્યાયે તે આવી અધમ
બની છે, ને સારાસારનો વિચાર કરી ગમી નથી તેને હવે સ્મરણ
થાય છે પસ્તાનો થાય છે જોનાર આખ વડે સ્પષ્ટ જોઈ શકતા હશે.

જગીરદાર હરીપ્રસાદ મરે કુટુંબી છે મારી જગીર તેને
કળજે છે અરે । આ તો મારા અર્થની વાત આવી તે કુલાગાર છે
ને તેના સહાયકો આપણી નજરે છે, તે હવે આ દૃષ્ટાનથી
સિખામણ લેશે ।

મહારાજો બેની ઊઠ્યો વાહ । મારા શાખા અમાત્ય । મિત્ર ।
બાઈ । તમે ન્યાય ઠીક કર્યો સારું ન્યાય શાસ્ત્ર રજુ કર્યું તમે
પ્રત્યેક કાર્યમાં નિપુણતા પ્રકટ કરો છો આ મારી સમક્ષ બીરાજતા
સલાસદોને પણ વિના સકોચે કપકા રૂપે શીખ આપો છો તેથી તમારો
આભાર માનવાની અને ધન્યવાદ આપવાની હું નોંધ લઉં છું બાકી,
આમ ખુદ્દા દીલથી ન્યાયી અને સત્ય કહેનાર અધિકાર પદ ભોગ-
વતો આત્મા, પોતાના સહાધ્યાયી પોતાના સાથી, પોતાના કાર્યમાં
મદદનીશોની ભૂલો પણ ખુલ્લી કરનાર કોમ વિરલ પુરૂષ હશે ।

પછી હરિપ્રસાદ પ્રત્યે રાજ્યએ કહ્યું હરીપ્રસાદ । તમારો આપો
પ્રેસ તમે સાબળ્યો છે તમને પૂછવાનું રહેતુંજ નથી છતાં ન્યાયા
ધીર તરીકે તમને પૂછુ છું કે તમારે કામ કહેવું છે ? બચાવ તો
નથીજ, છતાં તમને કહેવાની છૂટ છે હરિપ્રસાદે ધીમે સારું ઉત્તર

વાળ્યો મારો કેસ સર્વ સત્ય છે મારે કહેવાતું કાંઈ રહેતુંજ નથી મારા પાપો કહી રહ્યા છે

- રાણાએ સૌતુ સાબળ્યુ ન્યાય થઈ ચૂક્યો હતો, છતાં નિયમ પૂર્વક જાહેર કરીધું કે-પ્રથમ આરોપી હરિપ્રસાદ જાગીરદાર તમે આ કેસના ખુની કરો છો જેથી આજથી તમારી સર્વ જાગીર જમ કરવામા આવે છે જેથી તમારા વગજ તથા ખીજ, અધમ કૃત્ય કરતાં આચકો ખાય તમને હવે પશ્ચાતાપ થતો જણાય છે, પરંતુ તે નિર્ણય છે મટે તમને દેહાત દડની શિક્ષા થી જો એ આ કેસ મારી પાસે પ્રથમ હોવાથી, તથા એવી દૂર શિક્ષાથી હું વિમુખ હોવાથી તમને મારા સામ્રાજ્યમાંથી હાકી મૂકવાની સજા ફરમાવું છું !

ખીજ આરોપી કચ્છતું મારી તમેએ આ ખુનીના કાર્યમા મદદ આપી છે, ને તેને તે કાર્ય કરવાના દુષ્ટ ગુણુમા સયોગ દીધો છે જેથી તમેને સ્ત્રી હોવાથી જો વર્ષની સાઠી કેદની સજા આપુ છું બાદ તમારૂં ચરિત્ર સાર જણાયે તમને છુટા કરવામા આવશે

હવે આ કેસમા ખીજઓને પણ કંઈ શિક્ષા થાય તેમ લાગે છે ને તેજ કે હરિપ્રસાદની ટોળીના જાગીરદારો તથા તેના બાગીદારને, તેમની જાગીર દયાની લાભલુપ્તિથી રાખુ છું હવે પછી મારા દરબારમા તેમને રથાન મળશે નહિ ને જો કંઈ પણ મુન્હો તેમના તરફથી જણાયે તો સખ્ત પગલા લેવામા આવશે

દરબારે, પ્રજાએ ખુનના કેસનો ચુકાદો સાબળ્યો પ્રધાનો તેમા સંમત થયા, કે તરતજ આરોપીને સર્વ સમક્ષ સજાનો અમલ થવા દૂર કર્યો

જગીરદાર શરમાયા મનમાં બબડ્યા પરંતુ વિધીના લેખે,
પોતાના કૃત્યે, ટોળીના સાથીના કર્મે હજી બચ્યા નાણી નીચુ મો
ગપી ચાલ્યા ગયા દગ્યાગી સીખગ્યો લોકોના ટોળેટોળા ઘર ભપ્તી
વધ્યા સૌ રાણાને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા જગદીશના કાર્ય માટે તે
ખૂબ હર્ષ પામ્યા આ દૃષ્ટાંતે અધિકારી, દગ્યાગ વર્ગ, જગીરદાર
પુરુષ ને સ્ત્રી સર્વ લોકમમુદ્ધ ઘડો લેતા શીખ્યાને સર્વુસિદ્ધના રામ્યમાં
નીતિનો વધુ સચાર થયો

ગણો, કુટુંબ સાથે ચાલુ કેમ બાપન વાતચીત કરતો મહેલ
તરફ વળ્યો બહુચક સાથે હતો તેને ગાત કહી મમજ આપી ઘેર
જ્યા રખ આપી બહુચકે રાણા તથા જગદીશનો આભાર માન્યો

કચનનો દેહપતિ પત્નિ વિનાનો બન્યા, ને પોતાનો સસાર જ્યા
ત્યા સ્ત્રી વિના નભાવવા લાગ્યો તેને સમાર પર વૈરાગ્ય થયા, પરંતુ
ભાગ્યવિના મમાર કેમ હોટે ?

પ્રકરણ ૧૨ મું.

આનંદાશ્રમ

કેટલાક દિવસથી મગજમાં ગોઠી રાખેલા વિચારો, જગદીશ
ચંદ્રા સમગ્ર રજી કર્યા ચંદ્રાએ 'સ્ત્રી ઉદ્દેય'
નો દીવ્યમંત્ર જગદીશ જેવા નવચુક, ને અમાત્યપદે ખીગજતાના

મુખથી સાબળો તરતજ ચદ્રાએ સહાનુભૂતિ આપી આશ્રમમા સ્ત્રી ઉદય સખીની યોજના કરવા નક્કી થયું જેમ અત્યારની સારી વનિતાવિશ્રામો કામ કરી રહી છે તેમ, છતાં તેમા કંઈ તફાવત પણ હતો આશ્રમના મુખ્ય અધ્યક્ષનું કામ ચદ્રાએ સ્વીકાર્યું, અને સહ-મંત્રી તરીકે કુમારી સુધરી, તથા મોહિની દેવીને રાખવ નક્કી થયું આમ વિધવા, સૌભાગ્યવતી અને કુમારિકા દરેકે દરેક સ્ત્રી જ્ઞાતિને, નીચથી ઉચ સુધી સર્વ સસાર સાગર તરવાને બગાડ તૈયાર થાય એવો અચાગ પ્રયત્નની રૂપ રેખા ઘડાઈ એક પ્રમંથની રાજરાણી અલારે સન્યાસીની થરા કણલ થઈ અમાત્ય જગદીશ તેને મત્ર આપી તત્ર કેમ ચલાવવું તે સમજવા લાગ્યો.

દરબારના દિવસે રાત્રીના રાજકુટુંબ મડાળ એકત્ર થયું સર્વ-મિલિતે ચદ્રાને સોનગઢ તરફ જઈ બવસ્થા કરવા વિનંતિ કરી, જગદીશને પણ સોંપેલા કાર્યમા તરત જવા જણાવ્યું.

સર્વગણ્યનો હુકમ થતા જગદીશે પ્રાર્થના કરી રાણાશ્રી ! અમે અમારી દરજ માટે જવા તૈયારજ છીએ પરંતુ તે પહેલા ચદ્રાવેલીના હૃદયમા રમી રહેલું એક કાર્ષ પ્રથમ સમાપ્ત કરી અમે ત્યાં જવા પ્રયાણ કરીશું.

આમ જગદીશના શબ્દો સાંભળતા સર્વએ હર્ષ માટે આશ્ચર્ય પામી કહ્યું અરે ! ચદ્રાદેવી ! એવું તે કયું કાર્ય હજી આપે હજ થમા રાખ્યું છે ? ચદ્રાએ જણાવ્યું તે સર્વ જગદીશમાઈ જણાવશે.

જગદીશે કહેવા માડ્યું, સૌણ સર્વ, બહારાશ્રી મેદિની દેવીરૂપ ચદ્રા અને કુમારી સુધરી ! સર્વ સાંભળી ગયા આ કાર્યમા દરેકને ઝોંપુ વગુ લાગતું વળગતું હતું.

રાણા તથા નેહીવર્ગ । ચદ્રદેવીની આ વૈધ ય અવસ્થા પ્રાપ્ત થવાથી હવે તે સસારની માયામા, તથા ખટપટમા ચિત્ત પ્રેરવામાજતા નથી, ને મન્યાસિની તરીકે જીવન વ્યતીત કરવા ઇચ્છે છે સર્વને આશ્ચર્ય થયું છતાં આપે સોપેલું સોનગઢ તથા રામપુગ્ની સ્વતંત્રતાના કારભારની વ્યવસ્થા ચતા સુધીનું કાર્ય ઉપાડવાને ઇચ્છે છે તે પહેલાં પવિત્ર નર્મદા તટે એક મહાન યોગાશ્રમ સ્થાપી, ત્યાં સ્ત્રી વર્ગની ઉન્નતિ થાય ને તેઓ મનુષ્ય અને ઇશ્વર પ્રત્યેની પોતાની ફરજને સમજી આ લોક ને પરલોકનું ત્રેય કરે તેવી તેમની શુભેચ્છા છે.

સર્વ મહો ભુશાલીના અવાજમા સમતિ આપી બાદ આપજી આ ત્રણે નેતાઓ બુદ્ધા બુદ્ધા ધર્મવાળા છે તે સર્વની જાણમા છે છતાં જણાવું છું કે આ કાર્ય ચદ્રદેવીનું આ ઉપાડેલ છે પરંતુ તમે તેમા ભળી પોતાની અવગ્યાના ધર્મો ઉત્સાહી, ખતીલી સ્ત્રીઓમા ઉતાવળ સમયાનુકુળ તત્પર થશો કુમારી સુદર । તું જાણુ ચદ્રદેવીની સાથેજ આશ્રમમા નિવાસ કરવો ઉચિત માનાંશ.

સુદરીએ હવે સાથે તે વાત કણ્ઠ રાખી મોંદિનોદેરી । આપ રાજ્ય ગણી છો તમારે શિર સસારનો સર્વ જોળે છે છતાં તેમા વિશેષ મોહ મમતા ન રાખી નિર્લેપ જેવા બેની વધુ વખત જનસેવા-પ્રભુસેવામા ગાળી સમાજ ઉન્નત કરશે તેથી તમારા રાજ્યની હિલિ થશે “સ્ત્રી ઉદયે પ્રજાનો ઉદય છે.”

ત્રણેએ પોતાના કાર્યો ઉપાડ્યા સર્વ રાણાને આર્થિક વ્યવસ્થા માટે જગદીશે પ્રાર્થના કરી, ને તે તરતજ માન્ય થઈ આ

પ્રખાણે ' સ્ત્રી કલ્યાણમ ' ની રચના સ્વાર્ધ ગ્રંથ, કે તરતજ જ્યોતિ-
ષીને જોવાની આશ્રમને માટે મુહૂર્ત જોવડાવ્યું એ દિવસ પછી ધણું
સરસ શુભ મુહૂર્ત આવ્યું તે સર્વને પમદ પાડ્યું તે દિવસે ચંદ્ર
દેવી સંન્યસ્ત ધાણું કરવાની હતી, અને આશ્રમની સ્થાપના થવાની
હતી. આશ્રમના નામની રક્ષક થવા, સુદરીએ તેનું નામ ' આનંદા-
શ્રમ ' રાખવા સુચવ્યું જોષીએ રાશી મેળવતા માન્ય રાખી પોતાના
કર્મ જાહેર કર્યો. માદ જોષીને ધર્મિત દક્ષિણ આપી વિદાય કર્યો સારા
નગરમા તેની જાણ કરી, અને આશ્રમ રચનાની તૈયારી થવા લાગી
પ્રગ્ગમા, રાણાના અને તેના મહવાસી જનોના કાર્ય પ્રત્યેની સાદ
વાદ થવા લાગી

x

x

x

x

આશ્રમ સ્થાપનાનો દિવસ આવી પડેઆજ નગરમા આજે તહ
પાર પળાયો ખુશાલીનો પાર નહતો ને તેમા વળી સ્ત્રીઓની ખુશી
એટલે તેનું તો પૂછવું શું ? દરેક સ્ત્રી પોતાનો આનંદ અધિક અધિ-
જતાવતી, ને તે બ્રહ્મચારી પ્રદર્શિત કરતી બરાબર નવ વાગતા
તેનું મુહૂર્ત હતું નર્મદાજી તટે આશ્રમના યોગાનમા સર્વ મેદની
બસાઈ એક તરફ પુરુષવર્ગ ને બીજી તરફ સ્ત્રીવર્ગ હતો નેતાના
સ્થાનો સ્ત્રી વર્ગમા હતા પરમાત્માની પ્રત્યક્ષ મર્તિજ ન હોય, તેની
' શ્રી સત્વદેવતી મર્તિ ' પધારાવાજા આવી હતી રાણે, અને સાથે
રાજમ ડાળ આવ્યું, સર્વેએ તેમન જાન આપ્યું

માદ સંન્યસ્ત દક્ષિણ કર્યો શરૂ થયું ચંદ્રાને કર્મકાંડથી સ-
ન્યાસિની બનાવી. તેના આનંદનો પાર નહતો મન્ય સિની બની
પોતાની કર્મ પરિપૂર્ણ જાળવાય તે માટે પ્રજુની પ્રાર્થના કરી—

મોહિની તથા સુદરીએ સેના ધર્મની દીક્ષાઓ લીધી. અને પ્રભુ પામે પ્રાર્થના કરી આજનો આનંદ અસિમ હતો. હરેકવા મુખપર આનંદ ને હોશ નજરે પડતા

ભજન, કીર્તન, પ્રાર્થનાઓ થઇ રહ્યા બાદ મહારાણાએ સમાજનને આશ્રમ માટે અથાગ ચલ કરવા સૂચનુ, ને પોતાથી બનતી તમામ મદદ આપવા કબુલ કર્યું

એવામાં હૈના ઉચ્ચારથી પવિત્ર વાતાવરણ કરતા મહર્ષિ પવિત્ર જળમાથી ગ્તાન કરી મડપમા પધારતા જણાયા સર્વેએ કહી માન આપ્યું

મહર્ષિએ બેઠક લીધા પછી સર્વ બેઠા આજનો દેખાવ જોઈ મહર્ષિને આનંદ થયો ભારી પ્રજાને ઘડનાર માતાએને સજમાર્ગ બતાવી માતાને લાયક બનાવાના આશ્રમ માટે ખૂશી બતાવી સ્ત્રીના ત્રણે ધર્મને લાયક ત્રણ પાત્રેલી કુન્દનપુરી સાચારન્યનો ઉદ્ધાર થશે તેવું ભવિષ્ય જણાવ્યું

આશ્રમને માટેના મકાનો વર્ગોની સમગ્રતા થઈ ચૂકી અને સ્ત્રીઓની શક્તિથી આનંદાશ્રમ-સેવાશ્રમની સ્થાપના થઈ ચૂકી મહર્ષિના હાથથી ખર્ચે ન ખર્ચે જય ક્ષેપ થયો-સીતા, તારા, દમયતી, પાર્વતી, ગલુકદેસી, અને મીંગબાઇ જેવી અમારી બેનેશ અને પુત્રીઓ થાવ એવી હરેખના અતરની અભિલાષ હતી મહર્ષિએ આશિષ આપી

ચદ્રાદેવીએ સ્થાપવાનું કાર્ય સમાપ્ત થયા બાદ હવે બીજા કોઈ પણ કાર્યમા ધ્યાન ન આપતા આ કિપાડેલા કાર્યમાજ લક્ષ આપી બીજી ઉપાત્રિઓમાથી મુક્ત થયા સુદરીએ પણ આશ્ર

મમા રહેવાની માગણી કરી માત્ર મેં દિની દેવીએ રાજમહેલમાં રહી અવારનવાર આશ્રમ ઉપર દેખરેખ મળી સેના આપવા કહ્યું. કેમકે તે રાજરાણી હતી અને આશ્રમની અધિક જરૂરીયાત તે વડેજ પૂર્ણ થવાની હતી અત્યારની કેટલીય સ્થાઓને નાણાં માટે ભીખ માગી પડે છે, છતાં નાણાની તંગી પડે છે વળી નાણા મળે છે તે નિન્વાથીપણે સેના આપનારાં માણસોની તંગી પડે છે પૈસા આપનાર મળી રહે છે. પરિત્ર કામ દરનાગની ખામીને લીધે ઘણા સરસ કાર્યો ઉંખડી પડે છે અને છેવટ તે કામ બંધ પડતા મમાજમા હાજી થાય છે, પરંતુ પૈસા પુરતા મળવા છતાં કામ કમનારા સ્વાર્થ સાધી પ્રજામાં સેવાધર્મના દરવાજા તમામ મધ દરવાની સમાજ વ્યાગળ દનીલો રજુ કરે છે-કશવે છે

ઓ આશ્રમના કાર્યવાહકો આદર્શ હતા રાગી જતે રાગ છોડી ત્યાગી થયા હતા. પૈસાની લેમને તંગી પ્રડવાતી ન હતી. આ અશ્રમમાં સર્વ કામને સર્વ પ્રકારના સ્વમાવની સ્ત્રીઓને કેળવવાનો વિદ્યુશ હતો આશ્રમમાં રહેનાર સેવિકાઓ કહેવાય. અને તેમને સર્વ પ્રકારની જરૂરી સ્ત્રીઓ આશ્રમ તરફથી પૂરી પાડવાનું નક્કી થયું આશ્રમના સેવિકાઓ માટે બસે જગ્યાની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી, પદર, વીસ ખાંડોએ તેમાં દાખલ થવા ત્યાજ પ્રતિજ્ઞા દર્શાવી ને તે કમુલ કરવામાં આવ્યું સમા વિર્સજન પડેલા મહર્ષિજીએ સહબોધ આપ્યો. પરિત્ર વાતાવરણ ફેલાયું. આદ સત્યનારાયણ દેવની જે ! મહર્ષિજીની જય ! સયુ મદારાજની જય ! ચદ્રાદેવીની જય ! ! ના આનંદકારી અવાજોથી સખા વીર્સજન થઈ મહર્ષિ આશિષ દેતા પધાર્યા.

મંકરણ ૧૩ મું.

છેવટ.

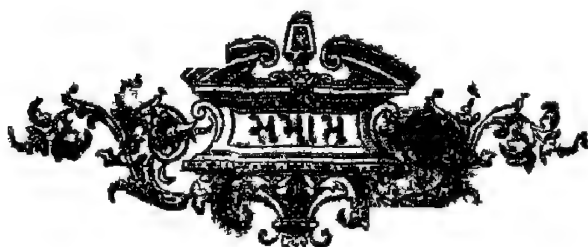
આશ્રમ સ્થપાતા તેમા સેવિકાઓને ભરતી થવા લાગી કેઠ
લીક કુમારીકા, અથવા, વિધવા, પતિતા, યુવાન
તેમજ તેમજ પ્રૌઢ બાળકો આવવા લાગી. ચદ્રા તેમજ મોહિની
તેમને શાંતિ આપતા, બોધ આપતા, સ્ત્રી તરીકેના ધર્મ સમજાવતાં
કુળવીને ધાર્મિક શિક્ષણ આપી પોતાનું કર્તવ્ય, સમાજ પ્રત્યેનું
કર્તવ્ય, ઇશ્વર પ્રત્યેનું કર્તવ્ય સમજાવતા સ્ત્રીઓ નિ સંકોચપૂર્ણે તેમા
આસતી, સામળતી, વર્તન કરવા પ્રતિજ્ઞા લેતી થયેલી બૂલો વિસરી
જતી ચારિત્ર્યવાન બની આશ્રમની મેનિકા બની સેવામાની પ્રતિજ્ઞા લેતી.
આબુઆબુના ગામોની બાળકો પણ ત્યાં નિર્ભય રીતે આવતી દરેક
વર્ગની સ્ત્રીઓ સાથે એકજ વર્તન રાખવામા આવતું કિંચ નોચકે
માનાપમાન ફાટીને માટે નહતું આ પ્રમાણે યોગ દિવસોમા સખ્યા
વધવા લાગી મકાનો તૈયાર થવા આગ્યા ને આશ્રમનું કામ નિય-
મીત ચાલવા લાગ્યું ચદ્રાદેવી અગ્રણ હતા ત્યારે સુદની તેમની સહ
મદદમા રહેતી આશ્રમ તે દેવધામ બની ગયો જ્યાં ન્યા તેના
કાર્યની પ્રસન્ન થવા લાગી

કુન્દનપુરીના સામ્રાજ્ય, સોનમઢ, રામપુરમા શાંતિ પ્રસન્ન હતી.
તે બે રાજ્યો સ્વરાજ્ય ભોગવી રહ્યા હતા, અને તેને માટેની યોગ્ય

ભાષકાત બતાવતા હતી. કુન્દનપુરી સામ્રાજ્યને પણ સુખમાં નિહાળ ન હતી. ઈના દેવરાજ્યની રૂપક પ્રતિમા દેખાઈ ન હતી.

સર્વસિદ્ધ પોતાની પ્રજાને સુખે સુખી, ને દુઃખે દુઃખી થતો. પ્રજાને કોઈ પણ પ્રકારની કનડગત રહી નહતી પ્રજાના લેશ દુઃખ નજીક આવી, તો તે વિદારતા તરત ચલ થતો.

જગદીશ આદર્શ અમાલ્ય થયા હતા સર્વુસિહને પ્રસન્ન આવે
કડવું કહેતા પણ ચૂકતો નહિ અને યતી જુલો કે અગાળી બીના
જાણુમાં આણુતો સર્વુ-જગદીશ એક અગના બે દાય બન્યા હતા
જગદીશ માટે પ્રમ્તજનને અનલદ માન હતુ. જગદીશ આશ્રમ પ્રતે
ખૂબ કાળજી રાખતો, અને આદર્શમાં સન્ન પણ ચૂક ન થાય તેની
પૂરતી ચેવટ રાખતો જગદીશ એક પુત્રનો પિતા થયો હતો, તેમજ
ગણો પણ રાજકુમારને પિતા થયો હતો છેવટ ફળને અને સુખ
સર્વના દર્શન કર્યા હતા. અચ્છ. ' । । '

આ નવલ્લ કથાની પૂરવાણી

તૈયાર થાય છે

વિષય વિષ

આ પુસ્તક મળવાનું છેકાણું.

૧. નવશક્તિ સાહિત્ય મંદિર—ગોધરા
૨. વર્તમાન એન્ડ સંસ પાલધુની—મુંબાઈ ૩
૩. આર વનમાળીદાસ ૧૮૩-૮૫ કાલબાદેવી—મુંબાઈ ૨
૪. દલસુખરામ કેશવરામ પડયા—નડીયાદ
૫. શબ્દોડલાલ મોલીલાલ બુકસેલર રીચીરોડ-અમદાવાદ.

સંગ્રહવા લાયક આદર્શ પુસ્તકો.

નામ.	મૂલ્ય	પોસ્ટેજ
આગક પુસ્તક ૧	૨-૦-૦	માફ
કબીર કાવ્ય	૫-૪-૦	૦-૪-૦
સુલીલ સુદરી	૦-૮-૦	માફ
કેકામની પુરણી	૦-૮-૦	૦-૨-૦
મેજસ્ટ્રેટનુ રાજનામુ	૦-૨-૦	૦-૦-૬
હિન્દ કીર્તન	૦-૬-૦	૦-૧-૦
ગાંધીજીનો જૈલ અનુભવ	૦-૫-૦	૦-૧-૦
વશુદ્ધશાસ્ત્ર	૦-૧૦-૦	૦-૧-૦
રાષ્ટ્ર કીર્તન	૦-૪-૦	૦-૧-૦
એકમ બૂલ	૦-૧-૦	૦-૦-૬
સસાર નુધારો	૧-૮-૦	૦-૨-૦
કડોઁ કચ્છી ભાગ ૧-૨	૪-૮-૦	૦-૮-૦
પ્રતાસીના પત્રો	૧-૪-૦	૦-૪-૦
ટાગોરની ટુકડી વાનો.	૧-૪-૦	૦-૪-૦
ડીટેક્ટીવ કુતરો	૦-૮-૦	૦-૧-૦
ખાળમજન સંગ્રહ ભાગ ૧	૦-૫-૦	૦-૧-૦
ખાળમજન સંગ્રહ ભાગ ૨	૦-૮-૦	૦-૧-૦
સીતા (પૂર્વાર્ધ)	૧-૦-૦	૦-૪-૦
સીતા (ઉત્તરાર્ધ)	૦-૧૨-૦	૦-૨-૦

લીખાભાઈ પુરષોત્તમ વ્યાસ-ગોધરા.

અક્ષીગદનાં ઉત્તમ પુસ્તકો.

અસલ સચિત્ર.

કોકશાસ્ત્ર.

મૂલ્ય રૂપિયો દોઢ

મહા મૃત્યુ પરીક્ષા

અને

મનોકામના સિદ્ધી.

મૂલ્ય રૂપિયો એક

હાલ તરત માટે

—પોસ્ટેજ માફ—

લીખાલાઈ પુરુષોત્તમ વ્યાસ-ગોધરા.

તૈયાર છે ! તૈયાર છે !! સચિત્ર નોવેલ !

સ્નેહનું કાતિલ સ્વરૂપ

યાને

ખૂન.

દુ કમા સ્વરૂપ ભાષાથી હિટ્ટોકટીવ રસથી ભરપૂર
અને ચાલુ જમાનાને અનુસરી દરેકને યોગદાયક થઈ
પડે તેવી શૈલીથી લખાયેલી છે પૃષ્ઠ ૨૦૦ ના
આશરે પાકુ પુકુ ગ્રીમત ફક્ત રૂ ૧-૪-૦ છે

લખો,

વકીલ તૃસિંહરામ શાકરલાલ પુરોહિત.

સાબલી (ગુજરાત)

વર્ણુ લગ્ન માસિક માટે ?

- ૧ નાન પગેય ૧૨ અને રસ્ત ત્ર કલમથી લખાવુ, ચિત્ર આપી હૃદયપર લેખનની મચાટ ધાગ પાડવુ, આ ઢગનુ કોઈ માસીક લાગતમા ન હોવા માટે . .
- ૨ વર્ણુ (જ્ઞાનિ) ગ્યારથા અને લક્ષ (વૃક્ષ લક્ષ, ખાળ લક્ષ, વિધવા લક્ષ, કમટી વિગત) ની પ્રણાલી સુધારવા-માટે
- ૩ હિદુ સમાજની અટપટી ગુચો ઉકેલી શુષ્ક સમાજ જીવનમા પ્રાણ ફેરવા, તેનું સંગઠન કરવા અને દરમાસે નિયમિત નવનવુ બહાર પાડના-માટે
- ૪ મામાજીક જીવનપર યુગ યુગ થયા બાઝી ગયેલ થર કાઢી સમાજને સુદર સંવાગ બનાવવા અને સાહિત્ય સેવા કરવા-માટે
- ૫ સમાજની અજ્ઞાન, પાખડભરી કઠીનો નારા કરવા અને દરેક જાતના સમાજ મુશ્કારાના વિષયો ચર્ચવા-માટે
- ૬ મોડા અને આનુગી લક્ષની બજાર તોડવા, લક્ષની જાહેરખખર લેવા, લક્ષ પ્રવા ઈચ્છતા અને કરેલાને વલુ ધલુ શીખવવા અને ચેતવવા-માટે
- ૭ શ્રી રવાન થય, વિધવા લ ન સાખિત કરવા, રોહુ, દુટલુ, હિંસા ન્યાત વન લાજ પરદા નાણુ કરવા અને સમાજે હુડતુત કરી તરઝોડી ફોરેલા અતોના ઉજાર કરવા-માટે
- ૮ સામાજીક તલ ખખરો, નોમો, ખાતમણિ, નાની મોટી વાતો દુન્યા, મુઆફરી કાગ્યો હારથ રડ્યો, વિમો આદિ વિષયો ચચા જ્ઞાન સાથ ગરમત આપવા-માટે
- ૯ વર્ણુ લક્ષની ઉપયોગીતા નાગ બાષ્ટવાર સરકારે જાણી પોતાના શામ્યના પુરેતકાલેયારા ખરીદવા નજર કરેલ છે-તેનુ કદ-ડેમી આકપેજી ચાર ફોર્મ ઉપરાત સુદર ચિત્ર, ત્તા ૩ જે જેટલુ જીજ વાર્ષિક લવાજમ છે
આહા આ માસિક તો પ્રચ્ સાઈ છે, વાત સલજાય છે કે છાના પના પલ હજારો કુટુંબ વાયે છે, ખરેખર ઉતોજન આપવાને લાયક છે એમજ છે-ત્યારે તમારી જાહેરખખર આપો ચાર આના મોડલી નમુનો મળાવો, અગર ૩ જે લવાજમના મોડલી-લખો-કયા ?-‘વર્ણુ લક્ષ’ ઓરીસ શાજોડો-(કાઠીયાવાડ)

